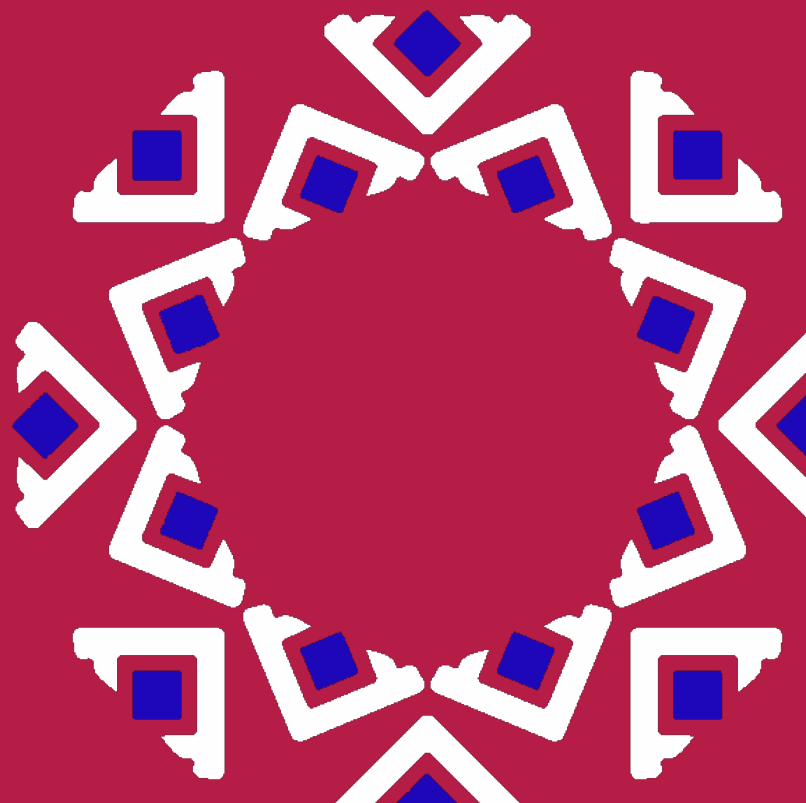
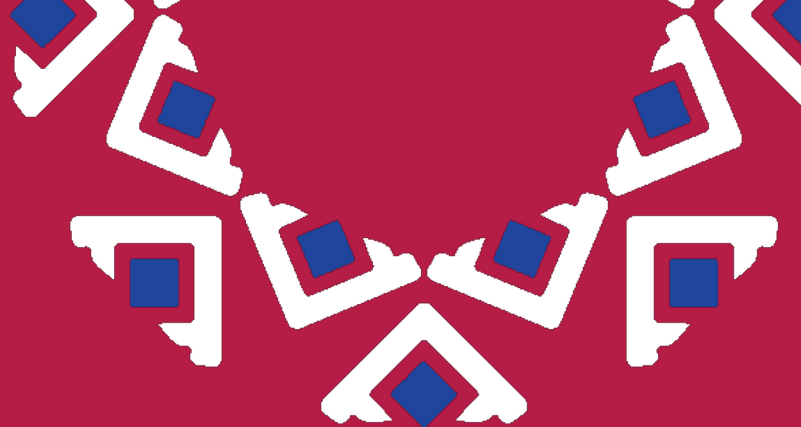

МОДУЛҲОИ 1-2

ТАЪЛИМИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ ВА ҲАМГИРО ДАР МАКТАБИ ИБТИДОӢ

Лоиҳаи USAID «Окуу керемет!»

МОДУЛҲОИ 1-2

ТАЪЛИМИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ ВА ҲАМГИРО ДАР МАКТАБИ ИБТИДОӢ

Лоиҳаи USAID «Оқуу керемет!»

Маводи методи мазкур бо кӯмаки мардуми Амрико эҷод шудааст, ки он аз тариқи Оҷонсии ИМА оид ба рушди байналмилалӣ (USAID) расонида мешавад. Мазмун ва мундариҷаи ин эҷод метавонад бо нуқтаи назари USAID ва Ҳукумати ИМА мувофиқат накунад.

БИШКЕК – 2021

УДК 372.3/4
ББК 74.26
М 74

Модули 1. Татбиқи таълими дифференсиалӣ дар мактаби ибтидоӣ.

Муаллифон – тартибдиҳандагон:

Орозова Р. А., Эсенгулова М. М., Усупова М. К., Фадеева Г. Н., Юсупова А. Д., Brattle Education, қисми гурӯҳи нашрии Brattle Publishing Group, LLC®

3

Дар зери таҳрири умумии н.и.п. Низовская И.А.

Модули 1. Татбиқи таълими дифференсиалӣ дар мактаби ибтидоӣ. Ин модули таълимӣ мафҳумҳои «дизайни универсалии таълим» ва «технологияи таълими дифференсиалӣ» -ро баррасӣ мекунад, истифодаи баҳогузориро ҳамчун асоси дифференсия шарҳ медиҳад, стратегияҳои таълимро дар дарсҳои хониш ва дигар фанҳо таъмин менамояд.

Модули 2. Таълими ҳамгирошудаи фан ва забон.

Муаллифон – тартибдиҳандагон:

Глушкова М.Ю., Булатова В. А., Оморова А.А., Юсупова А.Д., Brattle Education, қисми гурӯҳи нашрии Brattle Publishing Group, LLC®

Дар зери таҳрири умумии н.и.п. Низовская И.А.

Модули 2. Таълими ҳамгирошудаи фан ва забон. Дар ин модул принципҳо ва бартарҳои асосии таълими ҳамгирошудаи фанҳо ва забонро дида мебароянд, роҳҳои ташкили кор бо матнҳои фанӣ, усулҳои дастгирии забонро барои хонандагон, равишҳои асосии баҳогузориро тавсиф мекунад ва стратегияҳои таъмини татбиқи ҳамгироии таълими фанҳо ва забонҳоро дар амал дар заминаи омӯзиши бисёрзабона пешниҳод менамояд.

М 74 Модулҳои 1-2. Таълими дифференсиалӣ ва ҳамгиро дар мактаби ибтидоӣ. — Б.: 2021 — 200 с.

ISBN 978-9967-9334-5-3

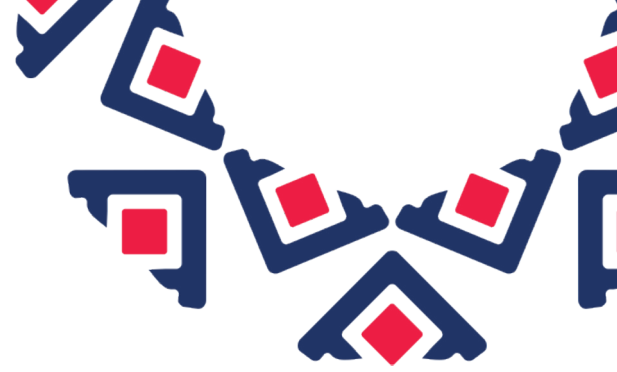
Маводҳо аз ҷониби гурӯҳи техникаи коршиносони миллӣ, ки аз намоёндагони ташкилотҳои таълимӣ, ташкилотҳои илмӣ ва донишгоҳҳо, системаи такмили ихтисоси Ҷумҳурии Қирғизистон иборатанд, таҳия карда шудаанд. Онҳо бо коршиносони байналмилалӣ Ширли Диксон (доктори илм), Карон Харден (магистри илм дар соҳаи маориф) ва нашриёти Brattle Group ҳамкориҳои зич доштанд.

Таҳрири техникӣ, чоп ва дизайн тавассути Токтогулова Н.К, ва Brattle Publishing Group®.

Тарҷумон: Раджапова М. А.

ISBN 978-9967-9334-5-3

УДК 372.3/4
ББК 74.26

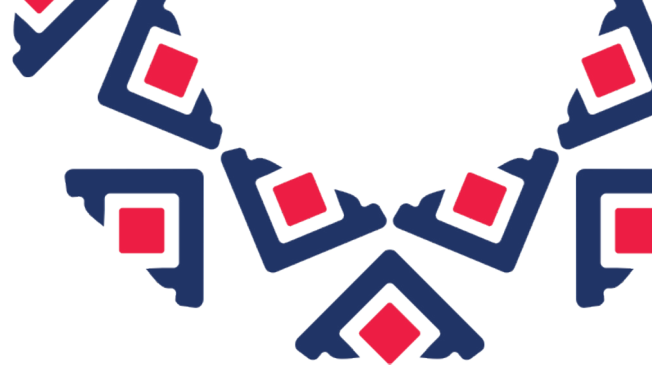

ИЗҲОРИ МИННАТДОРӢ

Лоиҳаи USAID «Оқуу керемет!» лоиҳаи панҷсола (2019–2024) мебошад, ки барои ба беҳтар намудани натиҷаҳои омӯзиш дар хониш ва математика дар синфҳои 1–4 нигаронида шудааст. Ин ташаббус ба дастовардҳои лоиҳаҳои қаблии USAID дар соҳаи ташаккули малакаҳои хониш дар синфҳои ибтидоии Ҷумҳурии Қирғизистон таъя мекунад. «Оқуу керемет!» инчунин корҳои беруназсинфиро дар соҳаи хониш ва математика дастгирӣ намуда, бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Қирғизистон ҷиҳати таъмини таълими босифат барои ҳамаи кӯдакони синфҳои ибтидоӣ ҳамкорӣ хоҳад кард.

«Оқуу керемет!» панҷ модули тақмили ихтисосро таҳия намуд, ки мақсади асосии он омӯзондани омӯзгорон барои тақмил додани амалияи таълими худро дар дарсҳои хониш таълим додан мебошад. Ин маводҳои таълимӣ дар ҷаласаи таълимию методии Донишқадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва бозомӯзии кадрҳои педагогии назди Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Қирғизистон баррасӣ шуда, барои истифода дар омодагӣ ва гузаронидани дарсҳои хониш дар синфҳои ибтидоӣ ва тақмили ихтисоси ҳайати омӯзгорон тавсия дода шуданд (Иқтибос аз протоколи аз 14 октябри соли 2020).

Лоиҳаи USAID «Оқуу керемет!» ба Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Қирғизистон ва Академияи таҳсилоти Қирғизистон ба ИҚТИ ва БКП барои дастгирии коршиносон аз раванди таҳияи мавод изҳори миннатдорӣ мекунад.

МУҚАДДИМА

Муаллимони азиз!

Хуш омадед ба ин модули таълимии аз ҷониби Лоиҳаи «Окуу керемет!» таҳияшуда. Лоиҳаи «Окуу керемет!», ки аз ҷониби Агентии ИМА оид ба рушди байналмилалӣ маблағгузорӣ мешавад (USAID) ва дар ҳамкорӣ бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Қирғизистон амалӣ карда мешавад. Ҳадафи лоиҳа беҳтар намудани натиҷаҳои омӯзиши хониш ва математика барои 300,000 хонандагони синфҳои 1-4 дар 75% мактабҳои ибтидоии Ҷумҳурии Қирғизистон мебошад.

Тавре ки аз номаш бармеояд, лоиҳаи «Окуу керемет!» қувва ва иқтисори омӯзиши ҳар як кӯдакро таҷлил мекунад. Муаллимон барои озод кардани ин қудрат катализатор мебошанд. Новобаста аз он ки мо кадом мактаб, китобҳо, технология ё барномаи таълимиро дорем, муаллимест, ки дар кӯдакон шарораи фаҳмишро меафрӯзад. Омӯзгорони босифат қодиранд, ки донишро барои кӯдакони гуногун дастрас кунанд. Иҷрои бомуваффақияти ин вазифа як қатор малакаҳоро талаб мекунад, ки ҳангоми тағирёбии ҷомеаи мо пайваста такмил дода шаванд, алахусус бо назардошти суръати навовариҳои технологӣ.

«Окуу керемет!» ҳамчун идомаи лоиҳаҳои қаблии таълимӣ ба монанди «Сапаттуу билим», «Якҷоя хондан», «Вақти хондан», «Ғизо барои таҳсилот ва ғизои кӯдакони дар Ҷумҳурии Қирғизистон» ва ғайра амалӣ карда мешавад. Фаъолиятҳои тарроҳии мо дар асоси мустаҳкам сохта шудаанд. Дар доираи ин иқдоми нави USAID, ки бо дастгирии USAID дастгирӣ мешавад, мо кӯшиш хоҳем кард, ки ҳам малакаҳои хондан ва ҳам математикаро дар байни хонандагон тақвият диҳем, ва онҳо ҳам малакаҳои бунёдӣ доранд. Ҳамин тариқ, фаҳмиши хондан ба кӯдакон имкон медиҳад, ки масъалаҳои калимаро дар математика ҳал кунанд. Қобилияти шарҳ ва асосноккунии ҳалли масъалаҳо дар математика ба хонандагон имкон медиҳад, ки факту далелҳоро синтез кунанд ва дар фанҳои гуногун ҳулосаҳои мантиқӣ бароранд.

Илова ба дохил шудан ба барномаи таълимии «Окуу керемет!» математика дохил карда шуд, Барнома инчунин мавзӯҳоро ба монанди таҳсилоти фарогир, баробарӣ ва истифодаи технологияҳои нав дар таълим фаро мегирад. Тавассути равишҳо, аз қабيلي Дизайни Универсалии омӯзиш ва Таълими Дифференциалӣ, муаллимон омода мешаванд, ки ба шогирдони дорои манфиатҳо ва ниёзҳои мухталиф таълим диҳанд ва ба онҳо имкониятҳои баробар барои ноил шудан ба муваффақиятҳои таълимӣ, муҳити забон ва вазъи рушд, новобаста аз он ки онҳо дар деҳот ё шаҳр зиндагӣ мекунанд.

Ин модулҳо натиҷаи ҳамкориҳои бисёр ҷонибҳои фаъол – Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Қирғизистон, ИҚТИ ва БМКП, ДДХ ба номи. И.Арабаев, Донишгоҳи

Амрикоии Осиёи Марказӣ, Академияи таҳсилоти Қирғизистон, муаллимон, Маркази ҳамгирии иҷтимоӣ, МКИТ ва дигарон. Ҷонибҳои манфиатдори махсус дар раванди таҳияи модул новобаста аз мушкилоти пандемияи COVID 19 тавонистанд ин модулҳоро ба итмом расонанд ва мо боварӣ дорем, ки нақши омӯзгорон ҳамчун катализатор барои омӯзиш пас аз пандемияи глобалӣ дар манзараи таълимӣ боз ҳам муҳимтар хоҳад шуд. Умедворем, ки ин модулҳо ба шумо дар иҷрои ин вазифаи муҳим кумак мекунанд.

Орзуҳои беҳтарин ба ҳамаи муаллимон,

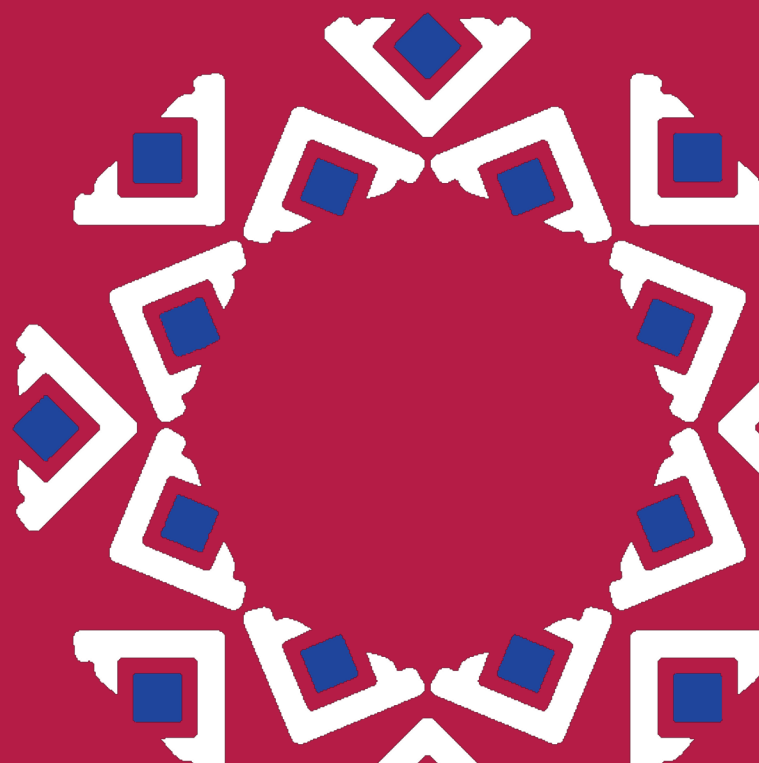

Лиана Герч,
Директори Лоихаи «Окуу керемет!»
RTI International дар Ҷумҳурии Қирғизистон

Модули 1

ТАТБИҚИ ТАЪЛИМИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ ДАР МАКТАБИ ИБТИДОӢ

Лоиҳаи USAID «Оқуу керемет!»

МУНДАРИЧА

МУҚАДДИМА	3
ҚИСМИ 1. ДИЗАЙНИ УМУМИИ ТАЪЛИМ	7
ҚИСМИ 2. ТЕХНОЛОГИЯИ ТАЪЛИМИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ	22
ҚИСМИ 3. АРЗӢБӢ ҲАМЧУН ЗАМИНА БАРОИ ДИФФЕРЕНСИАТСИЯ	28
ҚИСМИ 4. НАЗОРАТИ СИНФ ДАР МУНОСИБАТИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ	34
ҚИСМИ 5. СТРАТЕГИЯҲОИ ТАТБИҚИ ТАЪЛИМИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ	37
5.1. СТРАТЕГИЯИ 1. РОТАТСИЯ АЗ РӢИИ СТАНСИЯҲО	38
5.2. СТРАТЕГИЯИ 2. РӢИХАТИ ФИКРУ МУЛОҲИЗАҲОИ ХОНАНДАГӢ	41
5.3. СТРАТЕГИЯИ 3. СУПОРИШҲОИ БИСӢРСАТҲӢ	45
5.4. СТРАТЕГИЯИ 4. РОҲҲОИ ГУНОГУНИ ПЕШГУӢЙ	48
АДАБИӢТИ ИСТИФОДАШУДА	51
ЗАХИРАҲОЕ, КИ БАРОИ ОМУӢЗГОР ТАВСИЯ МЕШАВАД	53
ГЛОССАРИЙ	54
ЗАМИМА. НАҚШАИ ҲАРАКАТҲО	56
ЗАМИМА. ДАСТУР БАРОИ ИСТИФОДАИ ЗАМИМАИ АРЗӢБИИ ФОРМАТИВИИ МАЛАКАҲОИ ХОНИШ <i>ВААЛООАРР</i>	58

МУҚАДДИМА

Дар Стратегияи рушди маорифи Ҷумҳурии Қирғизистон барои солҳои 2012–2020. (СРО, 2012) вазифа гузошта шуд, ки ҳар як хонанда дар раванди таълим дар мактаби таҳсилоти умумӣ салоҳиятҳои калидӣ (иттилоотӣ, иҷтимоӣ-коммуникатсионӣ, худтанзимкунӣ ва ҳалли мушкилот) ва фанниро аз худ кунад. Хонандагони ҳар як синф гуногунанд, талабот ва хусусиятҳои инфиродии таълимии худро доранд ва аз рӯи барномаи ягона таълим мегиранд, бинобар ин зарурати ҷорӣ кардани усули дифференсиалии таълим ба миён омадааст. Муносибати дифференсиалӣ фароҳам овардани шароити мусоид ва оптималие мебошад, ки ба ташаккули салоҳиятҳои калидӣ ва фаннӣ, рушди қобилият, шавқ ва афзоиши ҳавасмандии хонандагон мусоидат мекунад.

Лоихаи USAID оид ба беҳтар намудани сифати таҳсилоти ибтидоӣ дар Ҷумҳурии Қирғизистон «Оқуу керемет!» барои баланд бардоштани сифати таълим дар синфҳои ибтидоӣ тавассути татбиқи усули дифференсиалӣ ва маҷмӯи дар таълими фанҳои хониш, навиштан ва фанҳои таълимӣ бо назардошти инфиродисозии таҳсилот ва фароҳам овардани имкониятҳои баробар барои ҳамаи хонандагон бо мақсади ташаккули салоҳиятҳои асосӣ равона карда шудааст. Барои ноил шудан ба ин ҳадаф гурӯҳи корӣ, аз ҷумла намояндагони мактабҳои олии соҳаи педагогика, Донишкадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва тақмили ихтисоси кормандони омӯзгории Ҷумҳурии Қирғизистон, методистон, коршиносони маҳаллӣ ва хориҷӣ барномаи «Татбиқи таълими дифференсиалӣ ва ҳамгирӣ дар хониш, навиштан ва фанҳо дар синфҳои ибтидоӣ»-ро кор карда баромаданд.

Саводнокӣ – ин як ҷузъи асосии ҳаёти ҳаррӯза ва яке аз малакаҳои муҳимтаринест, ки хонанда дар синфҳои ибтидоӣ меомӯзад. Саводнокӣ барои омӯзиши тамоми фанҳои мактабӣ (забонҳо, математика, ватаншиносӣ, асосҳои бехатарии ҳаёт (АБҲ), санъати тасвирӣ-бадеӣ (СТБ), мусиқӣ, ахлоқ ва ғ.) ва барои рушди минбаъда ва муваффақият дар сатҳи минбаъдаи таҳсилот (миёна ва калони мактаб) аҳамияти муҳим дорад.

Дар лоихаҳои қаблии USAID бо «Ҳамроҳ мехонем» (2013–2017) ва «Вақти хондан» (2017-2020) ба рушди малакаҳои ибтидоии хондан дар хонандагон тамаркуз кард. «Оқуу керемет!» мақсад дорад, ки хонандагонро ба раванди таълим ҷалб намуда, сифати онро баланд бардорад.

Хониш, навиштан ва нутқ бо ҳам алоқаманданд ва барои рушди хонанда асосанд. Истифодаи муносибати ҳамҷониба ва ҳамгирӣ барои ташаккули рушди самарабахши малакаҳои ибтидоии саводнокӣ заминаи қавии маърифатӣ фароҳам меорад, ки ба хонандагон имкон медиҳад, ки иттилооти навро тафсир кунанд, онро бо дониши омӯхта якҷоя кунанд ва ғояҳо ё муносибатҳои навро барои ҳалли мушкилот тавлид кунанд.

Имрӯзо дар Қирғизистон гурӯҳҳо ва ҷамъиятҳои мухталифи мардум бо истифода аз забонҳои гуногун ва бо фарҳанги хоси худ зиндагӣ мекунанд, бинобар ин, раванди омӯзиши савод бояд бо усули бисёрзабона асос ёбад. Дар раванди таълим, ин равиш душвориҳои забонмӯзиро ба назар мегирад ва ба онҳо дастгирии мувофиқ фароҳам меорад (Simonsen, 2019). Асоси таълими бисёрзабаро омӯзиши фанӣ ва забонӣ ташкил карда, ин имкон медиҳад, ки муносибати интихоби маводи таълимӣ, таҳияи супоришҳо, фароҳам овардани муҳити омӯзиши забонро таҷдиди назар карда шавад, ки ин дар навбати худ ба азхудкунии мундариҷаи фанҳо аз ҷониби хонандагон ва рушди малакаҳои забонии онҳо мусоидат мекунад. Таълими ҳамгирой дастрасӣ ба таҳсилотро васеъ мекунад, натиҷаҳои омӯзиши хонандагон, робитаҳо ва робита бо ҷомеа мусоидат мекунад ва малакаҳои иҷтимоиро инкишоф медиҳад (Созмони Милали Муттаҳид оид ба таълим, илм ва фарҳанг [ЮНЕСКО], 2014).

Дар стандарти давлатии таълимии таҳсилоти мактабии умумии Ҷумҳурии Қирғизистон (СДТ, 2016) вазифаи ташаккули робитаҳои байнисоҳавиро ба миён мегузорад. Таълими ҳамгирошудае, ки ин барнома пешниҳод мекунад, ба ташаккул ва таҷмири робитаҳои байнисоҳавӣ равона карда шудааст, ки донишхоро аз рӯи фанҳои алоҳидаи таълимӣ ба як воҳиди ягона муттаҳид мекунанд, дар асоси он хонандагон тасаввуроти ҳамҷонибаи ҷаҳонро ташаккул медиҳанд.

Ташаккули алоқаҳои байнисоҳавӣ ва азназаргузаронӣ инчунин истифодаи палитраи васеи адабиёти бачагона дар таълими хониш, навиштан ва ташаккули салоҳиятҳои фанӣ дар синфҳои ибтидоӣ мусоидат мекунад. Китобҳои бачагона, ки дар жанрҳо ва форматҳои гуногун сохта шудаанд (а) ба хонандагон дар ташаккули тафаккури интиқодӣ ва малакаҳои таҳлилий кумак мекунанд, (б) дар бораи мероси фарҳангии худ, инчунин фарҳанги одамони дигар тасаввурот медиҳанд, (в) ба рушди шахсият, зеҳни эҳсосӣ, эҷодкорӣ ва малакаҳои иҷтимоӣ, (г) имкон медиҳад, ки шоҳасарҳои адабӣ аз насл ба насл ҳифз ва интиқол дода шаванд (Stan, 2014).

Яке аз пайвандҳои таълими ҳамгирой инчунин навиштан ҳамчун воситаи сохтани матнҳои худ дар жанрҳои гуногуни нутқ аз синфи якум мебошад.

Дифференсиатсия, таълими ҳамгироии фан ва забон, истифодаи навъҳои гуногуни адабиёти бачагона ва шомил кардани асарҳои хаттии жанрҳои гуногуни нутқ дар раванди омӯзиши ҳама фанҳо дар синфҳои ибтидоӣ асоси лоиҳаи пешниҳодшудаи «Оқуу керемет!» барномаҳои тақмили ихтисос барои омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ, иборат аз панҷ модул иборат мебошад:

- ◆ Модули 1. Таълими дифференсиалӣ дар мактаби ибтидоӣ.
- ◆ Модули 2. Таълими ҳамгирошудаи фан ва забон.
- ◆ Модули 3. Истифодаи китобҳои бачагона дар синфҳои ибтидоӣ.
- ◆ Модули 4. Номаи эҷодӣ дар мактаби ибтидоӣ.
- ◆ Модули 5. Навиштани ҳаррӯза дар мактаби ибтидоӣ.

Ҳар як модул аз рӯи ҳамон ҷадвали ташкилӣ амал мекунад (Ба ҷадвали 1 нигаред).

Ҷадвали 1. Сохти модул

	Ҳар як боб бо саволҳои роҳнамо оғоз меёбад, то диққати хонанда ба иттилооти муҳим нигаронида шавад. Ин саволҳо тамоми мундариҷаи боби дахлдорро фаро мегиранд.
	Шарҳи мавзӯҳои дар модул пешниҳодшуда дар бораи аҳамияти мавзӯҳо ва принципҳои асосии истифодаи онҳо дар синф маълумотро дар бар мегирад.
	Дар охири ҳар як бахш – хулосаи нуктаҳо ва принципҳои асосӣ оварда мешавад.
	«Стратегияҳо» дастурҳои мушаххас дар бораи он аст, 5-и гуна омӯзгорон метавонанд ин усулҳоро дар синф аз рӯи фанҳои гуногун татбиқ кунанд. Ҳар як стратегия а) тавсифи фаъолияти омӯзгор пеш аз, дар давоми ва баъд аз дарс, б) тавсияҳо оид ба фарқи раванди таълим ва арзёбиро дар бар мегирад.
	Дар матн маълумоти иловагӣ оид ба таҳқиқоти муҳим оварда шудааст, ки муқаррароти асосии ин бобро тасдиқ мекунанд.
	Адабиёти истифодашуда
	Захираҳои, ки барои омӯзгор тавсия мешавад
	Глоссарий
	Замима

Дар қисми якуми модул мафҳуми «дизайн/тарҳи универсалии омӯзиш» ва дар қисми дуюм - «технологияи таълими дифференсиалӣ» баррасӣ шудааст. Дар қисми сеюм истифодаи арзёбӣ ҳамчун асоси фарқият шарҳ дода шудааст, ки барои муайян кардани талаботҳои таълимӣ ва муайян кардани мушкилоти хонандагон дар сатҳи инфиродӣ ва ба назар гирифтани онҳо ҳангоми таълими тамоми синф мусоидат мекунад. Қисми чорум тавсияҳо оид ба идоракунии синф дар сатҳи коллективӣ пешниҳод мекунад, яъне. тамоми синфро. Дар қисми панҷуми модул стратегияҳо - дастурҳои мушаххас дар бораи он, ки чӣ гуна омӯзгорон метавонанд ин усулҳоро дар дарсҳои фанҳои гуногун татбиқ кунанд, оварда шудааст.

*Ҷар як омӯзгори хуб ба меҳнатдӯстӣ ва кори доимии худ така мекунад.
Аммо ҳатто беҳтарин муаллим ҳам оид ба истифода аз усули дифференсиалии
таълим, ба ҳамаи саволҳои ба миён омада ҷавоб дода наметавонад.
Аммо некбинӣ ва қатъият вуҷуд дорад.*

Дуг Лемов

Дар модули «Татбиқи таълими дифференсиалӣ дар мактаби ибтидоӣ» маводҳои пешниҳод карда мешаванд, ки ба таълими саводомӯзӣ бо дарназардошти талаботҳои гуногуни таълимии хонандагон дар як синф, сатҳи маҳорат ва истифодаи шаклҳои гуногуни таълим ва арзёбӣ равона карда шудаанд. Ҳангоми эҷоди як тарҳи универсалии таҳсил, ки дар он шароити дастрасии баробари ҳар як талаба ба таҳсилоти босифат асосӣ мебошад, муносибати дифференсиалӣ имконпазир аст. Усули дифференсиалӣ ва дизайни универсалии таълим мавзӯҳои асосии ҳама модулҳои барномаи пешниҳодшудаи таълимии такмили ихтисос мебошанд.

Таълими дифференсиалӣ- омӯзишест, ки хусусиятҳо, қобилиятҳо ва имкониятҳои фардии ҳамаи хонандагонро ба назар мегирад. Он ба хусусиятҳои тафаккур, суръати равандҳои фикр, сатҳи шавқи маърифатӣ ва дар рушди ҳар як кӯдак асос ёфтааст. Донишдони қувва ва мушкilotи ҳар як хонанда ва истифодаи онҳо дар раванди таълим ба омӯзгор кумак мекунад, ки чӣ ва чӣ гуна таълим диҳад ва чӣ гуна кӯдакро ба омӯзиш ҳавасманд кунад.

Усули дифференсиалӣ ба омӯзгор имкон медиҳад, ки раванди таълимро ба фардӣ барорад ва ба ҳар як хонанда имкониятҳои баробар фароҳам оварад. Истифодаи ин равиш ҳангоми эҷоди як дизайни универсалии таълим, яъне чунин шароите имконпазир аст, ки дар он траекторияи таълимии ҳар як хонанда таъмин карда шуда, ҳамзамон ба тамоми синф таълим дода шавад.

Ҳамин тавр, дар ин модул ду мафҳуми муҳим - "дизайни универсалии таълим" (ДУТ) ва "таълими дифференсиалӣ" (ТД) дар ҳамгирой бо якдигар қорӣ карда шудааст. Агар ДУТ - ин, кай ва чӣ гуна ба ҳамаи хонандагон таълим додан бошад, омӯзиши дифференсиалӣ ба тавоноӣ ва ниёзҳои мушаххаси онҳо бодикқат назар мекунад (Hayes, 2019).

ҚИСМИ 1. ДИЗАЙНИ УМУМИИ ТАЪЛИМ

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Дизайни универсалии таълим (ДУТ) чист?
- ◆ Принципҳои асосии ДУТ кадомҳоянд?
- ◆ Кадом нишондиҳандаҳои ДУТ барои арзёбии пеш аз, дар давоми ва пас аз дарс истифода бурдан имконият медиҳад?

Мафҳуми «дизайни универсалии таълим» дар соҳаи маорифи Қирғизистон нав аст, аз ин рӯ, барои фаҳмидани моҳияти он, бояд ба пайдоиши ДУТ рӯ овард. Дар солҳои 90-уми асри гузашта дар кишварҳои Аврупо ва Иёлоти Муттаҳида як чунбиши иҷтимоӣ барои фароҳам овардани муҳити ҷисмонии дастрас барои маъҷубон (вобаста ба биноҳо, пиёдагардҳо, гузаргоҳҳои роҳ ва ғайра) ба миён омад. Ин дар эҷоди иншооти инфрасохторӣ, ки аз ҷониби ин гурӯҳи одамон истифода бурда мешавад (пандусҳо дар биноҳо, дастакҳо барои зинапоҳҳо, вуруди васеъ ба бино, дарҳои автоматӣ, сигналҳои аудио светофорҳо ва ғ.) инъикос меёбанд. Аммо, баъдтар маълум шуд, ки сохтани чунин тарҳе зарур аст, ки на танҳо эҳтиёҷоти як гурӯҳи алоҳидаи одамонро ба назар мегирад, балки барои ҳама, новобаста аз хусусиятҳои рушд, синну сол ва ғ. универсалӣ хоҳад буд. Масалан, насби пандусҳои қулай дар бино дастраси на танҳо барои одамонро, ки бо ёри аробаи маъҷубӣ ҳаракат мекунанд, балки инчунин барои онҳое, ки кӯдакро дар аробачаҳои кӯдакон, ҷомадон дар роликҳо ё троллейбуси хӯрокворӣ мебаранд. Ҳамин тариқ, ҳама як унсури муҳити атрофро истифода мебаранд: ягон даромадгоҳи махсус вучуд надорад, ки гурӯҳҳои алоҳидаи одамонро ҷудо мекунад. Ин мафҳуми дизайни универсалии дастрас ва истифодаи инфрасохторро аз ҷониби ҳамаи аъзоёни ҷомеа васеъ намуда, сифати зиндагии одамонро, ки ба шароити махсус ниёз доранд, беҳтар мегардад, дар ҳоле ки онҳоро аз ҳама ҷудо намекунад.

Баъдан, ин мафҳум дар соҳаи маориф инъикоси худро ёфт. Мутахассисони Маркази технологияҳои амалӣ (CAST) концепсияи дизайни универсалии таълимро таҳия карданд, ки татбиқи он пешниҳоди маълумотро, ки аз ҷониби ҳама баробар дарк карда мешавад, фароҳам овардани шароити мусоид ва ҳавасманди таълимӣ барои ҳар як хонанда, баланд бардоштани ҳавасмандӣ ва ҷалби ҳамаи хонандагон ба раванди таълимро дар бар мегирад.

Дизайни универсалии таълим – ин мафҳум ва усули фароҳам овардани муҳити омӯзишӣ мебошад, ки барои ҳамаи хонандагон дар соҳаи маърифатӣ, ҳавасмандӣ ва эмотсионалӣ дастрас аст.

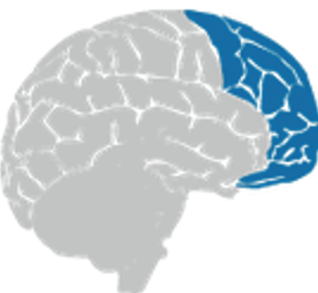

Ин мафҳум оид ба таҳқиқотҳои дар соҳаи шакли фаъолияти мағзи сар асос ёфтааст. Мағзи мо аз шӯъбаҳои мухталиф иборат аст, ки барои коркарди иттилоот, нигоҳдорӣ, сипас ҷустуҷӯ ва истифода дар фаъолиятҳои гуногун масъуланд. Дар дастури «Дизайни универсалии таълим» (CAST, 2018) таъкид карда мешавад, ки механизми омӯзиш бо фаъолияти се шабакаи ибтидоии нейрофизиологӣ алоқаманд аст (ниг. Ҷадвали 2)¹. Фаъолияти ин шабакаҳо аз ҳамкориҳои

¹ Ниг. Универсальный дизайн в образовании. URL: <https://downsideup.org/elektronnaya-biblioteka/universalnyy-dizayn-v-obrazovanii/>Датаобращения 25.06.2020.

ҳамоҳангшудаи сохторҳо ва қисмҳои майна ҳангоми иҷрои ягон вазифа вобаста аст.

Ҷадвали 2. Шабакаҳои нейрофизиологӣ, ки барои механизми таълим масъуланд.

Шабакаи шинохтани иттилоот	Шабакаи стратегӣ	Шабакаи аффективӣ(ҳиссиёту ҳаяҷонҳо)
		
<p>Маълумоти воридшавандаро мешиносад, барои ЧӢ омӯхта мешавад масъул аст.</p>	<p>Ин таъсир мерасонад, ки ЧӢ ГУНА хонанда иттилооти воридшударо бо истифода аз дониши мавҷуда ва таҷрибаи шахсӣ коркард мекунад.</p>	<p>Муносибатро ба маълумоти воридшаванда, ҳавасмандкунӣ, ЧАРО хонандагон мехоҳанд омӯзанд (ё не) -ро танзим мекунад.</p>

Дар асоси дониш дар бораи фаъолияти ин шабакаҳо се принсипи дизайни универсалии таълим таҳия карда шуданд: 1) бояд якчанд шаклҳои пешниҳоди маводи таълимӣ ба хонандагон бо роҳҳои гуногуни дарки иттилоот ва ташаккули дониш таъмин карда шаванд; 2) ба хонандагон имконият фароҳам овардан зарур аст, ки натиҷаҳои таълим, дастовардҳои таълимро бо роҳҳо ва шаклҳои гуногун нишон диҳанд; 3) барои ҷалби хонандагон ба раванди таълим шароит фароҳам овардан ва ба кӯдакон якчанд варианти ҳамкорӣ фароҳам овардан зарур аст.

Ин принсипҳоро муфассал дида мебароем.

Принсипи 1. Бояд якчанд шакли пешниҳоди маводи таълимӣ ба хонандагон барои фароҳам овардани роҳҳои гуногуни дарки иттилоот ва ташаккули дониш пешбинӣ карда шавад.

Тавре ки қайд карда шуд, вақтҳои охир олимони ба зарурати ба назар гирифтани хусусиятҳои инфиродӣ ва талаботи таълимии хонандагон диққат медиҳанд. Дар байни онҳо хусусиятҳои дарки маълумоти пешниҳодшуда дар раванди таълим мавҷуданд. Тарзи дарки иттилоот малакаи омӯзиши универсалӣ мебошад, ки дар омӯзиш ва зиндагӣ истифода мешавад. Боварӣ ба он аст, ки инсон иттилоотро тавассути 3 канали иттилоотӣ дарк карда метавонад: визуалӣ (визуалӣ), шунавоӣ (аудиоӣ) ва моторӣ (кинестетикӣ). Аммо дар ҳар кадоме одатан яке бартар, яъне. яке аз ин каналҳо пешсаф мебошад.

Инро доништан ва фаҳмидан хусусан, барои муаллимони синфҳои ибтидоӣ, ки барои омӯзиш асос мегузоранд, муҳим аст. Тавре ки мегӯянд, ниёзҳои таълимии

хонандагон на танҳо аз ҷониби ягон ҷанбаи мушаххаси саломатии онҳо, балки аз он ҷумла бо хусусиятҳои дарки иттилоот, ҳофиза, тафаккур, ки ба ҳар яки мо хосанд, муайян карда мешаванд. Намудҳо ё услубҳои дарки иттилоотро **модалиятҳо** меноманд.

Модалиятҳои дарк – намудҳо ва услубҳои дарк ва коркарди иттилоот, ҳифз ва тафаккур, услубҳои маърифатӣ.

Барои самаранок омӯختани омӯзиш ва маълумоти таълимӣ, ба хонандагон таъсиррасон бошад, он бояд дар шаклҳои мухталиф пешниҳод карда шавад. Ин равиш боиси коҳиш ёфтани монеаҳо дар роҳи омӯзиш бо роҳи таъмини дарки маълумоти асосӣ аз ҷониби ҳамаи категорияҳои хонандагон мегардад ва аз ин рӯ, дастрасии онҳо ба омӯзиш васеъ мегардад. Дар зер (ба ҷадвали 4 нигаред), бо назардошти усулҳои гуногуни хонандагони синфи шумо, роҳҳо ва хусусиятҳои пешниҳоди маълумот пешниҳод карда мешаванд.

Принсипи 2. Ба хонандагон имконият фароҳам овардан лозим аст, ки натиҷаҳои таълим, дастовардҳои таълимро бо роҳҳо ва шаклҳои гуногун нишон диҳанд.

Дар раванди таълим, ба хонандагон имконият фароҳам овардан лозим аст, ки ҳангоми иҷрои супоришҳо ва нишон додани дониши ташаккулёфта ва натиҷаҳои таълим аз намудҳои гуногуни фаъолият истифода баранд.

Инчунин бояд вариантҳои гуногуни мониторинги дастовардҳои таълимӣ, фарогирии хонандагон бо ҳолатҳои муваффақият ва ташаккули фаъолияти худ баҳо пешниҳод карда шавад. Хонандагон бояд масъулиятро барои омӯзиши худ инкишоф диҳанд, бинобар ин ба онҳо имконият фароҳам овардан лозим аст, ки чизҳои омӯхташонро нишон диҳанд, на танҳо ба воситаи ҷавобҳои анъанавии истифодашудаи шифоҳӣ ва хаттӣ, балки арсенали васеътарини шаклҳо ва воситаҳоро пешниҳод кунанд. Инҳо метавонанд расмҳо, созмондиҳандагони графикӣ, навиштани эҷодӣ, драматургия, бозиҳо, муаммоҳо, портфолиоҳо ва ғайра бошанд. Дар ин ҳолат, зарур аст, ки сатҳи ташаккул додани малакаҳо ба назар гирифта шаванд, мутаносибан вазифаро душвор ва ё сабуктар кунанд; гуногунии маданияти хонандагон, ки интихоби матолиби инъикоскунандаи маданияти гуногунро талаб мекунад; хусусиятҳои инкишофи кӯдакон, ки дар робита ба онҳо тавсия дода мешавад, ки он воситаҳои ифодаеро, ки бо ёрии онҳо ҷавоб додан ба саволи додашуда ва ё иҷрои вазифа бароҳат аст, истифода баранд.

Принсипи 3. Барои ҷалби хонандагон ба раванди таълим шароит фароҳам овардан ва ба кӯдакон якчанд варианти ҳамкорӣ фароҳам овардан зарур аст.

Барои самараноктар омӯختани хонандагон, ба онҳо якчанд намуди ҷалб ва ҳамкорӣ фароҳам овардан зарур аст. Унсуре муҳими таълим кайфияти эҳсосии хонандагон, шавқ ва эҳсосоти онҳо, ҳиссиёт ва таҷрибаҳои равшан аст, ки дар муносибати хонандагон ба мундариҷаи таълим на ҳамчун чизи бегона ва ҷолиб, балки бояд бо маъноии шахсӣ пур карда шавад.

Машғулият ва ҳавасмандкунӣ барои омӯзиш аз шахсият, хусусиятҳои фардии хонандагон, фарҳангҳои мухталифи онҳо, дониши мавҷуда, таҷрибаи қаблии ҳар як хонанда ва як қатор омилҳои дигар вобаста аст. Аз ин рӯ, барои муаллим истифодаи воситаҳо ва имконоти мухталифи ҳамкорӣ, ки барои ҳамаи хонандагон оптималӣ бошад, муҳим аст. Баъзе хонандагон дар марҳилаҳои ибтидоии омӯзиш ба дастгирии инфиродии дарозтар ниёз доранд, дар ҳоле ки донишҷӯёни дигар ҳангоми дастгирии омӯзгор дар гурӯҳ бо ҳамсолонашон кор карданро авлотар

медонанд. Якҷоя кардани хонандагон барои кори гурӯҳӣ бояд чандирӣ бошад, на устувор. Ин ба хонандагон имкон медиҳад, ки кумаки омӯзгорро ҳадафмандона истифода баранд, малакаҳои худтанзимкунӣ ва мустақилиятро инкишоф диҳанд (ҳангоми гузариш аз кори инфиродӣ ба кори гурӯҳӣ), дар дарсҳо фаъолтар ширкат варзанд ва эҳсосоти амиқи эҳсосоти ро аз сар гузаронанд.

Бо мақсади баланд бардоштани ҳавасмандӣ ва ҷалби хонандагон, фароҳам овардани шароити мусоид барои иштироки ҳар як хонанда, таъмин намудани имконияти тағир додани суръати кор, таъмин намудани танаффусҳо, ивазшавии намудҳои фаъолият ва ташкили муҳити ҷисмонӣ, дуруст минтақабандӣ кардани фазои синф, таъмини кори инфиродӣ, кор дар гурӯҳҳои хурд ва кори умумии тамоми синф муҳим аст. Дар ҷадвали 3. мухтасари принципҳои ДУТ пешкаш шудааст.

Ҷадвали 3. Мазмуни принципҳои дизайни универсалии таълим

Принсипи 1	Принсипи 2	Принсипи 3
Муаррифӣ	Намоиши дастовардҳо	Ҷалб кардан
Муаррифии иттилоот дар форматҳои гуногун: визуалӣ (матн, тасвирҳо), шунавоӣ (муҳоҷиса, сабти аудио), кинестетикӣ (расм, амалҳо) ва ғайра.	Ба хонандагон фароҳам овардани имконият барои интихоби вариантҳои гуногуни баён ва нишон додани он чизе, ки онҳо медонанд ва метавонанд: кореро дар шакли хаттӣ иҷро кунанд, пешниҳоди шифоҳӣ кунанд ё лоиҳаи гурӯҳиро ба анҷом расонанд.	Роҳҳои гуногуни ҷалби таваҷҷӯҳ, ҳавасмандии хонандагон, баланд бардоштани ҳавасмандӣ: ҷалби ҳамаи хонандагон ба муҳоҷима, интихоби супориш, бозӣ, имконияти ҳаракат дар синф.

Бо дарназардошти хусусиятҳои инфиродии хонандагон, риояи принципҳои ДУТ ва ба назар гирифтани модалиятҳо ба шумо имкон медиҳад, ки омилҳо ва шароити омӯзиши бомуваффақиятро муқаррар намоед, робитаи байни рушди функцияҳои равонӣ ва фаъолияти таълимиро нишон диҳед, муаммо ва мушкилоти мактабро пешгӯӣ кунед ва пешгирӣ кунед ва ба хонанда кумаки саривақтӣ расонед. Дар ин робита, омӯзгор бояд фаҳмад, ки чӣ гуна роҳ ва усулҳоеро, ки ӯ дар синф истифода мебарад, ба омӯзгор имкон медиҳад, ки гуфтаҳои дар боло овардашударо иҷро карда шавад (ниг. Ҷадвали 4.).

Ҷадвали 4. Хусусиятҳои дарк ва роҳҳои пешниҳоди маълумоти таълимӣ

<p>Модалият (ки ин роҳи пешбари дарки иттилоот мебошад)</p>	<p>Чӣ гуна муаллим метавонад маълумот пешниҳод кунад ва хонандагонро ба раванди таълим ҷалб кунад?</p>	<p>Хонандагон чӣ гуна фикр мекунанд?</p>	<p>Хонандагон барои аз худ кардани иттилоот чӣ кор кардан мехоҳанд?</p>
<p>Визуалӣ (он чизе, ки дида мешавад: рангҳо, тасвирҳо, симоҳо).</p>	<p>Дар раванди таълими дарсҳо дар марҳилаҳои гуногун муҳим аст:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Нишон додани нуқтаҳо ва ҷанбаҳои гуногуни мундариҷа ҳангоми пешниҳоди мавод; • Дар тахта бо бўрҳои гуногунранга кор кардан; • Истифодаи диаграммаҳо, ҷадвалҳо, асбобҳои аёни, аксҳо; • Дохил кардани филмҳои таълимӣ ё презентатсияҳо дар тавзеҳот; • Ороиши эстетикӣ дастурҳо; • Ба ҷои дастурҳои шифохӣ дастурҳои хаттӣ. 	<p>Вай танҳо он чизро мефаҳмад ва дар хотир дорад, ки дар бораи он ғояҳои равшан, тасвирҳои равшан дорад.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Аз китобҳои дарсӣ, дафтар, луғат чизе зуд пайдо кардан; • Нусхабардорӣ ё нусхабардорӣ аз намуна; • Хулоса баровардан; • Аз рӯйи расмҳо кор кардан, диаграммаҳо ва графикаҳоро шарҳ диҳед; • Очерк-тавсиф навиштан; • Намуди зоҳирӣ ва манзараҳоро тасвир кардан; • Расмҳо, замимаҳо, харитаҳои контурӣ, схемаҳо, графикаҳо тартиб додан; • Презентатсия пешниҳод кардан; • Нақша тартиб додан, дар бораи стратегияҳо фикр кардан; • Ҳолатҳоро ҳолисона таҳлил кардан, сабабҳо, қолабҳоро ҷустан; • Хулосаҳо таҳия мекунанд; • Ҳама гуна машқҳои марбут ба таҳайюлро иҷро кардан; • Супоришҳоро оид ба дарёфти хатогиҳо иҷро кардан; • Оид ба техникаи хониш машқҳо иҷро кардан;

<p>Модалият (ки ин роҳи пешбари дарки иттилоот мебошад)</p>	<p>Чӣ гуна муаллим метавонад маълумот пешниҳод кунанд ва хонандагонро ба раванди таълим ҷалб кунанд?</p>	<p>Хонандагон чӣ гуна фикр мекунанд?</p>	<p>Хонандагон барои аз худ кардани иттилоот чӣ кор кардан мевоҳанд?</p>
			<ul style="list-style-type: none"> • Асарро зебо рӯйбардор карда навиштан"; • Ҳангоми навиштан ручкаҳои рангҳои гуногунро истифода бурдан.
<p>Аудиали (он чӣ, ки шунидан мумкин аст: овозҳо, оҳангҳо).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Шарҳҳои муфассали шифоҳиро истифода бурдан; • ифоданок сухан рондан, нуқтаҳои муҳими бо оҳанг қайд кунед; • бо истифодаи вариатсия/гобишҳои овозӣ (баландии овоз, пауза, қатрон) сухан гуфтан; • паёмҳои шифоҳии хонандагонро истифода бурдан; • сӯҳбат, мувоҳида, бо овози баланд хондани китоби дарсиро ташкил кардан; • истифодаи таҷҳизоти аудиой; • аз кӯдакон хоҳиш карда шавад, ки гуфтаҳои онҳоро тақрор кунанд; • хонандаро барои шарҳ додан дар бораи коре, ки иҷро карда мешавад, даъват кардан. 	<p>Бо ёрии калимаҳо, бо овози баланд мулоҳиза рондан, бо истифода аз аломатҳо, ифоданокӣ, шарҳ.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Супоришхоро бо овози баланд хондан; • Бо хор сухан рондан; • Хониши ифоданок ва ба нақшаҳо ҷудо карда хондан; • Шеър хондан; • Иқтибоси матн; • Сурудхоро аз ёд кардан; • Расонидани паём; • Дар бораи коре, ки иҷро мекунанд, шарҳ додан; • Дар муҳокима ширкат варзидан; • Ба ҳамсояи дар мизи корӣ фаҳмонда додани чизе, "баробарро таълим додан"; • Ба синф чизе гуфтан; • Таҳлил, муқоиса, ба ҳам пайвастанӣ далелҳо ва падидаҳо; • Чизи хондашударо фавран тақрор кардан; • Диалогҳои дар хотир нигоҳ доштаро аз асарҳои бадеӣ ҳифз ва нақл кардан;

<p>Модалият (ки ин роҳи пешбари дарки иттилоот мебошад)</p>	<p>Чӣ гуна муаллим метавонад маълумот пешниҳод кунад ва хонандагонро ба раванди таълим ҷалб кунад?</p>	<p>Хонандагон чӣ гуна фикр мекунанд?</p>	<p>Хонандагон барои аз худ кардани иттилоот чӣ кор кардан мевоҳанд?</p>
<p>Кинестетикӣ (он чӣ, ки ҳис кардан мумкин аст: ҳиссиёту ҳаяҷон ва ҳамдардӣ, маза, таъм, бӯй, ҳис кардан, ламс, ҳарорат ва ғ.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ҳангоми шарҳ аз имову ишораҳо истифода бурдан; • Барои дар дафтар ё тахтаи синф сабт кардани маълумоти нави зарурӣ вақт додан; • Аз рӯйи китоб кори мустақилона додан; • Назарияро дар амалия истифода бурданро пешниҳод кардан; • Аз бозиҳои нақшӣ истифода бурдан, дар гуруҳҳо кор кардан; • Экскурсияҳо гузарондан; • Пешниҳод кардани муқоисаи ҳиссиёт ва эҳсосоти хонандагон бо ҳиссиёт ва эҳсосоти муаллиф ва қаҳрамонони асар; • Гузаронидани корҳои беруназсинфӣ, амалӣ, илмӣ; • Бо даст ё пойҳоятон оҳанги шеърро зада нишон додан; 	<p>Таассуроти умумиро оид ба ҳаракат, ламс, ҳамкорӣ дар хотир нигоҳ медорад.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Калимаҳо ва истилоҳҳои навро омӯхтан; • Омӯхтани забони хориҷӣ; • Диктантҳои шунавой иҷро кардан; • Ҳисоби шифоҳиро бурдан; • Калимаро бо овози баланд талаффуз кардан.
<p>Кинестетикӣ (он чӣ, ки ҳис кардан мумкин аст: ҳиссиёту ҳаяҷон ва ҳамдардӣ, маза, таъм, бӯй, ҳис кардан, ламс, ҳарорат ва ғ.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ҳангоми шарҳ аз имову ишораҳо истифода бурдан; • Барои дар дафтар ё тахтаи синф сабт кардани маълумоти нави зарурӣ вақт додан; • Аз рӯйи китоб кори мустақилона додан; • Назарияро дар амалия истифода бурданро пешниҳод кардан; • Аз бозиҳои нақшӣ истифода бурдан, дар гуруҳҳо кор кардан; • Экскурсияҳо гузарондан; • Пешниҳод кардани муқоисаи ҳиссиёт ва эҳсосоти хонандагон бо ҳиссиёт ва эҳсосоти муаллиф ва қаҳрамонони асар; • Гузаронидани корҳои беруназсинфӣ, амалӣ, илмӣ; • Бо даст ё пойҳоятон оҳанги шеърро зада нишон додан; 	<p>Таассуроти умумиро оид ба ҳаракат, ламс, ҳамкорӣ дар хотир нигоҳ медорад.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сужетро нақл кардан; • Иншои ҳикоявӣ навиштан; • Ҳисси қаҳрамонони як асари бадеиро тавсиф кардан (кинететика бо ҳам алоқаманд аст - онҳо вазъро аз дарун ба осонӣ ҳис мекунанд); • Дар сахна баромад кардан, дар намоишҳо иштирок кардан; • Иҷрои супоришҳои тестӣ (ҳисси хуб инкишофёфта, қобилияти гӯш кардани ҳиссиёти худ барои ёфтани ҷавоби дуруст кумак мекунад); • Моделсозӣ кардан; • Сохтан, кор бо дастгоҳҳо (микроскоп, тарозуҳо ва ғ.); • Машқҳои ҷисмонӣ, рақс кардан.

<p>Модалият (ки ин роҳи пешбари дарки иттилоот мебошад)</p>	<p>Чӣ гуна муаллим метавонад маълумот пешниҳод кунанд ва хонандагонро ба раванди таълим ҷалб кунанд?</p>	<p>Хонандагон чӣ гуна фикр мекунанд?</p>	<p>Хонандагон барои аз худ кардани иттилоот чӣ кор кардан мецоҳанд?</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Ҳангоми шарҳ додан муболиғаро истифода бурдан; • Иҷрои вазифаҳо бо истифодаи ашъи воқеӣ, расмкашӣ, моделсозӣ, пантомима, ҳамкорӣ бо ашъи табиӣ; • Пешниҳодро дар намоишҳои театрий, бозиҳои ангушт пешниҳод кардан; • Дар дарс ҷойҳои нишастро бештар иваз карда истодан. 		

Ҳамкорию пурраи омӯзгор бо хонандагон дар дарс танҳо дар сурате имконпазир аст, ки агар ӯ техникаи пешниҳоди маводро дар ҳар се услуб дошта бошад (ба истилоҳ омӯзиши бисёрсоҳавӣ, полимодалӣ).

Танҳо пешниҳоди полимодалию маълумот дар дарс ба хонандагон имкон медиҳад, ки онро бо истифода аз канали пешрафтаи худ дарк кунанд ва ҳамзамон намудҳои дигарро таҳия кунанд.

Ғайр аз он, таъмин намудани фазои мусоиди омӯзишӣ, фазои бехатар ва алоқаи мусбӣ хеле муҳим аст.

Ҳангоми риоя кардани се принципи дизайни таълим омӯзгорон стратегияҳоеро интихоб мекунанд, ки ба омӯзиши самаранок мусоидат намуда, монеаҳои эҳтимолии таълимро пешгирӣ мекунанд: а) ҳар як хонанда метавонад маълумоти зарурӣ, мавод (**чӣ бояд омӯхт**) гирад, б) баён ё намоиш диҳад азҳудкунии дониш ва малакаҳо (**чӣ гуна таълим додан**) ва в) дар раванди таълим фаъолона иштирок кардан (**чаро омӯхтан**). Муаллим бояд ба ҳар як хонанда имкониятҳои баробари омӯзиши саводнокиро фароҳам орад (ниг. Схемаи 1).

Схемаи 1. Дизайни универсалии таълим

Ҳангоми ба нақшагирии ҳамгирии принциҳои ДУТ дар амалияи худ, омӯзгорон метавонанд рӯйхати нишондиҳандаҳои дар поён пешниҳодшударо истифода баранд, ки имкон медиҳанд дарсҳоро барои мувофиқат ба принциҳои ДУТ арзёбӣ кунанд. Дар зер варақи худбаҳодиҳӣ барои дарсҳо оварда шудааст, ки ман ҳамчун омӯзгор кадом принципҳоро аллакай истифода мебарам ва барои самаранок омӯхтани ҳамаи хонандагони синфам кадом стратегияҳои навро илова кардан лозим аст (ниг. Ҷадвали 5).

Ҷадвали 5. Варақи худбаҳодихи ДУТ дар дарсҳо

Варақи худбаҳодихӣ ба омӯзгор имкон медиҳад, ки дараҷаи истифодаи ДУТ-ро дар дарсҳои худ ё дар дарсҳои ҳамкорон арзёби кунад. Барои ин, нишондиҳандаҳои бодикҳат хонед ва мувофиқи мундариҷа ба сутуни муайян ишора (V) гузоред. Сутуни охирин метавонад мустақилона ё дар асоси тавсияҳои ҳамкорон пур карда шавад.

№ б/т	Мазмуни принципҳои ДУТ	Ман медонам ва дар ҳамаи дарсо иҷро мекунам	Ман қисман медонам ва дар баъзе дарсҳо иҷро мекунам	Ман ин ҷи тавр иҷро карда мешавад, намедонам	Ман иҷро мекунам. Тавсияҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи дастрасии хонандагон ба раванди таълим.
I.	ТАҚДИМИ МАВОДИ ТАЪЛИМ ДАР ДАРС				
	1. Ҳар як дарсро бо маълумоти мухтасар, ки дар бораи ҷи суҳан меравад, оғоз кардан.				
	2. Мақсади таълимро муайян кардан.				
	3. Фаъолонидани донишҳои гирифташуда бо ёрии сарчашмаҳои инноватсионии маълумот, ташкилкунандаҳои графӣ, стратегияҳои МДД (Медонам-Донистан мехоҳам-Донистам).				
	4. Маълумотро дар шаклҳои гуногун пешкаш намудан (нақли омӯзгор, матн, ташкилкунандаҳои графӣ, аудио, видео, машҳои амалӣ).				
	5. Лаҳзаҳои асосии тамоми дарсро шарҳ додан ва нишон додани алоқа бо мавзӯи умумӣ.				
	6. На танҳо маводи китоби дарсӣ ва хониши ҳатмии барнома, балки инчунин манбаҳои иловагии иттилоотро истифода бурдан (ниг.				

№ б/г	Мазмуни принципҳои ДУТ	Ман медонам ва дар ҳамаи дарсо иҷро мекунам	Ман қисман медонам ва дар баъзе дарсҳо иҷро мекунам	Ман ин чӣ тавр иҷро карда мешавад, намедонам	Ман иҷро мекунам. Тавсияҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи дастрасии хонандагон ба раванди таълим.
	<p>Модули 3. "Истифодаи китоби бачагона дар синфҳои ибтидоӣ").</p> <p>7. Хонандагонро бо лавҳаҳои аёни таъмин намудан (девори калимаҳо, қайдҳо дар стикерҳо, варақаҳо ва ғ.)</p> <p>8. Бо нусаҳои хаттии сарчашмаҳо ва ё шарҳҳо ба видеосабтҳо таъмин намудан.</p> <p>9. Шрифти матн, ранг, ҳаҷми матнро фарқ кардан.</p> <p>10. Дар вақти баён кардан ба қудрати овоз ва сатҳи суҳанронӣ диққат додан.</p>				
II.	<p>НАМОИШИ НАТИҶАҲОИ ТАЪЛИМ</p> <p>1. Хонандагонро ба намоиш додани дониш ва малакаҳо ба тариқи ғайр аз санҷишҳо ва имтиҳонҳои анъанавӣ рӯҳбалрад кардан (эссе, лоиҳа, портфолио, «маҷаллаҳои парвоз»).</p> <p>2. Дастовардҳои хонандагонро аз рӯи ҳадафҳои таълим арзёбӣ кардан.</p> <p>3. Стратегияҳоеро ки муошират ва иштирок дар дарсро тақвият медиҳанд, дохил кардан.</p>				

№ б/г	Мазмуни принципҳои ДУТ	Ман медонам ва дар ҳамаи дарсо иҷро мекунам	Ман қисман медонам ва дар баъзе дарсҳо иҷро мекунам	Ман ин чӣ тавр иҷро карда мешавад, намедонам	Ман иҷро мекунам. Тавсияҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи дастрасии хонандагон ба раванди таълим.
	4. Ҳангоми муҳокимаи мавзӯ дар дарс усулҳои фикру ақидаҳоро фарқ кардан (аз ҷо хестан, бо ангушти калон ба боло ё поён бо нишон додан, навиштани ҷавоб бо қалами ранга бо як қалима, боло бардошта).				
	5. Ба хонандагон иҷозат диҳед, ки бо истифода аз матн, мусиқӣ, ҳаҷв, тасвирҳо, презентатсияҳо, ҳайкалтарошӣ, муоширати шифоҳӣ, драматургия дониши худро нишон диҳанд.				
	6. Супоришҳое дода шавад, ки имконияти фаъолона иштирок, таҳқиқ ва озмоиш карданро медиҳад.				
	7. Хонандагонро дар дарс қалимаҳои навро истифода бурдан ҷалб намудан.				
III.	ҶАЛБ НАМУДАНИ ХОНАНДАГОН БА ҶАРАЁНИ ТАЪЛИМ				
	1. Бо хонандагон ҳадафҳои дарсро муҳокима кардан ва чӣ гуна ин ҳадафҳо барои онҳо аҳамият доранд, фаҳмонидан; хонандагонро барои гузоштани ҳадафҳои худ имконият додан. 2. Ҳадафҳои дарозмуддатро ба қадамҳои хурдтар тақсим кардан.				

№ б/г	Мазмуни принципҳои ДУТ	Ман медонам ва дар ҳамаи дарсо иҷро мекунам	Ман қисман медонам ва дар баъзе дарсҳо иҷро мекунам	Ман ин чӣ тавр иҷро карда мешавад, намедонам	Ман иҷро мекунам. Тавсияҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи дастрасии хонандагон ба раванди таълим.
	3. Усулҳои омӯзиши ҷамоавиро ("омӯзиши якҷоя") бо нақш ва масъулият истифода бурдан.				
	4. Хонандагонро, ки муносибати худро, ба фаъолият ва омӯзиши худ баҳо дода, мулоҳиза баён мекунанд, ҳавасманд кардан.				
	5. Истифодаи манбаҳои иттилоотро фарқ кардан, то ки хонандагон контексти маъхазҳоро бо ҳаёти худ ва хусусиятҳои гуруҳи этникӣ, ки ба он тааллуқ доранд, мувофиқат карда тавонанд.				
	6. Дар раванди кор ба хонандагон таъмин намудани робитаи мутақобила; муқаррар намудани робитаи мутақобила бо ҳаракат дар самти расидан ба ҳадафи гузошташуда.				
	7. Шавқмандиро ба ҳар як мавзӯи омӯзиш бедор кардан ва маънои онро дар ҳаёти воқеӣ фаҳмондан.				
	8. Хонандагонро бо супоришҳои барои онҳо пурмазмун шавқманд намудан (бо истифода аз таҷрибаи ҳаётии хонанда).				
	9. Дар синф муҳите фароҳам оварда шавад, ки гуногунии хонандагон эҳтиром карда шавад.				

№ б/г	Мазмуни принципҳои ДУТ	Ман медонам ва дар ҳамаи дарсо иҷро мекунам	Ман қисман медонам ва дар баъзе дарсо иҷро мекунам	Ман ин ҷӣ тавр иҷро карда мешавад, намедонам	Ман иҷро мекунам. Тавсияҳо оид ба баланд бардоштани сатҳи дастрасии хонандагон ба раванди таълим.
	10. Робитаи мутақобилаи мусбии фаврӣ ва пурмазмунро истифода бурдан.				
	11. Дарс ва супоришҳои хониш, навиштанро аз ҷанҷи дигар бо асбобҳои аёнӣ пур кардан (масалан, аксҳо, видеоҳо, диаграммаҳо, моделҳои интерактивӣ).				

Агар муаллимон принципҳои ДУТ-ро ба нақшаҳои дарсашон дохил кунанд:

- ◆ ҳамаи хонандагон ҳадафи омӯзишро медонанд;
- ◆ маълумот бо якчанд роҳ, аз ҷумла форматҳои матнӣ, аудиоӣ ва ғайра пешниҳод карда мешавад;
- ◆ роҳҳои гуногуни баланд бардоштани ҳавасмандии хонандагон ба таҳсил истифода мешаванд;
- ◆ дар таълим шаклҳои гуногуни омӯзиш ва баҳогузорино истифода мебаранд, то тасаввуроти дақиқтаре дар бораи донишхона хонандагон дошта бошад.

Резюме

Дизайни универсалии таълим усули фароҳам овардани муҳити баробари омӯзиш барои ҳамаи хонандагон бо назардошти гуногунии онҳост. Се принциби асосии ДУТ - роҳҳои гуногуни пешниҳоди маводи таълимӣ ба хонандагон, нишон додани натиҷаҳои омӯзиш аз ҷониби хонандагон ва ҷалби хонандагон ба раванди таълим - ба омӯзгорон имкон медиҳанд, ки масъалаҳои гуногунро дар асоси тавоноӣ ва ниёзҳои хонандагон ҳал кунанд. Ҳангоми риоя кардани се принциби дизайни универсалии таълим, омӯзгорон стратегияҳоро интихоб мекунанд, ки ба дониши хонандагон мувофиқтаранд, то монеаҳо дар ҷараёни таълим бартараф карда шаванд, зеро ба ҳамаи хонандагон бояд имкониятҳои баробари таҳсил фароҳам оварда шаванд.

Дизайни универсалӣ мафҳуми раванди таълимро аз нав муайян намуда, гуногунии хонандагонро ба мадди аввал меорад ва онро тавре месозад, ки он ба талаботи кӯдакон мувофиқ ва мутобиқ карда шавад.

ҚИСМИ 2. ТЕХНОЛОГИЯИ ТАЪЛИМИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Таълими дифференсиалӣ чист?
- ◆ Таълими дифференсиалӣ дар раванди таълим чӣ гуна амалӣ карда мешавад?
- ◆ Омӯзиши дифференсиалиро чӣ гуна бояд ташкил кард?

Дар қисми зерин дизайни универсалии таълим баррасӣ мешавад, ки дар он хонандагон бояд имкониятҳои истифодаи усулҳои гуногуни дарк ва баёни дониш ва натиҷаҳои таълим ва ҷалби онҳо ба раванди таълимро фароҳам оваранд. Технологияи таълими дифференсиалӣ имкон медиҳад, ки ин вазифа иҷро карда шавад.

Таълими дифференсиалӣ- ин омӯзишест, ки хусусиятҳо, имкониятҳо ва қобилиятҳои фардии ҳамаи хонандагонро ба назар мегирад.

Назарияи иҷтимоию маданияи Л.С. Выготский дар маркази таълими тафриқа қарор мегирад. Он саҳми муҳими ҷомеаро, ки дар рушди шахсият мегузорад, баррасӣ мекунад. Ин назария ба ҳамкориҳои байни рушди инсон ва фарҳанге, ки онҳо дар он зиндагӣ мекунанд, таъкид мекунад. Ин нишон медиҳад, ки омӯзиши инсон як раванди иҷтимоӣ аст.

Л.С. Выготский ҳамкориро бо ҳамсолонаш ҳамчун роҳи муассири ташаккул додани малака ва стратегия мешуморад. Тибқи гуфтаи Л.С. Выготский, ҳадафи ниҳонии таълим «таврид ва роҳнамой ба рушд аст, ки натиҷаи омӯзиши иҷтимоӣ тавассути интернализатсияи фарҳанг ва муносибатҳои иҷтимоӣ мебошад»².

Интернализатсия - ин тақвияти таъсири мутақобилаи хонандагони дорои фарҳангҳои гуногун (дониш, таҷриба, забон, манфиатҳо ва ғ.) ба ҳамдигар мебошад, ки ба рушду инкишофи ҳаматарафаи онҳо мусоидат мекунад ва ба ҳамкориҳои ҷаҳонбинии ғанигардондашуда бо онҳо имкон медиҳад. Ин маънои онро дорад, ки ягонагӣ ва хусусияти ҳар як хонанда ба раванди умумӣ имконият медиҳад, ки фанни омӯхташавандаро амиқтар ва васеътар фаҳманд. Аз ин ҷиҳат, дар раванди таълим ба донишҳои мавҷуда ва таҷрибаи қаблии ҳар як хонанда такя кардан лозим аст, то ҳолатҳои навро фаҳманд ва таҷрибаи нав гиранд.

Дар концепсияи Л.С. Выготский тахмин меравад, ки имконияти инсон аз ҷиҳати назариявӣ номаҳдуд аст, аммо ҳудуди амалии он аз сифати ҳамкориҳои иҷтимоӣ ва шароити экологӣ вобаста аст. Минтақаи рушди проксималӣ «масофаи байни сатҳи воқеии рушд мебошад, ки бо ҳалли мустақили масъалаҳо муайян карда мешавад ва сатҳи рушди эҳтимолӣ, ки бо ҳалли мушкилот таҳти роҳбарии калонсолон ё дар ҳамкорӣ бо ҳамсолони қобилтар муайян карда мешавад»³. Ҳаракат дар роҳи азхудкунии дониш ва ба даст овардани малака ва маҳоратҳо дар асоси захираи аллакай ташаккулёфтаи дониш ва малака (минтақаи рушди воқеӣ) ба имконот ва

² Ниг.: Выготский Л.С. Психология развития ребенка. — М: Наш-ёти «Смысл», наш-ёти «Эксмо», 2004. — 512с

³ Выготский Л.С. Проблемы детской (возрастной) психологии // Выготский Л.С. Собр. соч.: В 6 т. Т. 4. — М.: Педагогика, 1984. — С.264.

дурнамо (минтақаи рушди наздик) ба амал меояд, ки дар натиҷа ба истифодаи мустақили дониш ва малақаҳо оварда мерасонад.

Барои ба даст овардани фаҳмиши амиқтар дар бораи он, ки чӣ гуна ин роҳнамо ва ҳамкориро пешниҳод кардан мумкин аст, олимони мафҳуми «зинаҳои сохтмон» -ро пешниҳод мекунанд. «Зинаҳои сохтмон» - ин як сохтори муваққатӣ мебошад, ки ҳангоми сохтани бино коҳиш меёбад ва дар ниҳоят нолозим мешавад. Ин таъсир асоси концепсияи зикршударо ташкил медиҳад. Зинаҳои сохтмон дар таълим – маҷозан дастгирӣ, кумак ба шогирд мебошад. Ҳангоми ташаккул ёфтани дониш, малақа ва ба итмом расонидани вазифаҳои супурдашуда, вақте ки хонанда мустақилона супоришро иҷро карда метавонад, "зинаҳои сохтмон" хориҷ карда мешаванд.

Истилоҳи «скаффолдинг» (зинаҳои сохтмонӣ) бори аввал соли 1976 аз ҷониби Дэвид Вуд ва Ҷером Брунер⁴. истифода шудааст. Истилоҳи «скаффолдинг» маънои махсуси дастгирии педагогиро дорад, ки калонсолон барои интиқол додани кӯдак ба минтақаи рушди наздики худ ташкил мекунанд. Технологияи «скаффолдинг» -ро муаллифони муосир ҳамчун як намуди махсуси раванди таълим, ки дар ҳолатҳои ҳамкориҳои омӯзгор (ё дигар манбаи бештар огоҳ) ва хонанда дар ҳалли масъалаҳои таълимӣ ба амал меояд, баррасӣ мекунанд. Хусусияти асосии технологияи «скаффолдинг» (scaffolding), «хомӯш шудани кумак» (fading help) аз ҷониби омӯзгор ҳангоми кори мустақилонаи хонанда мебошад.

Дар скаффолдинг калонсолон ҳуди супоришро тағир намедиханд, барои хонанда осон намекунад, балки ба ҷои он, ки ба хонанда бо роҳи дастгирӣ ҳалли мушкилотро осон мекунанд. Муаллифон вазифаҳои калонсолон, принсипи ҳамкориҳои омӯзишӣ ва намудҳои асосии кумак ба хонандаро нишон доданд: нишон додан, нишон додани шифоҳии хатоҳо, дастури мустақими шифоҳӣ ва ғ.

Ҳамин тавр, скаффолдинг ё «зинаҳои сохтмон» ҳамчун маҷоз маънои мутобиқ кардани барнома, интиҳоби маводҳои таълимӣ, супоришҳо, арзёбӣ ва пешниҳоди фикру мулоҳизаҳо вобаста ба талаботи ҳар як хонандаро дорад.

Бояд қайд кард, ки омӯзгор аввал намунаи иҷрои супоришро намоиш медиҳад, ки онро «намуна» меноманд, дар ҳолате ки хонандагон иҷрои супоришро мушоҳида мекунанд. Сипас хонандагон пайдарҳамии супориш ва истифодаи стратегияҳои таълимро бо омӯзгор иҷро мекунанд. Ва, ниҳоят, онҳо мустақилона дониш ва салоҳияти ташаккулёфтaro истифода мебаранд (ниг. Чадвали 6).

⁴Wood D., Bruner J., Ross G. The role of tutoring in problem solving // Journal of Child Psychology and Psychiatry. 1976. Vol. 17. P. 89—100. Портали психологических наشريётҳо PsyJournals.ru — <https://psyjournals.ru/kip/2011/n2/44482.shtml> [Три понятия о реальности детского развития: обучаемость, зона ближайшего развития и скаффолдинг // Культурно-историческая психология. - 2011. -Том. 7, № 2]

Чадвали 6. Скаффолдинг

		Намунавӣ	Ҳамроҳ иҷро намудани супориш	Иҷрои супоришро назорат кардан	Иҷрои мустақилонаи супориш
Иштироки омӯзгор	Вазифаи омӯзгор.	Намунаи иҷрои супоришро намоиш медиҳад.	Дар якҷоягӣ бо хонанда супоришро таҳлил намуда, онро ба анҷом мерасонад, то ки хонандагон моҳияти онро дарк кунанд.	Тарзи иҷрои супоришро аз ҷониби хонандагон назорат мекунад, дар ҳолати зарурӣ дастгирӣ менамояд: савол медиҳад, диаграмма мекашад ва ғ.	Татбиқи салоҳиятҳоро мушоҳида ва арзёбии мекунад.
	Вазифаи хонанда.	Аз тарафи омӯзгор иҷро шудани вазифаро мушоҳида мекунад.	Якҷоя бо омӯзгор супоришро таҳлил карда, онро иҷро мекунад.	Вазифаро иҷро мекунад, агар лозим ояд, омӯзгор дастгирӣ мекунад.	Вазифаро мустақилона иҷро мекунад ва стратегияҳоро истифода бурда, салоҳияти ташаккулёфтаре нишон медиҳад.
Иштироки хонанда					

Хонанда баъди мустақилона аз ӯҳда баромадани як вазифа, худро дилпур ва ҳавасманд менамояд, ки барои иҷрои вазифаи дигар ва ғайра дар тамоми раванди таълим кор мекунад. Аммо дар ин ҷо бояд қайд кард, ки хонандагони бо хусусиятҳои тафаккури комилан мухталиф, суръати равандҳои фикрӣ, сатҳи шавқи маърифатӣ ва рушд метавонанд дар як синф таълим дода шаванд. Аз ин рӯ, ҳангоми таълими муштарак татбиқи усули дифференсиалӣ ниҳоят муҳим аст. Ҳама хонандагони синф дар як мавзӯи фанӣ кор мекунанд, аммо ҳангоми иҷрои супоришҳо, хонандагон метавонанд дар сатҳи фаҳмиши худ ва суръати пешрафт ба сӯи мақсад кор кунанд.

Дифференсиатсияи ҳам нақшакашии бодикқати омӯзгор ва ҳам кумаки онҳо барои хонандагони гуногунро дар бар мегирад, инчунин ҷӣ гуна хонандагон ин супоришҳоро иҷро мекунанд ва дар омӯзиш пеш мераванд.

Дифференсиатсияи дар тамоми раванди таълим, аз банақшагири то баҳодихии фаъолият истифода мешавад. Барои самаранок омӯхтани дифференсиатсия шароити зерин муҳим аст.

- ♦ **Дифференсиатсияи мундариҷа:** тағир додани мундариҷаи барнома ва дастрасии хонандагон ба маълумоти таълимӣ бо дарназардошти талабот ва ҳадафҳои таълимии онҳо (барнома ва мундариҷаи таълимӣ метавонанд мутобик ё тағир дода шаванд).

- ♦ **Дифференсиатсияи ҷараёни таълим ва баҳодиҳии дастовардҳои хонандагон:** истифодаи усул ва роҳҳои гуногуни таълим ва интиҳоби онҳо бо назардошти намудҳои гуногуни дарк (модалӣ).
- ♦ **Дифференсиатсияи пешниҳоди натиҷаҳои таълим:** хонандагон истифодаи амалии дониш ва салоҳияти ташаккулёфтaro тавассути истифодаи намудҳои гуногуни вазифаҳо ва сатҳҳои онҳо нишон медиҳанд.
- ♦ **Дифференсиатсияи дар муҳити таълимӣ:** ташкил ва идоракунии раванди таълим, аз ҷумла мутобиқ кардани муҳити таълим ба имкониятҳои хонандагон, дастгирӣ ба хонандагони алоҳидае, ки ба он ниёз доранд.

Дар зер стратегияҳои дифференсиатсияи таълими хонандагон дар тамоми синф, дар гурӯҳҳои хурд ва инфиродӣ оварда шудаанд (ниг. Чадвали 7).

Чадвали 7. Истифодаи дифференсиатсия дар таълим

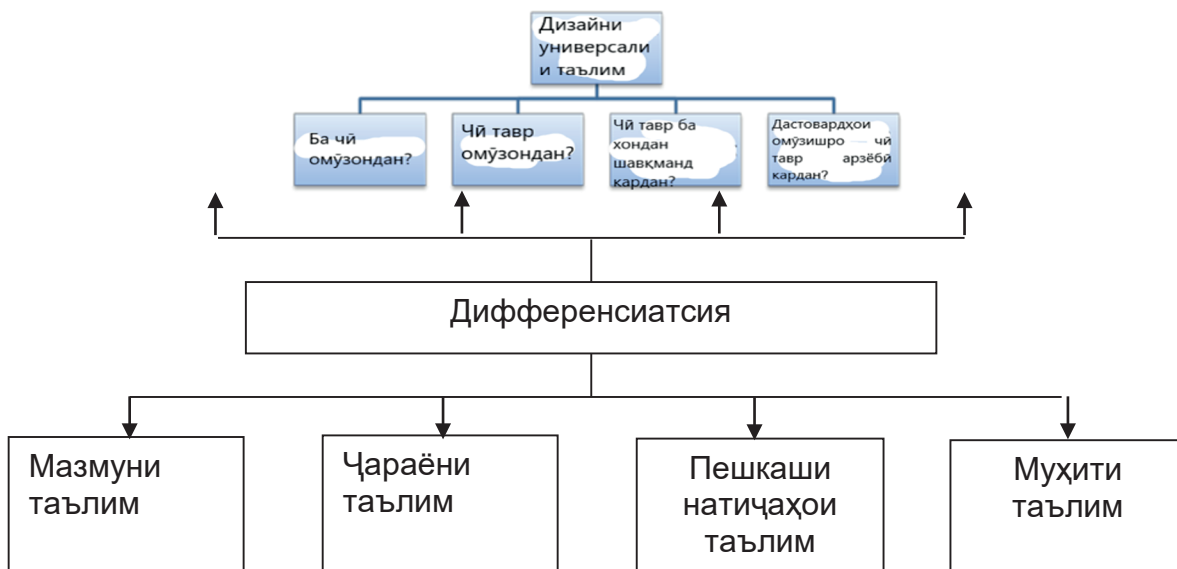
Мазмуни таълим	Ҷараёни таълим	Пешкаши натиҷаҳои таълим	Муҳити таълим
<ul style="list-style-type: none"> • Мавод барои хонандагони дорои сатҳҳои гуногуни малакаи хондан ва навиштан. • Рӯйхати калимаҳо барои васеъ кардани луғати хонандагон аз рӯи синф (1–4). • Сабтҳои аудиоӣ ва маводҳои видеоӣ. • Тағир додан ё мутобиқ кардани мундариҷаи барнома: гузариш ба шакли дигар ё тағир додани ҳаҷм (васеъшавӣ ё ихтисор) барои хонандагоне, ки дастгирӣ талаб мекунанд. 	<ul style="list-style-type: none"> • Супоришҳои бисёрсатҳӣ (дараҷаҳои гуногуни душворӣ) барои ташкили кори хонандагон тибқи барномаи умумӣ бо як талабот барои ташаккули салоҳиятҳои зарурӣ, аммо бо сифат ва суръати азхудкунии гуногун. • Намоиши маводи дорои ҳам супоришҳо барои тамоми синф ва ҳам супоришҳое, ки талаботи инфиродии таълимии хонандагонро ба назар мегиранд. • Ҷудо кардани вақт барои иҷрои супориш: омӯзгор вақти иҷрои супоришро муайян мекунад ва ба хонандагони душворӣ кашида вақти иловагӣ медиҳад ё хонандагони 	<ul style="list-style-type: none"> • Муаррифии натиҷаҳои азхудкунии дониш ва рушди малақаҳо тавассути воситаҳои гуногуни ифода (хаттӣ, шифоҳӣ, драматургӣ ва ғ.). • Тестҳо ва супоришҳое, ки мутобиқи сатҳи дастовардҳои хонандагон омода карда шудаанд. • Омодасозии лоиҳа: ба хонандагон дода интиҳоби ба таври инфиродӣ ё гурӯҳи хурд пешниҳод кардани лоиҳа. • Хонандагон асарҳои худро дар асоси намуна ва бо 	<ul style="list-style-type: none"> • Ноҳиябандии фазои таълимӣ бо дарназардошти талаботи талабагон ва чорабиниҳои ба нақша гирифташуда: корҳои инфиродӣ, гурӯҳӣ ва фронталӣ. • Маводҳое, ки гуногунии фарҳангҳо ва заминаи маҳаллиро инъикос мекунанд. • Дастурҳои дақиқ барои кори мустақилона, ки ниёзҳои инфиродиро қонеъ мекунанд. • Таҳияи қоидаҳои мушаххасе, ки ба хонандагон имкон медиҳанд, ки аз омӯзгор кумак пурсанд.

Мазмуни таълим	Цараёни таълим	Пешкаши натиҷаҳои таълим	Муҳити таълим
	пешрафтaro барои амиқтар омӯхтани мавзӯ ташвиқ мекунад.	унсурҳои эҷодӣ эҷод мекунад.	

Дифференсиатсияи мазмуни, чараёни, муаррифии натиҷаҳо ва муҳити омӯзиш ва истифодаи арзёбии пайваста муносибатро ба омӯзиш муваффақиятнок мекунад.

Дар таълими дифференсионӣ

- ♦ омӯзгорон «омодагии» хонандаро ба назар мегиранд, сатҳи мураккабии малакаҳои ташаккулёфта бояд аз сатҳи ҳозираи хонанда каме баландтар бошад;
- ♦ омӯзгорон дар ба нақшагирии дарсҳо барои гуногунии ниёзҳои хонандагон фаъоланд, маводҳое, ки хонандагон дар алоҳидагӣ ва гурӯҳҳои хурд истифода мебаранд, мувофиқи қобилият, шавқ ва услуби омӯзишашон фарқ мекунад;
- ♦ омӯзгорон мазмуни, раванди пешниҳоди натиҷаҳо ва ё омезиши онҳоро вобаста ба талабот тағйир медиҳанд.

Схемаи 2. Робитаи дизайни универсалии таълим ва дифференсиатсия.

Резюме

Таълими дифференсионӣ – ин омӯзишест, ки хусусиятҳо, имкониятҳо ва қобилиятҳои фардии ҳамаи хонандагонро ба назар мегирад. Он фарқ кардани мундариҷа (барномаи таълимӣ), раванди таълим ва баҳодиҳии дастовардҳои хонандагон (усулҳо ва усулҳои гуногуни таълим ва арзёбӣ), муаррифии натиҷаҳои таълим (истифодаи намудҳо ва сатҳҳои гуногуни супоришҳо, бо назардошти ҳисоб кардани намудҳои гуногуни моделҳо), ташкили муҳити мусоиди таълим ва идоракунии синф мебошад.

Дар раванди таълими дифференсиалӣ ба дониш ва таҷрибаи қаблӣ таъҷиб кардан лозим аст, ки ҳар як хонанда барои фаҳмидани ҳолатҳои нав ва аз худ кардани таҷрибаи нав ба даст орад, ки инро муқаррароти назарияи Л.С. Выготский дар бораи минтақаҳои рушди воқеӣ ва наздикӣ нишон медиҳанд. Таълими дифференсиалӣ тавоноӣ ва ниёзҳои ҳамаи хонандагонро дар тамоми раванди таълими синфӣ ба назар мегирад, ки ин маънои онро дорад, ки скаффолдингҳо заруранд. Дифференсия кардани мундариҷа, раванд, муаррифии натиҷаҳо ва муҳити омӯзиш ва истифодаи арзёбии пайваста муносибатро ба омӯзиш муваффақиятнок мекунад.

Ҳадафи асосии таълими дифференсионӣ фароҳам овардани шароити мусоид барои таълими самарабахши шахс мебошад, ки ӯ ба дараҷаи азхудкунии маводи ба имкониятҳо, қобилиятҳои маърифатии ӯ мувофиқ (вале на камтар аз стандарт), ҳамчунин рушди имконот ва қобилиятҳои ноил гардад.

ҚИСМИ 3. АРЗЁБӢ ҲАМЧУН ЗАМИНА БАРОИ ДИФФЕРЕНСИАТСИЯ

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Чаро баҳогузори барои дифференсиатсия муҳим аст?
- ◆ Кадом намудҳои арзёбӣ мавҷуданд?
- ◆ Арзёбӣ дар таълими дифференсиатсия чӣ гуна истифода мешавад?

Арзёбӣ дар таълими дифференсиалӣ нақши муҳим дорад. Вақте бемор ба духтур муроҷиат мекунад, ӯро барои ташхис раван мекунад, то муайян кунад, ки барои беҳбудии вазъи ӯ чӣ дору ё табобат лозим аст. Омӯзгор, ҳамчун табиб бо истифода аз таълими дифференсиалӣ ташаккул ёфтани малакаҳои саводнокиро ташхис медиҳад, таҷрибаи омӯзиши қаблӣ ва омодагиро барои азхуд намудани донишҳои нав арзёбӣ мекунад, услуби пешрафтаи даркро муайян мекунад, афзалиятҳо ва манфиатҳои хонандагонро муайян мекунад, дастовардҳои таълимиро сабт мекунад, тарафи мусбат ва заифи хонандагонро муайян мекунад. Ҳамаи ин заминаи банақшагирии минбаъда мебошад, ки ба омӯзиши бомуваффақияти ҳар як хонанда равона карда шудааст. Тавре ки бидуни ташхис навиштани доруҳат ва оғози табобат ғайриимкон аст, бидуни натиҷаи арзёбӣ татбиқи дифференсиатсия ғайриимкон хоҳад буд.

Арзёбӣ – ин раванди андозагирӣ, тафсир ва таҳлили фаъолияти маърифатии хонандагон буда, ба рушди ахлоқӣ ва зехнии онҳо ва азхуд намудани салоҳиятҳои ҳаётан муҳим равона карда шудааст, инчунин амалӣ намудани алоқа бо хонандагон, муаллимон, волидон барои муайян кардани мутобиқати натиҷаҳои ин фаъолият бо талаботи стандарти давлатии таҳсилот барои баланд бардоштани сифати таълим аст.⁵

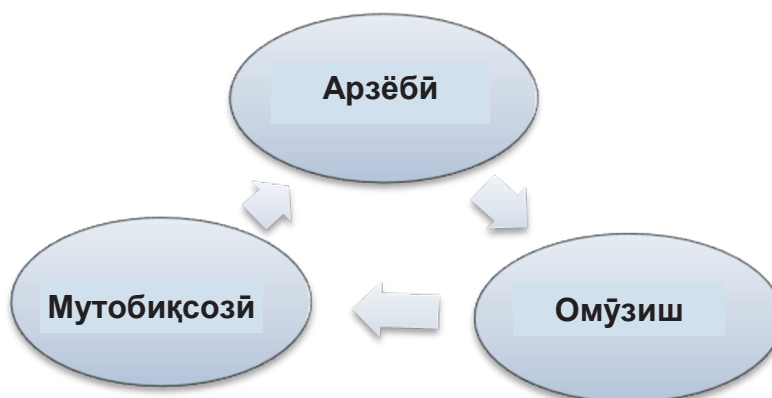
Он доираи васеи иттилоотро дар бар мегирад, ки ба омӯзгорон барои фаҳмидани шогирдонии худ, назорати раванди таълим ва фароҳам овардани шароити мусоиди таълим мусоидат мекунад. Омӯзгорон баҳогузори барои иҷрои вазифаҳои зерин истифода мекунанд:

- муайян кардани **ҳаҷми дониши ташаккулёфта ва сатҳи ташаккули салоҳият, талабот ба омӯзиш ва муайян кардани мушкилоте**, ки хонандагон дар раванди таълим дучор меоянд ва мониторинг ба пешрафт ё ба даст овардани натиҷаҳои таълим аз ҷониби хонандагон;
- муайян кардани **вазифаҳои таълим**: натиҷаҳои баҳогузори барномаи минбаъдаи таълим (мундариҷа) -ро муайян мекунад; ва инчунин имкон медиҳад, ки зарурати мутобиқшавӣ ё тағир додани барномаи таълимӣ муайян карда шавад;
- интиҳоби **маводи таълимӣ**: натиҷаҳои баҳогузори имкон медиҳанд, ки кадом матнҳо, сатҳ ва мураккабии онҳо бояд дар раванди таълим бо мақсади таъмини изофа ва муҳити мусоиди таълим истифода шаванд;
- интиҳоби **усулҳои таълим**: дар асоси натиҷаҳои арзёбӣ, омӯзгор он усулҳои таълимиро интихоб мекунад, ки ба дарки самараноки иттилоот, ташаккули дониш ва салоҳияти хонандагон мусоидат мекунад;

⁵Государственный образовательный стандарт школьного общего образования Кыргызской Республики. В редакции постановления Правительства КР от [15 ноября 2016 года № 590](#)

- дастгирӣ **ба хонандагони инфиродии ниёзманд:** арзёбӣ метавонад хонандагонро муайян кунад, ки пеш аз, дар давоми дарс ва пас аз дарс ба дастгирии мақсаднок ниёз доранд;
- ташкили **идоракунии самарабахши синфҳо:** муттаҳид кардани хонандагон дар гурӯҳҳои таълимӣ, тақсимои вазифаҳо, фароҳам овардани шароити мусоиди таълим ва ғайра.

Арзёбӣ дар таълими дифференсиалӣ даврӣ аст: он имкон медиҳад, ки натиҷаҳои омӯзиш арзёбӣ карда шуда ва дар ҳолати зарурӣ таълими минбаъдаро танзим ва мутобиқ карда шавад, ки натиҷаи онро низ бояд арзёбӣ кард (ниг. Схемаи 3).

Схемаи 3. Даврагӣ: арзёбӣ, омӯзиш ва мутобиқсозии барнома

Арзёбӣ истифодаи методҳо ва стратегияҳои дастуриро барои чен кардани натиҷаҳои таълимии хонандагонро дар бар мегирад, ки:

- ◆ татбиқи таълими дифференсиалӣ;
- ◆ муаррифии дастовардҳои хонандагон;
- ◆ усули ҷалби хонандагон ба раванди таълим;
- ◆ таҳлили динамикаи пешрафти инфиродӣ дар таълим ва рушди хонандагон;
- ◆ муайян намудани хусусиятҳои инфиродии таълимии хонанда (сатҳ ва суръати омӯхтани мавод, манфиатҳо, афзалиятҳо, дониши мавҷуда ва таҷрибаи пешина);
- ◆ муайян намудани самаранокии усулҳои истифодашуда ва васоити таълимӣ;
- ◆ мувофиқати усулҳои пешниҳоди иттилоот ба талабот ва хусусиятҳои хонандагон мебошад.

Дар таълими дифференсиалӣ фаҳмидан муҳим аст, ки баҳогузори кай, чаро ва чӣ гуна татбиқ карда мешавад. Сипас, мо намудҳои баҳогузори ва истифодаи онҳоро дар таълими дифференсиалӣ дида мебароем.

Арзёбии пешакӣ ба муайян кардани нуқтаи ибтидоии омӯзиши хонандагон ва инчунин салоҳиятҳое, ки хонанда бояд барои пешрафт дар омӯзиш бояд ташаккул диҳад, кӯмак мекунад. Арзёбии пешакӣ барои ташаккул додани огоҳӣ аз манфиатҳои хонандагон ва афзалиятҳои омӯзиш муфид аст. Ин маълумот барои ташкили гурӯҳҳои таълимӣ дар синф (ташкили гурӯҳҳо) ва интихоби матнҳои мувофиқ ё маводҳои таълимӣ дар соҳаи мавриди таваҷҷӯҳи хонандагон лозим аст. Арзёбии пешакӣ арзёбии ташхисӣ номида мешавад.

- ◆ Арзёбии ташхисӣ барои арзёбии пешрафти хонанда истифода мешавад - дар давоми соли хониш омӯзгор сатҳи ибтидоии ташаккули салоҳияти хонандаро бо натиҷаҳои бадастомада муқоиса мекунад. Натиҷаҳои арзёбии ташхисӣ дар шакли тавсифҳо сабт карда шуда, ҷамъбаст карда мешаванд ва барои ислоҳ ва такмили раванди таълим бо роҳи гузоштани ҳадафҳои омӯзишӣ барои омӯзгор ва ҳадафҳои таълимӣ барои хонанда асос мебошанд.⁶

Масалан, ташхиси сатҳи ташаккули дарки фонетикӣ, донишдони алифбо, луғат, хониши равон ва фаҳмиши хонанда анҷом дода мешавад. Арзёбии ташхисӣ одатан дар аввали соли хониш ё дарси аввали омӯхтани мавзӯ, бахши таълимӣ гузаронида мешавад. Ин навъи баҳогузори ба ҳам омӯзгор ва ҳам ба хонанда имкон медиҳад, ки вазъияти мавҷударо дуруст фаҳманд ва талаботеро муайян карда, бояд ба он таъҷиб кунанд.

Талабот барои арзёбии ташхисӣ аз ҷониби а) сатҳҳои гуногуни тайёрии хонандагон; б) таъмини мутобиқат дар азхудкунии мундариҷа; в) зарурати пешбини раванди таълим ва омӯзиш, ки ба қобилият ва ниёзҳои хонанда мувофиқи «минтақаи рушди наздик» мувофиқат мекунад, муайян карда мешавад. Воситаҳои баҳодиҳии ташхисӣ метавонанд тестҳои стандартикунонидашударо дар бар гиранд, ки малакаҳои хониш ё дониши забон, инчунин бозиҳо ё машқҳои ғайрирасмиро баҳогузори мекунанд.

Арзёбии формативӣ барои муайян кардани пешрафти хонандагон бо назардошти хусусиятҳои инфиродии азхудкунии мавод (суръати кор, роҳҳои азхудкунии мавзӯ ва ғайра), инчунин бо мақсади таҳияи тавсияҳо барои ба даст овардани муваффақият истифода мешавад. Омӯзгор баҳодиҳии формативиро барои саривақт танзим кардани омӯзиш, тағирот дар банақшагирӣ, ва хонанда - баланд бардоштани сифати кори худ истифода мебарад. Пешрафти хонандагон ба даст овардани натиҷаҳои муайяне мебошад, ки бо мақсади омӯзиш дар соҳаҳои таълимӣ дар асоси кори мушаххаси хонанда иҷро карда⁷.

Арзёбии формативӣ – ин як раванди доимии алоқа байни омӯзгор ва хонандагон мебошад. Алоқа метавонад шифоҳӣ ё хаттӣ, расмӣ ё ғайрирасмӣ бошад. Ин раванди ба даст овардани маълумот дар бораи дастовардҳои хонандагон бо мақсади ба танзим даровардани амалҳои минбаъдаи хонандагон барои ноил шудан ба ҳадафи таълим мебошад. Он ба омӯзгор имкон медиҳад, ки сатҳи ҳозираи азхудкунии донишро ҳолисона арзёбӣ кунад, азхудкунии ноқофии маводи таълимиро ташхис диҳад ва ба такмил додани раванди минбаъдаи таълим мусоидат намояд. Арзёбии формативӣ ба баланд бардоштани ҳавасмандии хонандагон ба омӯзиш, ташаккули малакаҳои мустақилияти таълимӣ, масъулият барои таҳсили худ кумак мекунад. Воситаҳо барои ин навъи арзёбӣ метавонанд пурсиши шифоҳӣ, мушоҳида, супориш барои сохторбандии мундариҷа, презентатсияҳо, портфолио, кори гурӯҳӣ, супоришҳои эҷодӣ, худшиносӣ ва арзёбии мутақобила бошанд.

Арзёбии ҷамъбасти (ниҳой) барои муайян кардани сатҳи ташаккули дониш, малака, маҳорат, салоҳиятҳо пас аз ба итмом расонидани омӯзиши мавзӯ, боб, курс дар маҷмӯъ пешбинӣ шудааст. Арзёбии ҷамъбасти аз рӯи натиҷаҳои иҷрои намудҳои гуногуни корҳои санҷишӣ гузаронида мешавад: корҳои санҷишӣ, назоратӣ, лабораторӣ, таҳқиқотӣ, иншо, эссе, лоиҳа, пешниҳоди шифоҳӣ, имтиҳон, супориши эҷодӣ ва ғ. Барои дифференциатсия натиҷаҳои арзёбии ҷамъбасти аҳамияти камтар доранд.

⁶Государственный образовательный стандарт школьного общего образования Кыргызской Республики. В редакции постановления Правительства КР от [15 ноября 2016 года № 590](#)

⁷Государственный образовательный стандарт школьного общего образования Кыргызской Республики. В редакции постановления Правительства КР от [15 ноября 2016 года № 590](#)

Истифодаи ҳама гуна намуди арзёбӣ таҳияи меъёрҳои дақиқ таҳияшударо дар бар мегирад. Онҳо бояд бо забони дастрас ва барои хонандагон фаҳмо бошанд. Ин раванди арзёбиро ҳадафнок ва шаффоф хоҳад сохт. Ҳар як хонанда бояд донад, ки кори ӯ аз рӯи кадом меъёрҳо арзёбӣ карда мешавад.

Мониторинги пешрафти хонандагон дар омӯзиш ин мушоҳидаи пайваста ва муташаккилонаи чараёни таълим ва омӯзиш, пайгирии пешрафти он аз рӯи нишондиҳандаҳои муайян, аз ҷумла арзёбии ташхисӣ, формативӣ ва ҷамъбасти, тафсири ин маълумот ва муайян кардани омилҳои мебошад, ки ба натиҷаҳои таълимии хонандагон таъсир мерасонанд. Маълумот аз ин навъи баҳогузорӣ барои муайян кардани амалҳои мушаххас барои қонеъ кардани ниёзҳои ҳамаи хонандагон, тағирот дар раванди таълим ва пайгирии дараҷаи самаранокии онҳо истифода мешавад.

Бояд қайд кард, ки таълими дифференсиалӣ ба арзёбии ташхисӣ ва формативӣ диққати махсус медиҳад, зеро ин натиҷаҳо барои муайян кардани чӣ, чӣ гуна ва кай фарқ кардан заруранд.

Дар зер ҷадвале оварда шудааст, ки намудҳои арзёбӣ, вақт, ҳадафҳо ва вазифаҳои татбиқи онҳоро нишон медиҳад (ниг. Ҷадвали 8).

Ҷадвали 8. Намудҳои арзёбӣ: кай, чӣ ва чӣ хел арзёбӣ карда мешавад.

Намудҳои арзёбӣ	Арзёбии пешакӣ	Арзёбии формативӣ	Арзёбии ҷамъбасти	Мониторинги пешрафт
	Ташхисӣ			
Кай гузаронид а мешавад	То таълим	Дар чараёни таълим	Пас аз таълим	
	Пеш аз ба омӯзиши мавзӯи нав гузаштан.	Ҳаррӯза.	Ҳар ҳафта, Ҳар моҳ; Пас аз омӯзиши мавзӯи алоҳида.	Бо фосилаи муайян (масалан, баъди ҳар 6 ё 10 ҳафта).
Барои чӣ гузаронид а мешавад	Муайян кардани душвориҳои аниқ, муаммоҳо ва соҳаҳои, ки ислоҳро талаб мекунад.	Мониторинги омӯзиш; Барои ба роҳ мондани таълим маълумот гирифтани; Дар бораи тасаввуроти ғалат ва дониши заминавии хонандагон маълумот таъмин намудани.	Ташаккули салоҳиятҳои тафтиш кардан; Барои банақшагирии дарсҳои оянда маълумот гирифтани; Дар бораи он, ки хонандагон мафҳумҳои чӣ гуна омӯхтанд, маълумот гирифтани.	Муайян кардани хонандагоне, ки дар азҳуд кардани малакаҳои мувофиқи стандарт ба пешрафти чашмгир ноил шудаанд Хонандагонро муайян карда мешавад, ки ба пешрафти чашмгир ноил намешаванд ва ба ислоҳ ниёздоранд.
Чӣ тавр гузарондан	Дар сӯҳбат бо хонандагон инфиродӣ;	Дар сӯҳбат бо хонандагон инфиродӣ;	Хаттӣ; Дар сӯҳбат Лоихаҳо.	Дар сӯҳбат бо хонандагон инфиродӣ;

Намудҳои арзёбӣ	Арзёбии пешакӣ	Арзёбии формативӣ	Арзёбии ҷамъбасти	Мониторинги пешрафт
	Ташхисӣ			
	Хаттӣ барои тамоми синф.	Хаттӣ барои тамоми синф.		Хаттӣ барои тамоми синф.
Чӣ хел воситаҳои истифода бурдан	Воситаҳои арзёбӣ барои дарки овозӣ, донишони алифбо, луғат, хониши бурро, дарки мазмун.	Шаклҳои арзёбии: «Билети баромад»; Қайдҳо дар рӯзнома; Гуфтаҳои хонандагон дар мавриди муҳокимаи мавзӯ дар синф; Барои нишон додани фаҳмиш бо даст ишораҳо кардан; Ченаки худбаҳодиҳӣ; Корҳои хаттӣ шифоҳӣ.	Ба ҳадафҳои омӯзиши мавзӯ ва мундариҷаи гузашташуда мувофиқ аст; Ҷавоби кӯтоҳ ё тестҳо бо якҷанд ҷавоб; Шифоҳӣ; Лоихаҳо; Корҳои хаттӣ; Рукҳои арзёбӣ барои кори хаттӣ ё лоиха; Дифференсиатсия барои гурӯҳҳои гуногуни хонандагон.	Якҷанд шаклҳои баҳодиҳии вақт, меъерӣ барои як мактаб ё соҳаи омӯзиш; Равонии дарки овозӣ; Бурро ва равон хондани калимаҳои бемаънӣ (ихтироъшуда); Бурро ва равон хондан; Мазири фаҳмиш (сархат бо калимаҳои калидии гумшуда, ки хонандагон бояд онҳоро худашон илова кунанд).

Натиҷаҳои баҳогузори дар раванди таълими дифференсиалӣ метавонад ба тариқи зайл истифода шаванд.

Хонандагоне, ки малакаи хониширо поён аз натиҷаҳои стандартии омӯзиш нишон медиҳанд, бояд бо таълими мақсаднок ё кори гурӯҳҳои хурд таъмин карда шаванд, ки омӯзгор дар он намуна нишон медиҳад, ба амал мебарорад ва сипас дастгирӣ карда намуда, хатоҳоро фавран ислоҳ мекунад. (Барои мисоли омӯзиши мақсадноки гурӯҳи хурд бо кам кардани дастгирӣ нигаред ба Стратегияи 2).

Ташкили таълими бисёрҷаббӣ тавсия дода мешавад. Ба омӯзгор тавсия дода мешавад, ки дарси худро ба нақша гирад, то ҳама чизи хонандагонро дар бар гирад, дар кучо барои хонандагоне, ки ба он ниёз доранд, кумаки иловагӣ расонад ва дар кучо таълимиро васеъ карда, супоришҳои душворро дар бар гирад. Омӯзгор метавонад компрессияро истифода барад (фишурдан ё васеъ кардани ҳаҷми маълумоти омӯхташуда). Агар аксарияти хонандагон зуд ва самаранок маълумоти навро азхуд кунанд, омӯзгор бояд барои васеъ кардани он ва ё ба дарс мафҳумҳо ё вазифаҳои мураккабтар омода бошад. Агар аксарияти синф душворӣ кашанд, пас ба таълими маълумоти асосӣ баргардад, ки хонандагон бояд онро аллакай донанд ё бо истифодаи бештари скаффолдинг тақрибан омӯзонад.

Пешниҳод мешавад, ки аз рӯи натиҷаҳои баҳогузори дифференсиатсияи супоришҳо барои синф истифода бурда шавад. Масалан, дар ҳоле ки аксарияти хонандагон персонажҳои як ҳикояро ба ҳам муқоиса мекунанд, хонандагони пешрафт имконият доранд таҳлил кунанд, ки як персонаж ба инкишофи сужет чӣ аҳамият дорад. Дар давоми дарс, баъзе хонандагон метавонанд танҳо як қисми супоришро иҷро кунанд ё

имконияти интихоби вазифаи содатар ё мушкилтарро дошта бошанд, агар онҳо эҳсос кунанд, ки ба таҷрибаи иловагӣ ниёз доранд, онҳо мустақилона метавонанд истифодаи дониш ё малакаҳои бадастомадаро истифода баранд. Барои ин, омӯзгор метавонад стендҳои интихобӣ ё рӯйхатро бо якчанд вазифаҳои мураккаб ё одӣ (меню) ташкил кунад. Бигзор хонандагон коре, ки иҷро кардан мехоҳанд, интихоб кунанд.

Резюме

Арзёбӣ дар таълими дифференсиалӣ нақши муҳим дорад. Натиҷаҳои он асоси банақшагирии минбаъдаи фаъолияти омӯзгор мебошанд, ки ба таълими бомуваффақияти ҳар як хонанда нигаронида шудаанд. Бо муносибати дифференсиалӣ, баҳогузори барои муайян кардани ҳадафҳои таълим, интихоби мавод барои таълим, интихоби усулҳои (стратегияҳои) таълим, дастгирии хонандагони алоҳидае, ки ба он ниёз доранд ва дастовардҳои хонандагонро истифода мебаранд. Муайян кардани намуди баҳогузори (ташхисӣ, формативӣ, ҷамъбасти) ва интихоб кардани он воситаҳо муҳим аст, ки ба хонандагон имкон медиҳанд, ки дониши ҳақиқӣ ва салоҳияти ташаккулёфтaro нишон диҳанд. Дар асоси натиҷаҳои арзёбӣ, омӯзгор имконият дорад, ки шакли самарабахши кори хонандагонро муайян кунад, таълими бисёрсатҳaro ташкил диҳад, супоришҳоро дифференсия кунад ва гурӯҳҳои омӯзишӣ ташкил диҳад.

ҚИСМИ 4. НАЗОРАТИ СИНФ ДАР МУНОСИБАТИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Синфери, ки хонандагони гуногун ниёзҳои гуногуни таълимӣ доранд, чӣ гуна шумо идора мекунад?
- ◆ Ҳангоми идоракунии синф дар таълими дифференсиалӣ чиро бояд ба назар гирифт?

Идоракунии синф бо усули дифференсиалӣ мушкилтарин вазифаест, ки дар назди омӯзгор истодааст. Синф ба оркестр шабоҳат дорад, ки дар он мусиқачиён зиёданд, ки ҳар яки онҳо асбоби худро менавонанд, дар ҳоле ки дирижёр ҳамзамон тамоми дастаро назорат мекунад, боварӣ ҳосил мекунад, ки ҳамаи аъзоёни гурӯҳ бо ҳамоҳангӣ мутобиқат мекунанд, дар як суръат ва кайфият, тавре ки мегӯянд, "якҷоя нафас мекашанд". Омӯзгор ба мисли дирижёр дарс сохта, суръат, ритм, кайфиятро муқаррар мекунад, ҳар як хонандаро мешунавад ва мебинад ва ўро барои расидан ба ҳадафҳои таълимӣ ҳидоят менамояд. Чизи аз ҳама муҳим дар идоракунии синф дар таълими дифференсиалӣ иборат аз он аст, ки хонандагон имконият доранд, ки бо дастгирии мақсадноки омӯзгорон, дар гурӯҳҳо бо дастгирии ҳадди ақали омӯзгорон ва мустақилона, бо нишон додани дониш ва салоҳияти ташаккулёфтаи худ кор баранд. Дар ҳоле ки баъзе хонандагон мустақилона кор мекунанд, омӯзгор имконият дорад бо хонандагони алоҳидае, ки ба дастгирӣ ниёз доранд, ё бо гурӯҳи хурд кор барад ва ин ҳама дар як дарс рӯй медиҳад. Барои ташкили чунин омӯзишҳо қобилияти а) дуруст ташкил кардани омӯзишро дар якҷоягӣ ё гурӯҳҳо кор кардан лозим аст, б) қоидаҳои кор дар синфро муқаррар кардан, в) раванди таълимро мутобиқи усули дифференсиалӣ ба нақша гирифтани, г) таҳия кардан маҷмуи сигналҳо, ки ба идоракунии раванди таълим дар синф бо шумораи зиёди хонандагон кумак мекунанд.

Ташкили гурӯҳҳо

Таъсиси дурусти гурӯҳҳои хонандагон барои ба даст овардани натиҷаҳои хуб мусоидат мекунад, зеро дар гурӯҳҳои таълимӣ хонандагон на танҳо бо ҳам кор мекунанд, балки ҳамкорӣ мекунанд: омӯзиши якҷоя, ба якдигар таъсиррасонӣ.

Дар айни замон, амалияи ҳукмфармо он аст, ки хонандагон мувофиқи қобилияти худ ба гурӯҳҳо тақсим карда шуда, дар гурӯҳҳои гуногуни хонандагони «қавӣ» ва «суст» муайян карда мешаванд ва ё ҷуфтҳои онҳоро ташкил медиҳанд, то ки «қавӣ» ба «суст» таъсир расонад ё ўро боло кашад. Аммо, таҳқиқоти муосир нишон медиҳанд, ки чунин тақсимои хонандагон ба гурӯҳҳо таъсири мусбат намерасонад. Аз рӯи қавмият, забон, ҷинс ва фарҳанг муттаҳид кардани хонандагон низ беадолатӣ мебошад.

Таълими дифференсиалӣ муттаҳидсозии хонандагонро бо дарназардошти талабот, намудҳои дарк, вазифаи омӯзишӣ дар бар мегирад, ки дар якҷоягӣ истифодаи скаффолдинг мебошад.

Мувофиқи скаффолдинг, ки асоси таълими дифференсиалист, омӯзгор бояд хонандагонро барои расидан ба ҳадафҳои таълимии худ, аввал ҳангоми кор дар гурӯҳ бо дастгирии омӯзгор ва сипас мустақилона таълим диҳад. Барои ташкили кори гурӯҳҳо бояд дастурҳои возеҳ ва интизориҳои воқеӣ таҳия карда шаванд. Хонандагон бояд фаҳманд, ки кадом принсипҳо барои якҷоя кардани онҳо барои кор дар гурӯҳ истифода мешаванд, чӣ гуна дар гурӯҳ кор кардан ва чӣ гуна рафтор кардан.

Гурӯҳҳоро омӯзгор ташкил карда метавонад ё хонандагон мустақилона вобаста ба ҳадафҳо ва вазифаҳои омӯзиш, омодагӣ ба омӯзиши мавзӯ ё иҷрои супориш, таваҷҷӯҳ ба мавзӯ, афзалиятҳо дар кор дар раванди тафаккур дар мавзӯ, ё ҳассосият ба муҳити зист ва муҳити иҷтимоӣ муттаҳид шуда метавонанд.

Вақте ки хонандагон дар гурӯҳҳои мухталифи кӯтоҳмуддат таҳсил мекунанд, пас бо ҳамсинфони дигар кор карданашон шавқовар мешавад. Ҳамин тариқ, рушди ҷомеаи дастгирӣ сурат мегирад.

Баъзан хонандагон ба таври инфиродӣ, алоҳида аз ҷамаи хонандагон дар мизи кори худ кор мекунанд. Дар баъзе ҳолатҳо, чунин буда метавонад, ки аксарияти синфҳо ба таври инфиродӣ ё гурӯҳҳои хурд кор мекунанд, дар ҳоле ки омӯзгор пайваста бо як гурӯҳи хурд, масалан, ҳашт хонанда кор мекунад. Баъзан хонандагон дар гурӯҳҳои якхела ва баъзан дар гурӯҳҳои гуногун кор мекунанд.

Албатта, дар шароити мо ташкили ноҳиябандии комили муҳит душвор аст. Аммо, кас метавонад дар бораи он фикр кунад, ки чӣ гуна ва дар муҳити мавҷуда тағир додан мумкин аст, то ки омӯзиши хонандагон бо истифодаи дифференсияи гурӯҳӣ самараноктар шаванд.

Муқаррар кардани қоидаҳои кори синфӣ

Барои дар синф ташкил кардани таълими дифференсиалӣ, омӯзгор бояд ба шогирдон роия кардани қоидаҳои корро ёд диҳад. Ба хонандагон бояд дастур дода шавад, ки чӣ гуна маводи таълимии лозимаро мегиранд, чӣ гуна онҳо аз як ҷои кор ба ҷои дигар мегузаранд, дар вақти банд будани омӯзгор чӣ тавр аз хонандагони дигар кумак гиранд ва чӣ гуна мустақилона кор кунанд. Омӯзгор бояд ба шогирдон роҳи дуруст ва муваффақонаи иҷрои супоришҳоро омӯзонад. Қоидаҳо бояд ба одатҳои табдил ёбанд, ки ба хонандагон барои муваффақиятнок шудан ёрӣ диҳанд.

Омӯзгорон аксар вақт тахмин мекунанд, ки хонандагон аллакай дар синф чӣ гуна рафтор кардан, чӣ гуна дар сари миз нишастан, чӣ гуна қайд гирифтанд, дастури омӯзгорро иҷро кардан ва ғайраҳоро медонанд. Аммо бо ҷорӣ кардани усули дифференсиалӣ аз сабаби кори бисёр формат вазъи роияи қоидаҳо мушкилтар мешавад, аз ин рӯ, омӯзгор ҳадафмандона, қадам ба қадам ба шогирдон таълим медиҳад, ки роияи қоидаҳо кафолати муваффақият дар омӯзиш мебошад. Бо мақсади иҷрои қоидаҳои муқарраршуда, тавсия дода мешавад, ки системаи мукофотонидани хонандагон ташкил карда шавад ва ин муносибати масъулиятноки ба омӯзишро ташаккул медиҳад.

Қоидаҳо – ин фармоишҳо нестанд, онҳо созишномаи байни омӯзгор ва хонандагон мебошанд, ки ба хонандагон дар рафтору амалҳо боварӣ мебахшад ва рушди худидоракуни ва мустақилиятро таъмин менамояд. Қоидаҳо ба омӯзгор имкон медиҳанд, ки муҳити корро таъин на ба назорат, балки ба роҳи рафтори «дуруст» - и хонандагон ба роҳ монанд.

Қоидаҳо аз тарафи хонандагон вақте роия карда мешавад, ки онҳо, шаффоф, оқилона, қобили истифода ва истисноҳо равшан ва муайян бошанд. Беҳтарин ҳолат барои иҷрои ҷама шартҳо он аст, ки қоидаҳо дар якҷоягӣ бо хонандагон тартиб дода шуда бошад.

Банақшагирӣ

Барои дарси дифференсиалии омӯзиш бояд тамоми маводи зарурии таълимӣ пешакӣ омода карда шаванд. Тавсия дода мешавад, ки маълумоти муҳиме, ки хонандагон дар давоми дарс ба онҳо ниёз доранд, дар ҷои намоён оварта шаванд (масалан, ташкилкундагони графикӣ, қоидаҳо ё рӯйхати вазифаҳо). Ҷама маводҳои таҷрибавӣ ва лоиҳавӣ бояд дар зери дасти омӯзгор бошанд.

Барои осонтар кардани фаҳмиши тартиби нав, омӯзгорон қадвали дарс ё нақшаи дарсро овехта мемонанд, то хонандагон донанд, ки онҳо кай машғулиятҳоро иваз мекунанд, гурӯҳҳо ташкил мекунанд ё аз ҷое ба ҷое мегузаранд. Доштани роҳи аёнии нишон додани он, ки чӣ гуна дарс тавассути муҳити кори гурӯҳӣ мегузарад, ба баъзе хонандагон кумак мекунад. Барои пайравии хонандагон дар ин объект сигналҳои ҳаракаткунанда (аз қабилӣ мехчаҳои ранга ё чангакҳо барои нишон додани гурӯҳҳо) метавонанд ҷойгир карда шаванд.

Сигналҳо / ишораҳо

Доштани як сигнали ба таври возеҳ, ки диққати хонандагонро ҳангоми садои аз ҳад зиёд ё парешон аз супориш барои ҷалб кардани диққати хонандагон муфид аст. Баъзе омӯзгорон аз занги хурд ё чизе, ки садо мебароранд, истифода мебаранд, масалан, инчунин ғалладонаро дар зарфе (гречка, биринҷ, нахӯд, лӯбиё) истифода бурдан мумкин. Ҳамин тариқ, ба омӯзгор лозим нест, ки садои худро баланд кунад, то таваҷҷӯҳи хонандагонро нигоҳ дорад. Мақсад аз он иборат аст, ки хонандагон рафтори худ ва қобилияти диққати худро ба супориш худтанзим кунанд.

Барои ташкили таълими дифференциалӣ бояд маҷмӯи сигналҳо таҳия карда шаванд, ки:

- ♦ ба хонандагон имконият диҳад, ки ба омӯзгор сигнал фиристанд, то хонандаро омӯзгор дастгирӣ кунад;
- ♦ бояд мушаххас ва яқин бошад, аммо ба қадри кофӣ ботамкин бошад, то тамоми синфро аз раванди таълим дур накунад;
- ♦ ба омӯзгор иҷозат дода шавад, ки ҳам дархостҳои кӯдакон ва ҳам аксуламали онҳоро бидуни халал расонидан ба раванди таълим (масалан, ишора кардан ё нишон додани панҷ ангушт, яъне то анҷоми кори гурӯҳ панҷ дақиқа мондааст), назорат карда тавонад;
- ♦ тамоми синф истифода барад, барои ин сигналҳо ва маънои онҳо ба девор ҷойгир карда шавад, то хонандагон тавонанд, ки ҳар лаҳза аз рӯйи талаботҳои дар сигналҳо гузашташуда худро тафтиш кунанд.

Дар ҳулоса, метафори зеринро барои нишон додани аҳамияти идоракунии синф дар таълими дифференциалӣ истифода бурдан мумкин аст. Барномаи таълимӣ оид ба таълими дифференциалӣ қалби бадан аст, усулҳои таълим мушакҳо мебошанд, аммо барои кори мураббаи тамоми бадан системаи солими асаб лозим аст, ки ин идоракунии самарабахши синфро дар назар дорад. Бе дил ҳаёт нест, бе мушакҳо - ҳаракат ва бе системаи асаб - фаъолияти тамоми организм.

Резюме

Идоракунии синф бо усули дифференциалӣ мушкилтарин вазифаест, ки дар назди омӯзгор истодааст. Барои идоракунии синф дар таълими дифференциалӣ, бояд қобилияти а) дуруст ташкил кардани гурӯҳҳои таълимӣ, б) қоидаҳои кор дар синфро муқаррар кардан, в) банақшагирии раванди таълимро бо дарназардошти зарурати татбиқи тафриқа, яъне дифференциатсияро пеш аз дарс фикр кардан, на дар вақти дарс, г) маҷмӯи сигналҳои таҳия карда шавад, ки ба идоракунии раванди таълим дар синфи калон кумак мекунад.

ҚИСМИ 5. СТРАТЕГИЯҲОИ ТАТБИҚИ ТАЪЛИМИ ДИФФЕРЕНСИАЛӢ

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Кадом стратегияҳо ба шумо дар татбиқи таълими тафриқа кӯмак мекунанд?

Мутобиқи талаботи Стандарти давлатии таълимии мактаби таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Қирғизистон, дар ин боб як қатор мисолҳои истифодаи таълими дифференсиалӣ дар чараёни омӯзиши фанҳои гуногуни барномаи таълимии мактаб оварда шудаанд: забонҳо (бо хондан ва навиштан), математика, ватаншиносӣ, АБҲ, СТ, ахлоқ ва ғ.

Намунаҳо дар шакли стратегияҳо оварда шудаанд – дастурҳои мушаххас, ки метавонанд барои омӯзиши мавзӯҳои алоҳидаи мавриди омӯзиш қарордошта, пораи дарс дар бораи шиносӣ бо матн ё гузаронидани тамоми дарс татбиқ карда шаванд. Ин стратегияҳо дар методикаи хоричӣ «мунтазамӣ» номида мешаванд - амалҳои такрорӣ, машқҳо, супоришҳо, раванде, ки ҳам муаллим ва ҳам хонандагон дарк мекунанд (бинобар истифодаи мунтазам) дар бораи он, ки ҳар як шахс дар чараёни таълим чӣ хел масъулият дорад. Ин имкон медиҳад, ки имкониятҳои хонандагон васеътар истифода бурда шуда, нерӯи онҳо кушода шавад.

Дар оғози тавсифи ҳар як стратегия нишон дода мешавад, ки дар чараёни таълим маҳз чӣ гуна дифференсия кардан муҳим аст: мундариҷа (барнома), раванди таълим (усулҳо, машқҳо, супоришҳо), муҳите, ки ҳавасмандии хонандагонро беҳтар мекунад ё формати арзёбӣ. Он инчунин татбиқи ин ё он принципи дизайни универсалиро пешниҳод мекунад, ки ҳангоми истифодаи стратегияи пешниҳодшуда ба он диққат додан муҳим аст.

Дар ҳар як стратегия ҳадафи омӯзишро муайян мекунад, як синф тавсия карда мешавад, натиҷаҳои пешбинишудаи омӯзиш муайян карда мешаванд, рӯйхати мавод барои истифодаи стратегия ва шакли ташкили кор дар синф пешниҳод карда мешавад. Дар зер тартиби марҳила ба марҳила истифода бурдани стратегия тасвир шудааст. Тавсиф бо тавсияҳо оид ба баҳодихии дифференсиалӣ хотима меёбад.

Бояд қайд кард, ки дифференсияи таълим дар ташкили кор бо хонандагон тағироти қиддиро тақозо мекунад: тафаккур тавассути кори ҳамзамони омӯзгор бо сатҳҳои гуногуни азхудкунии хонандагони як синф мундариҷаи фанҳои мактабӣ, таҳияи супоришҳои гуногун дараҷаи мураккабӣ барои ҳар як дарс, бо истифода аз меъёрҳои гуногуни арзёбӣ, бо назардошти истифодаи оқилонаи вақти хониш мебошад. Стратегияҳои пешниҳодшуда бо назардошти талаботҳои Стандарти давлатии таълими мактабҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Қирғизистон таҳия шудаанд.

Барои истифодаи таълими дифференсиалӣ, дар зер стратегияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд.

Стратегияи 1. Ротатсия аз рӯи стансияҳо.

Хонандагон аз рӯи сатҳи ташаккул додани малака ва маҳорати истифодаи стратегияҳо барои пурра ва васеъ намудани луғат ба се гурӯҳ тақсим карда мешаванд. Сипас, аз як истгоҳ ба истгоҳи дигар (дар маҷмӯъ чор истгоҳ) гузаштан, онҳо истифода бурдани стратегияҳоро барои дарёфти маънои калима меомӯзанд (ё ин стратегияҳоро мустақилона истифода мебаранд) барои фаҳмидани чизҳои хондашон, иҷрои

вазифаҳои таҳияшуда бо назардошти ҳисоб кардани намудҳои гуногуни дарк (усул-модалӣ).

Стратегияи мазкур дар ин модул барои нишон додани он, ки чӣ гуна мундариҷа ва дифференсиатсияи равандҳоро нишон медиҳад ва идеяи ташкили хонандагонро ба гурӯҳҳои омӯзишӣ пешниҳод менамояд.

Стратегияи 2. Рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагӣ.

Ба хонандагон имконият дода мешавад, ки аз рӯйхат вазифаеро интихоб кунанд, ки мехоҳанд дар алоҳидагӣ ё гурӯҳ кор кунанд. Таъмини чунин интихоб имкон медиҳад, ки тавачҷӯҳ ва ҷалби хонандагон ба раванди таълим зиёд карда шавад. Инчунин, муаллим интихоби формати презентатсияро барои вазифаи супоридашуда пешниҳод мекунад, ки ин ба ифшои ҳадди аксар қобилияти хонандагон дар татбиқи стратегияҳои муайян, малакаҳои фаҳмиши хониш мусоидат мекунад.

Стратегияи 3. Супоришҳои бисёрсатҳӣ.

Ба хонандагон имконият дода мешавад, ки сатҳи мураккабии супориш ё лоиҳаро интихоб кунанд, ки бо ёрии онҳо ташаккули дониш ва салоҳиятҳо самараноктар хоҳад буд. Рӯйхат се сатҳи душвории вазифаҳоро аз осон ба душвор пешниҳод мекунад. Хонандагоне ҳастанд, ки худро бозғимод ҳис мекунанд ва метавонанд бо иҷрои вазифаи душвортаре бо матн кор кунанд, дигарон бошанд, варианти осонтар ва кумаки омӯзгорро талаб мекунанд. Бо ин стратегия, ба ҳамаи хонандагон имконияти интихоб дода мешавад.

Стратегияи 4. Роҳҳои гуногуни пешгӯӣ.

Ба хонандагон пешниҳод карда мешавад, ки дар бораи ғояи матн пешгӯиҳои худро баён кунанд ва пас аз хондани он, пешгӯиҳо бо матни хондашударо бо ҳам мувофиқат кунанд. Ин имконият медиҳад, ки ҳадафи хондан муқаррар карда шуда, асари хондашуда амиқтар фаҳмида шавад. Дифференсиатсия аз шаклҳои гуногуни кори пешгӯӣ иборат аст: аз рӯи сарлавҳа, калимаҳои калидӣ, изҳорот ва ғайра.

5.1. СТРАТЕГИЯИ 1. РОТАТСИЯ АЗ РҶИИ СТАНСИЯҲО

Ҳадафи стратегия – таълим додани хонандагон тавассути муттаҳид кардани онҳо ба гурӯҳҳои омӯзишӣ ва иҷрои вазифаҳои бисёрсатҳа бо назардошти сатҳҳои гуногуни ташаккули малака ва намудҳои дарк (модалият) мебошад.

Дифференсиатсия: раванд, муҳити таълим, маводҳои таълимӣ.

Дизайни универсалии таълим: роҳҳои гуногуни ҷалби хонандагон ба раванди таълим, роҳҳои гуногуни пешниҳоди натиҷаҳои таълим ва шаклҳои гуногуни арзёбӣ.

Ҳадафҳои омӯзиш

- ◆ ғанӣ гардондан ва васеъ кардани луғат;
- ◆ қобилияти истифодаи стратегияҳо барои васеъ кардани луғат;
- ◆ истифодаи стратегияҳо барои хондани фаҳмиши матн ё китоб дар шакли пурра

Натиҷаҳои пешбинишудаи омӯзиш

Хонандагон

- ◆ стратегияҳои гуногун барои муайян кардани маънои калимаҳои ношинос (муайян кардани маънои калима тавассути истинод ба манбаъҳои ёрирасон (луғатҳо,

энциклопедияҳо ва ғ.), муайян кардани маънои калимаҳо бо ёрии муродифҳо, истифодаи тахмини маъно ба воситаи контекстро истифода мебаранд;

- ♦ стратегияҳоро барои хондан (кор бо калимаҳои калидӣ дар матн) истифода мебаранд;
- ♦ якҷоя (дар гурӯҳи омӯзишӣ) ва мустақилона кор мекунанд.

Синфи тавсияшуда: 2-юм – 4-ум

Маводҳои зарурӣ: китоби дарсӣ, 5-6 калимаи калидӣ (ё нав) аз матн, манбаҳои иттилоот (луғатҳо, энциклопедияҳо), нишонаҳои истгоҳ, коғаз, қалам, се ва ё зиёда маҷмӯи кортҳо бо калимаҳои калидӣ, аз ҷумла муродифҳо, асбоб барои санҷиши вақт (вақтсанҷ).

Шакли ташкили кор дар синф: кори тамоми синф, кор дар гурӯҳҳои хурд, кори инфиродӣ.

Тавсифи тартиб: Банақшагирӣ: омӯзгор матнро барои дарс ва панҷ калимаи калидиро аз матн омода мекунад, онҳо ба шарҳ ва фаҳмидани мавзӯи дар матн пешниҳодшуда кумак мерасонад.

Пеш аз татбиқи стратегия:

- ♦ Чор ҷойи кории гурӯҳи хурдро ташкил кунед. Хонандагон аз як ҷой ба ҷои дигар хоҳанд кӯчид. Ин ҷойҳо истгоҳҳо ва гузариш аз истгоҳ ба истгоҳ – ротатсия номида мешаванд.
- ♦ Бо назардошти натиҷаҳои баҳодиҳии сатҳи луғат ва натиҷаҳои мушоҳидаи омӯзгор се гурӯҳи хонандагонро ташкил додан.

Вариантҳои ба гурӯҳҳо муттаҳид кардан

Гурӯҳи якум	Хонандагоне, ки дар истифодаи стратегияҳо барои ғани гардондани захираи луғат ва ҷустуҷӯи маъноҳои калима душворӣ мекашанд ва ба кумаки омӯзгор ниёз доранд.
Гурӯҳи дуюм	Хонандагоне, ки ҷи гуна истифода бурдани стратегияҳои ғанигардонии захираи луғатро медонанд, аммо ба амалияи бештар ниёз доранд. Ин гурӯҳ шояд калонтарин бошад, пас лозим аст, ки онро ба ду гурӯҳ тақсим карда шавад.
Гурӯҳи сеюм	Хонандагоне, ки мустақилона стратегияҳои луғатро аз худ мекунанд, бояд минбаъд ба бойгардонӣ ва рушди луғат машғул шаванд.

Эзоҳ: Барои пешгирӣ кардани тамғаҳои табъизӣ барои ин гурӯҳҳо, номи меваҳоро (себ, нок, афлесун) истифода баред.

Бояд қайд кард, ки се гурӯҳи хонандагон ва чор истгоҳ мавҷуданд. Гурӯҳҳои хонандагон аз истгоҳ ба истгоҳ ҳаракат мекунанд.

Стансияи аввал бояд барои хонандагоне кор кунад, ки ҳанӯз мустақилона стратегияҳоро бе кумаки омӯзгор истифода бурда наметавонанд. Стансияҳои дуюм, сеюм ва чорум кори хонандагонро дар бар мегиранд, ки мустақилона стратегияҳоро истифода бурда метавонанд.

Тавсифи тартиби истифодаи стратегия

Кор бо тамоми синф

Қадами 1. Шарҳи ҳадафи таълим ва рӯйхати натиҷаҳои интизоршаванда.

Қадами 2. Ангезиши зеҳн. Шарҳи стратегияҳо: истифодаи контекст барои муайян кардани маънои калимаҳо, истифодаи луғатҳо ва дарёфти маънои калима бо истифодаи муродифҳо. Муаллим дар тахта калимаҳои калидӣ менависад ва аз хонандагон мепурсад, ки чӣ хел калимаҳоро медонанд, ғояи асосии матн чист, мавзӯё кадом аст.

Қадами 3. Шарҳи супоришҳо барои ҳар як истгоҳ.

Муаллим ба хонандагон хабар медиҳад, ки дар ҳар як истгоҳ 10 дақиқа кор кардан лозим аст, то он даме, ки ба онҳо дар ин бора нақл кунанд, наметавонанд истгоҳҳоро иваз кунанд. Ба онҳо дар бораи тартиби кор кардани истгоҳҳо хабар додан муҳим аст.

<p>Истгоҳи якум Кори гурӯҳӣ Хонандагон контекстро⁸ барои фаҳмидани маънои калимаҳо истифода мебаранд. Омӯзгор бо ин гурӯҳ кор карда, ки чӣ гуна як калимаи калидиро дар матн пайдо кардан ва бо истифода аз контекст, маънои ин калимаро муайян карданро нишон медиҳад. Омӯзгор метавонад дар назди ин миз кор кунад, то ба касе дар иҷрои супориш кумак расонад.</p>	<p>Истгоҳи дуюм Кори инфиродӣ Хонандагон бо дарёфти маъноҳои калимаҳо бо маъхазҳо (луғатҳо, маълумотномаҳо) кор хоҳанд кард. Агар вақт бошад, хонандагон расмҳо мекашанд, то нишон диҳанд, ки ҳар як калима чӣ маъно дорад.</p>
<p>Истгоҳи сеюм Кор дар ҷуфтӣ Ҳар як ҷуфти хонандагон маҷмӯи калимаҳо ва маҷмӯи синонимҳои имконпазирро барои онҳо мегиранд. Онҳо бояд синонимҳоро бо калимаҳои калидӣ муҳокима ва мувофиқат кунанд.</p>	<p>Истгоҳи чорум Кори гурӯҳӣ Хонандагон матнро якҷоя мехонанд ва муносибати байни калимаҳои калидӣ ва ғояи асосии матнро муҳокима мекунанд.</p>

Қадами 4. Тақсими варақчаҳо байни гурӯҳҳо. Омӯзгор хонандагонро, ки ба дастгирии бештар ниёз доранд, ташвиқ мекунад, ки аз истгоҳи аввал оғоз кунанд. Бигузор хонандагоне, ки аллакай медонанд, ки чӣ гуна истифода бурдани стратегияҳои кор бо калимаҳои ношиносро аз истгоҳи 4 оғоз кунанд.

Қадами 5. Муаллим аз ҳамаи хонандагон хоҳиш мекунад, ки матнро хонанд ва нақшаи ҳикояро омода кунанд. Аз хонандагон хоҳиш кардан мумкин аст, ки ҷуфт кор кунанд.

Пас аз истифодаи стратегия

Вазифаи хонагӣ. Хонандагон бо истифодаи калимаҳои калидӣ нақлии матнро омода мекунанд. Онҳо метавонанд намуди нақлро интихоб кунанд: муфассал, интихобӣ, мухтасар, эҷодӣ. Инчунин, хонандагон метавонанд барои муайян кардани маънои калима мисолҳо гиранд ё бо калимаҳои нав, ки дар матнҳои дарси омӯхташуда истифода шудаанд, ҷумлае пешниҳод кунанд.

⁸Контéкст (аз латини contextus - муттаҳидшавӣ, пайвастшавӣ, пайвастшавӣ) пораи нисбатан мукаммали матн ё нутқест, ки дар доираи он маъно ва маънои калимаи (ибораи) алоҳидае, ки ба он дохил карда шудааст ё аз он ҳамчун иқтибос гирифта шудааст дақиқ ва мушаххас ошкор карда шудааст.

Арзёбӣ

Омӯзгор хонандагонро даъват мекунад, ки қобилияти истифодаи стратегияҳои сохтани луғат, истифодаи нишонаҳои контексталий ва кор бо луғатро барои дарёфти маънои калимаҳои калидӣ дар матн арзёбӣ кунанд (ниг. Варақи худбаҳодиҳӣ).

Варақи худбаҳодиҳӣ

Номи хонанда _____ Сана _____

Ман барои фаҳмидани маънои калимае, ки ман наметонам калимаҳои дигарро дар матн (контекст) истифода бурда метавонам (стратегияи «тахминҳои маъноӣ», «нишонаҳои контекстӣ»).

Ман бояд бештар дар бораи чӣ гуна ин корро кардан зарур аст, доништан мехоҳам.				
Ман ин корро карда метавонам.				
Ман хеле хуб аз ӯҳдаи ин кор мебароям.				
Ман аз ӯҳдаи ин кор ба дараҷаи олӣ мебароям.				

Вариантҳои арзёбӣ

- ◆ Хонандагоне, ки стратегияҳоро истифода намебаранд ва истифодаи онҳоро душвор меҳисобанд. Дар истгоҳи аввал омӯзгор ба онҳо чӣ гуна истифода бурдани стратегияҳоро нишон медиҳад. Пас аз он омӯзгор хонандаро ташвиқ мекунад, ки бо дастгирии худ стратегияро истифода барад ва фикру мулоҳизаҳои ислоҳии робитаи мутақобила пешниҳод намояд.
- ◆ Хонандагоне, ки ба амалияи бештар ниёз доранд. Омӯзгор метавонад сатҳи луғати хонандагонро дар истгоҳҳои гуногун санҷад, то боварӣ ҳосил кунад, ки онҳо супоришро дуруст иҷро мекунанд ё метавонанд ба ҳама саволҳо посух гӯянд.
- ◆ Хонандагоне, ки луғатро мустақилона ғанӣ мегардонанд. Дар истгоҳи дуюм, супоришҳои марбут ба мавзӯи дар матн пешниҳодшуда ё калимаҳои асосӣ пешниҳод карда мешаванд. Ба хонандагон тавсия дода мешаванд, ки чӣ гуна ин маълумот чизи омӯхташонро пурра мекунанд.

5.2. СТРАТЕГИЯИ 2. РҶҲАТИ ФИКРУ МУЛОҲИЗАҲОИ ХОНАНДАГӢ

Ҳадафи татбиқи стратегияи компилятсия (омезиш) -и намудҳои гуногуни фаъолияти таълимӣ бо дарназардошти қобилияти хонандагон бо суръати худ, сатҳи ташаккули салоҳият ва зарурати таъмини имкониятҳои истифодаи роҳҳои гуногуни пешниҳоди натиҷаҳои омӯзиш мебошад.

Дифференсиатсия: мазмун, раванд, муҳити таълимӣ.

Дизайни универсалии таълим: усулҳои гуногун барои ба раванди таълимӣ ҷалб намудани хонандагон.

Мақсади таълим

- ◆ Хонандагонро барои истифодаи малакаҳои тафаккури олий ташвиқ кардан ва аз матн ба саволҳои додашуда ҷавоб ёфтан ва бо ин васила фаҳмиши хонишро беҳтар намудан;
- ◆ малакаҳои хаттиро дар бораи чизҳои хондашон инкишоф додан;
- ◆ ба хонандагон ҳуқуқи интихоби супоришҳои форматҳои гуногунро, ки шавқи хонандагонро ба омӯзиш баланд мебардорад, фароҳам овардан.

Натиҷаҳои пешбинишудаи таълим

Хонандагон

- ◆ дар бораи интихоби шакли вазифаҳо қарор қабул кардан;
- ◆ ташаккул додани малакаҳо дар истифодаи стратегияҳои гуногун барои дарки маъно;
- ◆ интихоб кардани стратегияҳо дар фаҳмидани матн ба онҳо кумак мерасонад.

Синфи таълимӣ: 2-юм– 4-ум

Маводҳои зарурӣ: матнҳое, ки ба сатҳи малакаҳои хониши донишҷӯён мувофиқанд, маводҳои тақсимшаванда дар шакли ҷадвалҳо аз рӯйхати хонандагӣ.

Шакли ташкили кор дар синф: кори умумии синф, кор дар гурӯҳҳои хурд, кори инфиродӣ.

Шарҳи тартиб

То истифодаи стратегия

Ба омӯзгор тавсия дода мешавад:

- ◆ таҳияи вариантҳо дар рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагӣ барои рушди малакаҳои гуногуни фаҳмиши хониш;
- ◆ матнҳои мувофиқро барои истифода дар дарс бо дарназардошти сатҳи рушди малакаҳои хониши хонандагон интихоб кардан, зеро супоришҳо дар рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагӣ дар асоси матнҳои интихобшуда тартиб дода мешаванд;
- ◆ рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагиро ҷойгир кардан, то ҳамаи хонандагон онро ба осонӣ бубинанд;
- ◆ матнҳоро барои сатҳҳои гуногуни хониш дар ҷои дастрас ҷойгир кардан, то хонандагон мустақилна матн ё китобро интихоб кунанд;
- ◆ дар синф ҷойро барои кори инфиродӣ, муҳокимаи гурӯҳҳои хурд ва тамоми фаъолияти синф ташкил кардан.

Мисолҳои рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагӣ

Рӯйхати А (барои хонандагони синфи дуюм)

1 ДАЛЕЛҲОИ ШАВҚОВАР	2 ХАТИ СУЖЕТИ АСАР	3 ТАСВИРИ ҚАҲРАМОНИ АСОСИИ АСАР
4 ҶОЯИ АСОСИИ АСАР	5 ТАСВИРИ МАҚОМ, КИ ВОҚЕАҲО РӯИ МЕДИҲАД	6 ТАСВИРИ ВОҚЕАҲОИ ДАР АСАР РӯИДИҲАНДА

7 ГУЗОРИШИ САВОЛҲО, ки ҷавоби оддии якрангро талаб мекунанд	8 МУАЙЯН КАРДАНИ ЖАНРИ АСАР	9 ТАРТИБ ДОДАНИ НАҚШАИ НАҚЛ
10 МУҚОИСАИ ҚАҲРАМОНҲО	11 МУҚОИСАИ ДУ ҚАҲРАМОНИ АСАР	12 ГУЗОРИШИ САВОЛҲО, ки ҷавоби муфассалро талаб мекунанд

Рӯйхати В (барои хонандагони синфҳои сеюм-чорум)

1 Қаҳрамони ин асар ба персонажҳои китобҳои дигар пеш хонда бо ҷӣ монанд аст?	2 Ин асар дар шумо ҷӣ гуна эҳсосотро бедор мекунад?	3 Дар оянда ҷӣ хоҳад шуд, ҷӣ тахминҳо доред?
4 Дар бораи он, ки чаро қаҳрамони асосӣ чунин рафтор кардааст, ҷӣ гуна тахминҳо кардан мумкин аст?	5 Ҷӣ гуна сюжети ин ҳикоя бо сужети ҳикояи дигаре, ки хондаед, монандӣ дорад?	6 Ба фикри шумо бо қаҳрамони асосӣ ҷӣ шуд?
7 Агар шумо қаҳрамони асосӣ мебудед, худро ҷӣ гуна ҳис мекардед?	8 Муаллиф кадом ғояи асосиро (ибрат, хулоса) дар асараш баён карданист?	9 Дар байни рӯйдодҳои таърих ва рӯйдодҳои ҳозира (масалан, дар зиндагии мо) ҷӣ мувозӣ кардан мумкин аст?
10 Оё байни он чизе, ки дар ин асар гуфта шудааст ва он ҷӣ дар ҳаёти шумо рух медихад, ягон монандӣ вучуд дорад?	11 Ба вазъияти мушаххасро ҷӣ гуна ҳал кардани қаҳрамони асосӣ шумо ҷӣ хел муносибат мекунед?	12 Ба фикри шумо, қаҳрамони асосӣ амали дуруст кард?
13 Агар шумо дар ҳолати қаҳрамони асосӣ шуда монед, ҷӣ қорҳо мекардед?	14 Кадом сифатҳо (рафторҳо, амалҳо) шуморо водор карданд, ки қаҳрамони асосӣ шахси хуб ё бад аст?	15 Агар шумо қаҳрамони ин ҳикоя шуда метавонистед, кадом қисми матнро интихоб мекардед? Чаро?

Дар вақти истифодаи стратегия

Қадами 1. Омӯзгор ҳангоми ворид шудан ба синф ба ҳар як хонанда салом мерасонад. Ин барои бо хонандагон робита барқарор кардан кумак мерасонад ва ба онҳо мефаҳмонад, ки аз дидори ҳар як хонанда дар ин ҷо шод аст. Истифодаи номҳои хонандагон ба хонандагон имкон медиҳад, ки ин фазо аз онҳо буданашро ҳис кунанд, дар натиҷа раванди таълим бештар фардӣ мешавад. Ҳама шунидани номҳои худро дӯст медоранд.

Қадами 2. Омӯзгор якҷоя бо хонандагон қоидаҳоеро муқаррар мекунад, ки онҳо дар давоми дарс риоя хоҳанд кард. Ин иқдом дар сурате муваффақ мешавад, ки хонандагон барои рафтор, муошират ва назорат аз болои омӯзиши худ масъул бошанд. Ҳам омӯзгор ва ҳам хонандагон аз интизориҳо огоҳ хоҳанд шуд. Онҳо агар ба кумак ниёз доранд ё худро нороҳат ҳис кунанд, ин ба онҳо кумак мерасонад (ниг. Қисми 4. Идоракунии синф дар таълими дифференсиалӣ).

Қадами 3. Омӯзгор ба хонандагон хусусиятҳои стратегияеро мефаҳмонад, ки хонандагон дар ин дарс истифода бурданро ёд мегиранд. Аз рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагӣ, хонандагон супоришҳоеро интихоб мекунанд, ки барои дарки амиқи матн кӯмак мекунанд. Вариантҳои пешниҳодшуда ба хонандагон имкон медиҳанд, ки ҷиҳатҳои пурзӯри худро ва ба муаллим бошад, барои беҳтар кардани муҳити таълим тавассути афзоиши шавқ ва ҷалби хонандагон ба раванди таълим истифода баранд.

Қадами 4. Хонандагон вобаста аз сатҳи рушди малакаҳои хониш бо матнҳо ё китобҳо таъмин карда мешаванд. Пас аз хондани матн ё китоб, хонандагон аз рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагӣ як вариант (вариант) -ро барои кори инфиродӣ интихоб мекунанд.

Қадами 5. Хонандагон аз рӯи супоришҳои худ кор мекунанд ва бояд интихоб кунанд, ки чӣ гуна натиҷаҳои кори худро пешниҳод мекунанд. Ин метавонад бошад:

- ◆ плакат;
- ◆ тасвир;
- ◆ кори хаттӣ (тавсиф, нақл, мулоҳиза);
- ◆ саҳнагузорӣ;
- ◆ ташкилкундаи графикӣ;
- ◆ чизҳои дигар бо ташаббуси донишҷӯён.

Қадами 6. Ба омӯзгор муҳим аст, ки ба хонандагон фикру мулоҳизаҳои мусбат диҳад ва корҳои хуби онҳоро нишон диҳад. Фикрро бо форматҳои гуногун ва бо роҳҳои гуногун пешниҳод кардан мумкин аст, ба монанди гузоштани стикерҳои фикру мулоҳиза дар тахта.

Арзёбӣ

Пас аз ба итмом расонидани ин машғулият, барои омӯзгор муҳим аст, ки бо хонандагон муҳокима кунад, ки чӣ гуна ба онҳо барои фаҳмидани чизҳои хондашон кумак расонад. Омӯзгор аз хонандагон мепурсад, ки чаро онҳо имконоти худро интихоб карданд (вариантҳо дар рӯйхат) ва чӣ гуна интихоби онҳо ба онҳо дар раванди таълим кумак кард. Оё ин ба онҳо кумак кард, ки иттилооти мувофиқ (зарурӣ) ва номарбут (нолозим) -ро фарқ кунанд? Оё чунин кор имкон дод, ки маълумотро аз матн кор карда баромада шавад ва дарки мазмуни матн, китобро нишон дода шавад?

Вариантҳои арзёбӣ

- ◆ Ба хонандагоне, ки ҳанӯз бояд малакаҳои хониши худро инкишоф диҳанд (сатҳи онҳо ҳанӯз ба сатҳи зарурӣ нарасидааст), дастурҳои аниқтар оид ба иҷрои яке аз супоришҳо дар рӯйхати фикру мулоҳизаҳои хонандагӣ, алгоритми қадам ба қадам барои ба итмом расонидани онҳо пешниҳод карда мешавад супориш, ё мусоидат дар иҷрои як қисми супориш (скаффолдинг). Шояд ба омӯзгор лозим ояд, ки аз хонандагон иҷрои вазифаи душвортареро талаб кунад.

- ◆ Хонандагоне, ки ба натиҷаҳои мутобиқи стандартро нишон медиҳанд, барои иҷрои вазифаи пешрафта ё вазифаи иловагӣ ташвиқ карда мешаванд. Барои ин, муаллим бояд пешакӣ матни мураккабтар омода кунад ё вазифаи дигарро таҳия кунад.

5.3. СТРАТЕГИЯИ 3. СУПОРИШҶОИ БИСЁРСАТҶӢ.

Ҷадафи истифодаи стратегия – ба хонандагон омӯхтани малакаҳои истифода аз малакаҳои фаҳмиши хониш тавассути тавсифи персонажи асосии асар, ба онҳо додани ҳуқуқи интихоби сатҳи душвории вазифа мебошад.

Дифференсиатсия: мундариҷа, раванд, муҳити таълим.

Дизайни универсалии таълим: усулҳои гуногуни ҷалби хонандагон ба раванди таълим, шаклҳои гуногуни пешниҳоди мавзӯи омӯхташуда.

Ҷадафҳои омӯзиш - ташаккул додани қобилияти таҳлили тавсифи аломат аз рӯи сатҳҳои душвори вазифа иборатанд.

Намунаҳои сатҳи вазифаҳо барои тавсифи хусусияти асосии асар.

Сатҳи якуми супориш

Тавсифи персонажи асосии асарро навиштан, аз ҷумла:

- ◆ хусусиятҳои берунии қаҳрамони асосии асар;
- ◆ рафтор, амали қаҳрамон;
- ◆ ҳиссиёт, таҷриба, андеша;
- ◆ нутқ – қаҳрамон дар бораи чӣ ва чӣ гуна сухан мегӯяд;
- ◆ муносибати қаҳрамон ба одамон, ба кори худ, муносибати ӯ бо дигар персонажҳо.

Сатҳи дуҷуми супориш

- ◆ Қаҳрамони асосиро бо персонажҳои дигар ё қаҳрамони адабии муаллифи дигар муқоиса кардан;
- ◆ муайян кардани он, ки байни онҳо чӣ умумият аст;
- ◆ муайян кардани он, ки онҳо аз якдигар чӣ фарқ доранд;
- ◆ муайян кардани муносибати муаллиф ба персонажҳо: монандӣ ва фарқият;
- ◆ хусусиятҳои ҷамъбаст намуда, ду қаҳрамонро муқоиса кардан.

Сатҳи сеҷуми супориш

- ◆ Муносибати худро ба қаҳрамони асосии асар ташаккул додан;
- ◆ ғояи асосии муаллифро дар бораи қаҳрамон муайян кардан;
- ◆ баҳо додан ба амалҳо, рафторҳо;
- ◆ барқарор кардани робита (монандӣ ва фарқият) байни таҷрибаи қаҳрамон ва таҷрибаи ҳаётии хонанда;
- ◆ фикри худро оид ба персонажи асосии асар баён кардан.

Натиҷаҳои пешбинишудаи таълим

- ◆ хонандагон қаҳрамон, хислати асарро тавассути портрет, андешаҳо, ангезаҳо ва амалҳои ӯ, хусусияти амалҳо, муносибат бо дигар персонажҳои асар тасвир ва тавсиф мекунад;
- ◆ хонандагон барои нишон додани чизҳои фаҳмида ва омӯхтаи худ шакли мувофиқро интихоб мекунад.

Синфи тавсияшуда: 2-юм – 4-ум

Маводи зарурӣ: ҳикоя бо тавсифи муфассали персонаж; рӯйхати лоиҳаҳо, супоришҳо (рӯйхати лоиҳаҳои гуногун, супоришҳо барои интиҳоби хонандагон); рӯйхати назоратии лоиҳа (рӯйхати он чизе, ки хонандагон бояд ба лоиҳаи худ дохил кунанд, инчунин сарлавҳаҳои баҳогузори барои муаллим); лавозимоти кашидан; асбобҳои навиштан; агар мувофиқ бошад, компютер (барои истифодаи PowerPoint). Ба ҳар як хонанда ё гурӯҳ тақсим кардани як нусхаи рӯйхати назоратӣ мувофиқи мақсад аст.

Шакли ташкили кор дар синф: хонандагон инфиродӣ ва ё гурӯҳӣ кор мекунад.

Тавсифи тартиби истифодаи стратегия

То истифодаи стратегия

Ба омӯзгор тавсия дода мешавад, ки плакате бо рӯйхати лоиҳаҳо, супоришҳо (аз рӯи сатҳи душворӣ) нависад ва дар синф овезад, то хонандагон онро бинанд. Лоиҳаҳои пешниҳодшуда, вазифаҳо аз рӯи сатҳҳои душворӣ инҳоро дар бар мегиранд: ҳисобот навиштан; суруд эҷод кардан, шеър навиштан, китоби мусаввар бо ҷумлаҳои сода эҷод кардан, сахна намоиш додан, плакат эҷод кардан, хронология эҷод кардан, презентатсияи компютерӣ сохтан, ба монанди презентатсияи PowerPoint; тасвирҳоро аз Интернет пайдо кардан ва пешниҳод кардан, ки қаҳрамони асосиро бештар муаррифӣ кунанд. Дар зер намунаи рӯйхати лоиҳа оварда шудааст.

- ◆ *Бо интиҳоби яке аз варианти зерин дар бораи хислати персонажи худ ба мо нақл кунед:*
- ◆ *Ҳисобот навиштан.*
- ◆ *Суруд навиштан.*
- ◆ *Плакат сохтан.*
- ◆ *Китоби тасвириро эҷод кардан.*
- ◆ *Тартиб додани хронология.*

Инчунин лозим аст як рӯйхати санҷишӣ барои лоиҳа, вазифа, аз ҷумла он чизе, ки дар вазифаи иҷрошуда бояд дошта бошад (нишондиҳандаҳо барои иҷрои супориш). Масалан, дар рӯйхати санҷишӣ метавонад номи персонаж, барои чӣ ин қаҳрамон интихоб шуда бошад, яке аз амалҳои қаҳрамон, яке аз фаъолиятҳои қаҳрамон ва як хислати шахсӣ ва чӣ гуна онҳо фаҳмида гирифтани ин хислати шахсӣ бошанд. Рӯйхати тафтиш инчунин метавонад малакаҳои грамматикиро, ки хонандагон бояд нишон диҳанд, аз қабилӣ бо ҳарфи калон навиштани исмҳои хос ё қоидаҳои имлои сифатҳо ва зарфҳоро дар бар гиранд. Дар зер намунаи рӯйхати санҷишии лоиҳа оварда шудааст.

Рӯйхати санҷишӣ ба лоиҳа и

Пас аз ба охир расидан ҳар як ҷузъи рӯйхатро санҷед

Персонаж	Ман инро дохил кардам	Ман бояд бештар маълумот илова кунам
Ном		
Барои чӣ ман маҳз ҳамин персонажро интихоб кардам?		
Як амали персонаж.		
Як хислати характер ва ман дар бораи он чӣ гуна дониستم?		
Аз рӯйи қоидаҳои грамматикӣ навишта шудааст.		
Ҳарфи калон дар ҳамаи исмҳои хос истифода шудааст.		
Ҷумлаҳои пурра истифода шудааст.		
Камаш 3 сифати аҷиб истифода шудааст.		

Муайян кардани шакли кор барои иҷрои супориш муҳим аст: инфиродӣ ё гурӯҳӣ. Ҳангоми кори гурӯҳӣ, муаллим метавонад як хонандаро барои муайян кардани амалҳои персонаж, дигаре - барои муайян кардани сифатҳои шахсӣ, хусусиятҳо ва сеюм - барои фаъолияти вай масъул гардонад.

Дар вақти истифодаи стратегия

Тамоми гурӯҳ

Қадами 1. Муаллим аз шогирдон хоҳиш мекунад, ки бубинанд, ки чӣ гуна муаллиф персонажҳоро тавассути амал, гуфтор ва фаъолияти онҳо муаррифӣ мекунад. Ҳангоми хондани асар, муаллим хонандагонро даъват мекунад, ки дар бораи он, ки дигар персонажҳо дар бораи ӯ чӣ мегӯянд ва чӣ кор мекунад, тавсияҳои хусусиятҳои шахсии персонажро ёбанд.

Қадами 2. Омӯзгор рӯйхати лоиҳа, супоришҳо ва сатҳҳои душворӣ ва рӯйхати санҷиши пешниҳодшударо мефаҳмонад. Рӯйхат- ин рӯйхати лоиҳаҳо, супоришҳо мебошад, ки хонандагон метавонанд онро иҷро кунанд, то дар бораи як персонаже, ки ҳозир хондааст, нақл кунанд. Омӯзгор тамоми вариантҳои менюро бо овози баланд мекунад ва аз шумо хоҳиш мекунад, ки якеашро интихоб кунед. Омӯзгор мефаҳмонад, ки рӯйхати назорат рӯйхати ҳама чизест, ки бояд дар лоиҳа ё супориш бошад. Хонандагон аз рӯйхат супориш интихоб карда, онро иҷро мекунанд. Вақте ки хонандагон супоришро иҷро мекунанд, онҳо бояд онро бо рӯйхати санҷиш тафтиш кунанд. Агар хонандагон ба кумак ниёз доранд ё фикр кунанд, ки ба онҳо маълумоти иловагӣ илова кардан лозим аст, онҳо метавонанд қуттии назди "Ман бояд маълумоти бештар илова кунам" -ро қайд кунанд. Хонандагон метавонанд бо иҷрои супориш аз доираи ин рӯйхат берун раванд. Омӯзгор инчунин ҳангоми арзёбии лоиҳаҳои онҳо аз рӯйхати назорат истифода мекунад. Омӯзгор бояд ба хонандагон дар бораи ҳама гуна қоидаҳои синф, ки барои гирифтани мавод, савол додан ё кумак пурсидан бояд риоя кунанд, нақл кунад.

Қадами 3. Ба хонандагон шакли корро шарҳ додан муҳим аст (инфиродӣ ва ё гурӯҳӣ).

Пас аз истифодаи стратегия

Вазифаи хонагӣ: ба хонандагон эҳтимол барои супоришро дар хона ба охир расонидан, вақт зарур бошад.

Арзёбӣ

Ба омӯзгор тавсия дода мешавад, ки коғазро ғичим карда ба хонандагон партояд ва бо саволҳои зерин муроҷиат кунад: "Номи қаҳрамони шумо чист?" хонандае, ки коғаз "тӯб" -ро гирифтааст, ба саволи муаллим ҷавоб медиҳад. Пас аз он муаллим саволҳои мувофиқро оид ба персонаж давом дода, тӯбро ба шогирди оянда мепартояд.

Вариантҳои арзёбӣ

- ◆ Ба хонандагоне, ки бояд мавдро мутобиқ кунанд, ҳикоя дар сатҳи малакаи хониш пешниҳод карда мешавад; истифодаи воситаҳои мувофиқи арзёбӣ (мутобиқшуда ё тағирёфта) муҳим аст.
- ◆ Ба хонандагоне, ки мушкилоти омӯзиши забон доранд, бояд рӯйхати назоратии лоиҳа тавре пешниҳод карда шавад, ки талаботи забон мувофиқ ва намоён бошад (масалан, ба ҷои талаб кардани сифатҳо ва зарфҳои ҷолиб, истифодаи ду сифат ва як зарфро талаб мекунад).
- ◆ Хонандагоне, ки малакаҳои ба стандарт мувофиқро нишон медиҳанд, ба иҷрои ҳаҷв, манга, кроссворд ва ё дигар корҳои эҷодӣ, ки мустақилияти бештарро талаб мекунад, ҷалб карда мешаванд.

5.4. СТРАТЕГИЯИ 4. РОҲҲОИ ГУНОГУНИ ПЕШГУЌИ

Ҳадафи истифодаи стратегия – таълим додани хонандагон барои истифодаи усулҳои гуногуни пешгуӣ мебошад.

Пешгуӣ ин қобилияти гипотезаҳо, пешгуӣ, тахминҳо дар асоси мундариҷаи матн мебошад. Пешгуӣ метавонад аз рӯи унвони асар, жанр, мисолҳо, калимаҳои калидӣ, ибораҳо ё ҷумлаҳо амалӣ карда шавад. Бо мақсади пешгуӣ, хонандагон байни он чизҳое, ки онҳо аллакай медонанд, дар бораи он чӣ таҷриба доранд (шахсӣ, зиндагӣ ё таҷрибаи хондани китобҳои дигар, омӯзиши мавзӯҳои мухталиф) бо пиндоштҳо дар бораи он, ки онҳо дар бораи он чӣ мехонанд, робита барқарор мекунад. Пешгуӣ ба хонандагон кумак мекунад, ки матнро беҳтар фаҳманд, чизҳои хондашонро бо таҷрибаи худ иртибот диҳанд.

Дифференсиатсия: намоиши натиҷаҳои таълим.

Дизайни универсалии таълим: сабаб ва ҷалб намудани хонандагон ба ҷараёни таълим.

Ҳадафи омӯзиш

- ◆ Хонандагон маҳорати истифодаи стратегияи пешгуӣро дар форматҳои гуногун, ки ба мавзӯ ва ҳадафҳои омӯхташуда мувофиқанд, нишон медиҳанд;
- ◆ хонандагон барои азхуд кардани мавзӯи нав донишҳои мавҷуда ва таҷрибаи қаблро таҷдид мекунад;
- ◆ хонандагон форматҳои гуногунро истифода мебаранд, то фикрҳои худро бо муаллим ва дигар хонандагон мубодила кунанд.

Натиҷаҳои пешбинишудаи таълим

Хонандагон

- ◆ Стратегияи пешгуӣро истифода мебаранд;
- ◆ стратегияи дарки мазмунро истифода мебаранд.

Синфи тавсияшуда: 2-юм – 4-ум

Маводи зарурӣ: матнҳо, расмҳо, ки баъзеашон ба мавзӯи матн алоқаманданд ва баъзеи дигар надоранд; объектҳои, ки баъзеи онҳо ба мавзӯи матн алоқаманданд, ва

баъзеи дигарашон не; изҳороти хаттӣ дар мавзӯи матн, ки шояд дуруст набошад; дастур оид ба пешгӯӣ (ба намуна нигаред).

Намунаи дастур оид ба пешгӯӣ

То хониш		Тасдиқот	Пас аз хониш	
Розӣ	Норозиям		Розӣ	Норозиям

Шакли кор дар синф: тамоми синф, дар гурӯҳҳои хурд, инфиродӣ.

Тавсифи тартиби истифодаи стратегия

Пеш аз истифодаи стратегия

Омӯзгор бояд омода созад

- ◆ Вариантҳои барои посух додани хонанда: якчанд формат барои нишон додани салоҳият - шифоҳӣ ё хаттӣ;
- ◆ дастур оид ба иҷрои вазифаҳо;
- ◆ асарҳои гуногуни адабиёти бачагона, то хонандагон метавонанд стратегияи пешгӯиро истифода баранд ва фаҳмиши хонишро баён кунанд;
- ◆ дастур оид ба форматҳои гуногуни арзёбӣ;
- ◆ интихоби мафҳумҳои асосӣ дар матн пеш аз оғози дарс;
- ◆ аз се то панҷ изҳороти, ки эътиқодоти умумиро зеро шубҳа мегузоранд, то хонандагон метавонанд дар бораи тасаввуроти нодуруст дар бораи фан, мавзӯ ё мафҳум фикр кунанд (масалан, "Замин ҳамвор аст", "Офтоб дар гирди Замин давр мезанад", "Ситораҳо танҳо шабона мекурахшанд"). Ин изҳороти дониши мавҷудаи хонандагонро фаъол месозад ва онҳоро барои пешгӯӣ дар бораи чизҳои хондашуда ташвиқ мекунад, инчунин қортҳоро бо тасвири ашӯе, ки дар асар муҳокима мешаванд, истифода бурдан мумкин;
- ◆ маҷмӯи тасвирҳо ва қуттиҳои ашӯе барои гурӯҳҳои хонандагон барои муҳоҷима ва дидан.

Дар вақти истифодаи стратегия

Қадами 1. Омӯзгор ба хонандагон чӣ гуна татбиқ кардани стратегияи пешгӯиро мефаҳмонад, ки хонандагон истифодабариро меомӯзанд. Пешгӯӣ ба дар фаҳмидани чизеро, ки хонда истодаем барои фаҳмидан кумак мерасонад. Он ба хонанда ҳадафи хонданро медиҳад. Он инчунин ба мо дар бораи он чизе, ки мо аллақай медонем, фикр кардан кумак мекунад.

Қадами 2. Ба хонандагон изҳороти омодашуда пешниҳод карда мешаванд. Хонандагон бояд ҳар як изҳороти хонанд ва бо изҳороти розӣ шаванд ё розӣ нашаванд. Онҳо метавонанд тасвирҳо ё ашӯро ба ҷои изҳороти хаттӣ интихоб кунанд.

Омӯзгор огоҳ мекунад, ки ӯ дар бораи изҳороти саволҳои медиҳад, аммо дар ин ҳолат ҷавоби дуруст ё нодуруст нест, балки танҳо он чизе, ки хонандагон пешниҳод мекунанд. Ба хонандагон 30 сония вақт дода мешавад, то фикр кунанд, пеш аз он ки омӯзгор аз яке аз онҳо ҷавоби саволҳоро пурсад: Оё шумо бо ин гуфта розӣ ҳастед ё

розӣ нестед? Чаро ҳа ё чаро не? Шумо кадом тасвирҳоро интиҳоб кардед? Шумо кадом ашӯҳоро интиҳоб кардед? Ҷавобҳои худро фаҳмонед.

Қадами 3. Пас аз фаҳмонидани тарзи ташкили кор ба хонандагон ҳуқуқи интиҳоб кардани усули шиносӣ бо матн дода мешавад:

- ♦ муаллим бо овози баланд меҳонад;
- ♦ хонандагон мустақилона китоб меҳонанд;
- ♦ хонандагон бо навбат меҳонанд.

Қадами 4. Пас аз хондани матн, хонандагон ба изҳороти расм-ашӯ бармегарданд ва муҳокима мекунанд, ки чӣ гуна маълумоти матн пешгӯиҳои қаблӣ дар бораи матнро тасдиқ мекунад ё муҳолифат мекунад, оё хонандагон метавонанд бо истифода аз матн, дониши мавҷуда ва ё ҳарду мулоҳизаҳои худро тасдиқ кунанд.

Ҳангоми муҳокима, шумо метавонед стратегияи Ман-Ту-Мо -ро истифода баред: аз хонандагон хоҳиш кунед, ки пеш аз баррасии мутобиқат ё номувофиқии пешгӯиҳояшон дар матн 30 сония худашон фикр кунанд. Сипас хонандагон инро бо ҳамсинфаш ҷуфт муҳокима мекунанд. Он гоҳ ҳар як ҷуфт фикри худро бо тамоми синф нақл мекунад.

Пас аз истифодаи стратегия

Вазифаи хонагӣ: пур кардани ҷадвали МДД аз рӯи матн ё мавзӯ.

Арзёбӣ

Бо истифода аз техникаи «билети баромад» аз хонандагон хоҳиш карда шавад, ки барои омӯзиши синфӣ аз инҳо истифода бурда шавад:

- ♦ як чизро нависед, ки хонандагон имрӯз омӯхтанд;
- ♦ муҳокима кунед, ки чӣ гуна дарси имрӯза бо он чӣ ки хонандагон ҳар рӯз анҷом медиҳанд, робита дорад;
- ♦ гуфтани он, ки дар ин дарс ман намефаҳмидам, мехостам дар бораи ... маълумоти бештар гирам, дар бораи ... бештар фаҳмондан лозим аст, маро имрӯз аз ҳама..... ба тааҷҷуб овард;
- ♦ як саволе нависед, ки дар бораи дарси имрӯза ба миён меояд.

Омӯзгор метавонад ба хонандагон аломати шифоҳӣ ё аёнӣ диҳад, то онҳо онро дар плакат ё тахтаи синф бубинанд, дар ҳаҷми 3 x 5 варақаҳоро ба хонандагон тақсим кунед, то ҷавобҳояшонро нависанд, то омӯзгор чӣ гуна таълимро тағир диҳад, то ки талаботи ҳамаи хонандагон бештар қонеъ гардонда шавад.

Вариантҳои арзёбӣ

- ♦ Барои хонандагоне, ки сатҳи малакаи камтар аз талабот доранд, муаллим метавонад матнро дар ҳамон мавзӯ пешниҳод кунад, аммо ба онҳо скаффолдинг гузаронад;
- ♦ барои хонандагоне, ки сатҳи малакаи мувофиқ доранд, тағирот лозим нест;
- ♦ хонандагоне, ки истифодаи аълои малақаҳоро нишон медиҳанд, талаб карда мешаванд, ки дар ҳамон мавзӯ матн пешниҳод кунанд, аммо барои малақаҳои баландтари хондан навишта шудаанд.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА

1. Center for Applied Special Technology, 2020: URL:www.cast.org. Universal design for learning at a glance. URL:www.cast.org, дата обращения к источнику 1.06.20.
2. Wood D., Bruner J., Ross G. The role of tutoring in problem solving // Journal of Child Psychology and Psychiatry. 1976. Vol. 17. P. 89—100. Портал психологических изданий PsyJournals.ru URL: <https://psyjournals.ru/kip/2011/n2/44482.shtml>[Три понятия о реальности детского развития: обучаемость, зона ближайшего развития и скаффолдинг // Культурно-историческая психология. - 2011. -Том. 7, № 2]
3. Ellis, E. S., & Worthington, L. A. (1994). Research synthesis on effective teaching principles and the design of effective tools for educators. Technical report no 5. URL:https://files.eric.ed.gov/full_text/ED386853.pdf, дата обращения к источнику 1.06.20.
4. Explorer Elementary School. (n.d.). Reading response menu. URL:https://explorer.asd20.org/ees/Teachers/Darlene_Burkhart/Documents/Reading%20Response%20menu%204-5.pdf, дата обращения к источнику 17.04.20.
5. Gersten, R., Compton, D., Connor, C. M., Dimino, J., Santoro, L., Linan-Thompson, S., & Tilly, W. D. (2008). Assisting students struggling with reading: Response to intervention and multi-tier intervention in the primary grades. A practice guide (NCEE 2009-4045). The Institute of Education Sciences URL: http://ies.ed.gov/ncee/wwc/publications/practice_guides/, санаи мувоҷиат ба сарчашма 17.04.20.
6. Hayes, A., Turnbull, A., & Moran, N. (2019). Universal design for learning to help all children to read: Promoting literacy for learners with disabilities. Toolkit for international education stakeholders. USAID.
7. Meyer, A., Rose, D. H., & Gordon, D. (2014). Universal design for learning: Theory and practice. CAST Professional Publishing.
8. Montgomery County Public Schools. (n.d.). UDL quick guide.
9. Narkon, D. E., & Wells, J. C. (2013). Improving reading comprehension for elementary students with learning disabilities: UDL enhanced story mapping. Preventing School Failure, 57(4), 213–239.
10. O'Connor, R. E., & Jenkins, J. R. (1999). The prediction of reading disabilities in kindergarten and first grade. Scientific Studies of Reading, 3(2), 159–197.
11. Reading Rockets. (n.d.). Exit slips. URL:https://www.readingrockets.org/strategies/exit_slips, санаи мувоҷиат ба сарчашма 1.05.20.
12. Simonsen, S. G. (2018). In south Kyrgyzstan, multilingual education is path to opportunity and inclusion. UNICEF.
13. Stan, R. (2014, November 7–9). The importance of literature in primary school pupils' development and personal growth [Conference presentation abstract]. The 6th International Conference Edu World 2014 "Education Facing Contemporary World Issues."
14. Tunmer, W. E., & Greaney, K. T. (2009). Reading Intervention Research: An Integrative Framework in The Sage Handbook of Dyslexia (pp. 241–267). Sage Publications.

15. Quality reading project. United States Agency for International Development, 2013–2017.
16. Время читать! Руководство для учителей начальных классов (1-5), Бишкек, 2020. United States Agency for International Development. (2017–2020).
URL:www.montgomeryschoolsmd.org/departments/hiat/udl_implementation/downloads/UDL_checklist_lessons.pdf, дата обращения к источнику 21.03.20.
17. West Virginia Department of Education. (n.d.). UDL guidelines checklist. URL:wvde.state.wv.us/osp/UDL/7.%20UDL%20Guidelines%20Checklist.pdf, дата обращения к источнику 18.04.20.
18. Аромштам М.С. Читать! - Минск: Дискурс, 2018. – 160 с.
19. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: АСТ, 2005. – 670 с.
20. Государственный образовательный стандарт школьного общего образования Кыргызской Республики. В редакции постановления Правительства КР от [15 ноября 2016 года № 590](#)
21. Лемов Д. Мастерство учителя. Проверенные методики выдающихся преподавателей. – М:Манн, Иванов, Фербер 2016.- С. 213-2018.
22. Лефрансуа Г. Прикладная психологическая психология. - СПб, ПРАЙМ-ЕВРО-ЗНАК, 2005. -285 с.
23. Панфилова А.П. Наставничество и обучение на рабочем месте: терминологический анализ зарубежных методов// Современные технологии управления. —2016. -№12 (72).
24. Стратегия развития образования в Кыргызской Республике на 2012–2020 гг.

ЗАХИРАҶОЕ, КИ БАРОИ ОМУЗГОР ТАВСИЯ МЕШАВАД

1. Антропова М.В. Дифференцированное обучение: педагогическая и физиолого-гигиеническая оценка // Педагогика. –1992. –№9–10. –С.39–51.
2. Вендровская Р.Б., Шахмаев Н.М. Дифференциация обучения//Российская педагогическая энциклопедия. Т. 1.–М., 1993.
3. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. — М: Изд-во «Смысл», изд-во «Эксмо», 2004. — 512с.
4. Касымова Г.А. Педагогические условия формирования у будущих учителей начальной школы компетентности оценивания достижений учащихся / Автореф. дисс. канд.пед.наук:13.00.01.–Б., 2014. – 23 с.
5. Кирсанов А.А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема - Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1982. - 224 с.
6. Оценивание учебных достижений учащихся. Методическое руководство/ Сост. Р. Х. Шакиров, А. А. Буркитова, О. И. Дудкина. – Б.: Билим, 2012. – 80 с.
7. Токтомаматов А. Сабактын максаттары, баалоо жана компетенттүүлүк//КББАнын кабарлары. – 2017. - № 1.
8. Токтомаматов А. Кенже курактагы балдар текстти кандай кабылалышат жана адабий окуу китептеринде бул маселе кандай чечилген//КББАнын кабарлары. – 2015. - № 4. (36)..
9. Формативное оценивание в начальной школе. Практическое пособие для учителя/Сост. О. И. Дудкина, А. А. Буркитова, Р. Х. Шакиров. – Б.:Билим, 2012. – 89 с.
10. Хамзина С. А., Низовская И. А., Фадеева Г. Н., Мааткеримова А. Д. Оцениваем навыки чтения в начальных классах: методическое пособие. – Бишкек: Папирус Принт, 2016.– 72 с.
11. Эсенгулова М., Усупова М. Башталгыч класстардын окуу көндүмдөрүн жакшыртуу боюнча ресурстук материал. [Текст] / Эсенгулова М., Усупова М. - Бишкек, 2014.

ГЛОССАРИЙ

Барномаи мутобиқшуда – барномае, ки дар асоси барномаи амалкунандаи таълимӣ бо тағирот ё тағирот барои қонеъ кардани ниёзҳои таълимии хонандагон пешбинӣ шудааст.

Дизайни универсалии таълим (пешкаш кардан, ифода, ҷалб) – **усули эҷоди таълим**, маҷмӯи роҳнамои омӯзиш мебошад, ки ба ҳамаи шогирдон имконияти баробар барои омӯختан ва нишон додани чизҳои омӯхташонро медиҳад.

Дисграфия – ин вайронкунии устувори раванди татбиқи хаттӣ дар марҳилаи таҳсил дар мактаб мебошад, вақте ки азхудкунии «техника» -и навиштан тамомшуда ба ҳисоб меравад.

Дислексия – (аз юнонӣ δυσ - пешванде, ки маънои мусбати калимаро инкор мекунад ва λέξις "нутқ") - вайронкунии интихобӣ ба қобилияти азхуд кардани маҳорати хондан ҳангоми нигоҳ доштани қобилияти умумии омӯختан.

Дониши аввалин – донишест, ки дар асоси таҷрибаи хонанда пеш аз оғози омӯختани чизе асос ёфтааст. Аксар вақт дониши пешакӣ номида мешавад. Дониши ибтидоӣ муҳим аст, зеро он хонандагонро барои истифодаи пурмазмуни дониш ва таҷрибаи нав омода месозад. Масалан, хонандагони синфҳои томактабӣ метавонанд нисбат ба хонандагони ғайримактабӣ нисбат ба ҳарфҳо ва садоҳои таҷрибаи бештар дошта бошанд ва хонандагони дар деҳот зиндагӣ карда ҳама чизро дар китоб дар бораи ҳаёти шахрӣ нафаҳманд.

Мониторинги пешрафт – **баҳогузориест**, ки барои чен кардани сатҳи тақдир ё пешрафти хонандагон дар самти ҳадафҳои муқарраршудаи омӯзиш ва муайян кардани муносибати онҳо ба таълим истифода мешавад.

Натиҷаҳо (таълимӣ) – маҷмӯи дастовардҳои таълимии хонандагон дар марҳилаи муайяни раванди таълим, ки дар сатҳи азхудкунии салоҳиятҳои калидӣ ва фанӣ ифода ёфтааст.

Рефлексияи омӯзгор – ин огоҳӣ ва фаҳмиши омӯзгор аз фаъолияти иҷрокарда, аз ҷумла ҳолати эмотсионалӣ, муваффақият ва мушкилоти иҷрои ин амал, воситаҳо ва усулҳои дар ин фаъолият истифодашуда, инчунин аз ҷониби хонандагон дарки мавзӯ, матн мебошад. Рефлексия ба муаллимон дар ҳалли мушкилот кумак мекунад ва ба онҳо дар банақшагирӣ ва назорат кардани дарсҳояшон кумак мекунад.

Роҳҳои ҷалби донишҷӯён ба раванди таълим – истифодаи роҳҳои гуногуни ҷалб ва ҳавасмандкунии хонандагон. Ба ин мисолҳо ба хонандагон додани интихоби фаъолиятро, ки онҳо барои худ муҳим меҳисобанд, амалияи малакаҳои нав тавассути бозӣ ва фароҳам овардани имкониятҳо барои ҳаракат дар синф мебошанд.

Скаффолдинг – як навъи мушаххас, технологияи дастгирии педагогӣ мебошад, ки калонсолон барои интиқол додани кӯдак ба минтақаи рушди наздик ташкил мекунад. Технологияи «скаффолдинг» аз ҷониби муаллифони муосир ҳамчун як намуди махсуси раванди таълим, ки дар ҳолатҳои ҳамкориҳои муаллим (ё дигар манбаи бештар маълумотнок) ва хонанда дар ҳалли масъалаҳои таълимӣ ба амал меояд, баррасӣ карда мешавад. Хусусияти асосии технологияи «скаффолдинг» аз ҷониби муаллим ҳангоми кори мустақилонаи хонанда "кумаки хомӯшшаванда (fadinghelp) мебошад.

Стратегияи таълим – системаи усулҳои кор бо маводи таълимӣ, ки муаллим ва хонандагон барои ноил шудан ба ҳадафи мушаххас, пайдарпаии мушаххас, тибқи нақшаи муайян истифода мебаранд.

Стратегияҳо – дастурҳо барои муаллимон дар бораи татбиқи расмиёти таълимӣ дар синф.

Таълими дифференсиалӣ (мундариҷа, раванд, маҳсулот, муҳити таълим) - ин усули омӯзишест, ки дар он муаллимон қувва ва ниёзҳои таълимии ҳар як хонандаро дар амалияи ҳаррӯзаи худ ба назар мегиранд. Ҳадафи дифференсиалӣ таълим додани ҳар як хонанда дар сатҳи имконият, қобилият ва хусусиятҳо мебошад. Дар заминаи таълими дифференсиалӣ, се унсури омӯзишро вобаста ба сатҳи омодагии хонандагон ва манфиатҳои онҳо тағир додан мумкин аст: мундариҷа - маълумоте, ки хонанда азхуд мекунад; раванд - фаъолияти омӯзишӣ, ки ба хонанда дар фаҳмидан ё азхуд кардани мундариҷа кумак мекунад; маҳсулот натиҷаи раванди таълим мебошад.

Усули полимодалӣ дар таълим – якчанд шаклҳои пешниҳод ва иттилоотони хонандагон (аудиовизуалӣ, кинестетикӣ, рақамӣ ва ғ.)

Усулҳои намоиш додани натиҷаҳои таълим – бо истифода аз усулҳои гуногуни муомилаи хонандагон бо мавод ва сипас нишон додани чизҳои омӯхташон, ба монанди иҷозат додан ба хонандагон дар кадом шакл: дастнавис, пешниҳоди шифоҳӣ ё лоиҳаи гурӯҳӣ супоришро иҷро кардан мебошад.

Усулҳои пешниҳоди иттилоот ва дониш – пешниҳоди иттилоот дар форматҳои гуногун, аз ҷумла визуалӣ (масалан, матн, тасвирҳо), аудио ва барнома. Ин ба ҳамаи хонандагон имкон медиҳад, ки ба мавод тавре дастрасӣ пайдо кунанд, ки ба қудрати омӯзиши онҳо мувофиқат кунанд.

ЗАМИМА. НАҚШАИ ҲАРАКАТҲО

Нақшаи ҳаракатҳо

Дар охири омӯзиш хеле муҳим аст, ки ҳар як иштирокчӣ нақшаи чорабиниҳои минбаъдаи худро барои татбиқи дониш ва малакаҳои дар давраи омӯзиш бадастомада дар амалияи омӯзгории худ тартиб диҳад. Ин нақша ду нусха тартиб дода шудааст. Иштирокчӣ як нусхаро нигоҳ медорад ва дигарашро ба мураббии худ месупорад. Нақшаи мазкур ҳам барои иштирокчӣ ва ҳам барои мураббӣ муҳим аст, зеро мураббӣ дар бораи он чизе, ки иштирокчӣ воқеан дар тренинг омӯхтааст, як навъ фикру мулоҳизаҳоро қабул мекунад, дар ҳоле ки иштирокчӣ имконият дорад дар бораи тренингҳои ба ӯ додасиҷа фикр кунад ва ба нақша гирифтани амалҳо барои татбиқ, такмил ва мустаҳкам намудани дарсҳои омӯхташударо ёд гирад. Гузашта аз ин, нақшаи мазкур ба иштирокчӣ дастгирии минбаъдаи мураббиро ҳангоми ташриф ба мактаб таъмин менамояд.

Қадами 1: Тасмим гиред, ки шумо бояд дар айни замон чӣ кор кунед.

Як идеяи навро, ки аз тренинг дар тренинг гирифтаед, номбар кунед ва акнун шумо метавонед онро ба осонӣ ба кор баред:
Кай шумо ин идеяро ба таълимоти худ дохил карда метавонед?
Ҳангоми татбиқи ин идея шумо чиро таълим медиҳед?
Ба фикри шумо, ин чӣ гуна ба хонандагони шумо кӯмак мекунад?

Қадами 2: Нақшаи татбиқи стратегияи нави худро дар давоми ду моҳи оянда тартиб диҳед.

Як стратегияро номбар кунед, ки шумо дар тӯли ду моҳи оянда дар амалияи худ истифода хоҳед кард.
Фан ва он чиро, ки шумо таълим медиҳед, номбар кунед:
Санае, ки шумо шурӯъ мекунед:
Муайян кунед, ки чӣ гуна ин стратегия ба хонандагони шумо кӯмак мекунад:
Манбаъҳо ва маводҳое, ки ба шумо лозиманд:

Дастгирӣ (агар бошад) ба шумо лозим аст:

Қадами 3: Стратегияи нави истифодашударо арзёбӣ кунед.

Чӣ гуна ин стратегия ба хонандагони шумо кӯмак кард?

Шумо чӣ корро беҳтар кардед?

Шумо чӣ гуна мушкилот доштед?

Шумо дафъаи оянда чиро дигар хел мекардед?

Қадами 4: Тасмим гиред, ки баъд чӣ кор хоҳед кард.

Шумо дафъаи оянда кадом стратегияро истифода кардан мехоҳед?

ЗАМИМА. ДАСТУР БАРОИ ИСТИФОДАИ ЗАМИМАИ АРЗЁБИИ ФОРМАТИВИИ МАЛАКАҲОИ ХОНИШ ВААЛООАРР

Арзёбии формативӣ – қисми муҳими таълими малакаҳои хондан ва навиштан мебошад. Лоиҳа ба муаллимони синфҳои ибтидоӣ замимаи BaalooApp -ро барои зуд ва самаранок истифода бурдани арзёбии формативӣ дар дарсҳои хониш пешниҳод менамояд. Аксари воситаҳои арзёбии формативӣ (ташаққулбанд) дар доираи лоиҳаҳои қаблии USAID («Ҳамроҳ хондан», «Вақти хондан») таҳия шудаанд, аммо ҳоло ин воситаҳо рақамӣ карда шудаанд ва замима имкон медиҳад, ки натиҷаҳо на танҳо зуд таҳлил намоем, балки робитаи мутақобилаи ҳам хонанда ва ҳам ҳуди муаллим барои беҳтар кардани таҷрибаи таълимӣ ва арзёбии малакаҳои хониш равшану созандаро низ ба даст орем. Барнома дар 12 мактаб аз ҷониби бисту чор нафар муаллимони синфҳои ибтидоӣ санҷида шудааст. Муаллимон қайд карданд, ки ин воситаҳо ба сатҳи рушди малакаҳои хониш дар синфҳои ибтидоӣ ва самаранокии истифодаи замимаҳо барои тақмили ин малакаҳо мувофиқ аст.

Ёдовар мешавем, ки **арзёбии формативӣ** – ин баҳогузори дар раванди таълим мебошад, ки ба муаллим маълумоти муҳим дар бораи сатҳе, ки хонандагон дар раванди ба даст овардани натиҷаи муайяни таълим қарор доранд, маълумот медиҳад; дар кучо онҳо душворӣ мекашанд; ва мувофиқан, барои тақмил додани раванди таълим ва омӯзиш аз ҷониби омӯзгор ва хонанда кадом қадамҳои минбаъда бояд гузошта шаванд⁹.

Барои ҳар як синф, мо маҷмӯи гуногуни воситаҳо барои малакаҳои ибтидоии хониш ва фаҳмишро пешниҳод менамоем, ки пайдарпай ташкил карда мешаванд¹⁰:

Дарки овозӣ – қобилияти дарк ва фарқ кардани овозҳои нутқ, таъсиси сохтори овозии калима, муайян кардани робитаҳои овозҳо ва ҳарфҳо.

Рамзкушӣ – ин шинохти (тафсир/шарҳ) матни хаттӣ, аз ҷумла тарҷумаи аломатҳои графикӣ, ҳарфҳо, калимаҳо, ҷумлаҳо, матн дар нутқ мебошад.

Захираи луғавӣ – маҷмӯи калимаҳоест, ки хонанда дарк мекунад ва дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ худ истифода мебарад.

Хониши равону бурро – ин хониши дуруст (беғалат), бо риоя ба аломатҳои китобат, хониши ифоданоки босуръат, ки ба синну сол синфи муайяни хонандагон мувофиқат мекунад, мебошад.

Дарки мазмун – қобилияти фаҳмидани маънои матни хондашаванда, қобилияти тафсири он ва муносибати ба чизи хондаи худ ташаққул додан аст. Ин малакаи муҳим барои омӯзиши бомуваффақияти синфҳои миёна ҳангоми хондан ва фаҳмидан "воситаи" и омӯзиш мегардад.

Барои ҳар як ин малакаҳои қайдшуда, воситаҳои арзёбии формативии мувофиқи синфҳо пешниҳод карда мешаванд.

Дар маҷмӯъ 17 восита пешниҳод карда мешаванд:

№	Синф	Нимсола	Малакаи хониш	Восита
1	1	1	Дарки овозӣ	Муайян кардани овози яқум дар калима
2	1	1	Шиносӣ бо алифбо	Шинохтани ҳарфи яқуми калима

⁹ Национальный институт здоровья ребенка и развития человека, 2000

¹⁰ Вақти хондан Модулҳои 1-5. Дастур барои омӯзгори синфҳои ибтидоӣ. – Б.: Триада Принт, 2020.

№	Синф	Нимсола	Малакаи хониш	Восита
3	1	½	Рамзкушой	Хонгиши калимаҳои шинос
4	1	1	Хониши равону бурро	Равонии хониш
5	1	2	Хониши равону бурро	Равонии хониш
6	2	1	Рамзкушой	Хониши калимаҳои вучуднадошта (бофта)
7	2	2	Захираи луғавӣ/луғатомӯзӣ	Печдарпечӣ
8	2	1	Хониши равону бурро	Равонии хониш
9	2	2	Дарки мазмун	Харитаи асар
10	3	½	Захираи луғавӣ/луғатомӯзӣ	Дарёфт намудани синонимҳо/муродифҳо
11	3	2	Захираи луғавӣ/луғатомӯзӣ	Ёфтани калимаҳои партофташуда
12	3	1	Хониши равону бурро	Равонии хониш
13	3	2	Дарки мазмун	Харитаи асар
14	4	1	Захираи луғавӣ/луғатомӯзӣ	Ёфтани синонимҳо
15	4	2	Захираи луғавӣ/луғатомӯзӣ	Ёфтани антонимҳо/мутаазод
16	4	1	Дарки мазмун	Харитаи асар
17	4	2	Дарки мазмун	Хати сужет

Арзёбӣ чӣ тавр гузаронида мешавад?

Ҳар як воситаи пешниҳодшуда бо дастур оид ба истифодаи он дар амал ҳамроҳӣ карда мешавад.

Истифодаи арзёбии формативӣ тахмин мекунад, ки

1. Шумо дар дарсҳои худ **усулҳои** ба ҳамин **монандро** истифода мебаред, яъне хонандагон аллакай таҷрибаи истифодаи харитаҳои воқеаро доранд ё хати сужетро муайян мекунад.
2. Шумо барои иҷрои супоришҳо **баҳо** намедихед, аммо натиҷаҳои арзёбии малакаҳои хонандаро барои робитаи мутақобилаи босифат бо хонанда, фаҳмиши худро дар бораи сатҳи рушди малакаи хониши хонандаи муайян, беҳтар сохтани раванд ва усулҳои таълим дар дарс истифода мебаред.
3. Шумо арзёбии формативиро **мунтазам** бо тамоми синф, бо гурӯҳҳои хонандагон ё инфиродӣ истифода мебаред. Мо ҳар нимсола истифодаи ду воситаи муайяно пешниҳод мекунем (ба чадвал нигаред), аммо шумо метавонед воситаҳоро дар асоси малакаҳои хониши аъзоёни синфатон интихоб кунед. Муҳимтар аз ҳама он аст, ки шумо маълумоти кофӣ дошта бошед, ки шогирдонатон дар ҳар як малакаву маҳорат барои нақшаи қадамҳои минбаъдаи омӯзиш дар давоми соли хониш дар кадом сатҳ ҳастанд. Аз ин рӯ, шумо бояд гузарондани арзёбии хонишро дар давоми соли таҳсил ҳамчун раванди таълим **ба нақша** гиред.
4. Пас аз супоридани тест ё ба итмом расонидани супориш, шумо бояд ба хонандагон **робитаи мутақобиларо** пешниҳод кунед (хондан ва ё бо суханони худ фаҳмонидани робитаи мутақобилаи пешниҳодкардаи барномаро), иҷрои тавсияҳоро ба хонанда ва волидон назорат кунед.

5. Шумо худатон тавсияҳоеро, ки барнома пас аз гузаронидани арзёбии формативӣ бо як ё якчанд хонанда дар давоми на камтар аз ду ҳафтаи пас аз арзёбӣ медиҳад, риоя мекунед.

Дастурҳо барои санчиши озмоишӣ

1. Пас, аввал, шумо бояд замимаро ба гачети инфиродиатон - телефон ё планшет / компьютер насб кунед. Барои ин, ба платформаи омӯзиши онлайнӣ Лоиха <https://okuukeremet.com/> равед, истинодро ба BaalooApp ёбед. Истинодро пайгирӣ кунед ва замима/барномаро ба телефон ё компютери худ зеркашӣ кунед.
2. Бо дастурҳои видеоии ин барнома, ки шумо дар он ҷо пайдо мекунед, шинос шавед. Аз рӯйи дастурҳо, дар замима аз қайд гузаред ва дар он синфи худро созед.
3. Воситаҳоеро интихоб кунед, ки барои вақт ва синфи шумо мувофиқ бошанд. Масалан, агар шумо бо синфи 2 кор мекунед ва моҳи ноябр бошад, асбобҳои барои истифода дар нимаи аввали синфи 2 пешниҳодшударо интихоб кунед: "Хондани калимаҳои вучуднадошта (бофта)" ва "Равонии хониш".
4. Воситаҳоро худатон омӯzed. Кӯшиш кунед, ки бо ҳамкори худ дар асоси дастури видеоии техникӣ як санчиш гузаронед.
5. «Асбобҳоро ба таври инфиродӣ бо яке аз хонандагони худ санҷед. Ба ӯ фаҳмонед, ки ин арзёбии баҳо гузоштанашиаванда аст, аммо ӯ бояд кӯшиш кунад, ки малакаи хониши худро нишон диҳад. Тақрибан чунин бигӯед: «Имрӯз мо мебинем, ки чӣ гуна шумо калимаҳоеро, ки аз ҷиҳати маъно яхелаанд, яъне муродифҳоро муайян мекунед (чӣ тавр шумо хонда метавонед ва ғ.). Мо инро дар дарс омӯхтаем, бинобар ин кӯшиш кунед, ки супоришро зуд ва дуруст иҷро кунед. Барои ин баҳо дода намешавад, аммо мо бо истифода аз барнома аз телефон мефаҳмем, ки барои беҳтар кардани захираи луғавии худ (беҳтар кардани равонии хондан ва ғ.) мо бояд чӣ кор кунем.
6. Яке аз санчишҳои пешниҳодшударо мувофиқи дастур иҷро кунед.
7. Ба хонанда робитаи мутақобила пешниҳодшударо оид ба натиҷаҳо хонед, ба ӯ барои иштирок миннатдорӣ изҳор кунед.
8. Матни пурраи робитаи мутақобиларо бодикқат хонед. Тавре ки шумо мебинед, он аз ду қисм иборат аст: якумаш барои хонанда, ки дар ноҳунак оварда шудааст. Қисми дуюм он аст, ки ба шумо роҳнамой оид ба кор бо ин хонанда барои баланд бардоштани малакаи хониши онҳо равона карда шудааст. Ин дастурҳо ба стратегияҳои таълими хониш аз маводҳое, ки шумо дар мактаби худ доред (Модулҳои лоихаи USAID «Вақти хондан», «Окуу керемет»), дар сайти Вазорати маориф ва илм <https://edu.gov.kg/kg/schools/school-books/proekt-usaid-po-razvitiyu-navykov-chteniya-vremya-chitat/>), дар платформаи омӯзиши онлайнӣ Лоиха <https://okuukeremet.com/> истинод оварда шудааст.
Инчунин, дастурҳо ба китобҳои бачагона дар сатҳи муайяни малакаҳои хониш истинод медиҳанд. Чунин китобҳо дар китобхонаи мактаби шумо, инчунин дар сайти Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Қирғизистон <https://kitep.edu.gov.kg/kg/catalog/okuukeremet> дар шакли электронӣ мавҷуданд. Дар қафои ҳар як китоб, сатҳи салоҳияти хониш / мураккабии китоб нишон дода шудааст. Ҳамин тавр, агар китоб барои оғози синфи сеюм пешбинӣ шуда бошад - 3.1. ва агар барои сатҳи пешқадами синфи сеюм бошад 3.2 ғайра.
9. Тавсияҳои гирифтаатонро истифода баред ва бубинед, ки сатҳи малакаи хониши хонандаи шумо чӣ гуна тағир меёбад!

Дастурҳо барои истифодаи мунтазами барнома

Пас аз он ки шумо якчанд озмоиши санчиширо ба итмом расонед, шумо омодаед истифодаи барномаи худро бо синфи худ оғоз кунед.

Барои ин:

1. Вақти пас аз дарсро ба нақша гиред ё дар дарси хониш барои баҳодиҳии формативӣ вақт чудо кунед.
Баъзе воситаҳоро якбора бо тамоми синф истифода бурдан мумкин аст (масалан, "Печдарпечӣ") ва баъзеҳо (масалан, "овози аввалро дар калима муайян кардан") - алоҳида. Шумо метавонед танҳо бо як гурӯҳ хонандагоне баҳогузори кунед, ки дар айни замон мушкилоти хондан ва фаҳмиданашон душвор аст ва баъдтар гурӯҳи дигари хонандагонро барои малакаҳо арзёбӣ кунед.
2. Шумораи зарурии матнҳо ё варақаҳои хонишро вобаста ба шумораи хонандагон чоп ё нусхабардорӣ аз Модулҳои дар мактаби худ мавҷудбуда (саҳифаҳо дар дастури шумо нишон дода шудаанд) кунед.
3. Бо синф, гурӯҳ ё инфиродӣ бо хонандагон санчиш гузаронед.
4. Маълумотро ба барнома дар телефон ё планшет/компютери шахсии худ ворид кунед.
5. Таҳлили натиҷаҳо ва робитаи мутақобиларо дар барнома гиред. Робитаи мутақобиларо барои ҳар як кӯдак алоҳида хонед. Бубинед, ки чӣ гуна хонандагони шумо аз рӯи сатҳи малакаҳо дараҷа мегиранд. Оё гурӯҳе ё хонандае ҳаст, ки дар ин маҳорати хондан сатҳи интиқодӣ ё нокофии рушд нишон дода бошад? Қадом гурӯҳи хонандагон фаз ҳама калонтаранд: "аъло", "хуб"? "миёна"? "ғайриқаноатбахш" ё "интиқодӣ"? Агар аксарияти кӯдакон аз миёна ё камтар аз он бошанд, шумо чӣ кор мекунед? Чӣ гуна кори дифференсиониро (скаффолдинг)¹¹, барои дастгирии гурӯҳи хавф ташкил кардан мумкин аст?
6. Роҳнамои таълимиро дар синф дар давоми 2-4 ҳафтаи оянда барои кӯдакон ё гурӯҳҳои кӯдаконе, ки ба дастгирии иловагӣ ва рушди ин малакаи хониш ниёз доранд, истифода баред.

Ва дар хотима...

Умедворем, ки шумо барномаро азхуд мекунед, онро дар таҷрибаи худ ворид карда, пешрафти хониши хонандагони худро мекунед. Шояд дар ҷараёни кор дар шумо бозёфтҳо ва ғояҳои нав ба вучуд ояд, шумо нусхаҳои воситаҳои арзёбии худро таҳия карда ва метавонед онҳоро ба ҳамкасбони худ пешниҳод кунед. Ба шумо барори кор меҳоҳем!

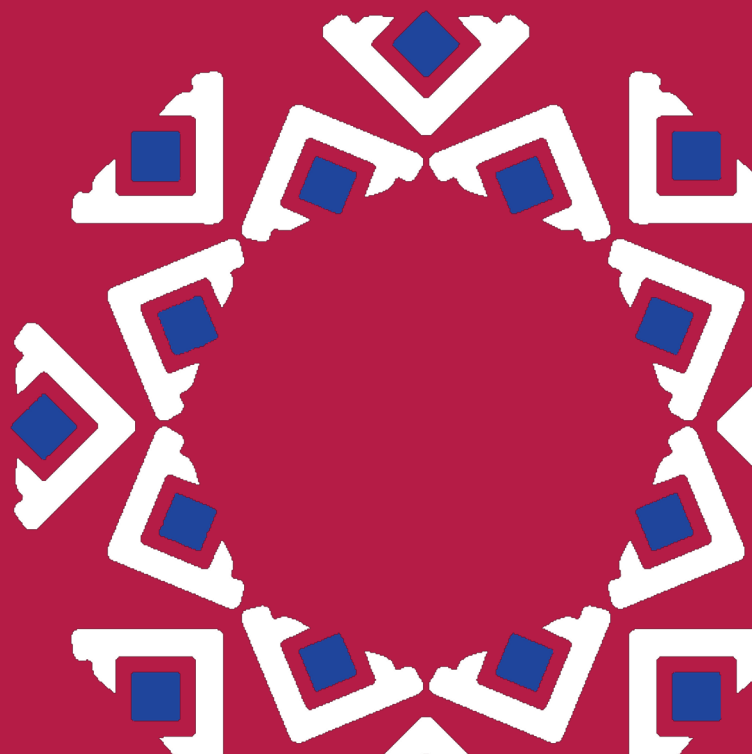
*Приложение BaalooApp разработано на основе программы Tangerine (RTI).
Разработчики на русском и кыргызском языках: Хамзина С.А., Юсупова А.Д.,
Омуралиев Т.Ж., Торогельдиева Б.А.*

¹¹ Ниг. Модулҳои 1-2 лоиҳаи USAID «Оқуу керемет!»

МОДУЛИ 2

Таълими ҳамгирошудаи фан ва забон

Лоиҳаи USAID «Окуу керемет!»

МУНДАРИҶА

МУҚАДДИМА	4
ҚИСМИ 1. АСОСҶОИ ТАЪЛИМИ ҶАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН	8
1.1. ОМОДАГИИ ЗАБОНИИ ХОНАНДАГОН: МУШКИЛОТИ ОМУЪЗИШ.....	8
1.2. ПРИНСИП ВА МАФҶУМҶОИ АСОСИИ CLIL	9
1.3. ЧӢ ТАВР БА НАҚША ГИРИФТАНИ ДАРС БО УНСУРҶОИ CLIL	17
ҚИСМИ 2. МАТНҶО АСОСИ РУШДИ ФАЪОЛИЯТИ СУХАНРОНӢ ДАР ОМУЪЗИШИ ҶАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН	20
2.1. КОР БО МАТН ҶАМЧУН АСОСИ ОМУЪЗИШИ ҶАМГИРОШУДАИ ФАНҶО ВА ЗАБОН (МАТНҶОИ ЯКЛУХТ ВА НОПУРРА).....	20
2.2. САВОДНОКИИ ХОНИШРО ЧӢ ГУНА САНҶИДАН МУМКИН АСТ?.....	32
2.3. МАТН ҶАМЧУН ЗАМИНАИ РУШДИ ҶАМАҶОНИБАИ ЧОР НАМУДИ ФАЪОЛИЯТИ НУТҚ (ХОНДАН, ГӢШ КАРДАН, ГУФТАН, НАВИШТАН).....	34
ҚИСМИ 3. СКАФФОЛДИНГ: ДАСТГИРИИ ХОНАНДАГОН ДАР ҶАРАӢНИИ ОМУЪЗИШИ МУНДАРИҶАИ ФАН ВА ЗАБОН	37
3.1. СКАФФОЛДИНГ ҶАМЧУН АСОС БАРОИ ТАТБИҚИ CLIL.....	37
3.2. ПРИНСИПҶОИ ТАЪЛИМ, КИ ДАР АСОСИ СКАФФОЛДИНГ МАВҶУДАНД	40
ҚИСМИ 4. УСУЛҶОИ АРЗӢБӢ ДАР ДОИРАИ ОМУЪЗИШИ ҶАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН	48
4.1. УСУЛҶОИ АРЗӢБӢ ДАР ДАРСҶОИ CLIL.....	48
4.2. ДЕСКРИПТОРҶО БАРОИ БАҶОДИҶИИ ПЕШРАФТИ ДАСТОВАРДҶОИ ХОНАНДАГОН ДАР ТАЪЛИМ.....	55
4.3. ХУДБАҶОДИҶӢ ДАР CLIL.....	59
ҚИСМИ 5. СТРАТЕГИЯҶОИ ТАЪЛИМИ ҶАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН	64
СТРАТЕГИЯИ 1. АЗ КАЛИМА БА НУТҚ.....	64
СТРАТЕГИЯИ 2. МЕШУНАВАМ, МЕХОНАМ, МЕФАҶМАМ.....	73
СТРАТЕГИЯИ 3. ЭҶОДИ МАТН	80
АДАБИӢТИ ИСТИФОДАШУДА	86
ЗАХИРАҶОЕ, КИ БАРОИ ОМУЪЗГОР ТАВСИЯ МЕШАВАД	88
ГЛОССАРИЙ	90
ЗАМИМА 1. НАМУНАҶОИ АМАЛИИ ИСТИФОДАИ УСУЛИ CLIL ДАР ТАЪЛИМ (ДАР АСОСИ НАМУНАҶОИ ЛАҶЗАҶОИ ДАРСҶО)	95
ТАЪЛИМИ ҶАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН БО ЗАБОНИ МОДАРӢ / ЗАБОНИ АВВАЛ (ЗАБОНИ ТАЪЛИМИИ МАКТАБ)	95
ТАЪЛИМИ ҶАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН ДАР БАРНОМАҶОИ ОМУЪЗИШИ ҚИСМАН ВА ПУРРА	103
ТАЪЛИМИ ҶАМГИРОИИ ФАН ВА ЗАБОН	119

ЗАМИМА 2 «ҚУТТИИ БОЗИҲО, РОҲ ВА УСУЛҲО БАРОИ ТАШКИЛИ КОР ДАР АСОСИ CLIL».....	123
ЗАМИМА 3. НАҚШАИ АМАЛҲО.....	124
ЗАМИМА. ШАКЛИ МУШОҲИДАИ ДАРС.....	126

МУҚАДДИМА

Модули 2 ба **омӯзиши ҳамгирошудаи фан ва забонҳо**, минбаъд CLIL (**CLIL**: ихтисораи маъмулии «**C**ontent and **L**anguage **I**ntegrated **L**earning») равона шудааст. Ин як мафҳуми васеъест, ки ҳолатҳои гуногуни таълими фанни ғайризабониро тавассути муҳити забонӣ фаро мегирад ва мувозинаи байни мундариҷаи фан ва омӯзиши забонро ба худ мегирад. Забон дар ин ҳолат ҳамчун воситаи омӯхтани мундариҷа ва мундариҷа, дар навбати худ, ҳамчун манбаи омӯзиши забон истифода мешаванд. Интихоби ин равиш имкон медиҳад, ки раванди таълим на танҳо аз ҷиҳати қобилияти хонандагон барои дарк ва азхуд кардани маводи дар синф пешниҳодшуда, балки вобаста ба сатҳи дониши забони таълим дифференсия карда шавад.

Ин равиш махсусан дар заминаи стратегияи муосир дар системаи маорифи Қирғизистон, ки ба ҳар як хонанда имкон медиҳад, ки якчанд забонҳои дар ҷомеа амалкунандаро аз худ кунанд, хеле муҳим аст. Ин ба тадриҷан ҷорӣ намудани **таълими бисёрзабона** дар амалияи мактаб вобаста аст, ки истифодаи ду ва ё зиёда забонҳоро дар ҷараёни таълим пешбинӣ мекунад, ки барои амалияи забон имконияти иловагӣ фароҳам меорад.

Дар айни замон, дар мактабҳои ҷумҳурӣ чунин ҳолатҳои забонӣ ба вуҷуд омадаанд.

Вазъи 1. Таълим бо забони модарии кӯдакон гузаронида мешавад. Дар раванди таълим забони модарии хонандагон истифода мешавад, ки воситаи азхудкунии дониш, воситаи омӯхтани ҳама фанҳои таълимӣ дар мактаб ва таҳсилоти минбаъда мебошад. Дар раванди азхудкунии дониши нав хонандагон малакаҳои худро дар истифодаи забони модарии худ пайваста такмил медиҳанд.

Вазъи 2. Таҳсил ба тарзи билингвалӣ¹ (омӯзиши қисман) сурат мегирад. Дар раванди таълим ду забон истифода мешаванд: модарӣ / якум ва дуюм / мақсаднок. Вазифаҳои омӯзгор ташаккули малакаҳои муошират бо забони модарӣ / аввал мувофиқи талаботи стандарт ва рушди малакаҳои хонандагон дар истифодаи функционалии забони мақсаднокро дар бар мегирад. Барои ин, аз як то панҷ фан қисман бо забони мақсаднок таълим дода мешавад (зиёда аз ин, дар марҳилаи аввали дарс бо забони мақсаднок кор бо маводи гузашташуда анҷом дода мешавад ва мавзӯи нав бо забони таълим ҷорӣ карда мешавад). Пас аз мутобиқшавии хонандагон, фоизи истифодаи забони мақсаднок то омӯзиши пурра ба фанни озмоишӣ меафзояд. Чун қоида, дар ин марҳила, вобаста аз салоҳияти забонии омӯзгор, мавзӯҳо аз соҳаи таълимии «Санъат» (музикӣ ва эҷодиёти визуалӣ ва бадеӣ), тарбияи ҷисмонӣ, тарбияи меҳнатӣ, ватаншиносӣ, математика интихоб карда мешаванд, ки ин ҳанӯз аз

¹ Билингвалӣ (омӯзиши дузабона) – таълиме, ки дар раванди он ду забон истифода мешаванд - модарӣ (якум) ва дуюм (давлатӣ ё расмӣ).

чиҳати истилоҳотӣ душвор нест, аммо эҷоди ҳолатҳои коммуникатсионие, ки дар дарсҳо дастгирӣ карда мешаванд, осон аст.

Вазъи 3. Таҳсил бо забоне гузаронида мешавад, ки барои кӯдакон модарӣ нест (пурра ба забон ғарқ шудан). Ин раванд аз он чиҳат хос аст, ки 100% вақти таълим бо забони дуюм / мақсаднок барои кӯдакон гузаронида мешавад. Хонандагон барояшон забони нав меомӯзанд, мундариҷаи фанҳои таълимиро аз худ мекунад ва ҳамзамон малакаҳои тафаккурро бо забони дуввум ташаккул медиҳанд. Ба ибораи дигар, забон дар раванди татбиқи он, ҳамзамон забони таълим омӯхта мешавад. Инчунин, мундариҷаи фанҳои таълимӣ барои кӯдакон бо забони нав интиқол дода мешаванд ва аз синф ба синф торафт мураккабтар, абстракттар мешаванд ва истифодаи феҳристи дигари забонро, ки аз забони гуфтугӯй фарқ мекунад, талаб мекунад. Интизор меравад, ки ин хонандагон дар муддати кӯтоҳ забони дуввумро азхуд кунанд, то дар раванди таълим озодона фаъолият кунанд ва дар ҳама соҳаҳои омӯхташуда муваффақият нишон диҳанд.

Ду стратегияи омӯзишӣ ба татбиқи бомуваффақияти CLIL мусоидат мекунад: дифференсиатсия/тафриқа ва ҳамгирӣ.

Дифференсиатсия – ин стратегияи таълимиест, ки хусусиятҳо, имконият ва қобилиятҳои фардии ҳамаи хонандагони як синфро ба назар мегирад. Тавассути дифференсиатсия, омӯзгор метавонад дар кадом сатҳ будани хонандагонро муайян кунад ва чиҳатҳои пурзӯрро дар таълим барои афзоиши азхудкунии мавод истифода барад. Ҳангоми таълими дифференсионӣ, омӯзгорон хусусиятҳои инфиродӣ, манфиатҳо, имконият ва қобилиятҳои ҳар як хонандаро дар синф ба назар мегиранд ва таълимро мувофиқан тағир медиҳанд (ниг. Модули 1: Татбиқи таълими дифференсионӣ дар мактабҳои ибтидоӣ). Омӯзгорон метавонанд раванди таълимро суръат бахшанд, кори ташаккули ҳама гуна малакаҳоро такроран анҷом диҳанд ё дар азхудкунии мундариҷа кор баранд; муайян кардани он ки хонандагон ба кумаки иловагӣ ниёз доранд; ба хонандагон интиҳоби тарзи намоиш додани чизҳои доништа ва омӯхтаи худро пешниҳод кунанд.

Ҳамгирӣ / Интеграция – ин як стратегияи дастурист, ки ба шогирдон имкон медиҳад, ки чизҳои омӯхташонро ба воҳиди ягона муттаҳид кунанд, яъне. ба шогирдон кумак мекунад, ки дониши навро бо он чизҳое, ки онҳо аллакай медонанд (дониши қаблӣ) ва / ё метавонанд пайваст кунанд. Дар CLIL, омӯзгорон омӯзиши ҳамгироиро истифода мебаранд, то ҷузъҳои дониши фанҳои алоҳида ба воҳиди ягона пайваст карда шаванд. Расми 1). Чунин таълим системаи дарсҳоест, ки донишҳоро аз рӯи фанҳои алоҳидаи таълимӣ ба воҳиди ягона муттаҳид мекунад, мукамал менамояд, ба тартиб медарорад, пайваст мекунад, дар асоси он дар кӯдакон дарки ҳамаҷонибаи ҷаҳон ташаккул меёбад. Бо чунин омӯзиш, фанҳои таълимӣ бо ҳам алоқаманд мешаванд, вале дар айни замон мустақил ва аз чиҳати мундариҷа, сохтор ва вақти барои таҳсили онҳо ҷудошуда баробаранд. Ба шарофати чунин омӯзишҳо, хонандагон ҳангоми омӯзиши забонҳо, математика, ватаншиносӣ, санъати тасвирӣ ва бадеӣ ва дигар фанҳо дарк мекунанд, ки дониш ва малакаҳои дар як фан ташаккулёфтаре на танҳо дар ҳаёт, балки дар фанни дигар низ истифода бурдан мумкин аст. Ҳамгиро шудани фанҳо ба як воҳиди ягона дар марҳилаи ибтидоии таълим самараноктар аст.

Ҳамгирой

Расми 1. Ҳамгири кардани фанҳо дар мактаби ибтидоӣ

Ин модул дар бораи CLIL чист ва чӣ гуна онро дар амал татбиқ кардан мумкин аст, мефаҳмонад. *Дар боби аввал* принцип ва манфиатҳои асосии омӯзиши ҳамгирии фанҳо ва забонҳо (CLIL) баррасӣ карда мешаванд. *Фасли дуввум* ба ташкили кор бо матнҳои фанӣ бахшида шудааст, ки барои таълими маҷмӯии мавзӯ ва забон асос мебошанд ва таълими ба ҳам алоқаманди тамоми намудҳои фаъолияти нутқро таъмин мекунанд. *Дар боби сеюм* тасвир шудааст, ки чӣ гуна дастгирии шогирдонро дар омӯзиши ҳамгирии фанҳо ва забонҳо. *Дар боби чорум* равишҳои асосии баҳогузори дар таълими ҳамгиришудаи фанҳо ва забон оварда шудаанд. *Дар боби панҷуми* модул стратегияҳои барои таъмини татбиқи ҳамгирии омӯзиши фанҳо ва забонҳо оварда шудаанд. Замимаи 1 намунаҳои амалии истифодаи маҷмӯии фанҳо ва забонро (бо истифода аз намунаи лаҳзаҳои дарсҳо бо забони модарӣ, дар барномаҳои омӯзиши пурра ва қисман) овардааст. Замимаи 2 қуттии роҳ ва усулҳои кор дар асоси таълими ҳамгиришудаи фанҳо ва забонҳоро пешниҳод мекунанд ва модулро Замимаи 3 "Нақшаи амалиёт" ба итмом мерасонад.

Модул тибқи сохтори зерини ташкилӣ сохта шудааст (ҷадвали 1).

Ҷадвали 1. Сохти модул

	Ҳар як боб бо саволҳои роҳнамо оғоз меёбад, то диққати хонанда ба иттилооти муҳим нигаронида шавад. Ин саволҳо тамоми мундариҷаи боби дахлдорро фаро мегиранд.
	Шарҳи мавзӯҳои дар модул пешниҳодшуда дар бораи аҳамияти мавзӯҳо ва принципҳои асосии истифодаи онҳо дар синф маълумотро дар бар мегирад.
	Дар охири ҳар як бахш – хулосаи нуктаҳо ва принципҳои асосӣ оварда мешавад.

	<p>«Стратегияҳо» дастурҳои мушаххас дар бораи он аст, ки чӣ гуна омӯзгорон метавонанд ин усулҳоро дар синф аз рӯи фанҳои гуногун татбиқ кунанд. Ҳар як стратегия а) тавсифи фаъолияти омӯзгор пеш аз, дар давоми ва баъд аз дарс, б) тавсияҳо оид ба фарқияти раванди таълим ва арзёбиро дар бар мегирад.</p>
	<p>Дар матн маълумоти иловагӣ оид ба таҳқиқоти муҳим оварда шудааст, ки муқаррароти асосии ин бобро тасдиқ мекунанд.</p>
	<p>Адабиёти истифодашуда</p>
	<p>Захираҳои, ки барои омӯзгор тавсия мешавад</p>
	<p>Глоссарий</p>
	<p>Замима</p>

ҚИСМИ 1. АСОСҲОИ ТАЪЛИМИ ҲАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Дониستاني забон ва суҳанронӣ ба омӯзиши мундариҷаи фан чӣ гуна таъсир мерасонад?
- ◆ Омӯзиши ҳамгирошудаи мавзӯ ва забон (CLIL) чист?
- ◆ Принсипҳо ва манфиатҳои асосии CLIL кадомҳоянд?
- ◆ Чӣ гуна дарсро бо унсурҳои CLIL ба нақши гирифтани лозим аст?

1.1. ОМОДАГИИ ЗАБОНИИ ХОНАНДАГОН: МУШКИЛОТИ ОМӢЗИШ

Вобаста ба татбиқи барномаҳои таълими бисёрзабона дар мактабҳои Қирғизистон, се ҳолати забонӣ ба вуҷуд омадааст: таълим ба забони модарӣ, таълим дар асоси барномаҳои омӯзиши пурра, таълим дар асоси барномаҳои омӯзиши қисман (ниг. Муқаддима). Дар ҳар кадоме аз ин ҳолатҳо, хонандагон дар раванди таълим ба як қатор монеаҳо дучор меоянд.

Хонандагоне, ки бо забони модарии худ таҳсил мекунанд, дар истифодаи он барои ифодаи фикрҳои худ дар бораи маводи омӯхташуда душворӣ мекашанд (онҳо наметавонанд ҳамеша ғояҳои навро баён кунанд, иттилооти хондашударо ба тарзи дигар пешниҳод кунанд, мавқеи худро таҳия кунанд, қайдҳо кунанд, таҳлил кунанд, савол диҳанд ва ғ.). Дар ин ҳолат, фаъолияти омӯзгор бояд ба рушди ин малакаҳо равона карда шавад ва бо дастгирии забон, ки хонандагон метавонанд барои расидан ба ҳадафи худ истифода баранд, ҳамроҳӣ карда шаванд.

Он хонандагоне, ки бо забони дуввум дар барномаҳои омӯзиши қисман ва пурра таҳсил мекунанд, ҳамон душвориеро бо хонандагони бо забони модарии худ таҳсил мегиранд, аз сар мегузаронанд ва зиёда аз ин, онҳо дар шароити азхудкунии мундариҷаи фанҳои таълимӣ, ба омӯхтани забони нав дучор меоянд ва дар айни замон малакаҳои тафаккурро инкишоф медиҳанд. Аз як тараф, забон барои онҳо воситаи таълим аст, аз тарафи дигар, ҳар вақте ки хонандагон бо он душворӣ мекашанд, он мундариҷаи омӯзиш мегардад. Ба онҳо фаҳмидани тавзеҳот ва муносибати омӯзгор душвор аст (малакаи шунавоӣ), изҳори ақидаҳои онҳо (малакаи суҳанварӣ) душвортар аст ва боз ҳам бештар баён кардани фикрҳои онҳо барои онҳо душвор аст (маҳорати хаттӣ). Барои муваффақият ноил шудан дар дарс ба хонандагон ду намуди дастгирии забон лозим аст. Аввалан, онҳо ба омӯзиши бевосита ва мунтазами забони нав ниёз доранд. Ба омӯзгор лозим аст, ки хонандагонро бо интихоби дақиқи луғат ва истифодаи он дар сохти соддаи синтаксисии фаҳмо дастгирӣ кунанд. Дуюм, ба хонандагон бояд фанҳоро бо забоне таълим диҳанд, ки онҳо фаҳманд ва рушди малакаҳои умумии онҳоро бо ин забон дастгирӣ кунанд.

Муваффақияти хонандагон дар ҳама гуна ҳолатҳои тасвиршуда бевосита аз қобилияти хондан ва фаҳмидани чизҳои хондашон вобаста аст. Омӯзиши АМДТХ (Арзёбии Миллии Дастовардҳои Таълимии Хонандагон) дар синфи 4 нишон дод, ки хонандагоне, ки малакаҳои хониши нокифоя инкишоф ёфтаанд, оҳиста ва бо душворӣ

мехонанд, дар хондан душворӣ мекашанд, хангоми иҷрои вазифаҳои марбут ба хондан ва фаҳмидани матн ва ё он асари адабӣ бошад, шартӣ супоришот ё маълумоти параграфи омӯхташудаи китоби дарсӣ мушкилоти ҷиддӣ доранд.

АМДТХ соҳаҳои омӯзишро ба монанди хониш ва фаҳмиш, математика, асосҳои фанҳои табииро (дар доираи мавзӯи Ватаншиносӣ) фаро мегирад. Натиҷаҳои таҳқиқот нишон доданд, ки дар соли 2017 тақрибан 60% хонандагон дар сатҳи поёнтар қарор доранд, яъне дар бораи мавзӯҳои мушаххас баъзе дониши қисмӣ ва аксаран ба ҳам алоқаманд надошта бошанд. Онҳо метавонанд қисман малакаҳои инфиродӣ ва малакаҳои амалии инфиродӣ дошта бошанд, бо вучуди ин, онҳо дарки мафҳумҳои асосиро дар мавзӯи омӯхташуда нишон наметавонанд ва ҳатто дар расмиёти одии стандартӣ барои ҳалли масъалаҳо ва иҷрои вазифаҳо ба ҳатогихо роҳ медиҳанд. Хонандагон аксар вақт наметавонанд, ки чӣ гуна масъалаҳои одии ба ҳаёти воқеӣ наздикбударо бо истифода аз дониш ва малакаҳои дар мактаб ҳосилкарда ҳал кунанд. Фоизи аз ин ҳам баландтари хонандагон (79%) дар ин сатҳ дар мактабҳои мушоҳида мешавад, ки таҳсил бо забони модарии онҳо набуда мушоҳида мешавад (АМДТХ синфи 4, 2017).

Чунин натиҷаҳо нишон медиҳанд, ки аксарияти хонандагон ба кумаки иловагии хонандагон ниёз доранд, зеро онҳо дониш ва малакаи кофӣ барои азхудкунии бомуваффақияти барномаи таълимӣ надоранд:

- ♦ ҳар як дарсро бо дарназардошти мундариҷаи фан (азхуд кардани дониши нав дар асоси дониши қаблӣ ва бо назардошти таҷрибаи мавҷудаи хонандагон) ба нақша гирифтани ва ташкил кардан зарур аст; малакаҳои муошират (интерактивӣ ва ҳамкорӣ, пешрафт дар омӯзиш ва истифодаи забон);
- ♦ ҳар як дарс бояд ҳадафҳои дақиқ, натиҷаҳои омӯзиш, усулҳои интихобшуда, меъёрҳои арзёбӣ ва ташкили инъикосро дошта бошад;
- ♦ истифодаи амалии арзёбии ба шаклдароранда ва шаклҳои алтернативии баҳо додан дар амал, ба назар гирифтани сатҳи дониши забони дуввуми хонандагон, кӯшиш кардан зарур аст, ки машқҳо ба сатҳи тайёрии хонандагон мувофиқат кунанд;
- ♦ таҳия ва интихоби маводи баландсифат, асбобҳои аёнӣ ва матнҳои аслиӣ ва баррасии маводи таълимӣ на танҳо фанӣ, балки забонӣ ҳам зарур аст.

Дар дарс истифода бурдани усули CLIL (ҳамгирии фан ва забон) имкон медиҳад, ки барои омӯзиши бомуваффақияти дар боло тавсифшуда шароит фароҳам оварда шавад.

1.2. ПРИНЦИП ВА МАФҲУМҲОИ АСОСИИ CLIL

CLIL чист? Истилоҳи Content and Language Integrated Learning (CLIL)-ро бори аввал Дэвид Марш соли 1994 истифода кардааст.

Ғояи CLIL ин аст, ки забон бояд на ҳамчун ҳадафи мустақили омӯзиш, балки ҳамчун воситаи ба даст овардани дониши фанӣ амал кунад. Аз ҷиҳати истилоҳот, CLIL муносибати дуҷонибаи таълимиест, ки дар он забони дуюм ҳамчун воситаи таълими фан ва ҳамзамон объекти омӯзиш истифода мешавад (Марш Д., 2002). Омӯзиши забон ҳамчун воситаи омӯхтани фанҳои дигар талаботро ба дониш дар хонандагон ба вучуд меорад ва ба онҳо имкон медиҳад, ки малакаҳои муоширати худро аз нав дида бароянд ва инкишоф диҳанд.

Ба ибораи дигар, дар раванди таълим на танҳо ба забон ва на танҳо ба фан таваҷҷӯҳ зоҳир карда мешавад. Таълими забон ва фанҳо ба ҳам алоқаманданд (ниг. ба схемаи 1), гарчанде ки дар баъзе нуқтаҳо диққати бештар ба як ҷанба нигаронида шудааст (Лиз Дейл ва Роза Таннер, 2012).

Схемаи 1. Ҳамгироии фан ва забон

Калимаи калидӣ дар ин таъриф бофтаст. Ҳангоми гузаронидани дарсҳои математика, одобнома, ватаншиносӣ омӯзгор унсурҳои таълими забонро дар бар мегирад ва дар дарсҳои забон на танҳо забон таълим медиҳад, балки дониши фанниро низ ҷорӣ мекунад. Лиз Дейл ва Роза Таннер дар дастури худ CLIL Activities, ҳамчун намуна, ки ин ғояро инъикос мекунад кандакории машҳури ҷӯбии М.К. Эшер "Осмон ва об"-ро, 1988 овардааст (расми 2). Дар таълими ҳамгирошудаи фанӣ ва забон, парандаҳо дониши фанниро ва моҳӣ рамзи унсурҳои дарсии марбут ба забонро нишон медиҳанд. Баъзан омӯзгор дар давоми дарс диққати худро ба "парандагон" - таълим додани фан равона мекунад ва баъзан диққат ба "моҳӣ" - таълими забон мегузарад. Ҳамин тавр мешавад, ки омӯзгор ҳам «парандаҳо» ва ҳам «моҳӣ» -ро (ҷузъҳои фан ва забони дарс) таъкид мекунад, дар ҳоле ки алоқамандии наздиктар ва ба ҳам пайвастании онҳо ба амал меояд (Лиз Дейл ва Роза Таннер, 2012).

**Расми 2. "Осмон ва об" (1988)
М.К. Эшер**

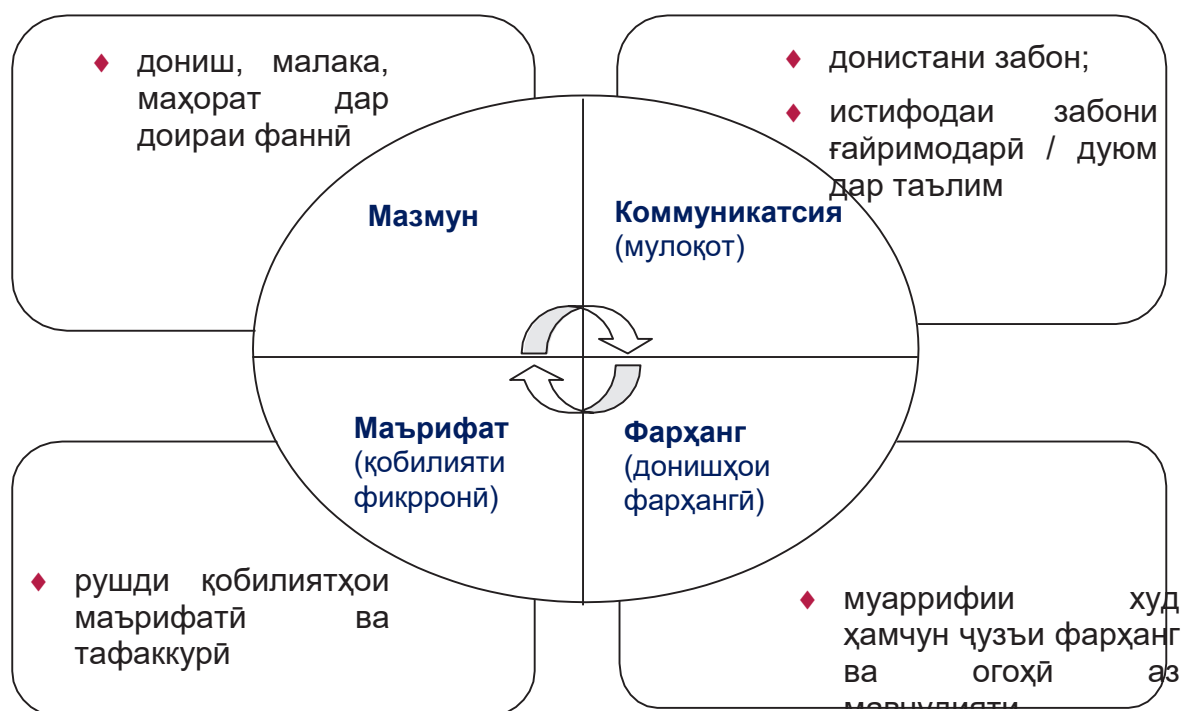
Самаранокии муносибати CLIL аксар вақт дар адабиёти илмӣ аз ду мавқеъ тавсиф карда мешавад: 1) аз нуқтаи назари хусусиятҳои қор ва дарки мағзи сари инсон (Мехисто П., Марш Д., Фриголс М., 2008), вақте ки натиҷаи мусбӣ аз ҳисоби фаъолшавии равандҳои параллелии фикр, ки кори майна ва хотираро тақвият медиҳанд, ба даст оварда мешавад; 2) аз нуқтаи назари таъсири забонҳо ба раванди

тафаккур, вақте ки натиҷаи мусбӣ тавассути истифодаи феҳристи гуногуни забон дар дарсҳо ба даст оварда мешавад.

Дар ин ҷо сухан дар бораи забон ҳамчун заминаи омӯзиши муваффақиятнок ва муошират меравад. Ч. Кумминс забони гуфтугӯӣ ва забонро барои мақсадҳои муваффақ (забони академӣ) тақсим карда, ду ҷанбаи салоҳияти дузабонаро нишон дод – “BICS” (basic interpersonal communicative skills) - малакаҳои асосии коммуникатсионии ҳаррӯза ва “CALP” (cognitive/academic language proficiency) - салоҳияти забони маърифатӣ / академӣ, ки барои мақсадҳои таълимӣ берун аз ҳолатҳои муоширати ҳаррӯза зарур аст. BICS дар он ҷое пайдо мешавад, ки барои фаҳмидани забони дуюм дастгирии контекстӣ вуҷуд дорад. Вазъиятҳои муоширати мустақим "контекстӣ-вобастагӣ" -ро таъмин мекунанд, ки фаҳмиширо осонтар мекунанд. Ифодаи чеҳра, забони имову ишора, алоқаи фаврӣ, сигналҳо ва ишораҳо муоширати шифоҳиро пурра мекунанд. CALP, дар навбати худ, дар ҳолатҳои "контекстӣ - новобастагӣ" мавҷуд аст, ки малакаҳои тафаккури баландро талаб мекунанд, масалан, баҳогузорӣ, таҳлил, синтез (муқоиса, фарзия, тасниф, пешгӯӣ ва ҷамъбаस्तкунӣ), яъне забон барои мундариҷа хос нест. CALP хоси раванди таълим мебошад. (Cummins, J., 1991).

Принсипҳои CLIL

Ҳангоми истифодаи усули CLIL принсипҳои мавҷуданд, ки бояд риоя карда шаванд. Чун қоида, онҳо ба концепсияи 4C Framework асос ёфтанд (ба схемаи 2 нигаред). 4C Framework як системаи омӯзишӣ мебошад, ки ба ҳамгироии чор ҷузъи асосии CLIL, ба монанди content (мундариҷаи фанӣ), communication (муошират), cognition (маърифат, қобилияти фикрронӣ), culture (фарҳанг, донишҳои фарҳангӣ) асос ёфтааст. Он муттаҳидсозии омӯзиши мундариҷаи фанӣ ва забонро дар доираи як контекст, вазъияте дар назар дорад, ки ҳамкориҳои ҷузъҳои зеринро дар дарс муайян мекунанд. Ин ҷузъҳоро До Коил муайян кардааст (Coyle, D., Hood, P., Marsh, D., 2010).

Схемаи 2. Принципи 4C Framework (Coyle, D. Hood, P. Marsh, D., 2010)

МУНДАРИЧА (тавассути забон) тахмин мекунад, ки малакаҳои забонӣ тавассути мундариҷаи фанӣ ташаккул меёбанд, ки ба омӯзиши фаъоли табиӣ мусоидат мекунад. Ҳангоми азхуд кардани забон диққати асосӣ на ба сохтор ё грамматика, балки ба истифодаи забон дар шароити ҳаёт (барои ҳалли баъзе масъалаҳо) равона карда мешавад.

АЛОҶА истифодаи самарабахши забонро таъмин мекунад. Мақсад ҳам омӯхтани забон ва ҳам истифодаи он бо мақсадҳои таълимӣ мебошад: барои муоширати асосии ҳаррӯза (BICS), барои мақсадҳои таълимӣ (CALP). Забон дар ин ҳолат ҳамчун воситаи иҷрои вазифаҳо, ҳалли мушкилот, таҳияи лоиҳаҳо ва инчунин изҳори ақида истифода мешавад. Азхудкунии маводи зарурии забон ва истифодаи он барои омӯзиш тавассути муошират нақши фаъоли хонандагонро дар чунин раванди таълим пешбинӣ мекунад, ки дониши нав ба шакли омода пешниҳод карда намешавад, балки тавассути фаъолиятҳои муштарак ва иртиботи байни онҳо муаллимон ва хонандагон, хонандагон байни худ, дар ҳоле ки дарк ва тавлиди сухан дар ҳама шаклҳояш (гӯш кардан, хондан, гуфтан ва навиштан) вучуд дорад.

Қобилиятҳои фикркунӣ нишон медиҳанд, ки забони дуввум ҳамчун забони тафаккур дар баробари забони модарӣ истифода мешавад. Ин ба донишомӯзон додани "дониши воқеӣ" -ро пешгирӣ мекунад ва малакаҳои тафаккури олий (масалан, арзёбӣ, таҳлил, синтез, хулоса) ва инчунин малакаҳои самараноки омӯзгориро (масалан, хондани сарлавҳа, дида баромада хондан, мутобиқати сарлавҳа ба тасвир, шрифт; тафсир ва ғ.). Қобилиятҳои инфиродии хонандагон барои дарк ва фаҳмиш ба назар гирифта мешаванд (назарияи намудҳои зеҳни сершумор²).

ДОНИШИ МАДАНИ ба назар мегирад, ки омӯхтани забон омӯхтани фарҳангҳои мебошад, ки ин забонро истифода мебаранд. Хонандагон онҳоро бо фарҳанги худ муқоиса мекунад, ки дар натиҷаи он ҳассосияти фарҳангӣ, қобилияти ба одамон, ашё ва падидаҳо тавассути призмаи фарҳанги дигар нигаристан ташаккул меёбад.

Риояи ин принципҳо якҷанд афзалиятҳо дорад.

Афзалиятҳои CLIL

Истифодаи усули CLIL дар синфҳои ибтидоӣ ба хонандагон имконият медиҳад, ки малакаҳои забондонии худро такмил диҳанд, амалияи забонмӯзиро бе зиёд кардани соатҳои омӯхтани забон зиёд кунанд. Тавассути омӯзиши ҳамзамони забон ва мундариҷаи фан, хонандагон фикр кардан ва омӯхтанро бо забони иловагӣ меомӯзанд; онҳо истифода бурдани забони дуввум / ҳадафро барои муошират меомӯзанд, онро барои кор бо иттилоот истифода мебаранд; савол додан ва шарҳ додан, таҳлил ва арзёбӣ кардани далелҳо, хулосабарорӣ ва асосноккунии онҳоро меомӯзанд.

Омӯзгорон метавонанд фанҳои аз қабилӣ Ватаншиносӣ, СТБ ва математика бо забони дуввум / мақсаднок омӯзонанд. ва ҳамзамон ба хонандагон кумак мекунад, ки намунаҳои асосии грамматикиро пай баранд. Муаллимон инчунин барои фаҳмидан ва муошират кардани хонандагон вожаҳои калидиро таҳия мекунад. Муаллимон метавонанд хонандагонро барои ташаккул додани огоҳии фарҳангӣ ва баланд бардоштани сатҳи дониши онҳо дар гуфтугӯ ва навиштан бо забони дуюм / мақсаднок ҳавасманд кунанд (Лиз Дейл ва Роза Таннер, 2012). Илова бар манфиатҳои қаблан

² Гарднер намудҳои зерини зеҳнро муайян кард: шифоҳӣ-лингвистӣ, мантиқӣ-математикӣ, фазой, баданӣ-кинестетикӣ, мусиқӣ, шахсӣ, байнишахсӣ, табиӣ. Ҳар як намуди зеҳн тавассути истеъдод, малака ва манфиатҳои мушаххас зоҳир мешавад. Нигоҳ кунед: Теорияи множественного интеллекта Говарда Гарднера // http://roachinthenet.blogspot.com/2016/01/blog-post_5.html#.Xu-WtGgzaUl (санаи мурочиат: 18.06.2020)

номбаршуда, Дейл ва Таннер (2012) нишон медиҳанд, ки барои ҳамгиро кардани забон ва мундариҷаи фан манфиатҳои дигар низ мавҷуданд (ниг. Тасвири 3). Онҳо пешниҳодҳои худро дар асоси назарияи омӯзиши маърифатӣ, назарияи омӯзиши иҷтимоии сохторӣ ва назарияи омӯзиши забони дуввум асос медиҳанд.

Схемаи 3. Афзалиятҳои асосии CLIL

Хонандагоне, ки CLIL -ро истифода мебаранд, ҳавасмандии бештар доранд.

Назарияи омӯختани забон дуюм нишон медиҳад, ки омӯзиши фан бо забони дигар метавонад таваҷҷӯҳи бештарро дар шогирдон ба вучуд орад, на танҳо омӯзиши худӣ забон (Харроп, 2012). Хонандагон метавонанд аз ин гуна омӯختани як фан баҳравар шаванд, зеро онҳо фикр мекунанд, ки онҳо на танҳо дар ин фан дониши бештар доранд, балки дониши забонашонро низ беҳтар мекунанд. Муҳаққиқон қайд мекунанд, ки хонандагон метавонанд дар як вақт аз омӯзиши фан ва забон баҳра баранд. Ҳангоми мушоҳида кардани пешрафти забондонӣ онҳо эҳтимолан ҳисси қаноатмандиро ба даст меоранд (Лиз Дейл ва Роза Таннер, 2012). Баъзе муҳаққиқон таваҷҷӯҳ ва ҳавасмандии хонандагони асоси CLIL-ро барои омӯختани забони дуюм / мақсаднок дар муқоиса бо хонандагони дар барномаҳои анъанавӣ қайдшуда қайд мекунанд (Harrop, 2012). Бо вучуди ин, Харроп қайд мекунад, ки барои ҳавасмандкунӣ, муаллимон бояд дар марҳилаҳои аввали CLIL ба хонандагон ҳарчи бештар фикру мулоҳиза, робитаи мутақобилаи мусбат диҳанд.

Дар раванди таълим дар асоси CLIL хонандагон малакаҳои маърифатиро фаъолон инкишоф медиҳанд ва мағзи онҳо саҳттар кор мекунанд.

Назарияҳои маърифатӣ андешаву фикрронӣ нишон медиҳанд, ки одамоне хангоми кор фармудани мағз маълумотро беҳтар дар хотир доранд. Масалан, исбот шудааст, ки одамоне, ки

бо ду забон гап мезананд ва фанро бо забони хориҷӣ меомӯзанд, хотираи беҳтар доранд. Азбаски омӯзиши фан бо забони хориҷӣ сурат мегирад, фанни омӯхташуда амиқтар фаҳмида мешавад, дар ҳоле ки малакаҳои тафаккури эҷодӣ низ инкишоф меёбанд.

Назарияҳои маърифатии омӯзишӣ нишон медиҳанд, ки одамон иттилоотро самараноктар дар хотир медоранд, агар мағзи онҳо барои иҷрои вазифа бештар кор кунанд. Масалан, баъзеҳо чунин мешуморанд, ки одамони дузабона, ки бо забони хориҷӣ таҳсил мекунанд, хотираҳои беҳтар доранд, зеро майнаи онҳо шояд бештар кор кунанд. Омӯзиши фан бо забони дигар метавонад фаҳмиши хонандагонро дар бораи мафҳумҳои фан, малакаҳои тафаккур ва эҷодиёти онҳо васеъ ва амиқ гардонад. (Лиз Дейл ва Роза Таннер, 2012).

Хонандагоне, ки CLIL -ро истифода мебаранд, малакаҳои муоширатро инкишоф медиҳанд. Дар раванди таълим дар асоси CLIL, хонандагон на танҳо малакаҳои забонӣ, балки малакаҳои муоширатро низ такмил медиҳанд (Наггор, 2012). Бо CLIL, хонандагон қобилияти фаҳмидани забони шифоҳӣ ва хаттиро дар мавзӯҳои умумӣ ва махсуси дар доираи фанҳо омӯхташуда инкишоф медиҳанд. Онҳо инчунин забонро барои ноил шудан ба ҳадафҳои муошираташон дар ҳолатҳои гуногун меомӯзанд.

Хонандагоне, ки CLIL -ро истифода мебаранд, фаҳмиши худро дар бораи маводи бо забони дуюм инкишоф медиҳанд. Мувофиқи назарияи конструктивизм, ҳуди хонандагон дониши худро ташаккул медиҳанд. Омӯзиш тавассути ташаккули дарки шахс дар бораи маводи нав ва омезиши дониши нав бо дониши мавҷуда ба амал меояд. Таълим бештар муваффақ мешавад, ки хонандагон чизҳои омӯхташонро фаҳманд. Дар дарсҳои CLIL хонандагон дониши навро бо забони ғайримодарӣ бо дониши мавҷуда оид ба фан бо забони модарии худ омезиш медиҳанд. Фаъолиятҳои синфӣ (иҷрои машқҳо) ҳаёти воқеиро инъикос мекунанд ва ба хонандагон кумак мекунанд, ки фаҳмиширо аз як забон ба забони дигар интиқол диҳанд (Лиз Дейл ва Роза Таннер, 2012). Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки хонандагони CLIL ба хонандагони ғайри CLIL баробар ё бартарӣ доранд (Наггор, 2012) Аммо, ба назар чунин мерасад, ки CLIL нисбат ба хонандагони баландхатисос барои хонандагони дорои сатҳи паст ва миёна муфидтар аст. Хонандагони сатҳи пасти миёна ва миёна нисбат ба оне, ки пешбинӣ шуда буданд, хубтар таҳсил мекунанд, дар ҳоле, ки хонандагони баландхатисос на он қадар хуб натиҷаи интизоршударо медиҳанд. Як далел вучуд дорад, вай нишон медиҳад, ки духтарон аз CLIL назар ба писарон бештар манфиат мегиранд (Наггор, 2012). Харроп қайд мекунад, ки дар ҳоле, ки CLIL барои беҳтар кардани омӯзиши фанҳо имкониятҳои зиёд дорад, бисёр чизҳо аз стратегияҳо ва платформаҳои самараноки таълим, ки омӯзиши забон ва инчунин омӯзиши мундариҷаи фанро беҳтар мекунанд, вобаста аст. Масалан, муаллимон ба стратегияҳои гуногун ниёз доранд, то ба хонандагон дар фаҳмидан ва омӯختани забони дуввум / мақсаднок кумак кунанд.

Хонандагоне, ки CLIL -ро истифода мебаранд, бо ҳам бошуурона муносибат мекунанд. Хонандагон дониш меомӯзанд ва ҳангоми бо ҳамдигар муносибат кардан онро истифода мебаранд. Муносибати бошуурона бо ҳамдигар - ин аломати фарқкунандаи CLIL мебошад. Хонандагоне, ки ба муҳокимаи маънои чизҳои омӯхташон диққат медиҳанд, нисбат ба хонандагоне, ки танҳо ба грамматика диққат медиҳанд, ба натиҷаҳои беҳтартари таълим ноил мешаванд.

Хонандагоне, ки CLIL -ро истифода мебаранд, малакаҳои суҳанронӣ ва навиштанро инкишоф медиҳанд. Мувофиқи назарияи натиҷагирӣ, хонандагон бояд бо забони дуюм / мақсаднок хонанд ва бинависанд, то онро омӯзанд. Бо CLIL, муаллимон хонандагонро ба навиштан ва суҳан гуфтан ташвиқ мекунанд ва бо ин

сатҳи дониши худро беҳтар мекунад. Вақте ки хонандагон дар барномаҳои омӯзиши қисман ва пурра кӯшиш мекунад, ки бо забони ғайримодарӣ ҳарф зананд ва бинависанд, онҳо бо ин забон таҷриба мекунад ва эҷодкор мешаванд (Лиз Дейл ва Роза Таннер, 2012). Далелҳои тадқиқотӣ, ки самаранокии CLIL-ро дар ташаккули малакаҳои забони дуввум дастгирӣ мекунад, омехтаанд. Баъзе тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки хонандагони асосии CLIL аз хонандагони барномаи таълими анъанавӣ дар гӯш кардан, хондан ва фаҳмидан, фасеҳӣ дар луғат бартарӣ доранд, аммо дар талаффуз, дақиқӣ ва мураккабӣ дар сухан гуфтан ва навиштан бартарӣ надоранд. Тадқиқотҳои дигар нишон медиҳанд, ки хонандагони CLIL нисбат ба хонандагони дар CLIL иштирок надошта бо забони дуввум беҳтар кор мекунад. Аммо, тадқиқоти дарозмуддат нишон медиҳад, ки манфиатҳои ибтидоии хонандагони CLIL нисбат ба дигарон метавонанд бо мурури замон ҷамъ нашаванд ё зиёд нашаванд. Хонандагони CLIL метавонанд дар омӯзиши забони дуввум бо хонандагоне, ки дар барномаи таълими забони анъанавӣ ҳастанд, баробар бошанд (Harrop, 2010). Харроп қайд мекунад, ки яке аз сабабҳои дуруст талаффуз ё дуруст истифода накардани забони дуум / ҳадаф аз он иборат аст, ки муаллимони CLIL талаффуз ё грамматикаи хонандагонро ислоҳ намекунад. Баръакс, муаллимони истифодаи дурусти забонро тарҷума ва намуна мекунад. Харроп пешниҳод мекунад, ки ҷонибдорони CLIL метавонанд хоҳиши ислоҳи хаторо баррасӣ кунанд.

Хонандагоне, ки CLIL -ро истифода мебаранд, огоҳии байнифарҳанги инкишоф медиҳанд. Бо CLIL, муаллимони ба хонандагон дар ташаккули маърифати фарҳангӣ кумак мерасонанд - онҳо ғояҳои гуногунро меомӯзанд ва бо одамони фарҳангҳои гуногун ҳамкорӣ мекунад. Хонандагон метавонанд фикри маводи омӯхташударо аз намоёндагони миллатҳои гуногун фаҳманд. Маводҳои ғайримодарӣ метавонанд маълумотро дар бораи фарҳангҳои дошта бошанд, ки ҳам барои шогирдон ва ҳам барои омӯзгорон нав аст (Coyle et al., 2010; Dale and Tanner, 2012).

Хусусиятҳои асосии CLIL диққати бисёрҷониба дар омӯзиш, муҳити бехатар ва ғанисозандаи омӯзиш, саҳеҳӣ ва наздикӣ ба манбаъ, омӯзиши фаъол, сохтори асосӣ ва ҳамкорӣ мебошанд (Стоянова А., Глушкова М., 2012):

Ҷадвали 2. Хусусиятҳои асосии CLIL

<p>Ҷиҳати бисёртарафа</p>	<ul style="list-style-type: none"> • омӯзиши забон дар дарсҳои фаннӣ ва ихтисос дастгирӣ карда мешавад; • азхудкунии мундариҷаи фаннӣ дар дарсҳои таълими забон дастгирӣ мешавад; • ҳамгироии фанҳо амалӣ карда мешавад; • мавзӯҳои пайдарпай фаъолони истифода мешаванд; • таҳлил ва таҳлили худидоракунии омӯзиш гузаронида мешавад.
<p>Муҳити бехатар ва ғанисозандаи омӯзиш</p>	<ul style="list-style-type: none"> • амалҳои муқаррарӣ ва қолабҳои(клише) забонӣ истифода мешаванд; • мундариҷаи фанни омӯхташуда ва сохторҳои забонӣ ба таври визуалӣ инъикос карда мешаванд; • иштибоҳҳои забон ислоҳ намешаванд, аммо муаллим он чизеро, ки аз тарафи хонанда гуфта шуд, тарҷума мекунад ва барои истифодаи дурусти сохтори забон намуна пешниҳод мекунад; • маводҳои аслии таълимӣ ва муҳити забон истифода мешаванд; • дар хонанда инкишофи табиӣ ва бошууронаи забон ба амал меояд.

<p>Саҳеҳӣ ва наздикӣ ба манбаъ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • хонанда аз имконияти суханронӣ, навиштан ва таҳлили малакаҳои суханронӣ ва навиштан истифода мекунад; • хонанда метавонад дар раванди таълим манфиатҳои онҳоро ба назар гирад; • маводи омӯхташуда бо ҳаёти ҳаррӯзаи хонанда алоқаманд аст; • имкониятҳо барои тамос бо донандагони забони дигари мақсаднок фароҳам оварда шудаанд; • истифодаи маводи дахлдор аз ВАО ва дигар манбаъҳои, ки хонандагон метавонанд дар ҳаёти воқеӣ дучор оянд (масалан, харитаҳо, чадвалҳо, диаграммаҳо ва ғ.).
<p>Омӯзиши фаъол</p>	<ul style="list-style-type: none"> • хонандагон дар дарс нисбат ба муаллим бештар сухан мегӯянд (принсипи 80/20); муаллимон хонандагонро бо додани саволҳои кушод ба сӯҳбат ташвиқ мекунанд; • хонандагон ҳадафҳо ва вазифаҳоро барои азхудкунии мундариҷаи фан ва ташаккули малакаҳои забонӣ ва омӯзишӣ таҳия мекунанд; • хонандагон якҷоя бо муаллим натиҷаҳои таълим ва роҳҳои ба даст овардани онҳоро таҳия мекунанд; • дар синф барои истифодаи самарабахши кор дар ҷуфтҳо ва гурӯҳҳо шароит фароҳам оварда мешавад; • хонандагон ва муаллим тавассути сӯҳбат ва иҷрои вазифаҳои гуногун (масалан, МДД, тавсифи персонажҳо ва ғ.) фаҳмиши маъноӣ мавзӯ ва лингвистиро ба даст меоранд; • нақши муаллим дар фароҳам овардани имкониятҳо дар синф ва роҳбарии се раванд иборат аст: раванди таълим (истифодаи стратегияҳои самарабахши таълим; дастгирии омӯзиш бо забони дуҷум), раванди рушди муносибатҳо дар гурӯҳ, ки боиси ҳамкорӣ ва раванди рушди шахсӣ мешавад.
<p>Соҳтори асосӣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • дар раванди таълим муаллим ба таҷриба, дониш, малака, ақида, эътиқод ва манфиатҳои хонанда таъяс мекунад; • ҳангоми банақшагириӣ ва гузаронидани дарс принципҳои Дизайни Универсалии Таълим ба назар гирифта мешаванд (ниг. Модули 1: Татбиқи таълими дифференсиалӣ дар мактаби ибтидоӣ); • ба рушди тафаккури эҷодӣ ва интиқодӣ диққат дода мешавад; • ба хонанда имконият дода мешавад, ки худро дар вазъияти душвор қарор диҳад, ба ӯ дар бартараф кардани муаммо аз ҷиҳати эҳсосӣ кумак мерасонад.
<p>Ҳамкорӣ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • дарсҳои фанӣ, дарсҳои забон ва мавзӯҳои аз ҷониби муаллимон якҷоя дар раванди муоширати корӣ ва ҳамкорӣ ба нақша гирифта мешаванд; • волидон дар раванди таълим ҳам барои дастгирии хонандагон дар азхуд кардани забони модарӣ ва фарҳанги худ ва ҳам фароҳам овардани имкониятҳо барои истифодаи забони мақсаднок иштирок мекунанд (масалан, филми тасвириро бо забони дуҷум / мақсаднок тамошо мекунанд, тасвирҳоро бо забони модарӣ баррасӣ ва муҳокима мекунанд барои матне, ки бо забони дуҷум / мақсаднок навишта шудааст ва онҳоро бо забони модарӣ муҳокима мекунанд); • раванди таълим ҷомеаи маҳаллӣ, шахсони мансабдор, корфармоён ва дигар гурӯҳҳои мақсаднокро дар бар мегирад (масалан, онҳо корҳои беруназсинфӣ мегузаронанд, бо мундариҷаи омӯхтаи хонандагон маърузаҳо мекунанд ва мефаҳмонанд, ки чӣ гуна онҳо метавонанд дар оянда ин донишро истифода баранд).

1.3. ЧӢ ТАВР БА НАҚША ГИРИФТАНИ ДАРС БО УНСУРҲОИ CLIL

Дарс бо истифодаи усули CLIL ду мақсад дорад: фаннӣ ва забонӣ. Банақшагирии дарс тахмин мекунад, ки муаллим бояд мушкилоти эҳтимолии забони шогирдонашро дар азхудкунии маводи фаннӣ пешбинӣ кунад ва барои "бартараф" кардани ин мушкилот дастгирӣ намояд. Ҳама гуна мавзӯ аз фанҳои давраи мактаб метавонад ҳамчун мундариҷаи фаннӣ интихоб карда шавад. Банақшагирии мундариҷаи забонӣ душвортар аст, зеро, аз як тараф, бо мундариҷаи фаннӣ алоқаманд аст ва аз тарафи дигар, он бояд ҳам соҳаи маърифатӣ ва ҳам коммуникатсионӣ хидмат кунад ва ҳамзамон дониши хонандагонро оид ба забон бой гардонад.

Дар дарси CLIL, агар имкон бошад, бояд ҳамаи намудҳои фаъолияти нутқ ҳузур дошта бошанд, гарчанде ки хусусиятҳои равиш (CLIL) тавре мебошанд, ки хондан вақти зиёди омӯзиширо мегирад. Бо вучуди ин, муаллим метавонад дарсро ба нақша гирад, то як қисми мавод дар шакли матнӣ аудиоӣ пешниҳод карда шавад ва бо истифода аз усулҳои таълими ҷустуҷӯӣ тавассути муколама ва сӯҳбат маводро фаҳмидан мумкин. Шунданро бо навиштан омехта кардан мумкин аст (пур кардани ҷадвалҳо, диаграммаҳо сохтан, барқарор кардани камбудихо).

Ҳангоми интихоби маводи таълимӣ матнҳои саҳеҳӣ³ гуногунуслубро интихоб кардан лозим аст, ки ба хусусиятҳои синнусолӣ ва сатҳи омодагии забонии хонандагон ҷавобгӯ бошанд. Инчунин маводи аудио ва видеоиро истифода бурдан мумкин аст. Маводи таълимӣ бояд барои ноил шудан ба ду ҳадаф мусоидат кунад: фаннӣ ва забонӣ. Агар матнҳо ба қисмҳои хурд тақсим карда шаванд ва бо тасвирҳо, диаграммаҳо, харитаҳо ва ғайра ҳамроҳ бошанд, онҳо беҳтар дарк карда мешаванд. Матнҳо бояд вазифаҳои пеш аз матн ва баъди матнро дар бар гиранд. Ин вазифаҳо бояд на танҳо малакаҳои забонӣ, суҳанронӣ, балки малакаҳои маърифатиро низ ташаккул диҳанд. Дар робита бо охири, бояд дар хотир дошт, ки малакаҳои маърифатӣ бояд тавассути баланд бардоштани шаклҳои пасттарин (шинохтан, аниқ кардан, фаҳмиш) то шаклҳои олии тафаккур (таҳлил, синтез, арзёбӣ) ташаккул ёбанд. Матнҳои бо диаграммаҳо ё ҷадвалҳо пешниҳодшуда барои марҳилаи шинохтан беҳтаринанд. Бо ворид кардани мавод аз матн ба ҷадвал ё ба ягон созмони дигари графикӣ, хонанда бо ин васила иттилоотро тасниф мекунад, асосиро аз дуввум ҷудо мекунад, фаҳмишро инкишоф медиҳад ва барои "интиқол" -и дониш замина омода мекунад.

Дарс бояд ба чор принсипи таълими ҳамгироии фаннӣ ва забонӣ асос ёбад (4C Framework: мундариҷа, муошират, маърифат, фарҳанг).

Ҳангоми банақшагирии дарс муаллим метавонад ба саволҳои зерин такя кунад (Машрапова А.С., 2017):

Мазмуни фаннӣ

- ◆ Мақсад ва вазифаҳои дарс кадомҳоянд?
- ◆ Ман ба чӣ хел натиҷаҳои интизоршудаи таълим диққат медиҳам?
- ◆ Бояд ман кадом ибораҳо ва истилоҳоти махсусро тайёр карданам лозим аст?
- ◆ Оё ба ман лозим аст, ки дониши грамматикӣ хонандагонро санҷам (масалан, дараҷаи муқоисаи сифатҳо)?
- ◆ Ман чӣ гуна муҳокимаҳо ва муҳоҷимаҳо мегузаронам?

³ Матнҳои саҳеҳ - ин маводест, ки хонандагон метавонанд дар ҳаёти воқеӣ дучор меоянд (аломатҳо, эълонҳо, ҷадвалҳо ва ғайра).

Муошират

- ◆ Бояд ман кадом ибораҳо ва истилоҳоти махсусро фаъол созам?
- ◆ Оё ба ман лозим аст, ки дониши грамматикии хонандагонро санҷам (масалан, дараҷаи муқоисаи сифатҳо)?

Маърифат

- ◆ Барои рушди малакаҳои тафаккури танқидии худ ба ман кадом саволҳо додан лозим аст?
- ◆ Барои рушди малакаҳои тафаккури интиқодӣ ба ман кадом супоришҳоро омода кардан лозим аст?
- ◆ Забон ва мундариҷаи фанниро дар рушди малакаҳои тафаккури интиқодӣ чӣ гуна бояд ҳамгиро намуд?

Фарҳанг

- ◆ Дар ин дарс кадом малакаҳои иҷтимоӣ-фарҳангиро ташаккул дода метавонам?
- ◆ Кадом фарқиятҳои фарҳангии гуногунро ман бар асоси маводи барои дарс интихобшуда ҷалб карда метавонам?

Қисми боқимондаи модул ҷавобҳои ба аксари ин саволҳоро дар бар мегирад.

Ҳангоми гузаронидани дарс зарур аст

- ◆ возеҳ баён кардани ҳадафҳо ва натиҷаҳои пешбинишуда;
- ◆ фароҳам овардани шароити мусоиди таълимӣ барои омӯзиши забонҳо;
- ◆ инкишофи чор намуди фаъолияти нутқ (хондан, гӯш кардан, навиштан, гуфтан);
- ◆ дар ҳолати зарурӣ якчанд маротиба ҷумлаҳо ва ибораҳои барои хонандагон нофаҳмро такрор кардан;
- ◆ истифодаи луғате, ки хонандагон метавонанд луғатро ба таври возеҳ дарк кунанд ва таълим диҳанд;
- ◆ кор бо калимаҳои калидӣ;
- ◆ мукофотонидани хонандагон барои кори бомуваффақият (ҳам аз ҷиҳати мундариҷа ва ҳам аз ҷиҳати истифодаи забон);
- ◆ истифодаи намудҳои гуногуни фаъолият (фронталӣ, гурӯҳӣ, ҷуфтӣ) барои баланд бардоштани ҳавасмандии хонандагон.

Чизи аз ҳама муҳим дар дарсҳои CLIL он аст, ки хонандагон забонро бо воқеият пайваст мекунанд. Бо ёрии стратегияҳои, ки муаллимони истифода мебаранд, хонандагон луғат, грамматикаро дар ҳолатҳои табиӣ меомӯзанд, ҳангоми додани саволҳо, тавре ки ин дар ҳаёти воқеӣ руҳ медиҳад ва ба онҳо ҷавоб ёфтан мумкин аст.

Резюме

Ҳамин тариқ, таълими ҳамгирошудаи фаннӣ ва забон ба истифодаи доимии забон дар синф ҳам шифоҳӣ ва ҳам хаттӣ асос ёфтааст, новобаста аз он, ки раванди таълим бо кадом забон сурат мегирад (бо забони модарӣ / аввал ё бо забони дуюм / мақсаднок барои кӯдакон). Муаллимони дарсҳои CLIL-ро дар асоси 4C Framework (мундариҷа, муошират, маърифат ва фарҳанг) ба нақша мегиранд. Унсурҳои асосии дарси CLIL

инҳоро дар бар мегиранд: (а) таваҷҷӯҳи бисёрҷанба ба мундариҷа ва забон, (б) муҳити беҳавфи омӯзиш, ки дар он хонандагон метавонанд озодона бо истифодаи забони дуввум / мақсаднок озмоиш кунанд, (в) истифодаи маводҳои саҳеҳ, (г) омӯзиши фаъол ва ҳамкорӣ бо дигар муаллимон, волидон ва одамони ҷомеа.

Дар ҳоле ки таҳқиқот дар бораи манфиатҳои усули CLIL омехта шудааст, он якҷанд манфиатҳо дорад. Забон ва саводноки ба омӯзиш ва таълими ҳамаи фанҳои барномаи таълимӣ фаро гирифта шудааст. Дар ҳама гуна фанҳо ва омӯзиши ягон мавзӯи муаллим шогирдони худро бо мафҳумҳо ва луғатҳои марбут ба ин фан шинос мекунад, онҳоро ҳангоми шунидани мавзӯи ба гӯш кардан, гуфтан, хондан ва навиштан ҷалб мекунад. Хонандагон матнҳои таълимиро мехонанд, мазмуни онҳоро қайд мекунанд, натиҷаҳои худро пас аз хондани матн пешниҳод мекунанд ва ба муаллим гӯш медиҳанд ё дигар хонандагон натиҷаҳои худро пешниҳод мекунанд. Ғайр аз ин, афзалиятҳои асосии методикаи CLIL сатҳи баландтари ҳавасмандии хонандагонро дар бар мегиранд (омӯзиши забон ба тамаркузи бештар равона карда мешавад, зеро забон барои ҳалли масъалаҳои мушаххаси муошират истифода мешавад), табиати «инклюзивӣ»-и ин методология (дастрасии омӯзиш барои хонандагон бо сатҳҳои гуногуни ибтидоии дониши забон, инчунин рафъи табиӣ ба истилоҳ « монеаҳои психологӣ », ба даст овардани эътимод ба истифодаи забон). Бисёр чиз аз он вобаста аст, ки муаллим чӣ гуна CLIL -ро истифода мебарад ва кадом стратегияҳои таълимро барои дастгирии шогирдон дар ҳам мундариҷаи фан ва ҳам азхудкунии забони дуюм / мақсаднок истифода мебаранд.

ҚИСМИ 2. МАТНҲО АСОСИ РУШДИ ФАЪОЛИЯТИ СУХАНРОНИ ДАР ОМУЪЗИШИ ҲАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Кор бо матн дар таълими ҳамгирошудаи фанҳо ва забон чӣ нақш дорад?
- ◆ Дар дарсҳои CLIL бо кадом намудҳои матнҳо кор кардан муҳим аст?
- ◆ Дар хонандагон кадом малакаҳои кор бо матн бояд ташаккул ёбад?

2.1. КОР БО МАТН ҲАМЧУН АСОСИ ОМУЪЗИШИ ҲАМГИРОШУДАИ ФАНҲО ВА ЗАБОН (МАТНҲОИ ЯКЛУХТ ВА НОПУРРА)

Дар таълими ҳамгирошудаи фанҳо ва забон бояд диққати махсус ба кори бо матн дода шавад. Маълум аст, ки кор бо матнҳо яке аз намудҳои асосии кор дар дарс ва корҳои мустақилонаи беруназсинфии хонандагон мебошад. Қобилияти кор бо матнҳо яке аз малакаҳоест, ки хонандаи мактаб бояд дошта бошад, зеро хонанда аллақай дар синфи якум бояд малакаҳои ҷустуҷӯи иттилоот, таҳлил ва истифодаи онро инкишоф диҳад. Маҳз кор бо матн на танҳо рушди малакаҳои хониш ва фаҳмиш, балки таълими ба ҳам алоқаманди тамоми намудҳои фаъолияти нутқро таъмин мекунад (ниг. ба схемаи 4).

Схемаи 4. Мавқеи матн дар дарсҳои CLIL

Чаро ин муҳим аст? Дар синфҳои ибтидоӣ вазъияте ба амал омадааст, ки қариб ҳамаи маълумоти таълимии дар китобҳои дарсӣ пешниҳодшуда аз ҷониби муаллим

пешакӣ муфассал баён карда шуда ва шарҳ дода мешавад ва танҳо пас аз он барои хондан аз ҷониби хонандагон ҳамчун мустақкам намудани мавод дода мешавад. Ин ба он оварда мерасонад, ки хонандагон танҳо бо кумаки муаллим ба гирифтани дониш одат мекунанд ва онро дар натиҷаи кор бо китоби дарсӣ мустақилона аз худ намекунанд, ки ин шарт зарурии таълими ҳамгиросудии фан ва забон мебошад (Хохлова Н.С., 2004).

Оҳиста-оҳиста ҳаҷми маълумоти қабулкардаи хонандагон меафзояд, фанҳои нави таълимӣ ҷорӣ карда мешаванд ва матнҳо барои хондан мураккабтар мешаванд. Хонандагон ба мушкилоти омӯзишӣ дучор меоянд, ки инро таҳқиқоти хондан ва фаҳмиши АМДТХ нишон медиҳад. Нофаҳмидани мундариҷаи маводи таълимӣ боиси коҳиши тавачҷӯх ба фанни омӯхташаванда ва дар оянда - тамоми раванди таълим дар маҷмӯъ мегардад. Аз сабаби надоштани малакаи мустақилона гирифтани дониши зарурӣ, тафсир кардани маводи таълимӣ, бисёр хонандагон нисбати хондани адабиёти таълимӣ ва илмӣ муносибати нохуш доранд (АМДТХ синфи 4, 2017).

Агар хонандагон бо забони ғайримодарӣ таҳсил кунанд, ин вазъ боз ҳам вазнинтар мешавад. Барои кам кардани хавфҳои марбут ба гум шудани мундариҷаи фанҳои омӯхташаванда, муаллим бояд дарк кунад, ки кор бо матн барои ҳамаи дарсҳои мактаби ибтидоӣ асос мебошад ва ташаккули воқеии малакаҳои хондан ва фаҳмидани маълумот бояд на танҳо дар самти рушди таҷрибаи адабии хониш, балки ва бо мақсади азхудкунӣ ва истифодаи маълумот амалӣ карда шавад (Логвина И., Рождественская Л., 2012). Ба ибораи дигар, кор бо матнҳо ба ташаккули саводи хониши хонандагон асос ёфтааст (саводи хониши функционалӣ), ки ба хонандагон имкон медиҳад, ки дар матнҳо пайдо кардани маълумоти гуногунро омӯзанд ва қобилияти истифода бурдани онро ҳам барои ҳалли масъалаҳои таълимӣ ва ҳам дар ҳаёт пешбинӣ кунанд. Саводнокии хонандагӣ тавассути таъя ба матн ва дониши ғайриматнӣ ташаккул меёбад, ки дар навбати худ малакаҳои аз қабилӣ: дарёфт ва истихроҷи иттилоот, фаҳмидан ва тафсир кардани он, фаҳмидан, таҳлил, баҳогузорӣ ташаккул медиҳад (ниг. схемаи 5).

Схемаи 5. Саводнокии хонандагӣ

Барои омӯхтани кор бо матнҳо шартҳои муайян риоя карда мешавад (Логвина И., Рождественская Л., 2012):

1. Барои ташаккули қобилияти дарёфти маълумот, бояд на танҳо матнҳои бадеӣ, балки матнҳои илмӣ ва таълимии ба синну соли хонандагон мувофиқ низ истифода бурда шавад (матнҳои фаннӣ аз китобҳои дарсӣ, энциклопедияҳои бачагона, мундариҷаи табиидошта), ҳикояҳои ҳаёти ва аз ВАО.

2. Барои он, ки кӯдакон тафсири маълумоти қабулшавандаро ёд гиранд, матнҳои услубҳои гуногунро интихоб кардан лозим аст, аммо аз ҷиҳати мазмун ба маводи таълимӣ наздик бошанд (ниг. Модули 3. Китоби бачагона дар синфҳои ибтидоӣ).

3. Дар баробари ин, корҳо оид ба рушди нутқи хонандагон бурда мешавад (вазифаҳо барои нақл кардан, эҷоди изҳороти худ, васеъ кардани луғат, ташаккули эҳсосот, дурустӣ, дақиқӣ ва ифодаи баён).

4. Ҳангоми кор бо матнҳо ҳавасмандии хонандагон ва қобилияти онҳо барои фаҳмидани матн на танҳо дар сатҳи мундариҷа, балки дар сатҳи маъно ба назар гирифта мешаванд.

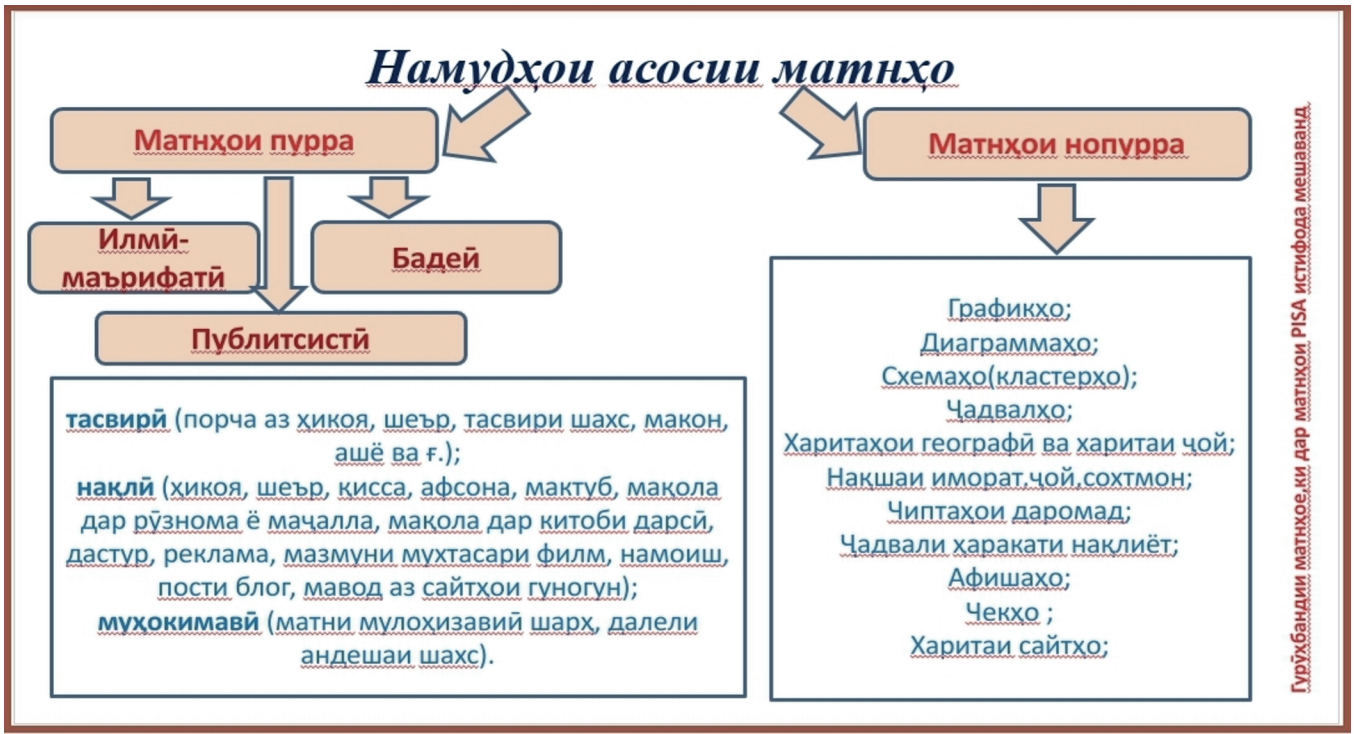
5. Корҳои андозаи гуногун ба муаллим имкон медиҳанд, ки омодагии гуногунсатҳии хонандагонро ба назар гирад. Муносибати дифференсиалӣ, фардӣ ба таълим яке аз хусусиятҳои асосии таълими ибтидоии муосир мебошад. Зарурати муносибати дифференсиалӣ ба кор аз он сабаб ба амал омадааст, ки дар синф хонандагони дорои хусусиятҳои гуногуни инфиродӣ ва дараҷаҳои гуногуни дониши забони таълим ва ғайра мавҷуданд (ниг. Модули 1. Татбиқи таълими дифференсиалӣ дар синфҳои ибтидоӣ мактаб).

Аз рӯи категория ё меъёрҳои муайян чудо кардани матнҳо ғайриимкон аст, зеро як матн, одатан хусусиятҳои мухталиф дорад ва метавонанд дар як вақт ба якчанд гурӯҳҳо дохил шаванд

Барои мақсадҳои методологӣ истифодаи таснифоти матн, ки онро тартибдиҳандагони озмоиши PISA таҳия кардаанд, қулай аст. Онҳо матнҳоро ба **пурра** ва **нопурра** тақсим мекунанд. (расми 7).

Хонанда бояд чӣ кор карда тавонад?

- ✓ Фаҳмида хондан ва гӯш карда дарк намудан, инчунин матнҳои гуногунро таҳия кардан (табиати иттилоотӣ ва амалӣ, матнҳои бадеӣ);
- ✓ аз манбаъҳои гуногун маълумот гирифта тавоништан;
- ✓ Дарёфт карда тавоништан ва аз ҷиҳати танқидӣ баҳо додан ба иттилооти аз ВАО ва Интернет;
- ✓ қобилияти истифода бурдани манбаъҳо ва истинод ба онҳо;
- ✓ ҷадвалҳо, диаграммаҳо, схемаҳо, аломатҳои шартиро хонда тавоништан ва онҳоро ҳангоми омода кардани матнҳои худ ба кор бурда тавоништан;
- ✓ татбиқи стратегияҳои гуногуни хониш ҳангоми кор бо матн.

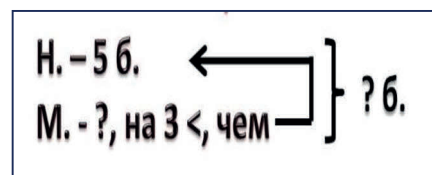
Расми 7. Намудҳои асосии матнҳо

Матнҳои **пурра** матнҳоеро дар бар мегиранд, ки хонандагон дар ҳаёти ҳаррӯза, аз ҷумла дар мактаб мехонанд:

- тавсиф (порча аз ҳикоя, шеър, тасвири шахс, макон, ашё ва ғ.);
- нақлӣ (ҳикоя, шеър, қисса, афсона, мактуб, мақола дар рӯзнома ё маҷалла, мақола дар китоби дарсӣ, дастур, реклама, мазмуни мухтасари филм, намоиш, пости блог, мавод аз сайтҳои гуногун);
- муҳокимавӣ (матни мулоҳизавӣ, шарҳ, далели андешаи шахс).

Матнҳои нопурра:

- графика;
- диаграммаҳо;
- схемаҳо (кластерҳо);
- чадвалҳо;
- харитаҳои ҷуғрофӣ ва харитаҳои
- ҷой/ минтақа;
- нақшаи биноҳо, замин, иншоот;
- чиптаҳои даромад;
- чадвали ҳаракати нақлиёт;
- харитаҳои сайт ва ғайра (расми 8).

ЭСЕР-БИЛДИРМЕ СЧЕТ-ИЗВЕЩЕНИЕ		Бишкек ш. мэриясы "Тазалык" муниципалдык ишканасы. Муниципальное предприятие "Тазалык" мэрии г.Бишкек	
июнь 2020 г.		5007511-0	
Свердлов району Свердловский район		Булатов Р.Р. Аламедин 1 мр. д.15 кв.14	
264 Маматкулова Чолпонай, МТУ №19, квартал 0		Жашагандардын саны / К-во проживающих 4 пенсионерлер саны / В том числе пенсионеров 0	
июнь 2020 г.		5007511-0	
1 адамга баанын коюлушу/Расценка на 1-го жителя 22,6 1 пенсионерге баанын коюлушу/Расценка на 1 пенсионера 6		Жашагандардын саны / К-во проживающих 4 пенсионерлер саны / В том числе пенсионеров 0	
Карыз Долг	Алдын ала төлөм Предоплата	Эвентелди Начислено	Кытагандардын эсептешүү Перерасчет
0,00	0,00	90,00	0,00
СЧС / НСП 0%	0,00	Пени	0,00
		Бардык төлөм Итого к оплате: 90,00	

Расми 8. Намунаҳои матни нопурра

Хонандагон бояд стратегияҳои гуногуни хондани матнҳои пурра ва нопурраро аз китобҳои дарсии хониш, ватаншиносӣ ва ғайра азхуд кунанд. Барои муаллимон дастурҳои зиёде мавҷуданд, ки чӣ гуна таълим додани стратегияҳои хониши матнҳои пурраи бадеӣ ва илмӣ-маърифатиро нишон медиҳанд, аммо тавсияҳо оид ба тарзи таълим додан ба кӯдакон тарзи хондан, ҷамъбаст, таҳлил, арзёбӣ ва истифодаи матни нопурра кофӣ нест. Аммо, истифода бурдани маълумот аз матни нопурра – ин барои хонандагони синфҳои ибтидоӣ ҳам дар дохил ва ҳам берун аз он як маҳорати воқеист. Китобҳои дарсии мактабӣ ҷадвалҳо, схемаҳо, нақшаҳои сайтҳо, харитаҳо ва ғ. доранд. Фаҳмиш, таҳлил, баҳогузорӣ ва истифодаи маълумоти дар матни нопурра мавҷудбуда ба хонандагон барои беҳтар фаҳмидани мундариҷаи омӯхташаванда кумак мерасонад. Ҷадвалҳои 3 ва 4 стратегияҳои хонишро тавсиф мекунанд, ки ба хонандагон барои фаҳмиши амиқтари мундариҷаи матнҳои пурра ва нопурра кумак мерасонанд.

Ҷадвали 3. Намуд ва усулҳои хониши матнҳои пурраи таълимию илмӣ дар робита бо намудҳои хониш (Бунеева Е.В., Чиндилова О.В., 2014)

	Хониши дида баромадан	Хониши шиносӣ	Хониши омӯзишӣ
Мақсад	Фикри умумитарин дар бораи мундариҷа ва мазмуни матн	Гирифтани маълумоти асосӣ	Бо ёрии таҳлили матн ба мазмун чуқуртар даромадан
Натиҷаи ҷамъбасти	Ҳалли масъала: хондан ё нахондани матн	Ҳалли масъала: маълумоти кофӣ мавҷуд аст ё матн бояд дубора хонда ва таҳлил карда шавад	Фаҳмиши ҳама сатҳҳои маъноии матн
Усулҳо	<ul style="list-style-type: none"> • таҳлили сарлавҳа, пешгуи мундариҷа; • таҳлили сарлавҳаҳо, дидани расмҳо, диаграммаҳо, сарлавҳаҳо ба онҳо (агар онҳо), шрифти ва графикаи равшан; • ошноӣ бо сохтори 	<ul style="list-style-type: none"> • мутолиаи матн аз рӯи сархат, диққат додан ба исмҳо, ҷумлаҳои аввал ва охирини ҳар як абзац; • инъикоси маълумоти назаррас дар ҷараёни хониш; • ҷойгиркуни дар 	<ul style="list-style-type: none"> • равшан кардани қисматҳои маъноии матн; • пешгуи мундариҷа ва маъноии қисмҳои минбаъдаи матн дар асоси чизҳои хондашуда; • равшан кардани калимаҳои калидӣ; • иваз кардани қисмҳои маъноӣ бо нусхаҳои ҳаммаъно, муодили онҳо; • муайян кардани тафсилоти матн, маълумоти зерматн;

	Хониши баромадан	Хониши шиносой	Хониши омӯзишӣ
	матн; <ul style="list-style-type: none"> • дидани сархатҳои аввал ва охири матн; • шиносӣ бо мундариҷа (агар бошад); • хондани эзоҳ (агар бошад). 	ҷараёни мутолиаи рамзҳои маъмулии графикӣ, ки худӣ хонанда қабул кардааст.	<ul style="list-style-type: none"> • муайян кардани мансубияти матн ба услуби мушаххаси функционалӣ; • тартиб додани саволҳои дорои хусусияти проблемавӣ ҳангоми хондан ва пас аз хондани матн; • навиштани қарорҳои асосӣ; • кашидани нақша ва график-схема, ки сохтори матн ва муносибати қисмҳои онро нишон медиҳад; • коркард: сохтани матнҳои дуҷумдараҷа дар асоси додаҳо.

Ҷадвали 4. Намуд ва усулҳои матнҳои нопурраи таълимию илмӣ (Бунеева Е.В., Чиндилова О.В., 2014)

	Хониши шиносӣ	Хониши таҳлилӣ
Мақсад	Маълумоти асосии матнро ёфтан.	Маълумоти матнии ба таври возеҳ ва пӯшида додасударо дарёфт кардан.
Натиҷаи ҷамъбасти	Фаҳмиши маълумоти асосии матнӣ.	Фаҳмиши ҳама маълумоти матнӣ.
Усулҳои хониш	<ul style="list-style-type: none"> • муайян кардани намуди матни нопурра (ҷадвал, диаграмма, харита ва ғ.); • ошноӣ бо сохтори матн, муайян кардани шумораи сутунҳо, сатрҳо ва ғайра; • равшан кардани калимаҳои калидӣ (аломатҳо, аломатҳои шартӣ ва ғ.); • муайян кардани маъноҳои гуногун; • блокҳои матни нопурра; • таҳияи мундариҷаи асосии матни нопурра. 	<ul style="list-style-type: none"> • таҳлили сохтори матн, асосноккунии шумораи сутунҳо, сатрҳо ва ғайра; • таҳияи назари куллии мундариҷаи матн дар асоси калимаҳои калидии интиҳобшуда (аломатҳо, аломатҳои шартӣ ва ғ.); • иваз кардани блокҳои (элементҳои) маъноии матн бо эквивалентҳои васеъшудаи онҳо; • пешниҳоди мундариҷаи матни нопурра, аз ҷумла бо назардошти маълумоти дар шакли ғайримустақим пешниҳодшуда.

Усули аз ҳама самарабахши кор бо матнҳои нопурра технологияи хониши пурмаҳсул аст (Бунеева Е.В., 2013), ки метавонад муҳокимаро бо хонандагон аз рӯи баъзе масъалаҳо дар бар гирад, масалан:

- ◆ Матн чӣ ном дорад?
- ◆ Матн дар кадом шакл пешниҳод шудааст?
- ◆ Дар матн кадом маълумот оварда шудааст?
- ◆ Арзиши амалии ин маълумот дар чист?

Агар ҷадвалҳо ё диаграммаҳо баррасӣ шаванд, пас саволҳои иловагӣ истифода мешаванд:

- ◆ Маълумот дар кадом воҳидҳо чен карда мешавад? (Ин ҷо сухан дар бораи маълумотҳои рақамӣ меравад, масалан, дар дарсҳои математика: километр, метр, тонна, сентнер ва ғ.).
- ◆ Шумо кадом намуна (қолаби) маълумотро мушоҳида мекунед? Шарҳи худро барои намунаҳои муайяншуда пешниҳод кунед. (Масалан, ҳангоми баррасии муқоисаи схемаҳо ё шартҳои мушкилот мо нишон медиҳем, ки чизе бештар ё камтар аз ... мо илова ё тарҳро истифода мебарем ва агар чизе дар ... кам ё камтар бошад, пас мо зарб ё тақсими истифода мебарем).
- ◆ Оё аз намунаҳои муайяншуда истисноҳо мавҷуданд ва онҳо ба чӣ иртибот доранд? ва ғайра.

Бунеева Е.В. рӯйхати малакаҳои таҳсилоти умумӣ ва типологияи машқҳо (супоришҳо) -ро, ки хониши пурраи матнҳои нопурраи таълимию илмӣ дар синфҳои ибтидоӣ пешбинишударо (яъне дарк ва фаҳмиш) таъмин менамояд (Бунеева Е.В., 2013):

1. Қобилияти фарқ кардани матнҳои пурра ва нопура, муайян кардани намуди матни бурида: а) муайян кардани кадом гурӯҳ мансуб будани матн (оё он пурра ё нопурра); б) муайян кардани намуди матни нопурра (он чӣ гуна матни нопурра аст? Чӣ гуна шумо муайян кардед? Дар ин вазифа кадом намудҳои матнҳои нопурра пешниҳод шудаанд? Кадом матнҳоро мехонед?).

2. Қобилияти хондани матни нопурра (дарк кардани он, гирифтани маълумоти дар шакли возеҳ ва номуайян, тафсир): а) тахминҳои худро оид ба мундариҷаи матн дар асоси сарлавҳаи он; б) муайян кардани хусусиятҳои сохтори матн; в) ҷойгиркунии аломатҳои махсуси графикӣ дар ҷараёни хониш; г) равшан кардани калимаҳои калидӣ (аломатҳо); д) таҳияи маълумоте, ки дар матн дар шакли возеҳ мавҷуд аст; е) гузоштани саволҳои дорои хусусияти проблемавӣ ҳангоми хондан ва пас аз хондан; ж) таҳияи зерматн (маълумоте, ки дар матн дар шакли ғайримустақим мавҷуд аст) бо шарҳи ибораи онҳо; з) ба матни нопурра сарлавҳа гузоштан.

3. Қобилияти тарҷумаи иттилоот ба шаклҳои дигари матнӣ: а) тартиб додани матни давомдори шифоҳӣ (хаттӣ) дар асоси ин ҷадвал (диаграмма, ...); б) таҳияи қоида (таъриф, намуна) дар асоси матни нопурра; в) пешниҳоди иттилоот аз матни додашуда дар шакли ҷадвал: муайян кардани шумораи сутунҳо, сарлавҳа ва ғ.; г) пешниҳоди матни қоида (таъриф) дар шакли диаграмма, контури истинод ва ғайра.

4. Қобилияти тағир додани намуди матни қатъшаванда: тарҷумаи диаграмма ба ҷадвал ва ғайра.

5. Қобилияти мустақилона сохтан ва ороиш додани матни нопурра: а) илова кардани ҷадвал (диаграмма) бо маълумоти гумшуда; б) хондани матни пурра, равшан кардани маълумоти нав ва навиштани калимаҳои калидӣ; в) васеъ намудани матни аслии нопурра; г) хондани матни пурра ва асоснок кардани интихоби намуди матни нопурра; д) дар асоси он тартиб додани ҷадвал (диаграмма, график, диаграмма ва ғ.).

6. Қобилияти истифодаи маълумоти гирифташуда барои ҳалли масъалаи таълимӣ: а) таҳияи системаи саволҳо (супоришҳо) дар асоси мундариҷаи матни нопурраи хондашуда; б) истифодаи иттилооти гирифташуда дар вазъияти нав; в) муқоисаи маълумоти нав ва қаблан гирифташуда; г) амалисозии як лоиҳаи хурд (лоиҳа) дар мавзӯи мушаххас бо истифода аз дигар маълумоте, ки аз матнҳои нопурра гирифта шудааст.

Биёед якчанд мисолҳои истифодаи матни нопурраро дар шакли чадвал дар дарсҳои забони русӣ дида бароем.

НАМУНАИ № 1:

Йотбарсарҳо ва имлои онҳо			
Й + Э	Й + О	Й + У	Й + А
Есенин	Ёдгор	Юсуф	Яҳё

Расми 9. Қоида дар шакли чадвал

Масалан, дар китоби дарсии забони тоҷикӣ қоидаи имлои ҳарфҳои **е, ё, ю, я** дар шакли чадвал оварда шуда бошад.

Хонанда бояд онро мустақилона хонад ва дар хотир нигоҳ дорад. Агар муаллим барои боварӣ ҳосил кардани аз худ кардани ҳамаи хонандагон сӯҳбат барпо накунад, хатари он вуҷуд дорад, ки баъзе хонандагон ин қоидаро танҳо аз сабаби он ки чадвалро хонда наметавонанд, аз худ накунад. Сӯҳбатро чунин ташкил кардан мумкин аст:

Омӯзгор: Матн чӣ хел номида мешавад?

Хонанда: Чадвал

Омӯзгор: Биёед исбот мекунем.

Хонанда: Дар он сатрҳо, сутунҳо вуҷуд дорад, маълумот бо забони тоҷикӣ навишта шудааст.

Омӯзгор: Дар сатрҳои матн чӣ гуна маълумот оварда шудааст?

Хонанда: маълумот дар бораи йотбарсарҳо ва имлои онҳо.

Омӯзгор: Вай дар қадом шакл пешкаш шудааст?

Хонанда: Дар шакли чадвал.

Омӯзгор: Дар сутунҳо мо чиро дида истодаем

Хонанда: Намунаи аз қадом ҳарфҳо иборат будани йотбарсарҳо

Омӯзгор: Дар сутунҳо маълумот дар қадом шакл пешкаш шудааст?

Хонанда: дар шакли навишт, овозҳои зарурӣ, мисолҳо ба хати сурх ишорат шудааст.

Омӯзгор: Аз қадвал мо чиро омӯхтем?

Хонанда: Аз қадом овозҳо таркиб ёфтани ҳарфҳои йотбарсарро.

Намунаи № 2:

Боз як мисоли дигарро дида мебароем (бо пешниҳоди Э.Бунеева // <https://pedsovet.org/beta/article/cto-takoe-nesplosnye-teksty-i-kak-ih-citat>): хонандагон бояд қадвалеро пур кунанд " Вазифаҳои аломатҳои китобатӣ дар нутқи хаттӣ "ва сипас дар асоси қадвал дар ҳамон мавзӯ ҳикояи шифоҳӣ тартиб медиҳанд.

ВАЗИФАҲОИ АЛОМАТҲОИ КИТОБАТӢ ДАР НУТҚИ ХАТТӢ

АЛОМАТҲОИ КИТОБАТӢ	ЧӢ НАҚШРО ИҶРО МЕКУНАД?

Сарлавҳаҳои сутуни қадвал оварда шудаанд: | Аломатҳои пунктуатсия | Чӣ нақшо иҷро мекунад | ва калимаҳое, ки дар ин сутунҳо тақсим карда мешаванд: *нуқта, бисёрнуқта, аломати савол, аломати хитоб, вергул, нуқтавергул, тире, дунуқта (баён), нохунак, ду вергул, ду тире, қавс, хатм, ҷудой, таъкид/ишора.*

Барои он ки ҳамаи хонандагон супоришро фаҳманд ва матни нопурраи худро дар шакли қадвал тартиб диҳанд, корҳои зеринро иҷро кардан мумкин:

1. Сарлавҳаи қадвалро меҳонем: "Вазифаҳои аломатҳои китобатӣ дар нутқи хаттӣ."

Чӣ ошкоро гуфта шудааст? Аломатҳои китобат дар нутқи хаттӣ вазифаҳои муайян доранд. Мо "байни сатрҳо" чиро меҳонем? Якчанд аз ин функсияҳо мавҷуданд (шакли ҷамъ истифода мешавад - функсияҳо). Хонанда чӣ саволе дорад? Ин функсияҳо чандтоанд ва онҳо чӣ гунаанд?

2. Ба ин савол ҷавоб меҷӯем: номҳои сутунҳоро дар қадвал меҳонем: Аломатҳои китобатӣ. Онҳо чӣ нақш мебозанд.

Онҳо чӣ гуна маълумоти иловагӣ пешниҳод мекунанд? Аломатҳои китобатиро номбар кардан ва нақши онҳоро дар нутқи хаттӣ нишон додан лозим аст. Дар ин ҷо маълумоти зерматнӣ мавҷуд аст: ду сутун нишон дода шудааст, ки маънои ин ҳама калимаҳо бояд ба онҳо тақсим карда шуда, ба ду гурӯҳ тақсим карда шавад.

3 Мо калимаҳоеро меҳонем, ки онҳоро бояд ба қадвал гузаронем: нуқта, бисёрнуқта, аломати савол, аломати хитоб, вергул, нуқтавергул, тире, ду нуқта, нохунак, ду вергул, ду тире, қавс, хатм, ҷудой, таъкид/ишора.

Ҳама аломатҳои пунктуатсия ва гурӯҳҳои онҳо аз рӯи вазифа дар ин ҷо оварда шудаанд. Ин аст ҷавоби савол: Аломатҳои китобатӣ чанд вазифа доранд ва онҳо чӣ гунаанд. Зермазмун: аломатҳои китобатӣ бояд гурӯҳбандӣ карда шаванд ва азбаски дар рӯйхат номҳои се гурӯҳ аз рӯи вазифа мавҷуданд (ба итмом расонидан, ҷудо кардан, таъкид/ишора) ва ду сутун мавҷуданд, қадвал шаш хонача дорад. Дар супориш ин чизро кушоду равшан оварда нашудааст, аммо мо ин маълумотро «дар байни сатрҳо» пайдо кардаем.

Натиҷаи кор - қадвал аст. Дар асоси он, бояд дар бораи се гурӯҳ аломатҳои китобатӣ аз рӯи вазифа нақл кардан.

ВАЗИФАҲОИ АЛОМАТҲОИ КИТОБАТ ДАР НУТҚИ ХАТТӢ

АЛОМАТҲОИ КИТОБАТӢ	ЧӢ НАҚШРО ИҶРО МЕКУНАД?
. ... ? !	Нуқта Сенуқта/бисёрнуқта Аломати савол Аломати хитоб ба итмом расидан
, ; : —	Вергул Нуқтавергул Дунуқта/баён Тире ҷудой
«...» , ... ,	Нохунак Ду вергул таъкид/ишора

- ... - (...)	Ду тире Қавс	
---------------------	-----------------	--

Дар зер намунаи кор бо матни нопурра (чипта ба мастер-класс) оварда шудааст, ки дар он баъзе вазифаҳои дар ҷадвали 4 овардашуда иҷро карда мешаванд

Намунаи кори бо матни нопурра «Чипта ба мастер-класс»

Дар доираи дастури таълимӣ	<i>«Истироҳат дар осорхона»</i>	ба мастер-класс таклиф мекунем
<p>«Аквариуми Пластилинӣ» Муаллим: Жестовский Николай Мавод : пластилини шинокунанда</p> <p>6-уми октябр соати 12:00 Давомнокӣ : 45 дақиқа</p> <p>барои кудакони 5+</p>		
 Осорхонаи миллии санъати тасвирии Қирғизистон ба номи Гапар Айтиев	Қайдҳо аз рӯи телефонҳои 0312-664-959, 0779-526-966	Нархи чипта 150 с

Мундариҷаи кор	Шарҳ барои омӯзгор
<p>Матнро хонед ва супоришро иҷро кунед.</p> <p>Супориши 1. Ҷавоб ба саволҳо.</p>	<p>Хондани матнҳои нопурра барои хонандагон кори осон нест ва барои омӯзонидани тарзи хондани ин гуна матнҳо омӯзиши мунтазам ва кори мунтазами муаллимро талаб мекунад.</p> <p>Мо ба диққати шумо яке аз вариантҳои кор бо матни "Чипта барои мастер-класс" -ро пешниҳод мекунем. Матн ва супоришҳои он барои хонандагони синфҳои 3–4 пешбинӣ шудааст. Намунаҳои кор бо ин матн, ки дар шарҳҳо оварда шудаанд, танҳо мисолҳои</p>

Мундариҷаи кор	Шарҳ барои омӯзгор														
<p>1. Бо ин чипта шумо дар кадом мастер-класс иштирок карда метавонед?</p> <p>2. Барномаи таълимӣ, ки дар доираи он мастер-класс гузаронида мешавад, чӣ ном дорад?</p> <p>3. Мастер-класс дар кучо баргузор мешавад?</p> <p>а) дар Осорхонаи таърихӣ; б) дар Осорхонаи санъати тасвирӣ; в) дар Осорхонаи зоологӣ.</p> <p>4. Шумо дар ин мастер-класс чиро омӯхта метавонед?</p> <p>а) пайкарсозӣ аз пластилин; б) тоза кардани аквариум; в) кашидани моҳӣ.</p> <p>5. Пас аз харидани чипта, 50 сомон боқӣ мондааст. Шумо метавонед барои дӯстатон чиптаи дигар харед?</p> <p>6. Бародари хурдиатон, чорсола, мехоҳад ҳамроҳи шумо равад. Шумо метавонед онро бо худ гиред?</p> <p>7. Оғози мастер-класс соати 12:00. Модар мехоҳад бо шумо вохӯрад. Вай бояд кай ба осорхона равад?</p>	<p>имконпазир нестанд. Муаллим метавонад онҳоро ислоҳ кунад, пурра ва тағир диҳад. Пеш аз он ки хонандагонро барои хондани чипта ва иҷрои супоришҳои матн даъват намоед, бурдани кор аз рӯи дар бораи муайян кардани навъи матн ва чӣ гуна маълумотро аз ин матн гирифтани муҳим аст. Барои ин ба омӯзгор тавсия дода мешавад, ки дар мавзӯҳои зерин сӯҳбат ташкил кунад:</p> <p><i>-Ҳоло шумо дар пеши худ чиро мебинед? (Чипта). Мо аз чипта чӣ гуна маълумотро ёфта метавонем? (Чорабинӣ чӣ гуна хоҳад буд, кай баргузор мешавад, дар кадом соат, хароҷот чӣ қадар аст, ин чорабинӣ дар кучо баргузор мешавад).</i></p> <p>Акнун, ки хонандагон фаҳмиданд, ки чӣ гуна маълумот дар чипта мавҷуд аст, онҳо метавонанд ба супоришҳо гузаранд.</p> <p><i>-Биёед кӯшиш кунем, ки ин маълумотро ёбем. Барои ин, мо бояд вазифаи рақами 1-ро ба анҷом расонем ва кӯшиш кунем, ки ба ҳамаи ин саволҳо ҷавоб ёбем.</i></p> <p>Дар ин машғулият хонандагон малакаҳои хондани ҷустуҷӯиро амалӣ мекунанд. Саволҳо дар ин вазифа додашуда малакаҳои зеринро ташаккул медиҳанд: саволҳои 1–4 ба ташаккули қобилияти ёфтани ва баровардани маълумоти дар шакли возеҳ додашуда равона карда шудаанд ва саволҳои 5-7 барои истихроҷи иттилооте, ки ба таври пӯшида дода шудаанд, равона карда шудаанд.</p>														
<p>Супориши 2. Изҳороти дурустро бо аломати V қайд кунед.</p> <table border="1" data-bbox="167 1462 759 1975"> <tbody> <tr> <td data-bbox="167 1462 663 1581">1) Барои иштирок дар мастер-класс дар осорхона аз қайд гузаштан мумкин.</td> <td data-bbox="663 1462 759 1581"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="167 1581 663 1621">2) Осорхона дар Қирғизистон аст.</td> <td data-bbox="663 1581 759 1621"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="167 1621 663 1700">3) Бачагон ба мастер – класс 6-уми октябр мераванд.</td> <td data-bbox="663 1621 759 1700"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="167 1700 663 1740">4) Нархи чипта 150 сом аст.</td> <td data-bbox="663 1700 759 1740"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="167 1740 663 1818">5) Давомнокии мастер-класс 1 соат.</td> <td data-bbox="663 1740 759 1818"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="167 1818 663 1897">6) Бачагон номи устоди мастер – класс гузарандаро наредонанд.</td> <td data-bbox="663 1818 759 1897"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="167 1897 663 1975">7) Барои кор дар мастер-класс пластилин лозим аст.</td> <td data-bbox="663 1897 759 1975"></td> </tr> </tbody> </table>	1) Барои иштирок дар мастер-класс дар осорхона аз қайд гузаштан мумкин.		2) Осорхона дар Қирғизистон аст.		3) Бачагон ба мастер – класс 6-уми октябр мераванд.		4) Нархи чипта 150 сом аст.		5) Давомнокии мастер-класс 1 соат.		6) Бачагон номи устоди мастер – класс гузарандаро наредонанд.		7) Барои кор дар мастер-класс пластилин лозим аст.		<p>Корро аз рӯи вазифаи дуюм бо роҳҳои гуногун ташкил кардан мумкин аст. Масалан, хонандагон мустақилона метавонанд корро иҷро кунанд: аввал онҳо матнро мехонанд, сипас ба саволҳои додашуда ҷавоб медиҳанд, изҳороти дуруст ва ғалатро қайд мекунанд ва сипас дар пурсиши фронталӣ интихоби худро шарҳ медиҳанд. Варианти дуввум кор дар ҷуфт аст: як хонанда танҳо изҳороти дурустро меҷӯяд ва шарҳ медиҳад, дуюм - изҳороти нодурустро. Варианти сеюм кори гурӯҳӣ мебошад. Гурӯҳҳо вазифаҳоро иҷро мекунанд ва сипас муқоиса мекунанд, ки кӣ чанд изҳороти рост / нодурустро ёфтааст. Ин машқ имкон медиҳад, ки диққати хонандагон ба ҷанбаҳои инфиродии матн ҷалб карда шавад, муайян карда шавад, ки матн то чӣ андоза дуруст фаҳмида шуд / то чӣ андоза маълумоти дар шакли возеҳ пешниҳодшуда азхуд карда шуд.</p>
1) Барои иштирок дар мастер-класс дар осорхона аз қайд гузаштан мумкин.															
2) Осорхона дар Қирғизистон аст.															
3) Бачагон ба мастер – класс 6-уми октябр мераванд.															
4) Нархи чипта 150 сом аст.															
5) Давомнокии мастер-класс 1 соат.															
6) Бачагон номи устоди мастер – класс гузарандаро наредонанд.															
7) Барои кор дар мастер-класс пластилин лозим аст.															

Мундариҷаи кор	Шарҳ барои омӯзгор												
	– Биёед тафтиш кунем, ки ин матнро то чӣ андоза дуруст фаҳмидем. Вазифаи № 2-ро ба анҷом расонед. Дар матн (дар чипта) маълумоти тасдиқшударо қайд кунед (зери хат ё давра ва ғ.).												
<p>Супориши 3. «Оё мумкин аст ё не?» Калимаҳоро дар 3 сутун нависед.</p> <p>Калимаҳои ёридиҳанда: ба мастер-класс тавассути телефон обуна шудан; ба мастер-класс бепул иштирок кардан; агар синну соли шумо аз панҷ боло бошад, дар мастер – класс иштирок кардан; бо либоси беруна ба дарун даромадан; овардани кӯдакони то панҷсола; 16 октябр дар мастер-класс иштирок кардан; бо нархи 150 сом билет харидан; шаклҳои аз пластилин сохта шударо ба расм гирифтани.</p> <table border="1" data-bbox="165 943 722 1126"> <thead> <tr> <th>МУМКИН</th> <th>МУМКИН НЕСТ</th> <th>МАЪЛУМОТ НЕСТ</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	МУМКИН	МУМКИН НЕСТ	МАЪЛУМОТ НЕСТ										<p>Вазифаи № 3 ба муаллим имкон медиҳад, ки то чӣ андоза дақиқ азхуд карда шудани маълумоти дар шакли ғайримустақим пешниҳодшударо тафтиш кунад. Ғайр аз ин, ҳангоми иҷрои ин вазифа, хонандагон қобилияти тағир додани намуди матни нопурраро / тарҷумаи иттилоотро ба шаклҳои дигари матн инкишоф медиҳанд. Иҷрои инфиродии машқ тавсия дода мешавад. Пеш аз он, муаллим бояд бо хонандагон муҳокима кунад, ки чӣ гуна онҳо қадвалро месозанд; аз онҳо хоҳиш карда шавад, ки чӣ гуна маълумотро дар қадвал ҷойгир кунанд; сарлавҳаҳои сутун ва миқдори сатрҳо муҳокима карда шавад; дар ҳолати зарурӣ, диққати хонандагон ба он ҷалб карда шавад, ки шумораи сатрҳо нишон медиҳад, ки онҳо дар сутуни муайян чанд ибораро дохил карда метавонанд. Барои иҷрои индивидуалии супориш вақт ҷудо карда, сипас дар гурӯҳи калон муҳокима ташкил кардан лозим аст.</p>
МУМКИН	МУМКИН НЕСТ	МАЪЛУМОТ НЕСТ											
<p>Супориши 4. Он чӣ ки дар мастер – класс омӯхтаед, нависед?</p> <p>Варианти 1. Он чӣ ки дар мастер – класс омӯхтаед, нависед? Барои ин ҷумлаҳоро пурра кунед. Ман дониستم, ки мастер – класс ном дорад. _____. Вай дар баргузор мегардад _____. _____. Мастер-класс _____, дар соати _____ сар мешавад. Нархи чипта _____. Ба вай аз рӯи _____ аз қайд гузаштан мумкин. _____. _____. Дар мастер-класс фақат кӯдакони _____ иштирок карданишон мумкин аст _____.</p> <p>Варианти 2. Дар бораи мастер-класс чиро донистед, нависед. Қадвалро пур кунед.</p> <table border="1" data-bbox="165 1973 722 2074"> <tbody> <tr> <td>Ном</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Сана ва вақт</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ҷойи гузариш</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Ном		Сана ва вақт		Ҷойи гузариш		<p>Вазифаи № 4 самаранок аст. Аз як тараф, ҳангоми иҷрои ин вазифа хонандагон қобилияти тағир додани намуди матни нопурраро инкишоф медиҳанд, аз тарафи дигар, хонандагон сохтани матни худро меомӯзанд.</p> <p>Хонандагонро барои иҷрои ин вазифа дар дарс (агар вақт дошта бошед) ё ҳамчун вазифаи хонагӣ иҷро кардани онро пешниҳод кардан мумкин.</p> <p>Вариантҳои дар супориш пешниҳодшуда ба муаллим имкон медиҳанд, ки маҳсулоте, ки хонандагон эҷод мекунанд, дифференсия кунад. Вариантҳои яқум ва дуҷум ба хонандагоне равона карда шудаанд, ки қобилияти онҳо ҳанӯз ба қадри кофӣ рушд наёфтаанд, то дар асоси матни нопурра матни пурраи худро созанд.</p> <p>Конструксияҳои пешниҳодшуда дар варианти 1 ва маълумоте, ки аз матни чипта гирифтани мумкин аст, дар варианти 2, барои онҳо асос шуда хизмат мекунад. Вариантҳои № 3 барои хонандагоне пешбинӣ шудааст, ки мустақилона матн эҷод карда метавонанд.</p> <p>Худи муаллим метавонад вариантҳои супоришро тақсим кунад, бо назардошти он,</p>						
Ном													
Сана ва вақт													
Ҷойи гузариш													

Мундариҷаи кор		Шарҳ барои омӯзгор
Муддат/давомноӣ		<p>ки ин ё он хонанда аз ӯҳдаи кадом масъала баромада метавонад. Ин барои ҳама вазъияти муваффақиятро ба вучуд меорад. Аз тарафи дигар, ба хонандагон мустақилона як варианти барояшон қолибро интихоб карданро пешниҳод кардан мумкин. Азбаски супориш самаранок аст, ба иҷро хонандагон бояд баҳо дода шавад. Ин, масалан, тавассути ба хонандагон пешниҳод намудани меъёрҳои баҳогузорӣ ба бароварда мешавад.</p> <p>– Агар шумо хоҳед, ки барои ин супориш "5" гиред, шумо бояд шартҳои дар меъёрҳои арзёбӣ тавсифшударо риоя кунед:</p> <p>1. Ҳангоми сохтани матн ҳадди ақал 8 далели дар чипта овардашуда инъикос карда мешавад - 4 ҳол (барои ҳар яки онҳо 0,5 ҳол).</p> <p>2. Матн дуруст навишта шудааст (бидуни хатои имловӣ, пунктуатсионӣ) - 1 ҳол. Арзёбии меъёри ба муаллим имкон медиҳад, ки ҳангоми тафтиши қори хонандагон бештар объективӣ бошад. Бояд ба хотир гирифта шавад, ки ҳатто хонанда ҳангоми навиштани матн ба хатогиҳои зиёди грамматикӣ роҳ дода бошад ҳам, ҳангоми гузоштани баҳо танҳо як ҳол бардошта мешавад (ҳолатҳои мавҷуданд, ки дар дарс танҳо барои саводнокии матни хаттӣ баҳо гузошта мешавад: агар хонанда супоришро иҷро карда, аммо зиёда аз 5 хато кунад, вай "2" мегирад, гарчанде ки вай ин вазифаро умуман иҷро накарда ҳам "2" гирифта метавонист. Дар ин ҳолат хатаре вучуд дорад, ки хонанда дафъаи оянда ҳатто кӯшиш намекунад, ки чунин вазифаҳоро иҷро кунад, бо назардошти он ки дар ҳама ҳолат ӯ "2" мегирад).</p>
Нарх		
Синну соли иҷозад додашуда		
Муаллим		
Телефонҳои барои ба мастер – класс қайд шудан		
<p>Варианти 3. Дар бораи мастер-класс чиро донистед, нависед.</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>		

2.2. САВОДНОКИИ ХОНИШРО ЧӢ ГУНА САНЧИДАН МУМКИН АСТ?

Саводнокии хониш бо ёрии саволҳои ва супоришҳои махсус санчида мешавад, ки ҳангоми тайёр кардани онҳо сатҳҳои фаҳмиши матн ба назар гирифта мешаванд. Тавсифи малакаҳои, саволҳои ва вазифаҳои ба ин сатҳҳо мувофиқ дар ҷадвали 5 оварда шудааст.

Ҷадвали 5. Саводнокии хониш: сатҳҳои фаҳмиши матн (Логвина И., Рождественская Л., 2012)

Сатҳи фаҳмиши матн	Мураккабии сатҳ	Рӯйхати малакаҳои санҷидашуда	Хели саволҳо	Хели супоришҳои матнӣ
Фаҳмиши умумӣ	Шинохтан Фаҳмидан Истифода кардан	1) мавзӯ ва ғояи асосии матнро муайян кардан;	Мавзӯи матн чи хел аст?	<ul style="list-style-type: none"> • бо интихоби ҷавоб (масалан, матн бо холигиҳо); • муқаррар кардани мувофиқат; • чизҳои нолозимро истисно кардан; • гурӯҳбандӣ кардани иттилоот; • муайян кардани пайдарпай; • ба қиёс, саволҳо бо ҷавоби маҳдуд ё бо ҷавоби кӯтоҳи кушода.
		2) муайян кардани мавзӯ ё ғояи асосӣ аз сарлавҳаи матн;	Сарлавҳа чиро инъикос мекунад: мавзӯ ё ғояи асосии матн?	
		3) фарқи ду ва ё зиёда матнҳоро ёфтани / мундариҷаи матнҳоро муқоиса кардан;	Ин матнҳоро чӣ муттаҳид мекунад? Онҳо чи фарқ доранд?	
		4) маълумоти асосиро аз маълумоти дуюмдараҷа фарқ кардан	Дар бораи чӣ хел мушкилот мушкилот ...? Кадом чорабинӣ ...? Чӣ тағирот ...? Қаҳрамонро чӣ водор кардааст ...? Муаллиф киро номбар мекунад ... / ҳисоб мекунад ...?	
Дарёфт намудани маълумот	Шинохтан Фаҳмидан Истифода бурдан	5) матнро зуд дида баромадан;	Дар матн чанд қаҳрамон вучуд дорад? Пайдо кунед, ки намуди персонажи асосӣ дар кучо тасвир шудааст? Ва ғ.	
		6) сохтори маъноии матнро муайян кардан ва маълумоти заруриро интихоб кардан;	Дар қисми якуми матн чӣ гузориш дода шудааст? Дар дуюм? Дар сеюм? Чӣ гуна ҳар як қисмро номгузорӣ кардан мумкин аст? Ва ғайра.	
		7) пайдо кардани маълумоти зарурӣ, ки дар савол ифода шудааст;	Шумо ба фикри муаллиф ҳамфикр ҳастед? Чаро? Сабаби посухи худро биёваред.	
		8) маълумоти дар матн мавҷудбударо бо маълумоте, ки аз дигар манбаъҳо гирифта шудааст / бо таҷрибаи шахсӣ вобаста кардан	Оё шумо розӣ ҳастед, ки.... Чаро? Сабаби посухи худро биёваред.	
Интерпретатсияи матн	Истифода бурдан Таҳлил	9) маълумоти дар матн мавҷудбударо бо маълумоти манбаъҳои дигар / таҷрибаи шахсӣ вобаста кардан;	Мувофиқат намо ...	<ul style="list-style-type: none"> • саволҳо бо ҷавобҳои муфассали кушода;

Сатҳи фаҳмиши матн	Мураккабии сатҳ	Рӯйхати малакаҳои санҷидашуда	Хели саволҳо	Хели супоришҳои матнӣ
		10) оид ба мундариҷаи матн хулоса баровардан;	Шумо дар ин ҳолат чӣ кор мекардед?	<ul style="list-style-type: none"> • супоришҳо барои ташбеҳ, вазифаҳои, ки посухҳои асоснокро талаб мекунанд; • супоришҳо барои интиҳоби хусусиятҳои муҳим; • муқоисаи ашё.
		11) пайдо кардани далелҳои тасдиқунандаи ақидаҳо / изҳорот:	Дар матн далел / далелҳои дастгирии изҳоротро пайдо кунед ...	
		12) сарлавҳаи матнро шарҳ додан:	Шумо сарлавҳаи матнро чӣ гуна мефаҳмед? Матнро боз чӣ гуна номидан мумкин? Чаро?	
Рефлексия дар сатҳи мазмуни матн	Анализ Синтез Арзёбӣ	13) маълумоти объективӣ ва субъективиро фарқ кардан;	Муносибати худро ба мавқеи муаллиф / қаҳрамон баён кунед	<ul style="list-style-type: none"> • саволҳо бо ҷавобҳои муфассали кушода; • супоришҳо барои ташбеҳ, вазифаҳои, ки посухҳои асоснокро талаб мекунанд; • супоришҳо барои интиҳоби хусусиятҳои муҳим; • муқоисаи ашё.
		14) маълумоти матнро бо далелҳо / рӯйдодҳои воқеият пайваст кардан;	Муаллиф ба қаҳрамони худ чӣ хел муносибат дорад? Чаро шумо чунин мешуморед? Фикри худро асоснок кунед.	
		15) нуқтаи назари худро асоснок кардан;	Дар ин порча чӣ чиз шуморо бештар ба ҳайрат овард? Чаро?	
		16) маълумотро бо таҷрибаи ҳаёти аолқаманд кардан.	Ин маълумот дар кучо муфид буда метавонад?	
Рефлексия дар сатҳи шакли додани матн	Анализ Синтез Анализ	16) киноя, мазҳака, тобишҳои гуногуни маъноӣ, ки бо калимаи ифода ёфтаанд, ошкор сохтан;	Оё муаллиф / персонаж ҳисси ҳазлу шӯҳӣ дорад? Аз матн мисолҳо оред.	<ul style="list-style-type: none"> • вазифаҳои озод бо ҷавобҳои кушода; • саволҳои, ки таҳия ва далели андешаи худро талаб мекунанд; • матнҳо бо хатогиҳо; • вазифаҳои оид ба барқароркунии воқеаҳо.
		17) бо асарҳои дигар, бо маълумоти дигар муқоиса кардан.	Ин мавзӯ дар кадом асарҳои дигар ба миён омадааст? Қаҳрамонони ин асарҳоро муқоиса кунед?	

2.3. МАТН ҲАМЧУН ЗАМИНАИ РУШДИ ҲАМАҶОНИБАИ ЧОР НАМУДИ ФАЪОЛИЯТИ НУТҚ (ХОНДАН, ГҶШ КАРДАН, ГУФТАН, НАВИШТАН)

Дар доираи CLIL, ҳангоми кор бо матнҳо дар дарсҳо, муносибати мунтазам ба омӯзиши забон татбиқ карда мешавад, ки ба раванди таълим дохил намудани фаъолиятҳо дар назар дорад, ки ба рушди ҳар чаҳор малакаи нутқ: гӯш кардан, гуфтан, хондан ва навиштан равона карда шудаанд.

Меъёри азхудкунии намудҳои асосии фаъолияти нутқ дар заминаи салоҳияти коммуникатсионии шахс гузошта мешавад ва дар чунин қобилиятҳои ӯ ифода меёбад,

ба монанди дарк кардани қобилияти нутқи солим (қобилияти гӯш кардан) ва калимаи чопшуда (қобилияти хондан); ва инчунин бо дарназардошти шароити муоширати шифоҳӣ (қобилияти навиштан ва сухан гуфтан) фикрҳои худро ба тарзи шифоҳӣ ва хаттӣ ба таври салоҳиятнок, дақиқ, мантиқан мувофиқ, ба тарзи ифода баён кунанд.

Салоҳияти коммуникативиро дар дарсҳои гуногуни мактаби ибтидоӣ ташаккул додан мумкин аст. Дар ҳар як чунин дарс, хонандагон матнҳои таълимиро меҳонанд, қайдҳо мегузаронанд, пас аз хондани матн фикрҳои худро баён мекунанд ва гӯш медиҳанд, ки чӣ гуна дигарон онро иҷро мекунанд.

Масалан, агар кор бо матн **дар дарсҳои забон** сурат гирад, фуру рафтан ба матн сурат мегирад, таҳлили матни пешниҳодшуда (деформатсия, нотамо, бо қисмҳо, ҷумлаҳо, калимаҳои партофташуда ва ғайраҳо), кори луғат, худбаҳодиҳӣ гузаронида мешавад. Супоришҳои гуногун пешниҳод карда мешаванд: барқарор кардани матн бо истифода аз калимаҳо, ибораҳои калидӣ, навиштан бо калимаҳои худ, дар асоси дониши худ ва бо ҷустуҷӯи маълумоти иловагӣ (луғатҳо, энциклопедияҳо, матнҳои дигар бо маънои монанд). Тавзеҳот ба асари хондашуда (2–3 ҷумла), сабти тасвири манзара ё портрети персонаж, санҷиши қалам (таълифи шумораҳо, афсонаҳо, ҳикояҳо). Ба кор бо калима диққати махсус дода мешавад, ки хондани он бо ҳичо, тақсим кардани калимаҳо ба ҳичоҳо барои интиқол, муайян кардани ҳичои заданок иборат аст. Кор бо калимаҳо, ибораҳо, ҷумлаҳо ва инчунин бо тамоми матнҳои алоҳида кор фармудани хотираи визуалиро фароҳам меорад, ки маънои хушғоҳии имлови ро инкишоф медиҳад.

Дар дарсҳои математика: кор бо супоришҳои матнӣ. Пеш аз интиҳоби ин ё он амали ҳалли он, таҳлили масъала гузаронида мешавад, байни маълумот ва маълумоти дилхоҳ робита барқарор карда мешавад. Табдил додани супориши матнӣ ба ҷадвал, диаграмма, модели графикӣ ва баръакс. Муаллим инчунин ба кор оид ба матни масъала характери эҷодӣ медиҳад: тағир додани савол ё шарт, гузоштани саволҳои иловагӣ. Ин имкон медиҳад, ки ҷаҳонбинии кӯдакро васеъ кунад, бо воқеияти атроф робита барқарор кунад.

Дар дарсҳои санъати тасвирӣ: тасвири эпизодҳои алоҳида ва асарҳои хурд; тамошо ва муқоисаи тасвирҳои рассомони гуногун ба як матн; тасвирҳои китобҳои худсохт, истифодаи рангҳо барои расонидани муносибати онҳо ба қаҳрамонони асар, дарсҳои эҷодиёти коллективӣ дар мавзӯҳои хониш.

Дар дарсҳои ватаншиносӣ: нишон додани хусусиятҳои муҳим ва ғайримуҳим, тасниф, дарки ғояи асосии матни илмӣ, сабти натиҷаҳои мушоҳидаҳо; истифодаи кроссвордҳо. Матнҳои ҳаҷман хурд, ки дорои хусусияти таълимӣ ва маърифатӣ доранд, интиҳоб карда мешаванд. Ин имкон медиҳад, ки ба қобилияти арзёбӣ, хулосабарорӣ, арзёбӣ кардан ва мисолҳои худро овардан, инчунин донишро дар бораи оламу атроф такмил медиҳад.

Дар дарсҳои технология: кор бо унсурҳои матн, кор бо маводи энциклопедӣ, таҳияи китобҳои худсохт, корҳои эҷодии гурӯҳӣ ("Хонаҳои афсонавӣ", "Меҳмонӣ дар афсона" ва ғ.).

Корро дар **дарсҳои АБХ** тавре ташкил кардан мумкин аст, ки ба донишҷӯён имконият диҳанд, ки ғояҳои навро таҳия кунанд, мавқеи худро муайян кунанд, аз таҷрибаи шахси истифода баранд, хонанд, бинависанд, қайдҳо кунанд ва ғ.

Резюме

Ҳамин тариқ, бо таълими ҳамгиرويи фан ва забон, кор бо матн на танҳо рушди малакаҳои хондан ва фаҳмиширо таъмин мекунад, балки таълими ба ҳам алоқаманди тамоми намудҳои фаъолияти нутқро низ ҳавасманд мекунад. Истифодаи матнҳои пурра ва нопурра дар дарс ба хонандагон имкон медиҳад, ки дар матнҳо маълумоти гуногун пайдо кунанд, фаҳманд ва таҳлил кунанд, чизҳои хондаашонро тафсир ва арзёбӣ карда тавонанд. Дар натиҷаи кор бо матн, хонандагон малакаҳои умумии таълимиро ташаккул медиҳанд, ки хониши мукамалро таъмин мекунанд (яъне дарк ва фаҳмиш). Кор бо матн муносибати мунтазамро ба омӯзиши забон ба назар мегирад, ки ба раванди таълим дохил кардани фаъолиятҳоеро дар назар дорад, ки ба рушди ҳар чор малакаи фаъолияти нутқ: гӯш кардан, гуфтан, хондан ва навиштан равона карда шудаанд.

ҚИСМИ 3. СКАФФОЛДИНГ: ДАСТГИРИИ ХОНАНДАГОН ДАР ЧАРАЁНИИ ОМУЌИШИ МУНДАРИҶАИ ФАН ВА ЗАБОН

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Скаффолдинг чист?
- ◆ Скаффолдинг дар омӯзиши ҳамгирошудаи фанҳо ва забон чӣ нақш мебозанд?
- ◆ Скаффолдинг ба кадом принципҳо асос ёфтааст?

3.1. СКАФФОЛДИНГ ҲАМЧУН АСОС БАРОИ ТАТБИҚИ CLIL

Скаффолдинг чист?

Скаффолдинг дар раванди таълими ҳамгирошудаи фанҳо ва забон нақши муҳим дорад.

Скаффолдинг (Гиббонс (Gibbons, 2015) аз асарҳои равоншиноси рус Лев Выготский (1932–34) сарчашма мегирад, ки онро психологи амрикоӣ Чаром Брунер (1966) таҳия кардааст (ниг. Модули 1. Татбиқи таълими дифференсиалӣ дар мактаби ибтидоӣ) ва ин як равиш буда, ба кӯдак имконият медиҳад, ки мушкилотро ҳал кунад, супоришро иҷро кунад ё ба ҳадафҳои дарсӣ бирасад, ки дар марҳилаи муайян аз қувва ва имкониятҳои инфиродии ӯ берун бошад (ба гуфтаи Ч. Брунер).

Ғояи асосӣ: скаффолдинг

Ғояи скаффолдинг дар асоси асарҳои Л. Выготский (1932–34) таҳия шуда, дар асарҳои Вуд, Брунер ва Росс (1966) тақвият дода шудааст. Бинобарин барои сохтани иморатҳо аз зинаҳои сохтмонӣ истифода мекунам ва пас аз ба итмом расидани бино, пояҳо бардошта мешаванд. Ҳангоми таълим бо CLIL, ҳамин равиш тавассути ташкили кумак ба хонандагон истифода мешавад (маҷозан «скаффолдинг» - «зинаҳои сохтмонӣ»).

Кумак аз скаффолдинг чӣ фарқ дорад?

Намунаи кумак ҳолатест, ки дар он хонанда аз муаллим чӣ гуна навишта шудани калимаро мепурсад ва муаллим онро бо ҳиҷоҳо ҷудо карда ба ӯ дикта мекунад.

Агар ба ҷои ин, муаллим аз шогирд талаб кунад, ки калимаро худаш ба ҳиҷоҳо ҷудо карда талаффуз кунад ва пас онро нависад - **ин намунаи скаффолдинг аст**. Хонанда худӣ ҳамон масъаларо ҳал мекунад, аммо мустақилона худаш ҳал мекунад.

Технологияи скаффолдинг ҳамчун намуди махсуси таълим ҳисобида мешавад, ки дар ҳолатҳои ҳамкориҳои муаллим ва хонандагон дар раванди ҳалли масъалаҳои таълимӣ ба амал меояд. Ба муаллим лозим аст, ки 1) ба хонанда дар иҷрои вазифаҳои кумак кунад, ки то ҳол мустақилона аз ӯҳдаи он намебарояд; 2) ба хонанда иҷозат диҳад, ки чунин ҳаҷм ё чунин як қатор вазифаҳоро иҷро кунад, ки аллакай мустақилона аз ӯҳдаи

он баромада тавонад. Ин технология дар асоси ғояи Л.С. Выготский дар бораи минтақаи рушди наздик (ӯ дар асарҳои 1932-34 ифода ёфтааст), вақте ки ихтилофи байни сатҳи воқеӣ (вақте ки донишҷӯ мустақилона метавонад масъалаи таълимро ҳал кунад) ва сатҳи рушди эҳтимолӣ (ки хонанда метавонад танҳо бо ёрии муаллим ё дар ҳамкорӣ бо хонандагони дигар ба даст орад).

Моҳияти технология аз дастгирии мунтазам иборат аст: муаллим бо кумаки супоришҳо ва дастурҳои махсуси маърифатӣ ё проблемавӣ-чустучӯӣ ба хонанда кумак мекунад ва дар асоси таҷрибаи худ ба хонанда дар самти кашфи дониши нав ҳидоят мекунад ва ин дастгирӣ дар амалия метавонад дар шаклҳои гуногун ифода карда шавад, масалан, дар шакли блок-схемаҳо, саволҳои асосӣ ё роҳнамо, тавсияҳо ва ғайра.

Дастгирӣ дар заминаи ҳамгироии фаннӣ ва забон ба якчанд мақсадҳо хидмат мекунад (Meyer O., 2013):

1. Кам кардани бори маърифатӣ ва забонӣ ҳангоми пешниҳоди мундариҷаи фаннӣ (дар асоси маводи асли). Ин чунин маъно дорад, ки муаллим ба хонандагон барои фаҳмидани мундариҷа ва забони ҳама гуна маводи таълимӣ кумак мерасонад.
2. Ба хонандагон иҷозат дода шавад, ки вазифаи таъиншударо бо сохтори мувофиқи дастгирӣ иҷро кунанд.
3. Дастгирии хонандагон дар пешниҳоди маҳсулоти ниҳой. Муаллим ибораҳо, луғат ва таркибҳои калимаҳоро барои иҷрои супориш таъмин менамояд. Он ба хонандагон кумак мекунад, ки андешаҳои худро мувофиқи фанни муҳокима баён кунанд.

Ин «дастгирӣ» аз он ҷиҳат зарур аст, ки маводи асли (аутентӣ) дорои луғат ва вазифаҳои грамматикӣ ношинос мебошад, ки барои шогирдон душворфаҳм аст. Аз ин рӯ, саволу супоришҳо бояд барои дарки осонтари мундариҷаи дарс, дарки мазмуни фан ва забони омӯхташаванда махсус ташкил карда шаванд; қор бо харитаҳо, диаграммаҳо ё расмҳо бояд доимо дар амал татбиқ карда шаванд ва қисми чудонашавандаи ҳар як дарси CLIL гардад. Гузашта аз ин, стратегияи дастгирии скаффолдинг ба хонандагон дар сохтани гуфтаҳои нутқӣ бо забони ғайримодарӣ кумак намуда, эътимоди онҳоро ба қобилиятҳои худ зиёд мекунад (ниг. Ҷадвали 6).

Ҷадвали 6. Намудҳои скаффолдинг

Скаффолдинг шифоҳӣ (ба рушди малақаҳои забонии хонандагон нигаронида шудааст)	Скаффолдинги мувофиқӣ (усулҳои ҳамкорӣ ва иҷрои сохтори супоришҳо)	Скаффолдинги дастурӣ (шунандагонро дар раванди таълим дастгирӣ мекунад)
<ul style="list-style-type: none"> • дигаргунсозӣ; • бо истифода аз техникаи "баланд-баланд"; • баровардани таърифҳо аз контекст; • бо истифода аз техникаи "think-aloud"⁴; • баровардани таърифҳо аз контекст; • таҳияи саволҳо оид ба таксономияи Блум⁵; 	<ul style="list-style-type: none"> • фаъолонидани донишҳои мавҷуда; • тақсим ба ҷуфтҳо / гурӯҳҳо, ки дар он хонандагони дорои сатҳи пасти дониш бо хонандагони дорои сатҳи баландтар муносибат мекунанд; • технологияи "think-pair- 	<ul style="list-style-type: none"> • ташкилкунандаҳои графикӣ; • аёниятнокӣ, истифодаи расмҳо; • девори • луғавии интерактивӣ (Девори калимаҳо); • луғатҳо; • ҷойгиркунии ҷадвал; • тақсим ба категорияҳо.

⁴ Муфассал: https://www.readingrockets.org/strategies/think_alouds

Скаффолдинг шифоҳӣ (ба рушди малакаҳои забони хонандагон нигаронида шудааст)	Скаффолдинги муурофиавӣ (усулҳои ҳамкорӣ ва иҷрои сохтори супоришҳо)	Скаффолдинги дастурӣ (шунандагонро дар раванди таълим дастгирӣ мекунад)
<ul style="list-style-type: none"> • навиштани маслиҳатҳо; • истифодаи мақсадноки антонимҳо ва муродифҳо; • такмил додани ҷавобҳои хонандагон; • истифодаи самараноки вақти интизорӣ; • истифодаи ибораҳои, ки аксар вақт дар дарс такрор мешаванд; • возеҳ талаффузи калимаҳо (дар ҳолати зарурӣ оҳиста); • аниқ кардани изҳорот; • машқҳои забонӣ барои ташкили графикаи калимаҳо; • рушди малакаҳои дигаргунсозӣ. 	<p>share”⁵;</p> <ul style="list-style-type: none"> • фардикунонии дониш; • техникаи "зигзаг"; • техникаи “ dictogloss”⁶; • истифодаи супоришҳои гуногуни мунтазам; • доираи вазифаҳои Г.Гиббонс (шифоҳӣ-ғайрирасмӣ, шифоҳӣ-расмӣ, • хаттӣ-ғайрирасмӣ, хаттӣ-расмӣ); • муҳокимаи дараҷавӣ; • моделиронӣ, бозиҳои нақшофарӣ. 	

Характеристикаи скаффолдинг

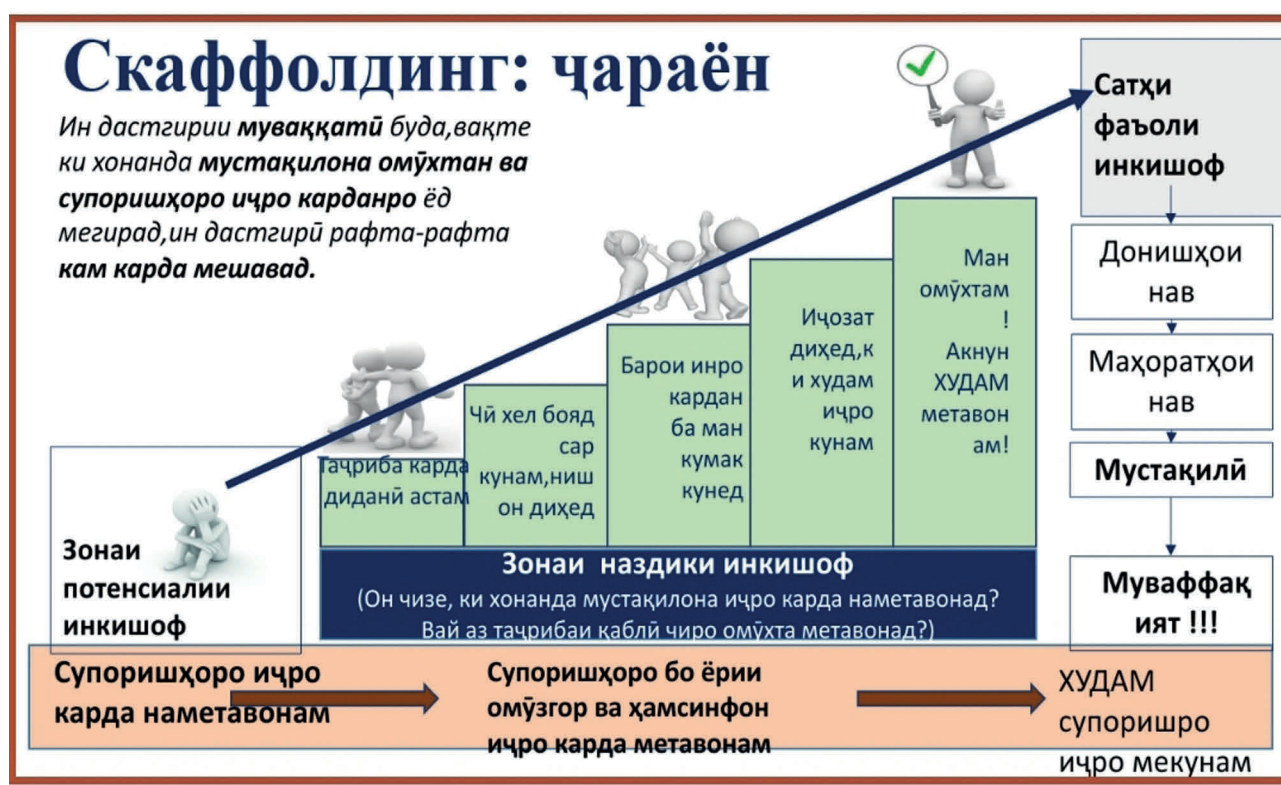
1. Шиносой бо ҳадафи дарс тавассути таҳияи саволҳои марказӣ (ин ба хонандагон кумак мекунад, ки манзараи дарси ояндаро пурра бинанд).
2. Дастур додан ба иҷрои супоришҳо (фаҳмонидани он, ки хонандагон бояд барои ба даст овардани натиҷаи пешбинишуда чӣ кор кунанд).
3. Ҳангоми иҷрои супоришҳо хонандагон бояд ҳамеша дар ҳолати равон бошанд, барои ин бояд қадамҳо ва дастурҳо барои иҷрои супоришҳо дақиқ муайян карда шаванд.
4. Скаффолдинг ҳамеша бо арзёбии формативӣ ҳамроҳӣ карда мешавад (барои ин бояд рубрикаҳои арзёбӣ доштан зарур, арзёбии меъёрӣ истифода бурда мешавад).
5. Таъмини манбаъҳои зарурӣ, дар ҳоле ки зарур аст, ки ба хонандагон имконият фароҳам оварда шавад, ки маълумоти заруриро худашон пайдо кунанд.
6. Пешгирии тарсу ҳарос, ноумедӣ ва дигар ҳиссиётҳои негативӣ. Муаллим ҳамчун илҳомбахш ва ёвар амал мекунад.
7. Дарс бо ҳамроҳии скаффолдинг бояд дар речаи меҳнати саҳт гузаронида шавад. Ҳатто вақте ки хонандагон танҳо дар кор саъй мекунанд, самаранок ҳисобида мешаванд.
8. Скаффолдинг барои сохтани дониш кумак мекунад, имкон медиҳад, ки

⁵ Муфассал: <https://www.readingrockets.org/strategies/think-pair-share>

⁶ Муфассал: <https://englishpost.org/dictogloss/>

маънои мавзӯи омӯхташуда барои ташаккули салоҳиятҳо муайян карда шавад.

Нишондиҳандаи асосии скаффолдинг "кумаки камшаванда" -и муаллим буда, яъне кам кардани дараҷаи шиддатнокии кумак то лаҳзаи комилан мустақил ва мустақил шудани хонанда мебошад (расми 10). Агар нишондиҳандаҳои самаранокӣ нишон диҳанд, ки хонанда дар роҳи мустақилона иҷро кардани малакаи мақсаднок қарор дорад, пас дастгирии муаллим тадриҷан «кам карда мешавад» ва сипас комилан нопадид мешавад. "Кумак камшаванда" -и муаллим дар оғози ташаккули малака метавонад зуд-зуд ва пурмазмун бошад ва дар ниҳоят он ба таври назаррас коҳиш ё тамоман ғойб шавад. Аммо, агар хусусиятҳои дастовардҳои таълимӣ нишон диҳанд, ки хонанда ба пешрафти кофӣ ноил нашуда истодааст, дастгирӣ илова кардан мумкин аст.

Расми 10. Скаффолдинг: чараён

Афзалиятҳои асосии скаффолдинг ҳавасмандӣ ва самаранокӣ мебошанд. Ҳамин ки сатҳи азҳудкунии малака баланд шуд, хонандагон ҳисси мустақилиятро дар омӯзиш пайдо мекунад, ки ин онҳоро барои такмили минбаъда ҳавасманд мекунад.

Тадқиқоти Оливер Мейер нишон медиҳад, ки хонандагон, ки дар омӯзиши забон мисли дигарон лаёқатманд нестанд, аз истифодаи сохторҳои ёрирасон манфиати зиёд доранд. Ҳавасмандии онҳо барои омӯختани забон аксар вақт ғангоми фаҳмидани он ки чӣ гуна ва бо кадом тартиб амал кардан ва кадом ибораҳоро истифода бурдан лозим аст, масалан ғангоми тасвири суратҳо, таҳлили диаграммаҳо ё тафсири мултфилмҳо зиёд мешаванд (Meyer O., 2013).

3.2. ПРИНЦИПҲОИ ТАЪЛИМ, КИ ДАР АСОСИ СКАФФОЛДИНГ МАВҶУДАНД

Барои самаранок истифода бурдани скаффолдинг дар раванди таълими ҳамаи рошудаи фанҳо ва забон, муаллим бояд принципҳои роия кунад, ки дар

синфҳо вазъиятҳои «муваффақият» -ро фароҳам меоранд. Муаллим бояд: 1) мутобиқ кардани раванди таълим; 2) дастгирии рушди мундариҷаи фанро таъмин менамояд; 3) дастгирии рушди малакаи забони хонандагонро таъмин намояд.

1. Скаффолдинг: таълими мутобиқшуда

Вазифаи шаклҳо, роҳ ва усулҳои таълими дар боло тавсифшуда иборат аз он аст, ки забоне, ки дар он таълим гузаронида мешавад ва мундариҷаи фанни таълимӣ бо ин забон фаҳмо ва муассир бошад. Барои ҳалли ин масъала омӯзиши мутобиқшуда истифода мешавад.

Он аз ҷузъҳои мушоҳидаи стратегӣ ва методологӣ иборат аст, ки ба се бахши асосӣ тақсим карда шудаанд («Тайёрӣ», «Омӯзиш» ва «Арзёбӣ»). Ин ҷузъҳо барои банақшагири, расонидан ва арзёбии омӯзиши мутобиқшуда истифода мешаванд.

Бо донишҳои мавҷуда робита барқарор кардан. Дониш ва мафҳумҳои нав ба таҷрибаи хонандагон ва дарсҳои гузашта алоқамандӣ доранд. Диққат ба калимаҳои калидӣ равона карда шудааст. Ҳангоми татбиқи CLIL, як роҳи пайвастанӣ дониши нав бо дониши мавҷуда тавачҷӯх ба калимаҳои калидӣ, истилоҳот ва мафҳумҳои дар мундариҷа мавҷудбуда мебошад. Ҳамчунин усулҳо, ба монанди МДД, ташкилкунандагони графикӣ ва харитаҳои концепсия метавонанд истифода шаванд. Ҳангоми таълим бо забони дуввум / мақсаднок, яке аз роҳҳои дастгирии омодагии хонандагон ба омӯзиши дониши нав истифодаи забони асосӣ ё аввалини онҳо ҳангоми фаъол кардан ё баровардани дониши мавҷуда мебошад.

Дохил намудани маълумоти барои фаҳмиш осон. Муаллимон нутқи худро дар асоси сатҳи дониши забони хонандагон мутобиқ мекунанд, супоришҳоро ба таври возеҳ шарҳ медиҳанд ва аз усулҳои мухталиф истифода мебаранд, то хонандагон мазмуни маводи таълимиро дарк кунанд (масалан, моделсозӣ, визуализатсия, ташкилкунандагони графикӣ, вазифаҳои амалии марбут ба ҳаёти ҳаррӯза).

Стратегияҳо. Ба хонандагон имконият дода мешавад, ки дар бораи стратегияҳои гуногуни кор бо иттилоот маълумот гиранд ва истифода баранд. Омӯзгорон дар тӯли дарс усулҳои зинаҳо истифода мебаранд. Масалан, дастур додан ба хонандагон дар муайян кардани мафҳумҳои калидӣ, дастгирӣ, фармоиш додани дастурҳо аз мушаххастар ба абстрактӣ, ҳолатҳои моделсозӣ ва ғайра. Ғайр аз ин, муаллимон намудҳои гуногуни саволҳоро барои рушди малакаҳои тафаккури олии хонандагон истифода мебаранд, ба монанди: Чаро? Шумо чӣ гуна шарҳи дигар дода метавонед? Чӣ гуна ин бо он чизе ки шумо аллакай омӯхтед, муқоиса мекунед? ва ғайра

Ҳамкорӣ. Муаллимон ба хонандагон имконият медиҳанд, ки зуд-зуд муошират кунанд, роҳҳои гуногуни ба ҳам овардани хонандагонро истифода баранд (масалан, кори синфии умумӣ, гурӯҳҳои хурд, ҷуфтҳо), ба онҳо пеш аз ҷавоб додан ба саволҳо ва равшан кардани мафҳумҳои асосӣ бо забони худ вақт медиҳанд.

Амалия / татбиқ. Муаллимон хонандагонро ба иҷрои вазифаҳои амалӣ ҷалб мекунанд ва ба онҳо имкон медиҳад, ки ҳамаи ҷаҳор намуди фаъолияти нутқро (гӯш кардан, гуфтан, хондан ва навиштан) ба ҳам пайванданд, дониши мазмуни маводи таълимӣ ва донишу малакаҳои забонро ба кор баранд.

Равиши дарс. Ҳадафҳои забонӣ ва мундариҷа аз ҷониби ҷараёни дарс пурра дастгирӣ карда мешаванд, суръати дарс ба сатҳи омодагии забони хонандагоне, ки дар раванди таълим иштирок мекунанд, мувофиқат мекунад.

Арзёбӣ. Арзёбии хонандагон одилона ва оқилона аст (дар асоси меъёрҳои арзёбӣ), алахусус агар баҳогузори бо забоне гузаронида шавад, ки забони «қавӣ» -и кӯдак нест. Баҳодиҳии формативӣ мунтазам истифода мешавад.

2. Скаффолдинг: дастгирӣ дар омӯзиши мазмуни фаннӣ

Ин принцип ба дастгирии хонандагон барои дастгирии кофӣ барои ҳавасмандгардони омӯзиш ҳангоми пешниҳоди ғояҳо ва мафҳумҳои умумӣ ба хонандагон асос ёфтааст.

Дараҷа ва намуди дастгирӣ бо мурури замон аз дастгирии мустақим то пешниҳод, рӯҳбаландӣ, мушоҳида тағйир меёбад. Скаффолдинги оптималӣ аз омӯзиш бо ёрии дигарон то омӯзиши мустақил фарқ мекунад. Идеалӣ, хонанда бояд дар таълим додани худ тавассути инъикоси ботинӣ дастгирӣ кунад. Дар айни замон, фаъолияти скаффолдинг, таълим ва омӯзиш равандҳои ҷудонашаванда мебошанд, ки дар онҳо ҳам муаллим ва ҳам шогирд масъуланд.

Дастгирии омӯзиш чунин аст.

Таъмини захираҳо

Пешакӣ захираҳоеро омода кунед, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳои дарс заруранд: аёнӣнокӣ, истиноди грамматикӣ, луғатҳо, манбаҳои аудио ва видео, захираҳои Интернетӣ.

Ишора ба таҷрибаи шахсии хонандагон

Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки таҷрибаи худро дар бораи мундариҷаи таълим ва робитаи он бо онҳо нақл кунанд. Омӯзишро дар асоси таҷрибаи шахсии хонандагони худ оғоз кунед.

Бартараф кардани пешакии душворихо

Пеш аз он ки ба хонандагон матни нав диҳед, бо онҳо истилоҳот ва калимаҳои душворро кор карда баромадан лозим аст, то онҳо таваҷҷӯхро ба раванди коркарди онҳо гум накунад, хонандагонро доимо ҳавасманд кунанд. Аксҳо, маҷозро истифода баред, ташбеҳ кунед ё калимаҳоро дар заминаи барои хонандагон ҷолиб пешниҳод кунед.

Таъмини дастгирӣ

Ҳамеша намуна барои як супориши додашуда ё матни намунавӣ барои вазифаи хаттӣ пешниҳод кунед. Супоришҳои баҳоиро бо меъёрҳои арзёбӣ пешниҳод кунед. Мисолҳо оред. Дастурҳои муайян диҳед.

Истифодаи усулҳо барои визуализатсияи иттилоот

Дастгириҳо дар шакли созмондиҳандаҳои графикӣ, расмҳо, диаграммаҳо ба хонандагон тасаввур кардани ғояҳо, ба тартиб даровардани иттилоот ва дарки мафҳумҳо, аз қабилӣ пайдарпай ва робитаҳои сабабу оқибат кумак мекунад. Ташкилкундаҳои графикӣ як асбобест, ки ба ташаккули тафаккури хонандагон мусоидат мекунад.

Вақт барои муҳокима

Барои фаҳмидани маълумоти нав ба ҳамаи хонандагон вақт лозим аст. Бояд шароит муҳайё кард, ки хонандагон маводи навро бо ҳам, дар ҷуфтӣ ё гурӯҳӣ муҳокима кунанд.

Истифодаи таваққуфҳо дар вақти муҳокима

Усулҳоеро бо номи "Таваққуф, саволҳо, таваққуф, муҳокима" истифода баред. Ин усул фаҳмиши хонандагонро оид ба матн ё мавзӯё месанҷад. Аввалан, хонандагон матнро мехонанд, сипас онро муҳокима мекунад, пас аз он вақт барои фаҳмидани маълумоти гирифташуда вақт дода мешавад. Сипас, муаллим саволҳо медиҳад: роҳнамоӣ ва кушода. Пас аз пурсидани савол, бояд таваққуф карда, пас барои ҷавоб додан имкон дода мешавад.

Таъмини робитаи мутақобила

Робитаи мутақобила ба раванди таълим таъсири мусбат мерасонад. Робитаи мутақобила метавонад ба коҳиши фарқияти байни сатҳи ҳозираи дастовардҳои хонандагон ва ҳадафи пешбинишудаи омӯзиш мусоидат кунад. Робитаи мутақобила ба муаллим имкон медиҳад, ки дар нақшаҳои таълим тағйирот ворид кунад, роҳ ва усулҳои таълимро бо дарназардошти ниёзҳои таълимии хонандагон тағйир диҳад; ва хонандагон - истифодаи фикру мулоҳизаҳои муаллимро барои тағйир додани муносибатҳо дар ташаккули дониш, баланд бардоштани сатҳи дастовардҳои таълимии худ истифода баранд. Робитаи мутақобила бояд мушаххас бошад. Ба ҷои он ки танҳо "Кори хуб!" гуяд, муаллим бояд ба шогирдон бигӯяд, ки маҳз онҳо ҷӣ хуб кор карданд ва / ё чиро беҳтар кардан лозим аст. Масалан, дар дарси Ватаншиносӣ муаллим вазифа дод, ки қисмҳои дарахтро номбар ва тавсиф кунад. Хонанда супоришро пурра иҷро накард. Пас, ба ҷои паст кардани баҳо, муаллим метавонад гуяд: «Шумо се ҷаҳор қисми дарахтро муайян кардед. Барои пайдо кардани қисми чорум ба диаграммаи сохтори дарахт назар кунед». Дар супориши хаттӣ, муаллим метавонад гуяд: «Шумо ҷумларо пурра навиштед, ки дар он шумо ашё ва амалҳоро номбар кардед. Акнун се ҷумлаеро интихоб кунед, ки дар онҳо шумо метавонед ба исмҳо таърифҳо илова кунед» ва ғ. истифода барад. Барои мисолҳои робитаи мутақобила ба боби 4 «Арзёбӣ» нигаред.

Дар зер баъзе намунаҳои скаффолдинг оварда шудаанд, ки муаллимон метавонанд ҳангоми таълими фанҳои ғайри забонӣ, аз қабيلي Ватаншиносӣ ва математика истифода баранд (Расми 11).

Шарҳи истилоҳ ва фаҳмишҳо

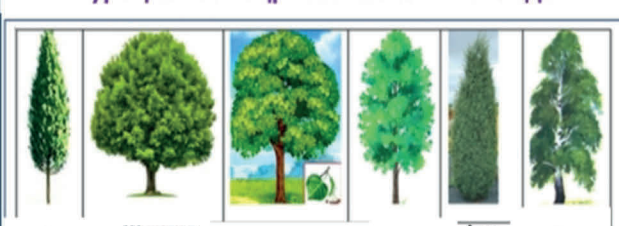
1 дм – детсиметрҳо	1 см – сантиметрҳо
10 дм = 1 м	100 см = 1 м
10 (даҳ) детсиметр баробар ба (як) метр	
100 (сад) сантиметр баробар ба як (як) метр	

+ ҷамъ
Х зарб

< хурд
> калон

= баробар

Муроҷиат ба таҷрибаи шахсии хонанда

Сафедор Шумтол Зерфун Заранг Арча Тӯс

Бачагон, ба фикри шумо, ин дарахтон дар Қирғизистон мерӯяд-мӣ? Барои ҷӣ шумо ин хел фикр мекунед? Дар бораи ин дарахтҳо чиро медонед? Кадом дарахт аз ҳама баланд аст? Кадоми аз онҳо мустаҳкам аст? Дарахтон барои ҷӣ лозиманд?

Сохти дарахт

Шоху барғҳо
навдаҳо
тана
реша
Ковокии дарахт

Аз кадом қисмҳо иборат будани дарахтро нависед

Забони тасвир

Аз рӯйи баландиашон муқоиса кунед

Баландии (ҷӣ) - метр аст.

Дарахти аз ҳама аст.

..... дарахти аз ҳама баланд аст.

Дарахти аз ҳама паст аст.

Ҷӣ баланд аз ҷӣ аст?

Ҷӣ паст аз ҷӣ аст?

Расми 11. Мисолҳои скаффолдинг дар фанҳои ғайризабонӣ

3. Скаффолдинг: дастгирии забонӣ

Дастгирии забонӣ дар доираи CLIL ба он нигаронида шудааст, ки ба муаллимон дар нақшадарорӣ ва гузаронидани дарс бо забони ғайримодарӣ кумак расонад. Барои ин, муаллим "забони фанӣ" -ро пешақӣ меандешад ва омода мекунад: тавсифи забони

фан дода мешавад, ки барои он махсус барои ин фан истифода мешавад; намунаҳои муаррифии забонро дар шакли шифоҳӣ ё хаттӣ ва ё тавассути воситаҳои аёнӣ пешниҳод менамояд; баъзе хусусиятҳои муҳими иттилооти шифоҳӣ, хаттӣ ё аёнӣ оид ба фанро номбар мекунад, ки бо намунаҳои забоншиносӣ тасдиқ карда мешаванд.

Дар поён самтҳои асосии дастгирии забонӣ пешниҳод шудаанд.

Забони пешниҳоди мавод. Ба хонандагон сохторҳои забонӣ ва қолаби нутқ пешниҳод карда мешаванд, ки ба онҳо дар бораи рӯйдодҳо бо тартиби хронологӣ нақл кардан ё мундариҷаи матн таълимиро пай дар пай расонидан имкон медиҳанд.

Мисол

Ин матн дар бораи ...

Аввалан, муаллиф фаҳмиширо муаррифӣ мекунад ...

Вай қайд мекунад ...

Баъд ...

Ҳамин тавр, муаллиф моро ба хулоса мебарад ...

Забони тавсиф ва маълумот. Ба хонандагон дастгоҳҳои забонӣ пешниҳод карда мешаванд, ки ба онҳо тавсифи хусусиятҳои фаннӣ фароҳам меоранд; забони воқеӣ ва иттилооти бидуни сюжет истифода бурдан; таърифҳо додан, объектҳоро тавсиф кардан ва ғ.

Мисол. Супориш: Дар бораи тобистон бинависед (барои кумак ба хонандагон аз ӯҳдаи иҷрои ин вазифа, муаллим барои дастгирии тавсифи нишонаҳои тобистон дастгирии забонӣ пешниҳод мекунад).

А) Тобистон чӣ хел аст?

Намуна: тобистон (чӣ хел?) — гарм.

Тобистон осмон (чӣ хел?) _____

Офтоб (чӣ хел?) _____

Барги дарахтон (чӣ хел?) _____

Б) Тобистон чӣ рӯй медиҳад?

Намуна: Офтоб тобистон (чӣ кор мекунад?) — гарм мекунад, дурахшон метобад, метасфонад.

Гулҳо (чӣ мекунад?) _____

Парандагон (чӣ мекунад?) _____

Бачагон (чӣ мекунад?) _____

В) «Муқобилаширо бигӯ». Ҷумларо ба охир расон.

Намуна: Тирамоҳ офтоб хиратар, аммо тобистон - дурахшон _____

Тирамоҳ ҳаво хунук, вале тобистон _____

Дар тирамоҳ рӯзҳо серборон, тобистон бошад _____

Бачагон дар тирмоҳ мехонанд, аммо дар тобистон _____

Забони шарҳ. Ба хонандагон дастгирии забон пешниҳод карда мешавад, ки ба онҳо дар фаҳмонидани амалҳои худ кумак мекунад, масалан, ки чӣ гуна вазифаи муайянеро иҷро карданӣ ҳастанд, мегӯянд. Барои ин, шакли номуайяни феъл ва

феълҳо дар сиғаи амрӣ истифода мешаванд, ибораҳое, ки ба номгӯи марҳилаҳои иҷрои вазифа мусоидат мекунанд; луғати махсуси фаннӣ ҷорӣ карда мешавад.

Мисол (дастгирии тавсифи мундариҷаи фаннӣ дар дарси математика)

Барои ёфтан ... ба шумо лозим аст ...

Барои ёфтани ҷамъшавандаи номаълум, шумо бояд аз ҳосили ҷамъ ҷамъшавандаи маълумро тарҳ кунед.

Барои ёфтани камшавандаи номаълум ба тарҳшаванда ҳосили тарҳро ҷамъ кардан лозим аст.

Мисол (дастгирии тавсифи пайдарпаии амалҳои иҷрошуда)

Аввал ман (ман чӣ кор кардам?) ...

Баъдтар ...

Ва ниҳоят ...

Забони боваркунонӣ. Ба хонандагон дастгоҳҳои забонӣ пешниҳод карда мешаванд, ки ба онҳо имконият медиҳанд, ки нуқтаи назари худро баён кунанд ва ё бинависанд.

Мисол

Ман фикр мекунам ... зеро ...

Дар аввал, ...

Сониян, ...

Аз ин рӯ ман фикр мекунам ...

Забони муҳокима. Ба хонандагон сохторҳои забонӣ пешниҳод карда мешаванд, ки ба онҳо имкон медиҳад, ки мундариҷаи маводи омӯхташударо муҳокима кунанд, ҳангоми муҳокимаи мавзӯӣ далелҳои худро баён кунанд, чизе арзёбӣ кунанд, фикри касеро зеро шубҳа гузоранд ва ғ.

Мисол

Ман фикр мекунам, ...

Ман розӣ / розӣ нестам (бо кӣ?) ...

Ман инчунин боварӣ дорам, ки ...

Ман розӣ нестам (бо кӣ?) ... зеро ...

Дар ҷадвали 7 вариантҳои дастгирии рушди малакаҳои қабул (гӯш кардан, хондан) ва малакаҳои истеҳсолӣ (сухан рондан, навиштан) оварда шудаанд, ки ҳар се принсипро ба назар мегиранд.

Ҷадвали 7. Вазифаҳои омӯзгор оид ба расонидани дастгирӣ ба рушди малакаҳои қабул ва самаранокии нутқ

Вазифаҳои муаллим оид ба расонидани кумак ҳангоми шундан ва хондан	Фаъолияти муаллим дар дарс
Вазифаҳо <ul style="list-style-type: none"> • Баланд бардоштани дониши воқеӣ оид ба мавзӯӣ. • Ба кӯдакон дар бораи чӣ 	Дар мисол кор бо матн <ul style="list-style-type: none"> • Хонандагонро даъват кунед, ки мушкилотро ҷуфт муҳокима кунанд. • Сарлавҳаи матнро дар тахтаи синф

<p>мешунаванд, мехонанд, имконияти пешгӯй карданро додан.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Пеш аз хондан, мафҳумҳо ва истилоҳоти навро пешниҳод кардан. • Аз хонандагон хоҳиш карда шавад, ки зери калимаҳои калидӣ, ҷумлаҳои муҳим хат кашанд. • Чаро маҳз ин калимаҳо истифода шудаанд, муҳокима кардан. • Ташкилкунадагони визуалӣ (диаграммаҳо, графикҳо) -ро истифода бурдан. • Барои шунидан ва хондан матнҳои гуногун додан. 	<p>нависед ва пурсед, ки матн дар бораи чӣ хоҳад буд.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Аз матн пешакӣ 8–9 калимаи калидӣ интихоб кунед. • Истилоҳотро фанниро қайд кунед, таърифҳоро бо истилоҳҳо вобастагӣ диҳед. • Забони дар матн истифодашударо муҳокима кунед. • Дар тахта 2–3 ташкилотчии визуалӣ кашед, барои нишон додани мушкилот ва ҳалли осони онҳоро интихоб кунед.
<p>Вазифаҳои муаллим барои дастгирии суҳанронӣ ва навиштан</p>	<p>Фаъолияти муаллим дар дарс</p>
<p>Вазифаҳо</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бо хонандагон дар бораи чӣ сӯҳбат хоҳед кард, менависед, муҳокима кардан. • Пеш аз гуфтан ва навиштан аввал гӯш кардан ва хондан. • Бо хонандагон: калимаҳои калидӣ, ҷумлаҳои муҳимро қайд кардан. • Рағбатонидани ҳамкорӣ, то хонандагон тавонанд ба яқдигар кумак расонанд. • Ба хонандагон дар фаҳмидани дар бораи он чӣ меғӯянд, менависанд ва чаро ин корро мекунанд, кумак расонидан. 	<p>Дар мисоли мавзӯи «Компютер»</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чӣ тавр шумо метавонед ба хонандагон дар муайян кардан ва гурӯҳбандии қисмҳои компютер кумак кунед? • Матни дар бораи чӣ гуна кор кардани компютер нишон диҳед. • Вазифаи ба зер ибораҳои, ки вазифаҳои компютерро тавсиф мекунанд, хат кашиданро супоред. • Диаграммаи дарахтро барои тавсифи қисмҳои компютер пешниҳод кунед. • Барои муқоисаи диаграмма бо матн хонандагонро ба гурӯҳҳои хурд тақсим кунед. • Бигузур хонандагон муайян кунанд, ки маълумоти дар диаграмма пешбинишуда ба кӣ ниёз дорад, ҳадафи иттилоот чист.

Резюме

Скаффолдинг як равишест, ки ба кӯдак имкон медиҳад, ки мушкилотро ҳал кунад, супоришро иҷро кунад ё ба ҳадафҳои дарсӣ даст ёбад, ки то ҳол аз кӯшишҳо ва имкониятҳои инфиродии онҳо берун аст. Татбиқи он кӯдаконро водор месозад, ки дар раванди таълим ва дар ҳолатҳои муоширати ҳамарӯза аз забон истифода баранд. Барои ин, муаллим намудҳои гуногуни дастгирии муваққатино пешниҳод менамояд, ки барои хонандагон дар раванди таълим дастгирии зарурӣ мебошанд ва ба ҳар як хонанда барои расидан ба ҳадафҳои худ кумак мекунанд. Ҳангоми пешрафти

хонандагон дар ташаккули салоҳиятҳо, ин дастгирӣ тадриҷан аз байн бурда мешавад. Скаффолдинг ба ташхиси доимии хонандагон асос ёфтааст, ки тавассути он муаллим фаъолияти худро таҳлил намуда, онҳоро тавре ба нақша мегирад, ки ба хонандагон дар дониш ва малака кумак расонад, ҳатто пас аз бардошта шудани таълимгоҳҳо онҳоро ба кор барад.

ҚИСМИ 4. УСУЛҲОИ АРЗЁБӢ ДАР ДОИРАИ ОМӢЗИШИ ҲАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Дар дарси CLIL чиро ва чӣ гуна арзёбӣ мекунад?
- ◆ Барои арзёбии мундариҷаи фаннӣ ва забон кадом воситаҳо истифода мешаванд?
- ◆ Дескрипторҳо дар арзёбии пешрафти хонандагон чӣ нақш доранд?
- ◆ Барои худбаҳодиҳии хонандагон дар дарси CLIL кадом воситаҳоро истифода бурдан мумкин аст?

4.1. УСУЛҲОИ АРЗЁБӢ ДАР ДАРСҲОИ CLIL

Мисли ҳама гуна дарсҳои мактабӣ, арзёбии таълим дар асоси CLIL тарҳрезӣ шудааст, ки ба хонанда кумак кунад, ки то чӣ андоза натиҷаҳои таълимии хонанда ба ҳадафҳои омӯзиш, ки дар натиҷаи интизории стандартҳои фаннӣ ифода ёфтаанд, мувофиқат кунанд.

Аммо, байни арзёбии омӯзиши CLIL ва баҳогузори анъанавӣ фарқи муҳим мавҷуд аст. Азбаски хонандагон дар CLIL дар як замон мундариҷаи нав ва забони навро меомӯзанд, ҳарду ҷанба бояд ба таври кулӣ арзёбӣ карда шаванд.

Муаллимони CLIL метавонанд баҳодиҳӣ ва фикру мулоҳизаҳоро истифода баранд, то хонандагонро барои рушди фаҳмиши мундариҷаи фан ташвиқ кунанд ва онҳоро ба истифодаи мувофиқ ва дақиқи забон равона кунанд. Агар мундариҷа ва забон баҳогузори карда нашаванд, такони дугонаи CLIL гум мешавад (Sandra Attard Montalto at all, 2018). Албатта, ин равиш истисно намекунад, ки гоҳо эътибор ба дарки мундариҷа ва гоҳе истифодаи дақиқи забон дода мешавад.

Ду тарзи арзёбӣ дар дарсҳои CLIL

Мазмуни нав арзёбӣ карда мешавад

Забони нав арзёбӣ карда мешавад

Намуна

Масъларо ҳал кардан

Дар қуттӣ 20 дона қалам (зард, сиёҳ ва сабз) буд: аз ин 9 донааш қалами ранги зард, 4 донааш қалами сиёҳ. Дар қуттӣ чанд қалами ранги сабз ҳаст?

Амалиётҳои математикӣ

Хонанда :

- ✓ Калимаҳои асосиро муайян кард;
- ✓ Шарти масъларо дуруст тартиб дод;
- ✓ Масъларо бо ду роҳ (ҷамъ ва тарҳ) ҳал кард;
- ✓ Мисоли мураккаб тартиб дод;
- ✓ Ҷавобро навишт.

Захираи луғавӣ

Хонанда:

- ✓ Ҳалли масъларо шарҳ медиҳад;
- ✓ Дар нутқ шумораҳои дуруст истифода мебарад;
- ✓ Сифатҳои, ки рангҳои ифода мекунанд, дуруст истифода мебарад.

Схемаи 6. Намунаи арзёбӣ дар дарсҳои CLIL

Барои арзёбии муваффақияти хонандагон, муаллим бояд дақиқ донанд, ки чӣ, чаро, чӣ гуна ва кай бояд баҳо дода шавад. Барои ин, арзёбӣ дар се самт гузаронида мешавад: баҳодиҳии омӯзиш, баҳогузори барои омӯзиш ва арзёбӣ тавассути омӯзиш (ниг. Ҷадвали 9 «Арзёбӣ: чӣ, чаро, чӣ гуна, кай»).

Масалан, муаллим доништан мехоҳад

- ◆ Хонандагон дар фан чиро азхуд карданд ва чӣ гуна онҳо аз забон пешрафт карданд?
- ◆ Оё хонандагон ҳавасманданд?
- ◆ Чӣ барои муайян кардани ҷиҳатҳои мусбат ё суҳт дар банақшагирии дарси CLIL кумак мерасонад?
- ◆ Оё банақшагирӣ самаранок буд?
- ◆ Дастгирӣ дар омӯзиши мазмуни фаннӣ ва дастгирии забонӣ ба кадом дараҷа самаранок истифода шудааст?
- ◆ ...

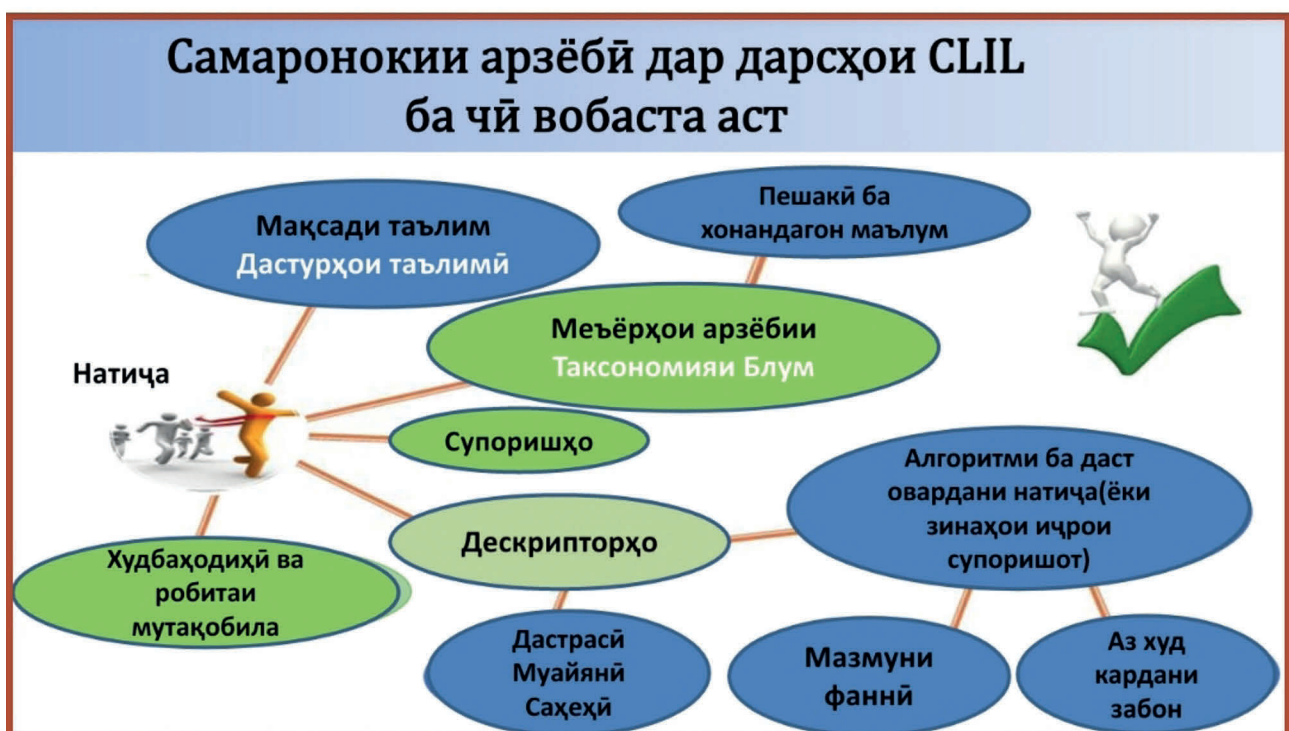
Бо назардошти хусусиятҳои CLIL, арзёбӣ бояд бисёрҷанба бошад ва бо истифодаи маводи гуногуни арзёбӣ. Муаллим бояд стратегияҳои баҳогузори мувофиқи он чизе интихоб кунад, ки дар охири супориш, дарс, мавзӯ ё модули мувофиқи ҳадафҳои ба нақша гирифташуда аз шогирдон худ интизор аст.

Ҷадвали 9. «Арзёбӣ: чӣ, чаро, чӣ гуна, кай» (CLIL for Children, 2018)

ЧӢ	ХАРАКТЕ-РИСТИКА И АРЗӢБӢ	ЧӢ ГУНА	ЧАРО	КАЙ
Баҳодихӣ омӯзиш	Асосан арзёбии суммативии азхудкунии дониш ва сатҳи ташаккули салоҳият	Нишондиҳандаҳои сифатӣ ё миқдорӣ дар асоси баҳои ҷамъбасти, ки ба хонанда тибқи стандарти давлатӣ гузошта шудаанд (фоизҳо метавонанд барои мундариҷа ва забон фарқ кунанд). Санҷишҳо ва имтиҳонҳо	Тафтиши ноил шудан ба ҳадафҳои таълим	Дар охири омӯзиши мавзӯ, яқчанд мавзӯ, модул; дар охири семоҳа, нимсола, сол
Баҳодихӣ барои омӯзиш	Арзёбии формативӣ барои пайгирии дастовардҳои хонандагон	<ul style="list-style-type: none"> • Муаррифии шифоҳӣ; • санҷишҳои ташхисӣ; • варақаҳои мушоҳидаҳо; • варақаҳои корӣ; • баррасӣ ва ҷамъбасти фаъолият; • пурсишҳо; • саволҳо бо ҷавобҳои кӯтоҳ; • корҳои тамғагузорӣ; • қобилияти хондан; • сабти аудио; • супоришҳои тестӣ; • машқҳои гуногунҷабҳа; • иҷрои супориш; • худбаҳодихӣ; • портфолиои лоиҳаҳо. 	<ul style="list-style-type: none"> • огоҳ кардани ҳам мураббӣён ва ҳам хонандагон дар бораи амалияи ояндаи таълим / омӯзиш, ки ба онҳо ниёз доранд; • муайян кардани камбудихо; • пешниҳоди алоқа; • ҷалби хонандагон; • расонидани кумак дар раванди таълим (скаффолдинг). 	Доимо

Арзёбӣ тавассути омӯзиш	Арзёбӣ барои баланд бардоштани сатҳи огоҳии хонандагон аз раванди омӯзиши онҳо	<ul style="list-style-type: none"> • иҷрои вазифа; • худбаҳодиҳӣ; • баррасии ҳамсолон; • портфолио; • робитаи мутақобила. 	Инъикос ва арзёбӣ кардан: <ul style="list-style-type: none"> • дониستاني забони хориҷӣ; • мундариҷаи фан; • муносибати мусбат ҳам ба забон ва ҳам ба мундариҷаи фан; • салоҳияти стратегӣ дар забон ва мундариҷа; • дарки фарҳангӣ. 	Мунтазам: <ul style="list-style-type: none"> • пас аз иҷрои супориш; • пас аз дарс; • пас аз омӯхтани мавзӯ, модул.
-------------------------	--	--	--	--

Самаранокии баҳодиҳии омӯзиш дар асоси CLIL аз як қатор омилҳо вобаста аст. Пеш аз ҳама, ба муаллим лозим аст, ки ҳадафҳои таълимро мутобиқи барномаи таълимӣ муайян кунад, пас меъёрҳои арзёбиро муайян кунад / таҳия кунад, ки дар асоси он ноил шудан ба ҳадафҳои гузошташуда назорат карда мешавад (меъёрҳоро дар асоси Таксономияи Блум таҳия кардан мумкин аст). Пас муаллим супоришҳоеро интихоб мекунад ё таҳия мекунад, ки иҷрои онҳо ба даст овардани натиҷаҳои таълимро таъмин мекунад. Барои арзёбии пешрафти дастовардҳои хонандагон, омӯзгор мушоҳидаҳо мегузорад, ки дар асоси дескрипторҳо барои баҳодиҳии мундариҷаи фан ва забон, хонандагон худбаҳодиҳӣ мекунанд ва варақаҳои робитаи мутақобиларо пур мекунанд. Дар расми зерин муносибати байни ҷузъҳои баҳодиҳии CLIL оварда шудааст (Расми 12).

Расми 12. Арзёбӣ дар CLIL

Муаллимон метавонанд воситаҳои гуногунро барои баҳодиҳии дониши хонандагон оид ба мундариҷаи фаннӣ ва сатҳи донишони забони дуҷум истифода баранд.

1. Тест

Усули маъмултарини баҳодиҳии рушди мундариҷаи фаннӣ ва забон тест аст. Он метавонад барои арзёбии ташхисӣ ва ташаккулдиҳанда ва барои баҳодиҳии суммативӣ истифода шавад: Тест ба шумо имкон медиҳад, ки сатҳи ибтидоии дониши забон дар байни хонандагонро муайян кунед, дараҷаи азхудкунии хонандагони маводи таълимиро муайян кунед, мушкилоти хонандагонро ташхис диҳед ва минбаъд ислоҳи таълимро раванд бо назардошти бартарафсозии онҳо ва инчунин назорати тамоми раванди таълим.

Принсипҳои таҳияи супоришҳои тестӣ бо шаклҳои он алоқаманданд:

1. **Дуруст / нодуруст (рост ё дурӯғ аз англ. True or False)** - баёнияҳоеро дар бар мегирад, ки хонанда бо онҳо бояд розӣ ё розӣ набошад. Ин шакли саволҳои тестӣ барои муаллим ва хонандагон содатарин посух додан ба онҳост. Чунин шаклҳои супориш бо дараҷаи баланди тахмин кардани ҷавоби дуруст хосанд.
2. **Интиҳоби чандкарата (вазифаҳо бо интиҳоби як ё якчанд ҷавоби дуруст).** Ин шакли маъмултарини супоришҳои тестӣ мебошад. Он баёния (савол) ва ҷавобҳои алтернативиро дар бар мегирад. Барои вазифаҳо, ки бо интиҳоби як ҷавоби дуруст ҳадди аққал 4 тавсия карда мешавад (агар камтар аз он, эҳтимолияти тахмин кардани ҷавоби дуруст меафзояд) ва на зиёдтар аз 6 (алтернативаҳои қобили мулоҳиза кардан душвор аст). Барои вазифаҳо, ки бо интиҳоби якчанд ҷавоби дуруст ҳадди аққал 5 алтернатива тавсия дода мешавад.
3. **Вазифаҳо барои муайян кардани мутобиқат.** Ин маҷмӯи ашё дар ду сутун аст. Хонанда бояд мувофиқати байни унсурҳои сутунҳои чап ва ростро барқарор кунад. Сарлавҳа барои ҳар як маҷмӯи сутунҳо лозим аст, бинобар ин хонанда метавонад вақтро ҷудо карда, ҷузъҳоро дар сутунҳо ҷамъбаст кунад ва рост ба машғулият гузарад.
4. **Вазифаҳо барои ташкили пайдарпай.** Ин вазифа барои санҷиши дониши хонандагон дар сохтани пайдарпаии мантиқӣ, занҷирҳои технологӣ, алгоритмҳои иҷроӣ ҳама гуна тартибот, сохтани пайдарпаии хронологӣ самарабахш аст.
5. **Илова (ҷавоби кӯтоҳ).** Дар ин вазифаҳо, хонандагон бояд ҷавоби дурустро пурра кунад. Ин намуди супоришҳоро **супоришҳои навъи кушод** низ меноманд. Дар муқоиса бо шаклҳои тестҳои дар боло баррасишуда, стратегияҳо ба монанди тахмин, дар хотир доштани ҷавоби дуруст ва ғайра "кор намекунанд". Аз ин рӯ, ин намуди супориш барои хонандагон мушкилтар ҳисобида мешавад.

2. Корҳои санҷишӣ

Барои таҳияи системаи муассири баҳогузорӣ, бояд робитаи мустақам байни стандарти фанҳо, барномаи таълимӣ ва корҳои арзёбӣ вучуд дошта бошад. Супоришҳои тестӣ бояд ба ҳадафҳо ва малакаҳои омӯзишӣ, ки дар ҷараёни омӯзиши мундариҷаи фаннӣ ташаккул ёфтаанд, мувофиқат кунанд. Саволҳо бояд ба сатҳи салоҳияти пешбиниамудаи стандарт мувофиқат кунанд. Матни саволҳо бояд

тасаввуроти равшан диҳад, ки кадом дониш ва малакаҳо санчида мешаванд. Супоришҳои дар кори арзёбӣ пешниҳодшуда бояд ба хонандагон имконият диҳанд, ки салоҳияти худро ҳам дар фан ва ҳам дар забон, муносибат ба кор ва эҷодкорӣ нишон диҳанд.

Аз тарафи дигар, баҳогузoron мекӯшанд фаҳманд, ки оё хонандагон метавонанд маълумотро дар хотир дошта бошанд, маълумоти даркориашонро интиҳоб кунанд ва малакаҳои худро дар вазъияти номаълум истифода баранд.

Баъзе намудҳои санчиш ҳамарӯза истифода мешаванд, баъзеи дигар - моҳе як маротиба ё камтар аз он, аммо ҳадафи ҳама гуна санчиш сабти пешрафт дар дастовардҳои хонандагон дар муддати муайян мебошад. Дар ин ҳолат, калимаи "пешрафт" ҳам муаллим ва ҳам хонандаро дар як вақт ифода мекунад. Барои хонанда, ин афзоиши дастовардҳои инфиродӣ, пешрафти илмӣ ва барои муаллим пешрафти маҳорати касбӣ, далели он аст, ки муваффақият тавассути банақшагирии мақсаднок ва амалисозии нақшае ба даст омадааст, ки барои тамоми хонанда қобили қабул аст ва барои ҳар як фард мувофиқ аст.

Албатта, натиҷаҳои санчишҳо на ҳамеша ба талаботҳои муаллимон ҷавобгӯ мебошанд. Сабабҳои маълумтарини дучороянда инҳоянд:

- 1) **Мазмуни кори санчиш ба ҳадафҳои гузашташуда мувофиқат намекунад.** Масалан, дар дарси математика хонандагон ҷамъ ва тарҳ кардани ададҳои натуралро омӯхтанд ва дар кори санчиш ба онҳо роҳи ҳалли масъаларо пешниҳод мекунанд. Ба онҳо ҳалли масъалаҳо (тартиб додани шарт, муайян кардани тартиби амалҳо) таълим дода нашудааст. Сипас, сарфи назар аз он, ки вазифа инчунин ҷамъ ва тарҳро дар бар мегирад, хонандагон аз ӯҳдаи ин вазифа баромада наметавонанд.
- 2) **Таҳияи супоришҳои ба кори санчиш дохилшуда барои хонандагон ба қадри кофӣ дақиқ ва фаҳмо нестанд.** Таҳияи супоришҳои дарозмуддат номатлуб аст. Мумкин аст, ки хонанда танҳо ибтидо ё охири шартро дарк кунад ва аз ин сабаб ӯ супоришро иҷро накардааст. Фароҳам овардани шароите муҳим аст, ки ба хонанда имкон диҳад, ки салоҳияти дар раванди таълим ташаккулёфтaro нишон диҳад. Хуб аст, ки намудҳои супоришҳои ба кори тестӣ дохилшуда барои хонанда комилан нав набошанд, яъне ӯ аллакай дар ҷараёни таҳсил чунин вазифаҳоро якҷанд маротиба иҷро карда бошад.
- 3) **Меъёрҳои арзёбии кори тестӣ ба таври аниқ таҳия нашудаанд.** Он чизе, ки дар кор тафтиш карда мешавад, бояд баҳо дода шавад, масалан, меъёри асосӣ суръати кор буда наметавонад, агар ҳадафи кор фаҳмидани фикри хонанда дар бораи ягон далели ҷолиб бошад. Ва меъёрҳои баҳодихӣ бояд ҷеншаванда бошанд (масалан, сатҳи асолати супоришро ҷен кардан душвор аст, ин меъёри субъективии арзёбӣ аст).
- 4) **Дар раванди таълим диққати бештар ба шакли омӯзиш дода мешуд,** на ба дониш ва малакаҳое, ки дар кори санчиш ташаккул меёбанд, арзёбӣ карда мешаванд. Шояд чунин шавад, ки ба хонандагон шакли пешниҳоди мавод аз ҷониби муаллим хеле писанд аст ва онҳо асосан онро дар ёд доранд, аммо онҳо маълумоти навро сабт намекунанд ва мазмуни таълимиро намефаҳманд, аз ин рӯ, пас аз раванди ҷолиби таълимӣ ягон натиҷаи пешбинишуда нест. Барои роҳ надодан ба ин, мунтазам баҳогузории формативиро татбиқ кардан ва раванди таълимиро ислоҳ кардан лозим аст.
- 5) **Вақти иҷрои супориш ба вақти пешбинишуда мувофиқат намекунад.** Аллакай дар ҷараёни таълим муҳим аст, ки суръатеро, ки хонандагон иҷро карда наметавонанд, инчунин ҳангоми тартиб додани кори тестӣ дар хотир

доред, ки онро муаллимон не, балки хонандагони синну соли муайян, бо тафаккури гуногун аз калонсолон иҷро мекунанд. Шумо набояд 10 супоришро ба кори санҷишӣ дохил кунед, зеро санҷиши онҳо дар системаи 10-нуқтаи осонтар аст. Дар вақти пешбинишуда, ҳадди аққал 80% хонандагони синф бояд барои иҷрои супориш вақт дошта бошанд. Бояд дар назар дошт, ки кӯдакони дорои таҳсилоти дорои маълумият барои иҷрои супориш ба вақти бештар ниёз доранд. Озмоиши навбатӣ бояд ба нақша гирифта шавад, то ки талаботи таълимии ҳамаи хонандагон ба назар гирифта шавад ва ҳама тавонанд корро дар мӯҳлати муқарраршуда ба анҷом расонанд.

- 6) **Дар бораи мундариҷаи кори санҷишӣ ва меъёрҳои баҳогузорию он хонандагон пешакӣ огоҳ карда намешаванд.** Агар хонандагон меъёрҳои баҳогузорию пешакӣ донанд, онҳо бештар амал мекунанд, зеро ҳангоми аниқ кардани меъёрҳо маводи таълимӣ мустақкам ва малакаҳои омӯзишӣ такмил дода мешаванд. Дар санҷиши CLIL онандагон бояд донанд, ки дониши мундариҷаи фан ва донишани забон бо кадом меъёрҳо ва бо чанд фоиз баҳо дода мешавад (Григуле Л., 2016).

3. Арзёбии формативӣ

Арзёбии формативӣ – ин як раванди барқарорсозии робитаи байни муаллим ва хонандагон мебошад. Алоқа метавонад шифоҳӣ ё хаттӣ, расмӣ ва ғайрирасмӣ бошад. Ин як раванди доимии ба даст овардани маълумот дар бораи дастовардҳои хонанда барои ислоҳи амалҳои минбаъда барои расидан ба ҳадафи таълимӣ мебошад.

П. Блэк ва Д. Уилям 5 ҷузъи арзёбии формативиро фарқ мекунанд:

1. Таъмини алоқаи самарабахш ба хонандагон.
2. Иштироки фаъолони дар раванди таълимии худ хонанда.
3. Бо назардошти натиҷаҳои баҳогузорию ба раванди таълим ислоҳот ворид кардан.
4. Арзёбӣ ба қадршиносии хонандагон ва тавачҷӯх ба дарсҳо таъсири амиқ мерасонад, ки дар навбати худ ба омӯзиш таъсири калон мерасонад.
5. Хонандагон бояд қобилияти баҳо додани дониши худро дошта бошанд (Black and William, 1989).

Дар дарси CLIL асосан чунин усулҳои баҳодихии формативӣ, аз қабилӣ «Сигналҳои дастӣ», «Чароғи роҳнамо», «Эссеҳои яқдақиқина», «Намунаҳои суханронӣ (ишораҳо)», «Санҷиши нофаҳмӣ», «Таваққуфи седақиқина», «Ченкунии ҳарорат», "Дар як ҷумла ё дар як калима ҷамъбаст намудан", "Шарҳҳои хаттӣ (робитаи мутақобилаи хаттӣ)".

Тавсифи муфассали ин усулҳоро дар дастур пайдо кардан мумкин аст: Оценивание учебных достижений учащихся. Методическое руководство/Сост. Р. Х. Шакиров, А.А. Буркитова, О.И. Дудкина. – Б.: «Билим», 2012. – 80 с. // http://www.tverobr.ru/data/docs/171116_3.pdf. Намунаҳои иловагиро дар Модули 7 ёфтан мумкин аст. Арзёбии формативӣ аз Лоихаи USAID «Вақти хондан» // <https://edu.gov.kg/media/files/785bd9c2-5f90-4c2b-bdb8-32e85d1171c3.pdf>

4.2. ДЕСКРИПТОРҶО БАРОИ БАҲОДИҶИИ ПЕШРАФТИ ДАСТОВАРДҶОИ ХОНАНДАГОН ДАР ТАЪЛИМ

Дар арзёбии дар доираи CLIL, муаллимон метавонанд каму беш озод бошанд, то фоизи ҳамагонро ба забон ва ҳам мундариҷаи фаннӣ таъин кунанд. Умуман, баҳоҳои мундариҷа нисбат ба забон фоизи бештаре мегиранд (масалан, 70% -и баҳоҳои якунӣ), аммо ин тамоюл бояд дар сурати имконпазир тавассути ворид кардани ҳадафҳои забон ва мундариҷа ба дескрипторҳои баҳое, ки мундариҷа ва забонро ҳамгиро мекунад, ислоҳ карда шаванд.

Дескрипторҳо – ин меъёрҳои сифатии баҳодихӣ мебошанд, ки сатҳи ташаккули қобилияти хонандагонро тавсиф мекунад ва ба имкон медиҳанд, ки дараҷаи зуҳури онҳоро (ҳадди аққал, миёна, ҳадди аксар) муайян карда шавад.

Барои арзёбии CLIL дар синфҳои ибтидоӣ, маъмулан аз **дескрипторҳои забонии CEFR** истифода мешаванд A1 ва A2 (CEFR (русӣ), 2003), ки метавонанд дар якҷоягӣ бо дескрипторҳои ба мундариҷаи фаннӣ хос истифода шаванд.

Барои таҳияи дескрипторҳо тавсия додан ба рӯйхати феълҳои амалӣ⁷, ки барои муайян кардани ҳадафҳои таълим истифода мешаванд, тавсия дода мешавад, ки ба гурӯҳбандӣ ва таҳияи дескрипторҳои арзёбӣ барои як дарс ё модули мушаххас мусоидат мекунад.

Дескрипторҳои имконпазир барои CLIL (A1 ва A2)

Малака	Дескрипторҳо барои сатҳи: A1, A2 ⁸ (мактаби ибтидоӣ)			
Малакаҳои фаннӣ (Арзёбии мундариҷа)	Натиҷаҳои равандро бо ёрии дастгирии забон шарҳ медиҳад. Натиҷаҳоро муқоиса мекунад. Маълумотро ҷамъоварӣ ва ба тартиб меорад. Принсипҳои умумиро бо истифода аз дастгирии забон шарҳ медиҳад. Дар бораи раванд хулоса мебарорад.			
Малакаҳои таълимӣ (таҷриба)	Дастурҳои муаллимонро мефаҳмад. Маълумоти бо воситаи имову ишора дастгирӣ карда шударо мефаҳмад. Дастурҳои муаллимонро оид ба амалҳои муайян иҷро мекунад.			
Малакаҳои забонӣ	ШУНИДАН Маълумоти бо воситаи имову ишора дастгирӣ карда шударо мефаҳмад. Дастур ва нишондодҳои муаллимонро мефаҳмад. Шарҳи муаллимиро мефаҳмад. Маводи аудио (видео)-ро мефаҳмад.	ХОНДАН Мазмуни матн ва тавзеҳотро мефаҳмад. Дастурҳо ва супоришҳои хаттиро дар маводи таълимӣ мефаҳмад. Маълумотро меёбад ва ҷойгир мекунад. Маълумоти графикӣ пешниҳодшудар	ГУФТАН Тавсиф мекунад ва мефаҳмонад. Ҷамъбаст мекунад. Сӯҳбатро роҳбарӣ мекунад, ба изҳороти ҳамсинфонаш муносибати худро нишон медиҳад.	НАВИШТАН Тасвир мекунад. Ҷамъбаст мекунад. Ташкил мекунад. Муқоиса ва муқобил мегузорад.

⁷Список глаголов для когнитивной, аффективной и психомоторной областей можно найти в Информационно-методическом вестнике о многоязычном и поликультурном образовании в странах Центральной Азии «Диалог». Вып. 11. – OSCE, 2016 – С. 6 – 8 // URL: <http://www.edu-resource.net/images/docs/vestnik/DIALOG%2011%20RUSS.pdf>

⁸Тибқи талаботи Стандартҳои фаннии забонҳои дуввум дар Қирғизистон, дар мактаби ибтидоӣ сатҳи ибтидоии дониши забон (A1) ташаккул ёфта, заминаи ташаккули сатҳи базавӣ (A2) гузошта мешавад.

Малака	Дескрипторҳо барои сатҳи: A1, A2 ⁸ (мактаби ибтидоӣ)		
	Дастурҳои муаллимонро оид ба амалҳои муайян иҷро мекунад.	о (дар ҷадвалҳо, графикҳо, харитаҳо, рамзҳо), инчунин дар аксҳо, расмҳо ва суратҳо мекунад ва таҳлил мекунад.	Дар кори гурӯҳӣ ҳамкорӣ мекунад.

Намунаи дескрипторҳои забонӣ барои фанни «Математика»⁹

Шунидан

Малакаҳо	A1	A2
Маълумот ва тавзеҳоти воқеиро мефаҳмад	Мазмуни асосии як пешниҳоди кӯтоҳ, фаҳмо, содаи муаррифии лоиҳа, ё шарҳи муаллим ё ҳамсинфони агар онҳо хеле суст, возеҳ сухан гӯянд ва барои такрор кардан вақт дошта бошанд, мефаҳмад.	Муаррифии одӣ ва тавзеҳоти муаллим ва ҳамсинфони дар мавзӯи фаннӣ, агар онҳо суст сухан гӯянд, мефаҳмад.
Дастур ва нишондодҳоро мефаҳмад	Дастурҳои сода ва возеҳи муаллим ва ҳамсинфони дар бораи чӣ кор кардан, агар аниқ ва оҳиста гуфта бошад, мефаҳмад.	Дастур ва нишондодҳои содаи муаллим ва ҳамсинфони оид ба ҳалли масъала риоя мекунад.
Нуқтаи назарро мефаҳмад	Агар шахс "Тарафдор" ё "Зид" чизе асту изҳорот суст ва возеҳ баён карда шавад, мефаҳмад.	Нуқтаи назари асосиро дар муҳоҷиса мефаҳмад.
Далелу шарҳоро мефаҳмад	Нуқтаи асосиро дар тавзеҳоти одӣ, агар сухан суст ва возеҳ баён карда шавад, мефаҳмад.	Шарҳи одии дастурҳои супориш ё чӣ гуна исбот кардани чизеро дар математика мефаҳмад.
Муҳокима ва мунозираи аз рӯи фанниро мефаҳмад	Агар дигарон оҳиста, возеҳ сухан гӯянд ва барои азназаргузаронӣ вақт диҳанд, дар ин мавзӯ муҳоҷисаҳои одии мунтазамро риоя мекунад.	Муҳокимаҳои аниқ ва нодушвори оиди фанниро пайгирӣ мекунад.
Маводи аудио (видео)-ро мефаҳмад	Ҷояи асосии матнҳои кӯтоҳи аудиоии саволҳои шиносии фаннии оҳиста ва возеҳ нақлшударо мефаҳмад ва метавонад равшан кунад.	Ҷояи асосии сабтро бо сухани аниқ, суст ва стандартӣ оид ба масъалаҳои фаннӣ мефаҳмад.

⁹Подготовлено на основе Language skills for successful subject learning. EFR linked descriptors for mathematics and history/civics // URL: https://www.researchgate.net/publication/333237759_CEFR-linked_descriptors_for_mathematics_and_historycivics_Language_skills_for_successful_subject_learning_PROMOTING_EXCELLENCE_IN_LANGUAGE_EDUCATION

Хондан

Малакаҳо	A1	A2
Маълумот ва тавзеҳоти воқеиро мефаҳмад	Маълумоти муҳимтарини оид ба мавзӯҳои шиноси маводи таълимиро дар шакли кӯтоҳ, сода мефаҳмад.	Хулосаҳои асосиро дар маводи таълимии аниқ, бо далел навишташударо муайян мекунад. Маънои калима ва ҷумлаҳоро дар заминаи мавзӯи шинос муайян мекунад. Фаҳмидани далелҳои асосӣ дар матни одӣ, ки сохтори аниқ ва мавзӯи шинос доранд.
Дастурҳо ва супоришҳои хаттиро дар маводи таълимӣ мефаҳмад	Дастурҳо / вазифаҳои одии кӯҳнаро дар маводи таълимӣ дарк мекунад.	Дастурҳо / вазифаҳои содаи ба таври возеҳ навишташударо дар маводи таълимӣ дарк мекунад.
Нуқтаи назарро мефаҳмад	Мефаҳмад, ки муаллиф ҳангоми хондани сархатҳои кӯтоҳ ва одӣ "Тарафдор" аст ё "Зид".	Нуқтаҳои гуногунро оид ба масъалаҳои таърихӣ ва иҷтимоӣ дар маводи одии таълимӣ муайян мекунад.
Далел ва тавзеҳотро мефаҳмад	Дар шарҳҳои одӣ нуқтаи назари асосиро мефаҳмад.	Ҳамчун дар A1.
Маълумотро меёбад ва ҷойгир мекунад	Маълумоти мушаххас ва пешгӯишавандаро аз маводи одии таълимӣ ва аз Интернет пайдо ва муайян мекунад.	Матнҳои хеле дароз, аниқ сохташударо барои муайян кардани маълумоти аниқ, заруриро таҳқиқкорона хонда метавонад.
Маълумоти графיקии пешниҳодшударо (дар ҷадвалҳо, графикҳо, харитаҳо, рамзҳо), инчунин дар аксҳо, расмҳо ва тасвирҳо меҳонад ва таҳлил мекунад	Маълумоти асосии дар ҷадвалҳои одӣ, графикҳо, харитаҳо додашударо муайян мекунад.	Маълумоти махсусро мефаҳмад ва далелҳоро аз ҷадвалҳо, графикҳо, харитаҳо интихоб мекунад.

Гуфтан

Малакаҳо	A1	A2
Тасвир мекунад	Ҳодиса, амалҳоро бо тартиби одӣ тасвир мекунад.	Маълумотро интиқол медиҳад ва рӯйдодҳо, мушоҳидаҳо ва равандҳоро ба таври мухтасар бо калимаҳои одӣ тавсиф мекунад, рафти тафаккурро ҳангоми ҳалли вазифа тавсиф мекунад.
Мефаҳмонад	Бо ҷумлаҳои сода тарзи иҷро кардани чизе ё корҳои иҷрошударо мефаҳмонад.	Бо ҷумлаҳои сода тарзи иҷро кардани чизе ё коре, ки иҷро шудааст, мефаҳмонад, мисолҳо меорад.
Далелҳо, ғояи асосӣ, тавзеҳотро ба чизе пешниҳод мекунад	Дар бораи фан хулосаҳои кӯтоҳ мебарорад.	Рӯйхати кӯтоҳи амалҳо, нақша, шарҳи кӯтоҳи масъала ё мушкилотро медиҳад.
Фикри худро баён мекунад, муҳокима мекунад	Бо забони одӣ дар бораи он чизе, ки ӯ фикр мекунад, "Тарафдор" ё "Зид" чизе	Бо забони одӣ мефаҳмонад, ки чаро ӯ барои чизе "Тарафдор" ё "Зид" аст.

Малакаҳо	A1	A2
	будани худро ифода ёфтааст.	
Далелҳо баён мекунад, исбот мекунад	Ба таври мухтасар ва бо забони сода мефаҳмонад, ки ӯ дар заминаи фан чӣ кор кардааст ё мекунад.	Ба таври мухтасар дар бораи чӣ гуна исбот кардани чизе тавзеҳот пешниҳод кардан мумкин аст. Далелҳои одиро пешкаш мекунад, ба монанди ҳалли масъалаи математика.
Чамъбаст мекунад	Калимаҳои калидӣ, ибораҳо ё ҷумлаҳои кӯтоҳро, ки муаллим ё ҳамсинфонашон гуфтаанд, интихоб ва нусха мегирад.	Ҳамон тавре ки дар A1 Шарҳи мухтасари хулосаро пешниҳод мекунад.
Муайян мекунад	Ба таври мухтасар ва бо забони сода таърифи мафҳумҳои математикӣ ё таърихи дубора таҳия мекунад.	Таърифи мафҳумҳои математикӣ ё таърихи бо забони сода пешниҳод мекунад.
Арзёбӣ мекунад, нақл мекунад	Бо ҷумлаҳои сода андешаро дар бораи чизҳои хуб ё бад, мусбат ё манфӣ баён мекунад.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Муқоиса ва муқобилгузорӣ мекунад	Барои изҳороти кӯтоҳ, муқоисаи объект ва алтернативаҳо аз забони тасвирии одӣ истифода мекунад.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Шарҳҳои возеҳ медиҳад, нофаҳмиҳоро бартараф мекунад	Агар ба ӯ кумак кунанд, бо забони сода тавзеҳоти возеҳ медиҳад. Метавонад бигӯяд, ки ӯ намефаҳмад ё чизе нодуруст аст.	Ҳамон тавре ки дар A1 Тафтиш мекунад, ки оё муаллим ва ҳамсинфон ӯро фаҳмидаанд, оё ҳуди ӯ дуруст фаҳмидааст ва мефаҳмонад, ки чаро намефаҳмад.
Бо муаллим ва бо ҳамсинфон сӯҳбат мегузаронад	Бо ҳамсинфон сӯҳбати кӯтоҳ, сода ва мунтазамро пеш мебарад, ба шарте ки онҳо оҳиста, возеҳ сухан гӯянд ва барои баррасӣ вақт дошта бошанд.	Дар аксари сӯҳбатҳои синфӣ иштирок мекунад, ба шарте ки дигарон равшан сухан гӯянд.
Тавзеҳ талаб мекунад	Метавонад бигӯяд, ки нафаҳмида истодааст, вақте нафаҳмид, шарҳ мепурсад.	Аз касе мепурсад, ки чизи гуфтаашро шарҳ диҳад.
Ба он чизе, ки дигарон мегӯянд, эътибор медиҳад	Ба гуфтаҳои муаллим ва хонандаго бо забони сода ҷавобҳо медиҳад.	Ба гуфтаҳои муаллим ва хонандаго бо забони сода ҷавобҳо медиҳад.
Дар кори гурӯҳӣ ҳамкорӣ мекунад	Дар бораи мавзӯе, ки хуб медонад, саволҳои одӣ медиҳад ва мепурсад.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Дар синф презентатсия ё баромади шифоҳӣ мекунад	Оид ба мавзӯӣ презентатсияи кӯтоҳ, машқкардашуда ва одӣ мекунад, дар мавзӯи кори синфӣ баромад мекунад.	Оид ба мавзӯӣ презентатсияи омодашудаи, сода месозад, агар барои такрор кардан вақт бошад, ба саволҳои равшан ҷавоб медиҳад.

Навиштан

Малакаҳо	A1	A2
Тасвир мекунад	Тавсифи мухтасари рӯйдодҳо ва чорабиниҳои асосиро менависад.	Ҳодисаҳо, мушоҳидаҳо ва равандро мухтасар тасвир мекунад. Метавонад презентатсияи визуалиро (график, ҷадвал, расм) мухтасар тавсиф карда, хусусиятҳои асосиро нишон диҳад.
Мефаҳмонад	Ба тариқи сода чӣ гуна кореро иҷро кардан ё чӣ кореро иҷро карданро мефаҳмонад.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Далелҳо, ғояи асосӣ, тавсифи чизеро пешниҳод мекунад	Оид ба фанҳо изҳороти мекунад.	Ба таври мухтасар нақша ва амалҳоро номбар мекунад. Шарҳи мухтасари масъала ё мушкилотро медиҳад.
Фикри худро баён мекунад	Бо суханони одӣ, он чизеро, ки фикр мекунад, барои чизе "Тарафдор" ё "Зид" аст, баён мекунад.	Бо забони одӣ ӯ дар шакли хаттӣ мефаҳмонад, ки чаро "Тарафдор" ё "Зид" чизе ҳаст.
Далел меорад, исбот мекунад	Ба таври мухтасар, бо забони содда, сабабҳои асосии қорҳое, ки оид ба мавзӯи иҷро шудаанд ё иҷро карда мешаванд, нишон медиҳанд.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Чамъбаст мекунад	Калимаҳо ва ибораҳоро дар ҷумлаҳои кӯтоҳ дар асоси матни кӯтоҳ таъкид ва баён мекунад.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Муайян мекунад	Таърифи мафҳумҳои математикии ё таърихи ба таври кӯтоҳ ва сода баён мекунад.	Таърифи мафҳумҳои математикиро хаттӣ бо роҳи осон медиҳад.
Ташкил медиҳад	Мисолро нусхабардорӣ карда, матни кӯтоҳе менависад.	Матнро бо муқаддима, қисми асосӣ, хотима ташкил мекунад.
Арзбӣбӣ мекунад, нақл мекунад	Бо ҷумлаҳои сода андешаро дар бораи хуб ё бад, мусбат ё манфӣ баён мекунад.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Муқоиса мекунад ва муқобил мегузорад	Барои изҳороти кӯтоҳ, барои муқоисаи ашё ва алтернативаҳо аз забони тасвирии одӣ истифода мекунад.	Ҳамон тавре ки дар A1.
Бо рамзҳо, ҷадвалҳо, графикҳо кор мекунад	Маълумоти асосиро дар саволу ҷавоб омода мекунад, мувофиқи супориш рӯйхат, ҷадвал месозад.	Саволнома тартиб медиҳад, ҷадвалҳо, графикҳо месозад ва иттилоотро ба таври сода ташкил мекунад.

4.3. ХУДБАҲОДИҲИ ДАР CLIL

Дар оғози таҳсил ба кӯдакон таълим додан муҳим аст, ки ҳар як кори анҷомдода бояд баҳо дода шавад ва арзбӣбӣ карда шавад - он чӣ рӯй дод, чӣ мушкилотро ба бор овард, беҳтараш чӣ кор кардан мумкин буд, дафъаи оянда чӣ қорҳоро дигаргун кардан мумкин аст ва ғайра. Муаллимон аксар вақт расмҳо, смайликҳои гуногунро истифода мекунанд, то фаҳманд, ки хонанда дар дарс чӣ ҳис мекунад, оё ӯ таваҷҷӯҳ дошт. Бояд

қайд кард, ки ин гуна худбаҳодиҳӣ барои муаллим дар бораи фаҳмидани мундариҷаи фаннӣ ва рушди малақаҳои забонӣ маълумоти кам дорад. Аз ин рӯ, варақаҳои баҳодиҳӣ, варақаҳои худбаҳодиҳӣ бояд мулоҳизакорона, аз ҷумла ҳарчи бештар мундариҷаи мушаххас тартиб дода шаванд ва ҳамзамон бо назардошти он, ки пур кардани онҳо вақти зиёдро талаб намекунад.

Яке аз роҳҳои ташвиқи рушди малақаҳои худбаҳодиҳӣ дар мактаби ибтидоӣ кумак ба хонандагон дар сохтани журналҳои омӯзишии инъикосии худ мебошад. Журналҳои таълимӣ хонандагонро водор мекунад, ки дар бораи муваффақият ва мушкилоти худ мулоҳиза кунанд (малақаҳои тафаккур ва мустақилиятро инкишоф диҳанд). Инҳо инчунин барои омӯзгор барои санҷиши фаҳмиш ва азхудкунии мундариҷаи дарс муфиданд.

Намунаи журнали таълимӣ

Журнали таълимии ман	
Мавзӯ	Қисмҳои гуногуни растанӣҳо
Чиро медонам.	...
Чиро то ҳол то охир намефаҳмам.	...
Чизе, ки доништан меҳоҳам (чӣ ба ман шавқовар аст).	...

Усули дигари ташвиқи рушди малақаҳои худбаҳодиҳӣ ин истифодаи сеткаи муқоисавии худбаҳодиҳӣ мебошад, ки дар он худбаҳодиҳии хонандаро бо баҳои додаи муаллим ва ҳамсинфон муқоиса кардан мумкин аст. Ба ибораи дигар, хонандагон он чизеро, ки омӯхтанд ва дар дарс татбиқ карда тавонистанд, худ баҳо медиҳанд. Сипас онҳо варақаи баҳоиро ба хонандаи дигар медиҳанд, то пур кунанд. Ниҳоят, муаллим варақаи худбаҳодиҳиро пур мекунад. Пас хонанда метавонад натиҷаҳоро муқоиса карда, қарор қабул кунанд, ки чизи доништаашро ба кадом дараҷа баён карда тавонист.

Намунаи сеткаи муқоисавии худбаҳодиҳӣ (CLIL for children, 2018)

Варақи муқоисавии худбаҳодиҳӣ.									
Дарси 1. Олами ҳайвонот: Муҳити бошишгоҳ, қобилиятҳо.									
Он катакчаеро, ки истифода мешавад, қайд кунед	Худбаҳодиҳӣ.			Баҳои ҳамсинфон			Баҳои омӯзгор		
Ман номи 8 ҳайвонро медонам.									
Ман зисти 8 ҳайвонро (ферма, чангал, хона, саванна) медонам.									
Ман амали 8 ҳайвонро тасвир									

карда метавонам.									
Ман метавонам номи 8 ҳайвонро нависам.									

Намунаи хуби арзёбӣ **портфолиои хонандагон** мебошад. Он натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро дар бар мегирад: натиҷаҳои санҷиш, расмҳо, қайдҳо, лоиҳаҳо ва ғ. Портфолио метавонад дастӣ навишта шавад, ё вобаста ба афзалият ва имкониятҳои муаллим ва хонандагон он метавонад портфели электронӣ бошад. Портфолио ба кӯдакон, волидон ва муаллимон имкон медиҳад, ки раванди таълим ва пешрафтро фаҳманд.

Агар кӯдакон ҳанӯз малакаҳои хаттӣ надошта бошанд, варақаҳои худбаҳодиҳиро истифода бурдан мумкин (Григуле Л., 2016), ки дар он нақш кашидан аз як қисми муайяни сатри ҷадвал, масалан:

Варақаи худбаҳодиҳӣ _____
(ном, фамилия)

Қисми он сатри ҷадвалро, ки миқдори дониши шуморо инъикос мекунад, пур кунед.

1. Ман метавонам кишварҳои ҳамсоия Қирғизистонро номбар кунам.		
2. Ман калонтарин кӯлҳои Қирғизистонро ном бурда метавонам.		
3. Ман метавонам баландтарин кӯҳҳои Қирғизистонро номбар кунам.		

Ба ин гуна варақаҳо саволҳои навишта мешавад, ки ба талаботи стандарт барои фанни мушаххаси таълимӣ ҷавобгӯ бошанд. Дар ҳолате, ки худи хонанда ҳанӯз наметавонад баҳо диҳад, ки онҳо то чӣ андоза талаботи дахлдори стандартро азхуд кардаанд, волидон метавонанд ба раванди баҳодиҳӣ ҷалб карда шаванд, ки онҳо бо пурсидани саволҳо ба фарзандаш ба ӯ кумак мерасонанд, мефаҳманд, ки ӯ чӣ медонад ва чиро намедонад. Ин ба муаллим имкон медиҳад, ки волидонро ба раванди таълим ҷалб кунад ва ба ин васила ба онҳо фаҳмонад, ки хонанда бояд дар бораи як фанни муайян чӣ донад. Дар мисоли варақаи зерини худбаҳодиҳӣ талаботҳои стандарти Ватаншиносӣ истифода шудаанд, ки дар охири синфи якум хонанда бояд чӣ кор карда тавонад:

Варақаи худбаҳодиҳӣ _____
(ном, фамилия)

Бо кадом дараҷа бо изҳорот розӣ ҳастед, ҳамон сатри ҷадвалро ранг кунед.

1. Ман ҷараёни нашъунамои растаниро тасвир карда метавонам.	
2. Ман ҳӯрокҳои солим ва зарароварро фарқ карда метавонам.	
3. Ман ҳайвоноти хонагиро тасвир карда метавонам.	

Аммо, аксар вақт барои кӯдак ва волидон муайян кардани он душвор аст, ки чӣ ва то кадом андоза донишзан зарур аст, масалан, то чӣ андоза тавсиф кардани раванди нашъунамои растанӣ зарур аст. Дар ин ҳолат, шумо метавонед варақаи муфассали худбаҳодиҳиро истифода баред, ки дар он шумо то кадом дараҷае кореро анҷом дода метавонед, масалан:

Варақаи худбаҳодиҳӣ _____
(ном, фамилия)

Бо кадом дараҷа бо изҳорот розӣ ҳастед, ҳамон сатри ҷадвалро ранг кунед.

1. Ман метавонам панҷ ҳайвоноти хонагиро номбар кунам.					
2. Ман метавонам панҷ намуди моҳиро номбар кунам.					
3. Ман панҷ шакли геометрию номбар карда метавонам.					

Дар раванди таълими билингвалӣ (дузабона), омӯзгор метавонад варақаи худбаҳодиҳиро истифода барад, то фаҳмад, ки кӯдак то чӣ андоза луғати фанниро бо ду забон медонад, масалан:

Варақаи худбаҳодиҳӣ _____
(ном, фамилия)

Шумо бо ин фикр / тасдиқот розӣ ҳастед ё розӣ нестед, бо X қайд кунед.

Тасдиқот	Ҳа	Не
1. Ман метавонам тамоми қисмҳои растаниро ба забони қирғизӣ номбар кунам.		
2. Ман метавонам тамоми қисмҳои растаниро ба забони русӣ номбар кунам.		
3. Ман мафҳуми фотосинтезро бо забонҳои русӣ ва қирғизӣ шарҳ дода метавонам.		
4. Ба ман ҷавоб додан бо он забоне маводро омӯхтаам осонтар аст.		
5. Ҷавоб додан бо забони модарии ман ҳамеша осонтар аст.		

Аз варақаҳои худбаҳодиҳӣ самаранок истифода бурдан мумкин аст, то ба хонанда дар бораи камбудии кори иҷрошуда ишора намуда, имкон диҳад, ки кор пеш аз баҳо додани муаллим беҳтар карда шавад.

Истифодаи ҳама гуна варақаҳои худбаҳодиҳӣ на танҳо ба хонандагон имкон медиҳад, ки кори худро такмил диҳанд, балки ба муаллим дар бораи пешрафти раванди таълим маълумот низ диҳанд, то дар ҳолати зарурӣ ба чараёни таълим баъзе ислоҳҳо ворид карда шаванд.

Резюме

Арзёбӣ дар дарси CLIL бо мақсади кӯмак расонидан ба хонанда дар муайян кардани чӣ гуна натиҷаҳои фаъолияти таълимии ӯ ба ҳадафҳои таълими баёншуда, ки дар шакли натиҷаҳои пешбинишуда таҳия шудаанд, мувофиқат мекунад, мебошад.

Ҳам мундариҷаи фаннӣ ва ҳам забон мавриди баҳогузори қарор мегиранд. Барои арзёбии дараҷаи азхудкунии мундариҷаи фаннӣ ва дараҷаи ташаккули малақаҳои

забонӣ, тестҳо ва тестҳои махсус таҳия карда мешаванд, ки дар онҳо ҳарду ҷанба санҷида мешаванд.

Раванди муттасиле, ки ҳамроҳии омӯзиш баҳо медиҳад, арзёбии форматативист, ки корҳои зиёдеро барои ҳавасмандгардони ташаккули дониш ва ташаккули малакаҳои зарурӣ дар фан ва забон бо таваҷҷӯҳ ба фаъолияти инфиродӣ ва эҷодии хонандагон дар бар мегирад. Барои арзёбии пешрафти хонанда дар ташаккули малакаҳои забонӣ дар доираи азхудкунии фан, дескрипторҳои забон истифода мешаванд.

Ҷузъи муҳими системаи баҳодиҳии синфии CLIL баҳогузори хонандагон ба корҳои иҷрошуда ё худбаҳодиҳӣ мебошад. Ҳудбаҳодиҳӣ одатан 3 хусусиятро дар бар мегирад: 1) дараҷаи қаноатмандӣ аз кори иҷрошуда (он чӣ ба шумо писанд омад ва чаро, чӣ ба шумо писанд наомад ва чаро); 2) мувофиқати кори иҷрошуда ба натиҷаҳои пешбинишуда (дар асоси меъёрҳои таҳияшуда); 3) таҳлили раванди рушд (он чи фавран маълум шуд ва чаро, чӣ мушкилотро ба вуҷуд овард ва чӣ гуна бо онҳо мубориза бурдан мумкин аст, чиро беҳтар кардан мумкин буд, он чизеро, ки набояд ҳеҷ гоҳ иҷро карда намешуд, дафъаи оянда чиро бояд ба назар гирифт, ва ғ.)

ҚИСМИ 5. СТРАТЕГИЯҲОИ ТАЪЛИМИ ҲАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН

Саволҳои роҳнамо

- ◆ Кадом стратегияҳо ба дастгирии забон ба хонандагон ва дар амал татбиқ кардани CLIL кӯмак мерасонанд?
- ◆ Ба хонандагон чӣ хел вазифаҳо бояд пешниҳод карда шаванд?

Дар ин боб барои дастгирии забон барои хонандагон мисолҳо оварда шудаанд, ки дар дарсҳои фанҳои гуногуни барномаи таълимии мактаб, вақте ки хонандагон бояд матнҳоро хонанд: дар омӯзиши Ватаншиносӣ, АБҲ, одобнома ва ғайра истифода мешаванд. Намунаҳо дар шакли стратегияҳо оварда шудаанд, ки дорои дастурҳои зина ба зина мебошанд ва метавонанд дар ҳама дарсҳо ва бо ҳама гуна мавод татбиқ карда шаванд. Ин стратегияҳо дар адабиёти педагогии Амрико ба тариқи дигар "кӯҳна" – амалҳои такроршаванда, машқҳо, вазифаҳо, раванд номида мешаванд.

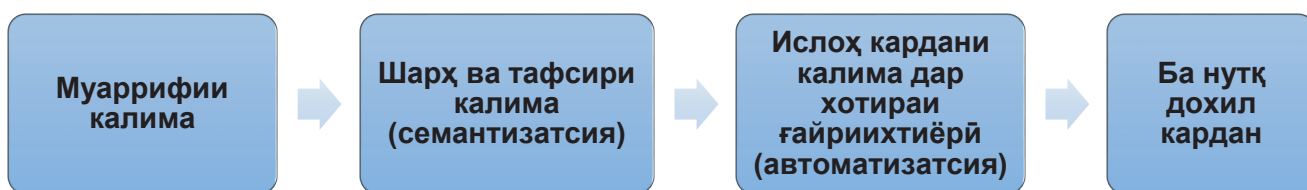
Дар оғози ҳар як стратегия нишон дода мешавад, ки маҳз дар чараёни таълим чиро дифференсия кардан муҳим аст: мундариҷа (барнома), раванди таълим (усулҳо, машқҳо, супоришҳо), муҳите, ки ҳавасмандии хонандагонро беҳтар мекунад ё формати арзёбӣ. Принсипи дизайни универсалӣ низ нишон дода шудааст, ки ҳангоми истифодаи стратегияи пешниҳодшуда ба он диққат додан муҳим аст.

Ҳар як стратегия ҳадафҳои таълимро муайян мекунад, як синфи омӯзиширо тавсия медиҳад, натиҷаҳои пешбинишудаи омӯзиширо муайян мекунад, рӯйхати маводи заруриро барои истифодаи стратегия ва шакли имконпазири ташкили кор дар синф пешниҳод менамояд. Дар зер тартиби марҳила ба марҳила барои стратегия оварда шудааст, ки намудҳои имконпазири машқҳо дар ҳар як марҳила тавсия дода мешаванд. Тавсиф бо тавсияҳо оид ба дифференсиатсияи баҳозгорӣ ба анҷом мерасад.

СТРАТЕГИЯИ 1. АЗ КАЛИМА БА НУТҚ

Шарҳи стратегия

Стратегияи "Аз калима ба нутқ" пайравӣ аз чор марҳилаи асосиро дар бар гирифта, ба хонандагон имкон медиҳанд, ки бо калимаи нав, мафҳум, истилоҳ шинос шаванд, маънои онро фаҳманд, истифодаи онро амалӣ кунанд ва дар оянда ин калимаро ба нутқи худ дохил кунанд (ҳам шифоҳӣ ва ҳам хаттӣ).

Схемаи 7. Қадамҳои асосии стратегияи «Аз калима ба нутқ»

Ҳадафи стратегия фароҳам овардани заминаи луғавии ташаккули малақаҳои нутқи хонандагон мебошад.

Дифференсиатсия: мундариҷа, раванд.

Дизайни универсалии таълим: роҳҳои гуногуни ҷалби хонандагон ба раванди таълим, шаклҳои гуногуни пешниҳоди маводи дарс.

Ҳадафҳои омӯзиш

- ◆ таъмин намудани луғати ҳадди ақал барои фаъолияти таълимӣ ё муоширати ҳаррӯзаи хонанда (дар асоси интиҳоб ва вуруди луғат, ки бо мавзӯҳои дахлдор муттаҳид карда шудаанд);
- ◆ таълим додани фаҳмиши воҳидҳои луғавӣ аз рӯишунидан ва ҳангоми хондани матнҳо;
- ◆ омӯхтани тарзи истифодаи ин воҳидҳои луғавӣ дар намудҳои гуногуни фаъолияти нутқ.

Натиҷаҳои пешбинишудаи омӯзиш

Хонандагон

- ◆ нишон додани калимаҳо, мафҳумҳо, истилоҳҳои нав;
- ◆ муайян кардани маънои калимаҳо, мафҳумҳо, истилоҳоти нав;
- ◆ истифодаи калимаҳо, мафҳумҳо, истилоҳоти нав дар гуфтор ва навишт.

Синфи таълимӣ: 1-ум – 4-ум

Маводи зарурӣ: матнҳо, китобҳои дарсӣ, китобҳои, ки ба сатҳи ташаккули малақаҳои хониши хонандагон мувофиқанд, аёниятҳои ҳангоми ҷорӣ кардани воҳидҳои луғавӣ.

Шакли ташкили кор дар синф: кори умумии тамоми синф, кори ҷуфтӣ, гурӯҳӣ

Тарзи иҷро

То истифодаи стратегия

Ба муаллим тавсия дода мешавад:

- ◆ Омӯзиши машқҳои аз китоби дарсӣ / ё матне, ки дар онҳо калимаҳо, мафҳумҳо, истилоҳоти нав пайдо шудаанд;
- ◆ рӯйхати калимаҳо, мафҳумҳо, истилоҳҳо, ки диққати асосӣ ҳангоми дарс ба онҳо равона карда мешавад (тавсия дода мешавад, ки дар дарс аз 3 то 7 воҳиди луғавӣ дохил карда шавад, зеро дар баробари кор дар луғат, вазифаҳои дигар низ ҳастанд дар дарс ҳал карда шудааст);
- ◆ пешакӣ муайян кардан, ки бо кадом калимаҳое, ки ба хонанда маълум аст, калимаҳои нав якҷоя карда мешаванд, дар кадом конструксияҳо истифода бурдан мумкин аст (6–7 ибора);

- ◆ интихоби роҳҳои муассири пешниҳод ва шарҳи калимаҳои нав;
- ◆ дар бораи маҷмӯи машқҳо барои мустақкам ва фаъол сохтани луғати интихобшуда андеша кардан (намудҳои машқҳо ва шумораи онҳоро муайян кардан).

Дар вақти истифодаи стратегия

Қадами 1. Муаррифии калима, мафҳум, истилоҳ.

Дар ин марҳила воҳидҳои луғавӣ пешниҳод карда мешаванд. Ҳадафи ин кор ошноӣ бо талаффуз ва имлои як калимаи нав ва омода кардани хонандагон барои дубора пайдо кардани ин калима дар чараёни кори минбаъдаи он мебошад.

Воҳидҳои лексикӣ ҳам шифоҳӣ ва ҳам хаттӣ дода мешаванд, шумо метавонед чӣ гуна будани онҳоро дар матни чопшуда нишон диҳед. Калимаҳои навро хонандагон дар китоби дарсӣ хонда метавонанд, Ҳангоми шарҳи муаллим ё Ҳангоми тамошои видео шунида мешавад; калимаҳоро пешакӣ дар тахтаи синф ё флипчарт навиштан мумкин аст (калима + ибора); тавассути проектор дар экран намоиш дода мешавад; муаллим метавонад калимаро талаффуз кунад ва сипас аз шогирдон хоҳиш кунад, ки онро дар ягон вазифаи китоби дарсӣ пайдо карда, ба дафтар нависанд; шумо метавонед қортҳоро пешакӣ бо матни кӯтоҳе омода кунед, ки дар он калимаҳои нав дучор оянд, хонандагонро ба хондани матн даъват намоед ва калимаҳои нофаҳморо хат занед. Ба ибораи дигар, кор тавре сохта шудааст, ки хонандагон:

- 1) калима (ибора) – ро шунида ва таркиби овозии онро дарк кардааст (мавҷудияти овозҳои "душвор" дар он, ҷои зада);
- 2) калимаро дидааст ва хусусиятҳои хоси онро дарк кардааст (таносуби овоз ва имло);
- 3) талаффуз, хондан ва навиштани калимаҳои нав.

Хеле матлуб аст, ки муаррифии воҳиди луғатӣ на дар алоҳидагӣ, балки дар контекст (дар ибора, ибора ё ҷумла) сурат гирад, зеро маҳз он вақте ки калима ба ибора ё ҷумла дохил карда мешавад, мақом ва мафҳуми маънои муайянеро соҳиб мешавад.

Қадами 2. Шарҳи маънои калима, мафҳум, истилоҳ (семантизатсия¹⁰).

Дар ин марҳила, раванди шарҳи калима сурат мегирад. Раванди шарҳи калима ба пешниҳоди он мустақиман вобастагӣ дорад ва аксар вақт ин кор мувозӣ сурат мегирад. Дар ин ҷо муҳим аст, ки хонандагон а) воҳиди нави луғавиро дар якҷоягӣ бо дигар калимаҳо дар ҷумлаҳо мушоҳида карда, намунаҳои истифодаи дурусти онро дар гуфтор бубинанд; б) маънои воҳиди луғатиро дарк кард (пас аз гӯш кардани тавзеҳи муаллим ё мустақилона истифода бурдани луғат; баррасии расмҳои китоби дарсӣ ё така ба маънои умумии ҷумлае, ки дар он калимаи нав истифода шудааст).

Ҳангоми фаҳмондани маънои калима аз **усулҳои гуногуни семантизатсия истифода мешаванд:**

- ◆ **Истифодаи аёнӣ.** Аёнӣ метавонад гуногун бошад. Шумо метавонед аёнӣ мавзӯиро истифода баред, яъне намоиш ва номгузори ашёе, ки дар синф ҳастанд ё муаллим ва хонандагон метавонанд дошта бошанд (ашёи қиматӣ, мебел, қисмҳои ҷевон, либос, қисмҳои бадан). Шумо метавонед аёнӣ тасвирӣ (расмҳо, аксҳо, диаграммаҳо) ё аёнӣ ҳаракатиро (визуализатсия бо амал) ҷалб намоед, ки ин нишон додани амал ва номгузори онро дар бар мегирад (луғати феълӣ: навиштан, ҳобидан, шино кардан, кушодан, пӯшидан ва ғ.) Ё семантизатсия калимаҳо бо

¹⁰Семантизатсия - ин ба таври гуногун шарҳ додани маънои калимаҳои барои хонандагон номаълум, инчунин ифшои хусусиятҳои истифодаи онҳо.

истифодаи ҳаракатҳои рӯй (намоиши эҳсосот: ҳайронӣ, ғамгинӣ, ғазаб ва ғ.). Меъёрҳои интиҳоби намуди муайяни намоён дастрасӣ, содагӣ ва мақсаднокӣ мебошанд. Масалан, бо истифода аз ин аёнати тасвирӣ, муаллим метавонад на танҳо маънои калимаҳои тарбиятгар ва муаллимиро шарҳ диҳад, балки ашё (ҷадвал, тахта, харита, босуръат, сандуқча, бозича) ва амалҳоро (дастро дошта, дар болои қуттиҳо босуръат, дар назди тахта истодааст) номбар кунад.

- ♦ **Шарҳи маънои калима** тавассути номбар кардани ашёе, ки бо калимаи додашуда номбар шудаанд. Ин усул асосан барои кӯдакони томақтабӣ татбиқ карда мешавад. Аммо хонандаи хурдсол, маънои луғавии калимаро шарҳ дода, аксар вақт ин маҳоратро истифода мебарад. *Масалан, табақ як навъи зарфи хӯрокхӯрӣ аст ё*

Мураббӣ

Омӯзгор

ин ки як ашёи зарфи аст, ки ... Парандаҳо - ин наҳр, лочин, гунҷишк, шағал ... Зарфҳо - табақ, коса, дег, табақча ... мебошанд.

- ♦ **Семантизатсия бо истифодаи муродифҳо.** Ин усул танҳо дар сурате истифода мешавад, ки хонанда аллакай калимаеро медонад, ки аз ҷиҳати маъно ба калимаи нав наздик бошад. *Масалан, маънои калимаи "азим" -ро бо истифода аз синоними "калон" (хеле калон) ва калимаи "рафиқ" -ро бо истифода аз синонимҳои "дӯст", "ошно" шарҳ додан мумкин аст.*
- ♦ **Семантизатсия бо истифодаи антонимҳо.** Семантизатсия бо истифодаи антонимҳо имконпазир аст, агар хонанда антонимро аллакай медонад. Масалан, бо донишони калимаи «зебо» хонандагон ба осонӣ тахмин мекунад, ки калимаи «зишт» чӣ маъно дорад. Самаранокии истифодаи антонимҳо бо мақсади семантизатсия инчунин бо он муайян карда мешавад, ки калимаҳое, ки бо воситаи антонимӣ алоқаманданд, хосиятҳои шабеҳии таркибӣ доранд (*ғамгинам - кайф мекунам, кор кардан меҳоҳам - истироҳат карданро дӯст медорам*).
- ♦ **Семантизатсия бо истифодаи усулҳои маъруфи калимасозӣ.** Ин семантизатсия метавонад шаклҳои гуногун дошта бошад.

б) Таркиб. Хонандагон метавонанд калимаи душворро дарк кунанд, агар унсурҳоро ҳуб донанд. *Масалан, дар ибораи "растаниҳои рӯшноидӯст" калима аз ду калима сохта шудааст: мутаносибан рӯшноӣ ва дӯст, = рӯшноиро дӯст медоранд. Растаниҳои рӯшноидӯст гиёҳест, ки танҳо дар он ҷое, ки равшанӣ зиёд аст, ҳуб месабзад, яъне ки дар он ҷо офтоб нурпошӣ мекунад.*

в) Нишон додани занҷири калимасозӣ. *Масалан, маънои исми «ғамгинӣ» -ро шарҳ дода, гуфтан мумкин аст, ки он аз сифати «ғамгин» гирифта шуда, ба хонандагон маълум аст, ташаккул ёфтааст.*

Таҳияи тахминҳои забонӣ тавассути контекст. Ин, шояд, барои омӯзгор ва хонандагон аз ҳама мушкил аст, аммо дар айни замон роҳи муҳимтарини семантикунии калимаҳо барои дониши амалии забон, зеро он калимаи навро дар ибораи нишон медиҳад, дар суҳан тахминро таҳия мекунад ва рушди ҳамҷояи малакаҳои дарки матнро дар назар дорад. Масалан, дар як китоби дарсӣ, хонандагон метавонанд чунин маълумотро хонанд:

Одамон аз бисёр ҷиҳат ба зиёда аз 30 намуди делфинҳо, ки дар уқёнусҳо ва баҳрҳои ҷаҳон пайдо шудаанд, шабоҳат доранд. Делфинҳо мисли шумо ширхорон ҳастанд ва онҳо бояд ба рӯи об шино кунанд, то нафас кашад. Инчунин делфинҳо хеле зираканд. Ҳамин тавр, ки хонандагони мактаби шумо ба гурӯҳҳо ҷамъ меоянд, дельфинҳо низ ба когорта (гурӯҳ) ҷамъ меоянд, то вазифаҳои гуногунро иҷро кунанд.

Барои фаҳмидани маънои калимаи "когорта", хонандагон даъват карда мешаванд, ки матро хонанд, дар он калимаеро пайдо кунанд ва ибораҳоро нависанд, ки барои маънои калимаи навро тахмин кардан ёри расонад.

Калима	Ёри аз матн
когорта	Ба гурӯҳҳо ҷамъ меоянд
	ҷамъ мешаванд

Муҳим он аст, ки заминаи истифодаи вожа "шаффоф" яъне якранг, фаҳмо ва ё ба осонӣ баровардашаванда бошад.

- ♦ **Усули тавзеҳи шифоҳӣ (таъриф (дефинитсия¹¹), шарҳ, эзоҳ).** Ин намуди семантизатсия вақте истифода мешавад, ки хонандагон захираи кофии луғат доранд. Дар синфҳои ибтидоӣ ба муаллим тавсия дода мешавад, ки шарҳи дақиқтарин ва аниқро интихоб кунанд. Масалан: хӯрок – «он чӣ меҳӯранд», бардошт рафтан – «чизеро дошта рафтан» ва ғ.
- ♦ Барои дарки пурраи маънои луғавии аксари калимаҳо, тавсия дода мешавад, ки ин усулро бо аёният омезиш дода, яъне на танҳо **шарҳи шифоҳӣ**, балки **нишон додани тасвирро** истифода намудан. Масалан, калимаи «Заргулдор». Албатта, хонандагон метавонанд аз ном тахмин зананд, ки чаро паранда чунин ном дорад, аммо акс ё расм дар бораи он тасаввуроти равшантаре медиҳад.

Шарҳ + тасвир	
Заргулдор як парандаи хурд буда, ранги дурахшон дорад. Номии илмии паранда Oriolus мебошад. Решаи калима ба калимаи латинии augeolus монанд аст, ки маънояш «тиллоӣ» мебошад. Ба эҳтимоли зиёд, паранда аз ҳисоби ранги рангоранг ва бойи худ ном ба даст овардааст.	

- ♦ **Истифодаи тарҷума.** Тарҷума усули қадимтарин ва паҳншудаи семантизатсия мебошад. Ин воситаи муассир ва сарфакоронаи ошкор кардани мафҳуми луғавӣ мебошад. Аммо бояд дар хотир дошт, ки тарҷума ҳамчун воситаи семантизатсия дорои як қатор маҳдудиятҳо: аввалан, тарҷума роҳи якбора муайян кардани маънои луғат аст, ки мо онро ба луғати ғайрифавол ворид мекунем, аммо фавол намекунем; дуввум, тарҷума таркиби калимаҳоро дар заминаи ҷумла ба назар намегирад ва аз огоҳии вазъӣ холӣ аст.

¹¹ Таъриф - таърифи қатъии мантиқии мафҳуми илмӣ соҳае, ки ба хонандагон маълум аст.

Дар раванди воқеии таълим танҳо бо луғатҳои дар китоби дарсӣ пешниҳодшуда ё луғате, ки муаллим пешаки интихоб кардааст, маҳдуд шудан ғайриимкон аст. Ногузир ба воҳидҳои луғавии иловагӣ ниёз пайдо мешавад (хонандагон метавонанд дар бораи маънои калимаҳое, ки дар матн хондаанд ё дар бораи калимае, ки барои ташаккул додани фикр зарур аст, суол кунанд). Муаллим ба ҷуз пешниҳод кардан ва шарҳ додани ин калима дигар чорае надорад. Дар чунин ҳолат ба муаллим тавсия дода мешавад, ки ҳар як калимаи воридшударо, ки аз ҳадди ақалли луғавӣ фарқ мекунад, дар қоғаз сабт кунад, то ин калима дар раванди таълим амал кунад.

Қадами 3. Мустаҳкам ҷойгир кардани калима дар хотираи ғайриихтиёрӣ

Ин марҳила дар ҳама гуна дарсҳо хеле муҳим аст, зеро он марҳилаи омодагӣ ва омодаасозии хонанда барои истифодаи амалии воҳидҳои луғавӣ мебошад. Дар он машқҳои сершумор ва гуногун иҷро карда мешаванд, ки ба хонандагон кумак мекунад, ки ҳамаи калимаҳои навро дар хотираи ғайриихтиёрӣ мустаҳкам кунанд¹². Муаллим метавонад онҳоро дар нутқи худ истифода барад, дидаву доништа ҳолатҳоеро ба вуҷуд орад, ки дар онҳо хонандагон маҷбуранд, ҳангоми таҳияи машқҳои саволу ҷавоб дар асоси матни хондашуда, машқҳои бозӣ ё машқҳо бо варақаҳо ин калимаҳоро истифода баранд.

Дар ин марҳила усулҳои маъмултарин ба монанди *кластерҳои мавзӯӣ*, *занҷирҳои ассотсиативӣ*, *занҷирҳои луғавӣ*, *бози «Сеюмин зиёдатӣ»*, *бози «Як калима»*, *ибораҳо тартиб додан*, *бози «Чӣ гуна бояд гуфт?»*, *бози «Тасвир кашидан»*, *кроссворд тартиб дода (барои тавсифи баъзе усулҳо ба Замимаи 2 ин модул нигаред)* мебошад.

Инчунин дар ин марҳила истифодаи ду маҷмӯи машқҳо тавсия дода мешавад: 1) машқҳои омӯзишӣ; 2) машқҳои шартиву нутқӣ.

Машқҳои амалӣ ин машқҳое мебошанд, ки калимаҳоро аз хотираи кӯтоҳмуддат ба хотираи дарозмуддат интиқол медиҳанд.

Намунаи супоришҳо

- Вазифаҳо барои шиноختан. Шиноختан - ин усули дарёфти калимаҳо аз матн аст, ки дар танзимои зерини муаллим амалӣ карда мешавад: "Дар матн калимаи ... чанд маротиба вомехӯрад ...", "Аз матн калимаҳои марбут ба ... - ро пайдо кунед", "Аз матн панҷ феълро ёбед." Шаклҳои супоришро ҳам пеш аз хондани матн ва ҳам пас аз хондани он додан мумкин аст ("Дар хотир доред, оё калимаи Дар матн омадааст? Шумо инро чӣ тавр фаҳмидед?").
- Вазифаҳо барои интихоби калима. Чунин вазифаҳо нисбат ба вазифаҳои шиноختан бештар иттилоотӣ мебошанд, зеро онҳо ҳам раванди шинохти калимаҳо ва ҳам муайян кардани меъёрҳои интихоби байни онҳоро дар бар мегиранд (масалан, "Калимаи изофиро аз рӯйхат хат занед", "Танҳо он калимаҳоро, ки бо мавзӯ алоқаманданд, нависед").
- Вазифаҳо барои мувофиқат. Ин вазифаҳо шинохтани калимаҳо ва мувофиқи вазифа ҷуфт ҷобаҷо кардани онҳоро дар бар мегиранд, масалан: "Ҷуфти муродиф, антоним, муайянкунанда, ибораро созед".
- Вазифаҳо барои ҷобаҷогузорӣ. Ҳангоми иҷрои чунин вазифаҳо, хонандагон бояд калимаҳоро ба тариқи муайян дар доираи категорияҳои калонтар тасниф кунанд, масалан: "Калимаҳоро дар ду сутун ҷойгир кунед - бо маънои мусбат

¹² Хотираи ғайриихтиёриро як барнома ва ҳадафи мушаххас танзим намекунад. Хофиза бидуни саъйи ихтиёрии хонандагон ба амал меояд. Хонандагон аз механизмҳо ва усулҳои азёдкунӣ истифода намебаранд; он бо роҳи ҳалли масъалаҳои дарс ба амал меояд.

ва манфӣ". Баъзе вазифаҳо метавонанд тавре тартиб дода шаванд, ки худӣ хонандагон меъёрҳои ҷобачогузориро муайян кунанд, масалан: "Калимаҳои зеринро дар чор гурӯҳ ҷойгир кунед, ки ҳар яке аз се калима иборат аст".

- Ҷобачогузори калимаҳо бо тартиби муайян, масалан: «Оилаи шумо мехоҳад барои хона мебели нав ҳарад, аммо имкониятҳои молиявӣ ба шумо имкон медиҳанд, ки танҳо дар як ҳафта як чиз харед. Мебелҳоро мувофиқи тартиби харид кардан ҷобачо кунед».

Машқҳои шартиву нутқӣ маҷмӯи вазифаҳои мебошанд, ки хонандагонро барои истифодаи воҳидҳои луғавии нав дар нутқ омода месозанд. Ин маҷмаъ чор намуди машқҳо (тақлидӣ, ҷойивазкунӣ, трансформатсионӣ ва репродуктивӣ) - ро дар бар мегирад.

Намунаи машқҳо

- Машқҳои тақлидӣ машқҳои мебошанд, ки дар онҳо хонанда барои иҷрои вазифаи нутқӣ воҳидҳои луғавиро аз луқмаи муаллим (ё дар намунаи нутқӣ) ёфта, онҳоро бидуни тағир истифода мекунад.
- Масалан: Бигӯед, ки шумо низ ҳамин тавр рафтор хоҳед кард.
- Дар хона ман маълумотро дар бораи ҳашаротҳо боз мехонам.
- Ман ҳам маълумотро дар бораи ҳашаротҳо мехонам.

- Машқҳои ҷойивазкунӣ бо он хосанд, ки воҳидҳои луғавиро ба қолаби сухан иваз мекунад.
- Барои намуна:
- Ба ман хабар диҳед, ки шумо ниятҳои дигар доред.
- Ман маълумотро дар бораи ҳашаротҳо аз китоби дарсӣ мехонам.
- Ман бошам, маълумотро дар бораи ҳашаротҳо аз энциклопедия мехонам.

- Ба ман бигӯй, ки бо чӣ ғизо мегирад.

- Моҳӣ аз дигар ҳашаротҳо.
- Мӯрчагон аз хӯроки инсон ғизо мегиранд.
- Тортанакҳо бо шираи растанӣ

- Машқҳои трансформатсионӣ тағироти муайяни луқмаи (ё қисмати луқмаи) муаллимро (ҳамсинфашро) дар бар мегиранд, ки ҳангоми тағир додани тартиби калимаҳо, шахс ё замони феъл, шумораи исм ва ғ. Барои малакаҳои луғатӣ, тағиротро дар интиқоли худӣ ҳамин мундариҷа тавассути калимаҳои дигар ифода кардан мумкин аст.

- Масалан: Ба он чизе, ки аз шумо талаб карда мешавад, розӣ шавед.

- Фардо ба музей равед. Дар ин ҷо намоишгоҳи ҳашаротҳои нодир баргузор мешавад.

- Хуб. Ман ҳатман меравам.
- Машқҳои репродуктивӣ нусхабардории (репродуксия) пурраи мустақилро дар луқмаҳои хонандагон, ки дар он шаклҳо ё воҳидҳои луғавии машқҳои қаблӣ азхудшуда дар бар мегиранд.
- Масалан: Он чизеро, ки дар бораи ҳашаротҳо омӯхтед, нақл кунед.
- Х1: Ман фаҳмидам, ки олимон беш аз як миллион намуди ҳашаротҳоро медонанд.
- Х2: Ман бошад, фаҳмидам, ки ҳашароти пурқудрат мӯрча аст.
- Х3: Ман бошад, фаҳмидам, ки сӯзанак босуръаттарин ҳашароти сайёра аст.
- Х4: ...

Қадами 4. Дохил намудани воҳидҳои луғавӣ ба нутқ

Дар ин марҳила ба хонандагон супоришҳои самарабахш пешниҳод карда мешаванд, ки дар иҷрои онҳо истифодаи лексикаи дар дарс ҳатмӣ мебошад.

Дар ин марҳила, вазифаҳои зеринро истифода бурдан мумкин аст:

- Супоришҳо оид ба пурра намудани ҷумлаҳо. Онҳо ба вазифаҳои кушод, пӯшида ва интиҳоби гуногун тақсим карда мешаванд. Дар вазифаҳои типӣ кушод, хонандагон аз луғати худ истифода мебаранд, дар супоришҳои навъӣ пӯшида, онҳо калимаҳои тавсияшударо аллакай дар шакли мувофиқ дар ҷои мувофиқи матн иваз мекунанд ва дар вазифаҳои бисёринтиҳоб калимаеро интиҳоб мекунанд (онҳо аллакай дар шакли зарурӣ мебошанд).
- Супоришҳо барои тартиб додани ҷумлаҳои худ. Баръакси вазифаҳо барои такмил додани ҷумлаҳо, ки дар онҳо матн аллакай оварда шудааст, ҳуди хонандагон бояд аз баъзе калимаҳо контексти дилхоҳ созанд ("Аз калимаҳои зерин ҷумла созед"; "Аз рӯйхат се калима интиҳоб кунед ва бо ҳар кадоми онҳо ҷумла созед "; ва ғайра).
- Супоришҳо барои сохтани матни худ. Ин намуди машқ гузаришро ба намудҳои самарабахши фаъолияти нутқ (гуфтан ва навиштан) таъмин мекунад, ки ин дар навбати худ дар хонандагон дар хотираи дарозмуддат бештар нигоҳ доштани калимаҳо меафзояд. "Бо истифода аз калимаҳои зерин ҳикояи хурд нависед ..."; "Қаҳрамони асосиро тавсиф кунед"; "Тасвирро тасвир кунед"; "Аз силсилаи кортҳо қисса эҷод кунед" ... (Tornbury S., 2007).
- Машқҳои нутқӣ (вазъӣ). Чунин машқҳо эҷоди матнро дар вазъияти мушаххас дар бар мегиранд. Чун қоида, онҳо ба ташаккули монолог ва нутқи диалогии хонандагон нигаронида шудаанд.
- Аломатҳои машқҳои нутқӣ ва намунаҳои супориш

1. Доштани стратегияи гӯянда.

- ✓ Ба фикри шумо, кадом фан шавқовартарин дар мактаб аст? (Боварӣ).
- ✓ Шумо ҳамроҳи дӯстатон дар кӯча сайр мекардед ва дидед, ки чӣ тавр духтарчаҳо бастаро мепартоянд. Шумо ба онҳо чӣ мегӯед? (Маслиҳат).

- ✓ Шумо ва дӯстонатон пиёда ба саёҳат баромаданӣ ҳастед. Муҳокима кунед, ки чӣ чизҳоро бо худ мебаред. (Изҳори назари худ).

2. Фаъолонидани муносибатҳои иштирокчиёни алоқа

- ✓ Ба синфи шумо хонандаи нав омад.

а) Шумо бо ӯ чӣ гуна салом медиҳед? (Риояи одоб).

б) Шумо дар мактаб пеш аз ҳама ба ӯ чиро нишон медиҳед? (Намоиши муносибати дӯстӣ).

3. Вазъияти нав

а) Ба ҳамсинфонатон дар бораи кори сексияи варзишатон нақл кунед.

б) Ҳамсинфатонро боварӣ бахшед, ки узви бахши шумо шаванд (тағири вазифа).

в) Дӯстони худро боварӣ бахшед, ки кор дар бахши шумо ҷолиб аст (иваз кардани суроға).

4. Фаъолнокии нутқӣ ва мустақилият

Хонандагон метавонанд ин гуна машқҳоро ҳам дар ҷуфтӣ, ҳам дар гурӯҳҳои хурд ва ҳам инфиродӣ иҷро кунанд. Ҳангоми тарҷумаи луғат ба нутқи фаъол кор дар гурӯҳҳо ҳатмӣ аст (хонандагон метавонанд ба якдигар савол диҳанд, метавонанд ҷуфтҳоро иваз кунанд ва бо якчанд ҳамсинфатон кор кунанд ва ғ.).

Арзёбӣ. Пас аз азхуд кардани луғат лаҳзаи назорат аз болои сифати азхудкунии маводи лексикӣ оғоз меёбад. Ин назорат метавонад шаклҳои гуногун дошта бошад. Ин метавонад навиштани мини-эссе аз рӯи мавзӯ, драматургия, таҳияи презентатсия, лоиҳа, плакат - яъне ҳар як вазифаи истехсолӣ, ки дар марҳилаи чоруми кор бо луғат тибқи стратегияи пешниҳодшуда ба хонандагон пешниҳод карда мешавад.

Арзёбии хонандагон дар раванди мушоҳидаи татбиқ ва пешниҳоди маҳсули эҷодшуда сурат мегирад.

Ташаккули малакаи луғавиро бо меъёрҳои зерин муайян кардан мумкин аст:

Сатҳи ташаккули малакаҳо	Дескрипторҳои арзёбӣ
Баланд	<p>Хонанда</p> <ul style="list-style-type: none"> • аз луғатҳои мувофиқи вазифаи дарпешистода истифода мебарад; • амалан дар интиҳоб ва истифодаи воҳидҳои луғавӣ ба хатоӣ роҳ намедиҳад; • вай амалан ҳамаи овозҳоро дар ҷараёни нутқ дуруст талаффуз мекунад: ба хатогие роҳ намедиҳад, ки маънои нутқро тағир медиҳад; • задаи дурустро риоя мекунад.
Миёна	<p>Хонанда</p> <ul style="list-style-type: none"> • аз луғатҳои мувофиқи вазифаи дарпешистода истифода мебарад;

Сатҳи ташаккули малакаҳо	Дескрипторҳои арзёбӣ
	<ul style="list-style-type: none"> • қобилияти интихоб ва истифодаи луғатҳои мувофиқро нишон медиҳад, аммо ба баъзе ғалатҳо роҳ медиҳад; • овозхоро дар ҷараёни сухан асосан дуруст талаффуз мекунад, аммо ба хатогиҳои ҷиддӣ роҳ медиҳанд; • бештар задаи дурустро мушоҳида мекунад (на бештар аз 2-3 хато).
Аз миёна паст	<p>Хонанда</p> <ul style="list-style-type: none"> • дар интихоби калимаи мувофиқ барои вазифаи супурдашуда душворӣ мекашад; • дар талаффуз душворӣ мекашад.

Тағирот/Вариатсияҳо

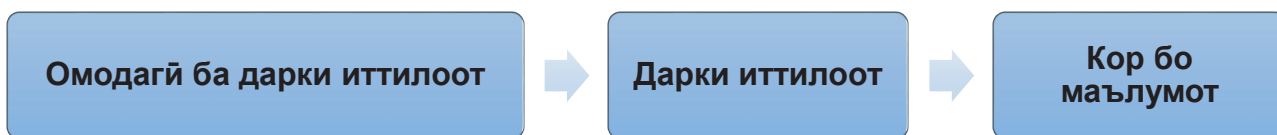
- ◆ Хонандагоне, ки луғати бой доранд, тавсия дода мешаванд, ки мувофиқи дастур супоришро мустақилона иҷро кунанд. Муаллим бояд боварӣ ҳосил кунад, ки супориш дуруст фаҳмида шудааст, фикри хонандагонро оид ба иҷроиши он ғӯш кунад.
- ◆ Хонандагоне, ки сатҳи луғаташон ба стандартҳо ҷавобгӯ аст, тавсия дода мешаванд, ки супоришро мутобиқи дастури шарҳҳои муаллим иҷро кунанд. Муаллим бояд боварӣ ҳосил кунад, ки супориш дуруст фаҳмида шудааст, фикри хонандагонро барои иҷрои он ғӯш карда, ба рафти кор роҳнамоӣ кунад.
- ◆ Хонандагоне, ки сатҳи луғаташон аз миёна пасттар аст, супоришро мутобиқи дастурҳо, шарҳи муаллим ва дастгириҳои пешниҳодшуда (визуализатсия, сохти забон, оғози сархат, қолибҳо ва ғ.) иҷро мекунад.

СТРАТЕГИЯИ 2. МЕШУНАВАМ, МЕХОНАМ, МЕФАҲМАМ

Шарҳи стратегия

Ҳадафи стратегияи «Мешунавам, Мехонам, Мефаҳмам» кумак расонидан ба хонандагоне мебошад, ки дар фаҳмидани маълумот душворӣ доранд (ҳам дар нутқ (шифоҳӣ) ва ҳам хаттӣ (чопӣ)).

Дар раванди татбиқи стратегия ҳам барои омӯзгор ва ҳам барои хонандагон фаҳмидани он ки ҳама гуна маълумот матн аст ва он метавонад ҳам ба таври шунавоӣ ва ҳам ба таври визуалӣ пешниҳод карда шавад, муҳим аст. Стратегияи "Мешунавам, мехонам, мефаҳмам" ба он асос ёфтааст, ки ғӯш кардан ва хондан намудҳои фаъолияти нутқ мебошанд, ки ба дарк, қабули иттилоот ва коркарди минбаъдаи он равона карда шудаанд. Натиҷаи ин намудҳои фаъолияти нутқ хулосаҳоест, ки шунаванда ё хонандаи иттилоот мегирад (дар ҳолати мо инҳо хонандагон мебошанд). Барои он ки иттилоот аз ҷониби хонандагон фаҳмида шавад ва баъдан онҳо истифода баранд, кори мураккабе талаб карда мешавад, ки дар асоси стратегияи аллакай маъруф, «то, дар вақти ва баъд». Ҳангоми кор бо матн истифода мешуд. Намудҳои супоришҳое, ки дар ҳар як марҳила иҷро мешаванд, якхела мебошанд.

Схемаи 8. Зинаҳои асосии стратегияи «Мешунавам, мехонам, мефаҳмам»

Дифференсиатсия: мазмун, раванд, муҳит.

Дизайни универсалии таълим: усулҳои гуногуни ҷалби хонандагон ба раванди таълим, шаклҳои гуногуни пешниҳоди мавод.

Ҳадафҳои омӯзиш

- ◆ ташаккули малакаҳои дарки иттилоот дар байни хонандагон (шифоҳӣ ва хаттӣ);
- ◆ таълим додани ҷудо кардани маълумоти асосӣ аз маълумоти дуюмдараҷа;
- ◆ истифодаи маълумоти дар раванди муошират гирифташуда омӯзондан;
- ◆ эҷоди ҳавасмандӣ барои рушди қобилияти худ барои дарки иттилоот.

Натиҷаҳои пешбинишудаи омӯзиш

Хонандагон

- ◆ дарки иттилоот (шифоҳӣ, хаттӣ);
- ◆ мавзӯи хабар, матнро муайян мекунанд;
- ◆ матнро ба блокҳои семантикӣ, пораҳо тақсим мекунанд;
- ◆ нишон додани ғояи асосӣ;
- ◆ ҷудо кардани асосӣ аз дуюмдараҷа;
- ◆ дар матн робитаҳои мантиқӣ барқарор мекунанд.

Синфи омӯзишӣ: 2-юм – 4-ум

Маводи зарурӣ: матнҳо (якҷулт,нопура), сабти овоз, наворҳои таълимӣ, пораҳои филмҳо, филмҳои тасвирӣ, ки ба синну сол ва сатҳи салоҳияти забони хонандагон мувофиқанд, варақаҳо бо супоришҳо.

Шакли ташкили кор дар синф: кори умумии тамоми синф,дар ҷуфтӣ,гурӯҳӣ.

Шарҳи иҷро

То истифодаи стратегия

Ба муаллим тавсия дода мешавад:

- ◆ омӯхтани матни дарсӣ ё интихоб кардани матн, сабти аудио, видеофилмҳои ба мавзӯи дарс мувофиқ;
- ◆ муайян кардани кадом маълумот ба таҳияи муфасссал ниёз дорад;
- ◆ андешидани маҷмӯи вазифаҳое, ки ба коркарди ин иттилоот равона карда шудаанд (намудҳои супоришҳо ва шумораи онҳоро муайян кунед).

Дар вақти истифодаи стратегия

Қадами 1. Омодасозии хонандагон ба дарки иттилоот

Ҳадафи машқҳои омодагӣ пешакӣ (пеш аз гӯш кардан ё хондани матн) рафъи мушкилоти забонӣ ё психологӣ мебошад, ки ба хонандагон имкон медиҳад диққати худро ба дарки мундариҷа равона кунанд.

Дар ин марҳила хонандагон бо калимаҳо, ҷумлаҳо, мисолҳо кор мекунанд, аммо ҳамеша аз намунаҳои иттилооте, ки бо онҳо дар дарс кор хоҳанд бурд, истифода мебаранд. Ин кор муносибати ҳавасмандкунӣ ва ташкилотиро ба вучуд меорад, ба кори фаъол сафарбар мекунад, дараҷаи ҳавасмандии хонандагон ва инчунин, фоизи азхудкунии мундариҷа аз он вобаста аст.

Вазифаҳои маъмултарин барои ин марҳилаи кор бо матн:

- Баррасии расмҳо, мисолҳо пеш аз гӯш кардан, хондан, бо вазъ шинос шудан.
- Сарлавҳаи матни гӯшшаванда дода мешавад, масалан, сарлавҳаи матн "Кӣ гунаҳгор аст?" Муаллим хоҳиш мекунад, ки матн пешгӯӣ карда шавад. Хонандагон тахминҳои худро нақл мекунанд.
- Калимаҳои асосӣ оварда мешаванд. Хонандагон пешгӯӣ мекунанд, ки матн дар бораи чӣ мешавад.
- Ибораҳо дода мешаванд. Хонандагон онҳоро бо тартиби мантиқӣ ҷобачо мекунанд, то онҳо баъд бо матни шунида ва хондашон муқоиса кунанд.
- Қисми муқаддимавии матн дода мешавад. Хонандагон кӯшиш мекунанд тахмин кунанд, ки чӣ гуна идомаи он метавонад бошад.
- Охири матн дода мешавад. Хонандагон тахмин мекунанд, ки пеш чӣ рӯй дода буд.
- Гуфтугӯ дар бораи матн, ки дар матн пешбинӣ шудааст, бо мақсади амалӣ кардани таҷрибаи хонандагон, бедор кардани шавқ.
- Бозии ҳолатҳои шабеҳ, масалан "мулоқот дар кӯча", "гум шудан дар шаҳри аҷиб".
- Гузориши саволҳои муаммовӣ, масалан: "Чаро одамон чанҷол мекунанд?", "Шаҳси боадаб -ин чӣ маъно дорад?", "Ҳашарот зарар мерасонад ё фоида?"
- Саволҳои, ки ба гирифтани иттилоот ташвиқ мекунанд: "Чаро харгӯшҳо ва мориҳо пӯсти худро дар зимистон иваз мекунанд?", "Ҳайвони калонтарин дар мамлакати мо кадом аст?"
- Муаллим ба таври мухтасар мегӯяд, ки матн дар бораи чӣ хоҳад буд, ба шумо диққат додан лозим аст.
- Муаллим хонандагонро бо калимаҳои нав шинос мекунад: калимаҳои ношинос набояд ба дарки нутқ халал расонанд.
- Хонандагон як кроссвордро ҳал мекунанд. Сипас онҳо ҷавобҳоро гӯш мекунанд ва онҳоро бо нусхаи пуркардашуда муқоиса мекунанд, пурра мекунанд.

Қадами 2. Дарки иттилоот

Дар ин марҳила ба хонандагон машқҳои пешниҳод карда мешаванд, ки ба дарк ва фаҳмиши матн (шифоҳӣ, хаттӣ) нигаронида шудаанд. Дар ин марҳила кор бо матн ба ду ҷанба асос меёбад: 1) ифшои мундариҷа ва маънои он; 2) рамзкушоии он (мазмунӣ аз калимаҳо, ибораҳо, ҷумлаҳои алоҳида ташкил карда мешавад). Хонандагон

матнро дида мебароянд ё гӯш мекунанд, маънои калимаҳоро муқаррар мекунанд, далелҳо меомӯзанд ва ғ.

Асосан, дар ин марҳила ба хонандагон панҷ намуди супориш пешниҳод карда мешавад:

Намудҳои вазифаҳо	Вариантҳои кор
Супоришҳо бо интиҳоби якҷандкарата	<ul style="list-style-type: none"> ◆ интиҳоби ҷавоби дуруст аз вариантҳои пешниҳодшуда; ◆ муайян кардани вариантҳои изҳорот, мувофиқ / ба мундариҷаи матн алоқаманд нест / ба матн алоқаманд нест; ◆ муайян кардани ҳақиқат / дурӯғии иттилоот дар робита бо мундариҷаи матн.
Вазифаҳо барои пурра намудани маълумот	<ul style="list-style-type: none"> ◆ пур кардани камбудихо дар матн бо ҷумлаҳо, ◆ бо якҷанд калима, бо як калима; ◆ илова (ба итмом расонидани) ҷумлаҳо.
Вазифаҳо барои кӯчондани маълумот	<ul style="list-style-type: none"> ◆ пур кардани ҷадвалҳо дар асоси ҷизҳои хондашуда; ◆ сохтани ҷадвалҳо, диаграммаҳо дар асоси ҷизҳои хондашуда.
Вазифаҳо барои барқарор кардани матни вайроншуда	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ҷойгиршавии пораҳои "омехта"-и ◆ матн дар пайдарпаии дуруст.
Вазифаҳои барои ҷустуҷӯ ва гирифтани мақсадноки иттилоот	<ul style="list-style-type: none"> ◆ дарёфти маводи воқеӣ, саволҳо кӣ (чӣ)? Дар кучо? кай? чӣ кор кард? ◆ муайян кардани маълумоте, ки дар матн ба таври возеҳ ифода ёфтааст; ◆ муайян кардани маълумоте, ки дар матн ба таври возеҳ ифода нашудааст.

Вазифаҳои маъмултарин барои ин марҳилаи кор бо матн:

- расм кашед, расмро пур кунед;
- тасвирҳо барои матнро интиҳоб кунед (тасвирҳо барои матнҳои гуногун пешниҳод карда мешаванд, хонандагон танҳо он ҷизҳоро интиҳоб мекунанд, ки ба мундариҷа мувофиқат мекунанд);
- расмҳо, тасвирҳоро бо тартиб ҷобачо кунед;
- муайян кардани он чӣ дар хатар аст, дар кучо воқеаҳо рух медиҳанд ва ғайра;
- ба он чизе, ки норӯшан боқӣ мондааст, диққат диҳед ва дар ин бора саволе таҳия кунед;
- гӯш кунед, матнро хонед, фарзияҳоятонро тафтиш кунед;
- матнро гӯш кунед ва калимаҳои партофташударо ба ҷумлаҳо дохил кунед;

- матнро хонед ва гӯед, ки дар он калимаҳои зерин дар кадом таърифҳо дучор омадаанд; таърифҳои калимаҳоро нависед;
- ҷумларо дар асоси чизҳои хонда, шунидаатон пур кунед;
- гӯш кунед, матнро хонед ва бигӯед, ки дар бораи чизе дар бораи он чӣ гуфта шудааст (дар бораи қаҳрамон, дар бораи маконе, ки воқеаҳо рух медиҳанд, дар бораи пайдоиши қаҳрамон ва ғ.);
- муайян кардани дурустии изҳороти пешниҳодшуда;
- ҷумлаҳои дар матн набударо хат занед;
- ҷумлаҳоро мувофиқи тартиби дар матн пайдо шудани онҳо ҷойгир кунед;
- ҷумлаҳои дар матн мавҷудбударо ишорат кунед;
- гӯш кунед, матнро хонед ва бо калимаҳои, ки дар он (ё вақте) амал сурат мегирад, ном гузоред;
- гӯш кунед, хонед ва муайян кунед, ки кадоме аз иштирокчиён рафтореро, ки дар саволи дар матн додашуда оварда мешавад, содир кардааст.

Муҳим он аст, ки дар ин марҳила хонандагон имконият пайдо кунанд, ки ҳар дафъа бо супоришҳои гуногун ба матн тақроран муроҷиат кунанд.

Қадами 3. Кор бо маълумот

Ин марҳила инчунин ба ду ҷанба асос ёфтааст: 1) коркарди эҷодии иттилооти даркшуда; 2) истифодаи маълумоти бадастомада дар робита ва фаъолияти дигар. Вазифаи асосӣ кор бо матн дар сатҳи мундариҷа ва дар сатҳи маъно мебошад.

Дар сатҳи мазмун	Дар сатҳи маъно
<ul style="list-style-type: none"> ◆ дар матн дарёфт кардани маълумот ё маълумоте, ки идеяи муайянро нишон медиҳад; ◆ таърифи ғояи асосии матн; ◆ дарёфти маводи воқеӣ - асосан саволҳо ба кӣ (чӣ)? Дар кучо? Кай? чӣ кор кард?; ◆ муайян кардани маълумоте, ки дар матн ба таври возеҳ ифода ёфтааст; ◆ муайян кардани маълумоте, ки дар матн ба таври возеҳ ифода нашудааст; ◆ шарҳи далелҳои дарёфтшуда бо ёрии донишҳои мавҷуда; ◆ истифодаи иттилоот барои тасдиқи фикр; ◆ батартибдарорӣ ва гурӯҳбандӣ, фарқият, муқоиса ва муқобилгузорӣ, гурӯҳбандӣ; 	<ul style="list-style-type: none"> • мулоҳиза аз рӯйи матн ва матн; • барқарор кардани робитаҳои маъноӣ байни қисмҳои матн ё ду (зиёда) матн; • таносуб бо таҷрибаи худ; • дарёфти мавқеи муаллифи матн; • арзёбии амали (амали) қаҳрамонони матн; • асосноккунии нуқтаи назари худ ё арзёбии мундариҷаи матн дар асоси дониш ва таҷриба; • муайян кардани нақши тасвирҳо; • "пешгӯӣ" ё тафсири рафтори (амали) персонажҳо дар матн, пайдарпаии рӯйдодҳо (вазъияти нав ё шароити нав ҷорӣ карда мешавад); • "тахмин" -и рӯйдодҳои берун аз матн, бар асоси он;

Дар сатҳи мазмун	Дар сатҳи маъно
<ul style="list-style-type: none"> ◆ таносуби ҷузъиёти мушаххас бо ғояи умумии матн; ◆ тафсири унвони матн; ◆ таҳлил ва ҷамъбаст; ◆ таҳияи хулоса дар асоси таҳлили маълумот аз матн. 	<ul style="list-style-type: none"> • маълумоте, ки дар он мавҷуд аст; • моделсозӣ ва ҷамъбасткунӣ, (таъбиқ дар амалия дар ҳаёт, таҳсил).

Вазифаҳои маълумтарин барои ин марҳилаи кор бо матн:

- ба саволҳо ҷавоб додан;
- эпизодно тасвир кунед;
- нақша тартиб диҳед, матнро нақл кунед (аз номи симоҳои гуногуни матн);
- бо вазъи зиндагӣ муқоиса кунед;
- изҳоротро тасдиқ ё рад кунед;
- нуқтаҳои нақшаро бо пайдарпаии дуруст ҷобаҷо кунед;
- дар харита роҳи қаҳрамонро қайд кунед;
- варианти дурустро қайд кунед (санҷиши чандқарата аз 3-4 изҳорот - яке дуруст, боқимонда диққатҷалбкунанда);
- шумораи қисмҳои маъноиро муайян кунед;
- матнро гӯш кунед, аз сарлавҳаҳои пешниҳодшуда онҳоро интихоб кунед, ки ба мундариҷаи матн мувофиқат кунанд;
- ба матн хотимае пешниҳод кунед (аз намунаҳои пешниҳодшуда интихоб кунед);
- аз якчанд ном якеро интихоб кунед, ки ба матн мувофиқат мекунад;
- тасвир кардани персонажҳо (бо амали онҳо);
- бо дастгирии визуалӣ ва бидуни дастгирии визуалӣ матнро нақл кунед;
- барои матн саволҳо тартиб диҳед;
- хотимаи алтернативии матнро нависед;
- реклама тайёр кунед, плакат эҷод кунед.

Бо ин шакли сохтани дарс, ҳамаи хонандагон ба кор ҷалб карда мешаванд, ки ин ҳавасмандиро барои омӯзиши фан ва забон меафзояд.

Арзёбӣ

Ҳангоми баҳодиҳии малакаҳои шундан ва хондан диққати асосӣ ба фаҳмидани матн, қобилияти баҳо додан ба матн аз рӯи аҳамият ва мундариҷаи иттилоотӣ, донишдони маводи забон мебошад. Намуна:

Сатҳи ташаккули малакаҳо	Дескрипторҳои арзёбӣ		
	Фаҳмиши матн	Қобилияти баҳо додан ба матн аз рӯи аҳамият ва мундариҷаи иттилоотӣ	Донистани маводи забонӣ
Баланд	<ul style="list-style-type: none"> • хонанда ба саволҳои умумӣ дуруст ҷавоб медиҳад; • тести бо ҷавобҳои якчандқаратаро иҷро мекунад; • сарлавҳаҳо, тасвирҳоро бо мундариҷаи матн дуруст вобаста мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> • дар муайян кардани намуди матн ва мавзӯи асосӣ маҳорати хуб нишон медиҳад; ҳангоми такроран шунидан калимаҳои асосӣ, воқеиятро дуруст интиҳоб мекунад; чӣ гуна нақшаро дар шакли сарлавҳаҳо барои қисмҳои маъно тартиб додан мумкин аст, медонад. 	<ul style="list-style-type: none"> • чӣ гуна мундариҷаи асосиро бо забони модарӣ, дуюм дуруст интиқол доданро медонад; далелҳои асосиро бо тартиби додашудаашон дар матн номбар мекунад.
Миёна	<ul style="list-style-type: none"> • хонанда ба саволҳои умумӣ дуруст ҷавоб медиҳад; санҷиши бо интиҳоби якчандқаратаро иҷро мекунад ва ҳангоми ҷавоб додан ба саволҳо оид ба тафсилот ё далелҳои мушаххас 1-2 хато мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> • дар муайян кардани навъи матн ва мавзӯи асосӣ малака нишон медиҳад, аммо дар қобилияти ҷудо кардани мавзӯи асосӣ аз дуюм ба 1-2 хато роҳ медиҳад. 	<ul style="list-style-type: none"> • хонанда маводро дуруст дарк мекунад, аммо ҳангоми ба қисмҳои маъноӣ тақсим кардани матн ва сарлавҳаи он мушкилот вучуд дорад.
Аз миёна паст	<ul style="list-style-type: none"> • маънои матни аудиоӣ ба андозаи маҳдуд фаҳмида мешавад; • хонанда ҳангоми иҷрои супоришҳо оид ба матн ба хатогиҳои зиёд роҳ медиҳад. 	<ul style="list-style-type: none"> • ташаккул наёфтани малакаҳоро дар муайян кардани намуди матн ва мавзӯи асосӣ нишон медиҳад, ҳангоми тартиб додани нақша 3 хато мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> • мавод қисман фаҳмида мешавад, хонанда дар муайян кардани мундариҷаи асосӣ ва ба забони дуюм интиқол додани он душворӣ мекашад.

Вариатсияҳо

- ◆ Ба хонандагоне, ки корбурди аълои малакаҳоро нишон медиҳанд, метавонанд матн, маводи омӯзишӣ ва супоришҳои дараҷаи душвори баландтар пешниҳод карда шаванд.
- ◆ Ба хонандагоне, ки сатҳи онҳо ба талаботи стандарт ҷавобгӯ аст, матн / маводи таълимӣ ва вазифаҳое, ки ба сатҳи зарурии салоҳият равона карда шудаанд, пешниҳод карда мешаванд. Ба хонандагоне, ки сатҳи пасттар аз сатҳи миёна доранд, матн, маводи таълимӣ бо тақвият бо дастурҳо, шарҳҳои муаллимон, дастгириҳо (визуализатсия, таркибҳои забонӣ, ибтидои сархат, қолибҳо ва ғ.) пешниҳод карда мешавад.

СТРАТЕГИЯИ 3. ЭҶОДИ МАТН

Шарҳи стратегия

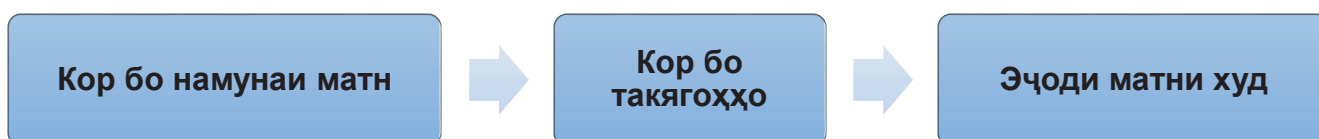
Ин стратегия ба рушди малакаҳои хаттӣ ва суҳанронӣ нигаронида шудааст. Ин намудҳои фаъолияти нутқ ба тавлиди нутқ равона карда шудаанд, аз ин рӯ онҳо ҳамчун самарабахш тасниф карда мешаванд. Умумияти асосии гуфтор ва навиштан дар он аст, ки онҳо барои интиқоли иттилоот хидмат мекунанд. Суҳан ба интиқоли мустақим, тамосии иттилоот ва навиштан ба интиқоли иттилоот дар масофа нигаронида шудааст. Усули асосии интиқоли иттилоот - матн мебошад.

Ҳадафи истифодаи стратегия – кумак ба хонандагон дар фаҳмидани алгоритми сохтани матни худ мебошад.

Барои эҷоди нутқи худ (шифоҳӣ ё хаттӣ), хонандагон воситаҳои забониеро, ки ба онҳо маълум аст интихоб мекунанд ва ёри онҳо кӯшиш мекунанд, ки маълумоти заруриро расонанд. Маҳз матн, имкон медиҳад, ки истифодаи воситаҳои забониро дар баёни гуфторҳои алоқаманд истифода намоем, аз ин рӯ, он ҳамчун яке аз намудҳои ивазнашавандаи такаҷоҳ амал мекунад.

Стратегияи Эҷоди матн ба хонандагон имконияти истифодаи мисол, модели натиҷаи пешбинишуда, калимаҳои асосӣ, реферат, сарлавҳаҳо ва ғайраро барои эҷоди матни худ, фароҳам меорад.

Стратегия дар 3 марҳила амалӣ карда мешавад.

Схемаи 2. Марҳилаҳои асосии стратегия «Эҷоди матн»

Дифференсиатсия: мазмун, раванд, муҳит.

Дизайни универсалии таълим: усулҳои гуногуни ҷалби хонандагон ба раванди таълим, шаклҳои гуногуни пешниҳоди мавод.

Мақсадҳои омӯзиш

- ◆ ба хонандагон дар бораи як намуди муайяни матн тасаввурот додан;
- ◆ интиқоби захираҳои воситаҳои забоние, ки дар хонандагон мавҷуданд, барои сохтани матни шифоҳӣ ё хаттӣ заруранд ёд додан;
- ◆ онҳоро ба як воҳиди ягона муттаҳид намуданро ёд додан.

Натиҷаҳои интизоршудаи таълим

Хонандагон

- ◆ бо намунаи матнҳо шинос мешаванд;
- ◆ сохтор ва хусусиятҳои сохти онҳоро мефаҳманд;
- ◆ мустақилона матн эҷод мекунанд.

Синфи таълимӣ: 2 - юм – 4- ум

Маводҳои зарурӣ: намунаи матнҳо, варақаҳо бо воситаҳои забонии таълимию таҷрибаӣ

Шакли ташкили кор дар синф: кори тамоми синф, кори гурӯҳӣ, ҷуфтӣ.

Шарҳи иҷро

То истифодаи стратегия

Ба муаллим тавсия дода мешавад

- ◆ муайян кардани он, ки хонандагон дар раванди коркарди маводи таълимӣ вобаста ба ҳадаф (табрик, эълон, паёми иттилоотӣ, мактуби шахсӣ, сипосгузорӣ, ҳикоя, тавсиф, мулоҳиза) чӣ гуна матн сохта метавонанд;
- ◆ интихоби намунаҳои матнҳои дахлдор;
- ◆ омода кардани таркибҳои забонӣ, ки хонандагон метавонанд ҳангоми эҷоди матнҳои худ ба он таъҷиб кунанд;
- ◆ меъёрҳои баҳодихии матни сохташударо омода сохтан.

Дар вақти истифодаи стратегия

Қадами 1. Кор бо намунаи матн

Дар ин марҳила омӯзгор кор бо намунаи матнро ташкил мекунад. Хонандагон намунаҳои матни пешниҳодшударо меҳонанд, мефаҳманд, таҳлил мекунанд ва модели сохтани онҳоро аз худ мекунанд. Асосан, вазифаҳо оид ба фаҳмиши хондан ва таҳлили¹³ таркибҳои забонӣ пешниҳод карда мешаванд.

Қадами 2. Кор бо таъҷибҳо

Ин марҳила сохтани матнро бо дастгирии пешниҳодкардаи муаллим дар бар мегирад. Хонандагон бо қиёси воҳидҳои сохтори сатҳҳои гуногун, ки дар матни намуна мавҷуданд, изҳорот месозанд. Дар баробари ин, машқҳо барои пур кардани камбудӣҳо, пурра кардани ҷумлаҳо иҷро карда мешаванд; калон кардани воҳидҳои матн, якҷоя кардани ҷумлаҳои сода ба ҷумлаҳои мураккаб, ҷумлаҳо ба сархатҳо; дар бораи гурӯҳбандии мантиқии ҷумлаҳо, сархатҳо; васеъ кардани матн - сохтани сархат дар асоси ҷумлаи калидӣ, сохтани матн дар асоси сархат ва ғ.

Қадами 3. Эҷоди матни худ

Ин марҳила аз мустақилона навиштани матн ё омода кардани паёми шифоҳӣ бо назардошти вазъи ба вучудодаи муаллим иборат аст.

Арзёбӣ

Аз рӯи натиҷаи кор, матни эҷодкардаи хонандагон баҳогузори карда мешавад. Меъёрҳои арзёбиро муаллим мувофиқи намуд ва сохтори намунаи матн таҳия мекунанд. Муаллим метавонад корро арзёбӣ кунанд, ё худбаҳодихиро ташкил кардан мумкин: аз хонандагон хоҳиш карда шавад, ки матнҳоро мувофиқи меъёрҳо таҳлил

¹³ Вобаста ба вазифаи дидактикӣ, таҳлил метавонад маъноӣ, таркибӣ, забонӣ, услубӣ бошад.

намуда, тавсияҳо диҳанд. Агар хонандагон дар болои матни хаттӣ кор карда бошанд, ба онҳо вақт додан лозим аст, то бо назардошти тавсияҳо онро ба охир расонанд ва танҳо пас онро барои омӯзиш ба муаллим пешниҳод кунанд.

МИСОЛҲОИ ТАТБИҚИ СТРАТЕГИЯ

Мисоли 1. Татбиқи стратегия дар мисоли эҷоди матни табрикотӣ

Матни табрикотӣ метавонад шифоҳӣ ё хаттӣ бошад. Принципи амалиёт аз ин тағир намеёбад.

Қадамҳои стратегия	Мисолҳои вазифаҳо												
Кор бо намунаи матн	<p>1. Табрикномаи табрикотиرو хонед.</p> <p style="text-align: center;">Анара Исмоиловнаи азиз! Соли Нав Муборак! Ба шумо саломатӣ, муваффақият ва хушбахтӣ мецоҳам. Табрикоти маро ба оилаатон расонед. Бо эҳтиром, Айбек.</p> <p>2. Аз табрикот пайдо кунед а) суханони табрикотӣ (бо калами оддӣ хат кашед); б) чӣ гуна изҳори хоҳиш карда мешавад (бо калами кабуд хат кашед); в) дархост барои расонидани табрикот (бо калами сабз хат кашед).</p>												
Кор бо тақягоҳҳо	<p>3. Калимаҳои табрикотиру бо яке аз шаклҳои пешниҳодшуда иваз кунед:</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td>Ман мецоҳам Ман хостам Ман мехостам ман мехостам, ки</td> <td>табрик кунам (киро?)</td> <td>Бо зодрӯз ! Бо Соли Нав ! Бо 8 март! Бо 23 феврал! Бо Рӯзи Ғалаба муборак! Бо Иди Наврӯз!</td> </tr> <tr> <td>Аз таҳти дил Самимона Бо эҳтиром Оташин</td> <td>табрик мекунам (киро?)</td> <td></td> </tr> </table> <p>4. Чизи дигаре хоҳиш кунед. Хоҳишро чунин баён кардан мумкин аст:</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td>ман мехостам ман мехостам, ки Ман мецоҳам, ки</td> <td>Хоҳиш мекунам/мецоҳам (ба кӣ?)</td> <td>(чиро?) муваффақият, барори кор, хушбахтӣ, саломатӣ</td> </tr> <tr> <td>Аз таҳти дил Самимона Бо эҳтиром</td> <td>металабам (ба кӣ?)</td> <td>(чиро?) кайфияти хуб, бомуваффақият навиштани санчишро, ба амал бароварда шудани ҳамаи орзуҳо.</td> </tr> </table> <p>5. Ба тариқи дигар, дархости худро расониданро баён кунед. Шумо инро ин тавр карда метавонед:</p>	Ман мецоҳам Ман хостам Ман мехостам ман мехостам, ки	табрик кунам (киро?)	Бо зодрӯз ! Бо Соли Нав ! Бо 8 март! Бо 23 феврал! Бо Рӯзи Ғалаба муборак! Бо Иди Наврӯз!	Аз таҳти дил Самимона Бо эҳтиром Оташин	табрик мекунам (киро?)		ман мехостам ман мехостам, ки Ман мецоҳам, ки	Хоҳиш мекунам/мецоҳам (ба кӣ?)	(чиро?) муваффақият, барори кор, хушбахтӣ, саломатӣ	Аз таҳти дил Самимона Бо эҳтиром	металабам (ба кӣ?)	(чиро?) кайфияти хуб, бомуваффақият навиштани санчишро, ба амал бароварда шудани ҳамаи орзуҳо.
Ман мецоҳам Ман хостам Ман мехостам ман мехостам, ки	табрик кунам (киро?)	Бо зодрӯз ! Бо Соли Нав ! Бо 8 март! Бо 23 феврал! Бо Рӯзи Ғалаба муборак! Бо Иди Наврӯз!											
Аз таҳти дил Самимона Бо эҳтиром Оташин	табрик мекунам (киро?)												
ман мехостам ман мехостам, ки Ман мецоҳам, ки	Хоҳиш мекунам/мецоҳам (ба кӣ?)	(чиро?) муваффақият, барори кор, хушбахтӣ, саломатӣ											
Аз таҳти дил Самимона Бо эҳтиром	металабам (ба кӣ?)	(чиро?) кайфияти хуб, бомуваффақият навиштани санчишро, ба амал бароварда шудани ҳамаи орзуҳо.											

Қадамҳои стратегия	Мисолҳои вазифаҳо		
	Ман мехоҳам Ман мехоҳам, ки ман мехостам, ки	салом / табрик м / орзуҳои беҳтарин (ба кӣ?) -ро расонед	(чӣ?) муваффақият, барори кор, хушбахтӣ, саломатӣ.
Эҷоди матни худ	6. Бо истифода аз қолабҳои пешниҳодшуда ба дӯстони худ табрикоти солинавӣ нависед.		

Меъёрҳои имконпазири арзёбӣ

№	МЕЪЁРҲОИ АРЗЁБӢ	Балли максималӣ	Балли хонанда
1	Вазифа дуруст фаҳмида шудааст	1	
2	Муроҷиат ҳаст	1	
3	Соҳти дурусти матни табрикоғ истифода мешавад (киро? табрик мекунам Бо ... (чӣ?))	1	
4	Ҳоҳиш навишта шудааст (хушбахтӣ, саломатӣ, барори кор ...)	1	
5	Бе хатогиҳои грамматикӣ навишта шудааст	1	
Ҷамъ		5	

Мисоли 2. Татбиқи стратегия дар мисоли омӯзиши тарзи навиштани мактуби шахсӣ

Қадамҳои стратегияҳо	Мисоли вазифаҳо
Кор бо намунаи матн	<p>Номаи М.Ю. Лермонтовро ба С.А. Раевский хонед ва пайдо кунед, чи тавр дар мактуб</p> <p>а) муаллиф мактубро оғоз мекунад; б) барои нома ташаккур изҳор мекунад; в) ба саволҳо дар бораи корҳо, дар бораи зиндагӣ ҷавоб медиҳад; г) дар бораи навиғариҳо мепурсад; д) навиштани ҷавобро илтимос мекунад; е) ба дӯстон салом мерасонад; ж) хайрбод.</p>
	<p>Дӯсти азиз Святослав! Номаат ба ман расид. Ташаккур барои он. Пеш ман дар бораи ту танҳо аз мактубҳои бибиам медонистам. Ту дар бораи корҳои ман пурсидай. Аз вақте, ки ман Русияро тарк кардам, сафар кардам, ман дар Шуша, дар Кахетӣ будам. Ман ба кӯҳи Крестовая рафтам. Аз он ҷо нисфи Гурҷистон намоён аст. Дар ин дақиқаҳо ҳеҷ чиз лозим нест, аз ин рӯ нишаста, гӯё ки тамоми ҳаётро тамошо мекардам ... Алвидо, дӯсти азиз, маро фаромӯш накун. Ба дӯстони муштаракӣ мо салом бирасон. Агар ту вақт ёбӣ, навис, ки чӣ тавр зиндагӣ карда истодаӣ, дар бораи премераи нав чӣ мешунави. Лермонтови ба ту абадӣ вафодор.</p>
Кор бо таъғоҳо	Бихонед, ки чӣ гуна шумо одатан мактубро сар мекунад. Ба шакли муроҷиат диққат диҳед. Ба фикри шумо, ба кӣ ҳамин тавр муроҷиат

карда метавонед? Чунин муроҷиатҳо дар кадом мактуб (расмӣ, ғайрирасмӣ) мувофиқанд.

Муҳтарам ҷаноб Иманқулов!
Айнура Акилбековнаи азиз!
Бобои азиз!
Заринаи азиз!
Салом, Зариночка ва Айбек!
Салом Кайрат!
Рӯзи хуш, Рустам!

Хонед, боз чӣ хел шумо миннатдориро баён карда метавонед

Ташаккури зиёд / Ташаккур ба ту/шумо	барои суханони нек барои орзуҳои хуб
Ман мехоҳам / Мехоҳам / Мехостам, ки / Ташаккур гӯям	(киро? барои чӣ?) туро, барои, ки

Хонед, боз чӣ гуна аз гирифтани нома хурсандии худро баён карда метавонед.

Ман аз гирифтани нома он қадар шодам-ки!
Ман аз гирифтани нома аз ту / шумо хеле хушҳолам.
Номаи шуморо /туро бо хушҳолӣ / хурсандӣ хондам.

Хонед, боз чӣ гуна метавонед дар бораи ҳаёт, нақшаҳо

Корҳо чӣ хел? Зиндагӣ (таҳсил, кор, кайфият) чӣ гуна аст?
Чӣ чизи нав? Чӣ навигариҳо?
Навигариҳои шумо чист?
Ту дар тобистон чӣ кор кардан мехоҳӣ / мехоҳед?

Хонед, боз чӣ гуна метавонед ба савол дар бораи корҳо, дар бораи ҳаёт ҷавоб диҳед

Ту мепурсӣ/Шумо мепурсед	ман чӣ гуна зиндагӣ мекунам / корҳои ман чӣ хел / корҳои ман чӣ хел рафта истодааст / чӣ навигарӣ / дар ман чӣ навигариҳо.
Дар ман ҳамааш Корҳо рафта истодааст	хуб / нағз / ҳамчун пештара / бе дигаргунӣ. хуб / бад не / ҳамчун пештара.

Хонед, боз чӣ гуна метавонед дархост пешниҳод кунед

Ман аз шумо / шумо / мепурсам Ман ба шумо / ба шумо Лутфан	+ чӣ кор кардан?
--	------------------

Хонед, боз чӣ гуна навиштани ҷавобро пурсидан мумкин

Фаромӯш накун(-ед), бинавис(-ед).
Ман интизори посухи ту/шумо ҳастам.
Ман мехоҳам посух бигирам.
Умедворам, ки ба ман ҷавоб хоҳед дод / Шумо ба ман ҷавоб хоҳед дод.

Хонед, ки охири мактуб боз чӣ буда метавонад

Хайр. Барори кор. Беҳтарин хушиҳо.
То дидор.
Саломат бошед. Бо эҳтиром ...

Эҷоди матни худ	Тасаввур кунед, ки дӯсти беҳтарини шумо бо волидонаш ба шаҳри дигар кӯчид. Ҳоло шумо зуд-зуд паёмнависӣ мекунед. Ба дӯстатон нома нависед. Таркибҳои хондаатонро истифода баред.
------------------------	---

Меърҳои имконпазири арзёбӣ

№	МЕЪРҲОИ АРЗЁБӢ	Максимальный балл	Балл ученика
1	Вазифа дуруст фаҳмида шудааст	1	
2	Шакли оғози мактуби оғози вучуд дорад	1	
3	Таркибҳои миннатдорӣ истифода мешавад.	1	
4	Таркибҳои ҷавоб ба саволҳои дар бораи кор, дар бораи ҳаёт истифода мешавад	1	
5	Дар бораи дигаргуниҳо хабар дода мешавад	1	
6	Дархост барои ҷавоб навиштан вучуд дорад	1	
7	Ба шахсони дигар салом расондан ҳаст	1	
8	Шакли хотимаи нома истифода шудааст	1	
9	Бе ғалати грамматикӣ навишта шудааст	2	
Ҷамъ		10	

Ҷадвали баллҳоро ба баҳо табдил додан

Баллҳо	Баҳо
9–10 балл	«5»
7–8 балл	«4»
4–6 балл	«3»

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА

1. CEFR (Common European Framework of Reference) / Общеввропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. – Страсбург: Департамент по языковой политике. Московский государственный университет (русская версия), 2003.
2. Coyle D. Theory and planning for effective classrooms: supporting students in content and language integrated learning contexts. (Ed): Learning Through a Foreign Language London: CILT, 1999.
3. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press, Cambridge. 2010.
4. Cummins, J. Language Development and Academic Learning Cummins, J in Malave, L. and Duquette, G. Language, Culture and Cognition Clevedon: Multilingual Matters (1991).
5. Language skills for successful subject learning. EFR linked descriptors for mathematics and history/civics // URL: https://www.researchgate.net/publication/333237759_CEFR-linked_descriptors_for_mathematics_and_historycivics_Language_skills_for_successful_subject_learning PROMOTING EXCELLENCE IN LANGUAGE EDUCATION (дата обращения: 20.06.2020).
6. Liz Dale and Rosie Tanner. CLIL Activities. A resource for subject and language teachers. Bridge University Press, 2012.
7. Liz Dale and Rosie Tanner. CLIL Activities. A resource for subject and language teachers. Bridge University Press, 2012.
8. Marsh D. Content and language integrated learning: the European dimension – actions, trends and foresight potential. Oxford: Oxford University Press, 2002, 204 p.
9. Mehisto P., Marsh D., Frigols M. Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education. Oxford: Macmillan Education, 2008, 240 p.
10. Meyer Oliver. Introducing the CLIL-Pyramid: Key Strategies and Principles for CLIL Planning and Teaching. Publisher: Universitätsverlag Winter GmbH Heidelberg, 2013, pp. 295-313.
11. Sandra Attard Montalto, Lindsay Walter, Maria Theodorou, Kleoniki Chrysanthou. The CLIL Guidebook. // URL: <https://www.languages.dk/archive/clil4u/book/CLIL%20Book%20En.pdf> (дата обращения: 20.06.2020).
12. Teacher's Guide on CLIL Methodology in Primary Schools – Volume 1. © 2018 CLIL for Children //URL: http://www.clil4children.eu/wpcontent/uploads/2018/06/Guide_Addressed_to_Teachers_Vol01.pdf (дата обращения: 20.06.2020).
13. Tornbury S. How to teach vocabulary / S. Tornbury. – Oxford, 2007. – 187 p.
14. Harrop, E. (2010). Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities. Encuentro, 21, pp. 57-70.
15. Бунеева Е.В., Чиндилова О.В. Приёмы продуктивного чтения несплошных

- текстов // http://www.school2100.ru/upload/iblock/f36/Jurnal_4_2014_p.55-59.pdf (дата обращения: 20.06.2020).
16. Бунеева Е.В. Буду настоящим читателем. Пособие по технологии продуктивного чтения. – М.: Баласс, 2013.
 17. Бунеева Е.В., Чиндилова О.В.. Технология продуктивного чтения: её сущность и особенности использования в образовании детей дошкольного и школьного возраста. – М.: Баласс, 2014.
 18. Григуле Л., Янсоне А. Оценка учебных достижений учеников в программах многоязычного образования. – Бишкек, 2016.
 19. Информационно-методический вестник о многоязычном и поликультурном образовании в странах Центральной Азии «Диалог». Вып. 11. – OSCE, 2016 – С. 6 – 8 // URL: <http://www.edu-resource.net/images/docs/vestnik/DIALOG%2011%20RUSS.pdf> (дата обращения: 20.06.2020).
 20. Логвина И. Рождественская Л. Формирование навыков функционального чтения. Книга для учителя / И. Логвина, Л. Рождественская. – Тарту, TARTUULICOOL. NARVAKOLLEDZ, 2012.
 21. Мирошниченко Л. Ю. Метод кластера в технологии развития критического мышления на уроках в начальных классах / Л. Ю. Мирошниченко. — Текст: непосредственный // Молодой ученый. — 2017. — № 3.1 (137.1). — С. 41-43. — URL: <https://moluch.ru/archive/137/38305/> (дата обращения: 20.06.2020).
 22. Национальное оценивание образовательных достижений учащихся 4 класса (НООДУ) – 2017. Отчёт об основных результатах исследования. – URL: http://www.testing.kg/media/uploads/files/NOODU%202017/NSBA2017_Grade4_Report_Ru.pdf
 23. Пассов Е.И., Кузовлева Н.Е. Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования. Методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного. – М.: Русский язык, 2010. – 568 с.
 24. Результаты исследования НООДУ 2017 года (4 класс) – URL: <http://www.testing.kg/ru/nashi-proekty/noodu/rezultaty-issledovanija-noodu-2017-goda.-4-klass.html> (дата обращения: 20.06.2020).
 25. Стоянова А., Глушкова М. Как разработать и внедрить устойчивую программу многоязычного образования: Руководство для разработчиков и менеджеров программ многоязычного образования. – Бишкек 2016. – 243 с.
 26. Усманова З. Ф. Реализация технологии CLIL в условиях полилингвального обучения / З. Ф. Усманова, Т. В. Заяц, Г. Ж. Мукажанова. — Текст: непосредственный // Филология и лингвистика в современном мире: материалы I Междунар. науч. конф. (г. Москва, июнь 2017 г.). — Москва: Буки-Веди, 2017. — С. 94-97. — URL: <https://moluch.ru/conf/phil/archive/235/12596/> (дата обращения: 20.06.2020).
 27. Машрапова А. С. Использование методики CLIL на уроках со вторым языком обучения // Молодой ученый. — 2017. — № 18.1 (152.1). — С. 48-51. — URL: <https://moluch.ru/archive/152/43289/> (дата обращения: 20.06.2020).

ЗАХИРАҶОЕ, КИ БАРОИ ОМУЗГОР ТАВСИЯ МЕШАВАД

1. 200 глаголов цифровой таксономии Блума // URL: http://roachinthenet.blogspot.com/2016/01/200_21.html#.Xu-ZwGgzaUk (дата обращения: 20.06.2020).
2. QR-коды на занятиях: интересные задания, квесты, кодирование аудиозаписей // URL: <https://www.eduneo.ru/qr-kody-na-zanyatiyah-interesnye-zadaniya-kvesty-kodirovanie-audiozapisej/> (дата обращения: 20.06.2020).
3. Лучшие онлайн-сервисы для создания обучающих игр и игровых упражнений // URL: <https://www.eduneo.ru/4916-2/> (дата обращения: 20.06.2020).
4. Мастер-класс по теме "Использование приёмов ассоциации на уроках в начальной школе". // URL: <https://sk.pinterest.com/deroks712/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0-%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%B0/> (дата обращения: 20.06.2020).
5. Педагогическое колесо – инструмент для планирования // URL: <http://roachinthenet.blogspot.com/2016/03/blog-post.html#.Xu-ZM2gzaUk> (дата обращения: 20.06.2020).
6. Смысловое чтение в начальной школе // URL: <http://www.planeta-kniga.ru/blog/smyslovoye-chteniye.html> (дата обращения: 20.06.2020).
7. Соосар Н., Замковая Н. Интерактивные методы преподавания. Настольная книга преподавателя // URL: <https://cloud.mail.ru/public/Mcox/GNNoBLEuM> (дата обращения: 20.06.2020).
8. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 512 с. // URL: Доступно по ссылке: <https://baguzin.ru/wp/wp-content/uploads/2014/02/Говард-Гарднер.-Структура-разума-теория-множественного-интеллекта.pdf> (дата обращения: 20.06.2020).
9. Гин А. Приёмы педагогической техники. Свобода выбора. Открытость. Деятельность. Обратная связь. Идеальность. – М.: ВИТА-ПРЕСС, 2014. – 112 с. // URL: учпортал.бел/attachments/article/189/А_А_Гин_Приемы_педагогической_технологии.pdf (дата обращения: 20.06.2020).
10. Дирксен Дж. Искусство обучать. Как сделать любое обучение нескучным и эффективным. – М.: ООО «Манн, Иванов и Фербер», 2013 – 312 с. // URL: https://www.rulit.me/programRead.php?program_id=332286&page=1 (дата обращения: 20.06.2020).
11. Компетенции «4К»: формирование и оценка на уроке: Практические рекомендации / авт.-сост. М. А. Пинская, А. М. Михайлова. — М.: Корпорация «Российский учебник», 2019. — 76 с. // URL: <https://publications.hse.ru/mirror/pubs/share/direct/345295660> (дата обращения: 20.06.2020).
12. Лемов Д. Мастерство учителя. Проверенные методики выдающихся преподавателей / пер. с англ. О. Медведь. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2014. – 416 с. // URL: http://orth-gymnasia.ru/education/pedrabotnikam/Masterstvo_uchitelya.pdf (дата обращения: 20.06.2020).

13. Многоязычная школа – путь к успеху. Сборник методических разработок. – Бишкек, 2016. – 349 с. // URL: <https://drive.google.com/file/d/1-GUK3m2ZcoTGewSimio3OT0ZvsO7tVO/view?usp=sharing> (дата обращения: 20.06.2020).
14. Teacher's Guide on CLIL Methodology in Primary Schools – Volume 1, 2. © 2018 CLIL for Children (ENG) // URL: Часть 1. Teacher's Guide on CLIL Methodology in Primary Schools – Volume 1 – ENG // URL: <http://www.cil4children.eu/wp-content/uploads/2018/06/Guide Addressed to Teachers Vol01.pdf> (дата обращения: 20.06.2020); Часть 2. Teacher's Guide on CLIL Methodology in Primary Schools – Volume 2 – 15 Lesson Plan Package – ENG // URL: http://www.cil4children.eu/wp-content/uploads/2018/05/Guide Addressed to Teachers Vol02_rel08.pdf (дата обращения: 20.06.2020).

ГЛОССАРИЙ

Арзёбӣ – ин як раванди муназзами мушоҳидаи фаъолияти когнитивӣ (маърифатӣ), аффектӣ (ҳиссиётӣ-арзишӣ) ва рафтори хонандагон, кори муаллим, синф, мактаб, инчунин тавсиф, чамъоварӣ, ба қайд гирифтани ва тафсири иттилоот барои баланд бардоштани сифати таълим, муайян кардани дараҷаи мувофиқати натиҷаҳои таълимии ба дастмада тибқи нақша мебошад.

Барномаҳои омӯзиши бисёрзабона – ин барномаҳои мебошанд, ки дар раванди таълим ду ё зиёда забонҳои истифода мешаванд. Яке аз онҳо забони модарӣ ё аввали кӯдак (31) аст, ва дуввум (32) барои ӯ нав аст.

Баҳо- ин муайянкунии сифати дараҷаи ташаккули салоҳияти хонандагон мебошад, ки дар стандарти давлатӣ сабт шудааст.

Бисёрзабонӣ (полилингвизм, мултилингвизм) – истифодаи якчанд забонҳо дар доираи як ҷомеаи муайяни иҷтимоӣ мебошад. Бисёрзабонии инфиродӣ маънои истифодаи якхелаи озодонаи ҳадди ақалл ду ё се забонро аз ҷониби шахс дар амалияи ҳаррӯза дар назар дорад.

Воҳиди лексикӣ – воҳиди луғавии забон, ки маънои ҷудонашавандаи луғавӣ дорад – вожа/калима ё воҳиди фразеологӣ.

Ғояи асосӣ – идея, чизи асосиест, ки муаллифи матн гуфтад мехост.

Гӯш кардан (ниг. шунидан).

Девори «суханрон» - девор, тахта ё дигар сатҳи ҳуҷраи гурӯҳ, ки дар болои он расмҳои гуногуни мавзӯӣ, лавҳачаҳо, плакатҳо, раҳҳои магнитӣ, порчаҳои бозӣ ва дигар мисолҳо бо ҳарфҳо, рақамҳо, калимаҳо, ибораҳо мебошад. Девори «суханрон» аз ҷониби муаллимон ва хонандагон барои азхудкунии чизҳои нав ва мустақам намудани маводи дар тамоми раванди таълим фаъолона истифода шуда, вай имкон медиҳад, ки муҳити самарабахши омӯзиши забон ва рушди малакаҳои муоширати кӯдаконро фароҳам меоварад.

Дескрипторҳо – ин меъёрҳои сифати арзёбӣ мебошанд, ки сатҳи ташаккули қобилияти хонандагонро тавсиф мекунанд ва имкон медиҳанд, ки сатҳи зоҳирии онҳо (ҳадди ақал, миёна, ҳадди аксар) муайян карда шавад.

Забони дуюм (32) – забонест, ки кӯдак пас аз забони модарӣ ва забони аввал меомӯзад. Аксар вақт, забони давлатӣ ё расмии кишвар ҳамчун забони дуввум амал мекунад. Дар ҷомеаи гӯяндагон забони дуввум ва муҳити табиӣ рушд ва омӯзиши он мавҷуданд. Ин забонест, ки шартӣ ҳатмии муваффақият дар дохили кишвари истиқомат ё минтақа мебошад.

Забони мақсаднок – ин забони ғайримодарӣ (на аввал) -и кӯдак аст. Дар барномаҳои таълимии бисёрзабона, забони мақсаднок яке аз забонҳои раванди таълим мебошад. Дар аксари ҳолатҳо, забони мақсаднок барои кӯдак забони дуюм ва / ё хориҷӣ мебошад. Дар доираи ин санад мафҳумҳои "забони дуюм" ва "забони мақсаднок" якхела мебошанд ва бо ихтисораи 32 ишора карда мешаванд.

Забони модарӣ (аввал) (31) – забонест, ки кӯдак аввал дар он бо дигарон муошират карданро оғоз кардааст. Барои аксари мардум, ин забонест, ки бо "забони модар (ё падар)" рост меояд. Боварӣ доранд, ки забони модарӣ ё аввал, забони мансубияти ибтидоии кӯдакро ба фарҳанги муайян тавсиф мекунанд. Ҳамзамон, ҳолатҳои ҳастанд, ки забони қавмӣ модарӣ забони аввали кӯдак (оила) нест: масалан, қирғизҳои русзабони муқими Қирғизистон, қазоқҳои русзабони Қазоқистон. Дар доираи ин санад

мафҳумҳои "забони модарӣ" ва "забони аввал" якхела мебошанд ва бо ихтисораи 31 ишора карда мешаванд.

Захираи луғати фаъол (луғати фаъол) - маҷмӯи калимаҳое, ки барои истифодаи фаъолонаи хонандагон пешбинӣ шудааст (ҳангоми нутқ ва навиштан), яъне воҳидҳои луғавие, ки хонандагон метавонанд ва бояд дар нутқи худ истифода баранд.

Интегратсия /ҳамгирӣ - ин раванди якҷоя кардани қисмҳо ба як маҷмӯа мебошад.

Интегратсияи/ҳамгирии байнифаннӣ - омезиши фанҳои гуногун ҳангоми омӯзиши як мавзӯ ё блоки мавзӯҳо ба як кулл дар асоси равиши умумӣ.

Клишеҳои нутқӣ - формулаҳое мебошанд, ки дар нутқ такрор мешаванд ва мутобиқи талаботҳои коммуникатсионии соҳаи муайяни нутқ истифода мешаванд.

Композитсия - сохтори асари бадеӣ, ба тартиб даровардани қисматҳо, образҳо/симоҳо, эпизодҳо/лаҳзаҳо бо пайдарпайии муайян мувофиқи мундариҷа ва шакли жанрии асар.

Лексика – маҷмӯи калимаҳои як забони муайян, таркиби луғавӣ мебошад.

Мавзӯ- ин як доираи падидаҳо ва ҳодисаҳоест, ки асоси асар, объекти тасвири бадеиро ташкил медиҳанд, ки муаллиф дар бораи он нақл мекунад ва меҳода диққати хонандагонро ба ҷӣ ҷалб кунад.

Малакаҳои муошират - малакаҳои муоширати самаранок. Малакаҳои одии муошират (BICS) - малакаҳое, ки барои муоширати ҳаррӯза дар ҳолатҳои гуногуни ҳаёт истифода мешаванд; онҳо ба контекст вобастаанд, нисбатан осон омӯхта мешавад ва забон махсус нест.

Малакаҳои омӯзишӣ - ин маҳорат ва малакаҳое мебошанд, ки ба амалҳои дар ҷараёни таълим ташаккулёфта мувофиқат мекунанд, масалан, фаҳмидани сухани муаллим, риояи дастурҳо, ҷустуҷӯи маълумот, қобилияти савол додан ва ғайра. Маҳоратҳои омӯзиширо хонандагон дар ҷараёни мунтазам азхуд мекунанд.

Малакаҳои фаннӣ - ин дониш, малака ва малакаҳое мебошанд, ки дар кӯдакон дар раванди омӯзиши фанҳои алоҳида ташаккул меёбанд (математика, ватаншиносӣ, АБҲ, СТБ ва ғ.). Онҳо асосан дар ин фанҳо истифода мешаванд, аммо дар заминаи омӯзиши ҳамгиро, қисме аз онҳо дар фанҳои марбута низ истифода мешаванд.

Матн - натиҷаи раванди тафаккури нутқ мебошад, ки онро муаллиф дар шакли асари мушаххаси хаттӣ (ё шифоҳӣ) мутобиқи ангеҷаҳо, ҳадафҳо, мавзӯ, консепсия ва ғояи интихобшуда амалӣ намуда, бо сохтори муайяне тавсиф карда мешавад ва дори ягонагии композитсионӣ, мантиқӣ ва услубӣ мебошад.

Матни нопурра - матнест, ки дар он иттилоот на танҳо ба таври шифоҳӣ интиқол дода мешавад. Матн якҷанд сарчашмаи иттилоотро муттаҳид мекунад, ки хонандагон бо онҳо аксар вақт дар воқеъ дучор меоянд. Матнҳои нопурра ҷадвалҳо, графикҳо, диаграммаҳо, қайдҳои истинод, тасвир ба китобҳои дарсӣ, ҷадвалҳои нақлиёт, самтҳои ҳаракат, плакатҳо, харитаҳои сайтҳо, плакатҳои таблиғотӣ, дастурҳо ва ғ.

Матни яклухт - матне, ки бо формулаҳо, ҷадвалҳо, сарлавҳаҳо, тасвирҳои ба сатрҳои алоҳида дохилшуда қатъ намешавад. Инҳо матнҳои намудҳо ва жанрҳои гуногун, аз ҷумла ҳикояҳо, шеърҳо, мақолаҳо, эссеҳои мактабӣ мебошанд.

Маҳорат – қобилияти дар шароити муайян амалӣ кардани фаъолияти муайян дар асоси дониши бадастомада ва малакаҳои ташаккулёфта.

Маҳорат – малакаест, ки ба автоматизм расонида шудааст (қобилияти иҷрои ҳама гуна амал). Меъёрҳои асосии ташаккули малака- автоматизм, устуворӣ, шуур, қобилият, иҷрои бидуни хато мебошанд.

Минимуми луғавӣ – миқдори камтарини калимаҳо буда, имкон медиҳад, ки забон ҳамчун воситаи муошират истифода бурда шавад. Аз тарафи дигар, ҳадди ақали лексикӣ миқдори максимали калимаҳое мебошад, ки хонанда метавонад дар давоми як соати муайяни соатҳои таълимӣ аз худ кунад.

Монолог – нутқи як шахс дар асари бадеӣ, баёни муфассали персонаж ё нақлқунанда мебошад.

Муколама / диалог – гуфтугӯи ду ва ё зиёда нафар дар асари бадеӣ, муоширати дучонибаи одамон мебошад.

Муҳокима – як навъи нутқ аст. Моҳияти далелҳо шарҳ додани изҳорот ё исботи ҳақиқати андешаи асосӣ (тезис) бо дигар ҳукмҳо (далелҳо) мебошад.

Нақл – як намуди нутқест, ки дар бораи амалҳо, ҳолатҳо, равандҳо, рӯйдодҳо сухан меравад.

Нақл мазмун – пешниҳоди шифоҳӣ ё хаттии матн, ҳангоми таҳлили асари бадеӣ, ки яке аз роҳҳои ифшои ғояи асосии муаллиф, таҳияи сюжет ва персонажҳо ва хусусиятҳои он, услуби фардии нависанда мебошад.

Нутқ – фаъолияти шахсе мебошад, ки забонро барои муошират, ифодаи эҳсосот, ташаккули фикр, донишони ҷаҳони атроф, барои банақшагирии амалҳои худ ва ғайра истифода мебарад. Нутқ ҳамчун ҳуди раванд (фаъолияти нутқ) ва натиҷаи он (матнҳои нутқ, шифоҳӣ ё хаттӣ) фаҳмида мешавад.

Нутқи хаттӣ (навиштан) – як намуди самарабахши фаъолияти нутқест, ки дар он маълумот бо истифода аз аломатҳои графикӣ аз масофа интиқол дода мешавад.

Нутқи шифоҳӣ - як намуди пурсамари фаъолияти нутқ мебошад, ки дар он иттилоот бо истифода аз садоҳои нутқ интиқол дода мешавад. Нутқи шифоҳӣ нутқи зиндаест, ки на танҳо дар тӯли чанд сония, дар лаҳзаи сухан гуфтан, садо додан, балки мавриди гуфтор сохта шуданаш мумкин аст. Он эҷодшуда, сухани гуфторӣ мебошад. Ифодаи "калимаи зинда" аксар вақт барои тавсиф кардани он истифода мешавад.

Портфолио (ҷузвдони дастовардҳо) – маҷмӯи дастовардҳои шахсии хонанда, ки шахсан ҳуди ӯ ташаккул медиҳад ва воқеан сатҳи омодагӣ ва фаъолияти ӯро дар қорҳои гуногуни таълимӣ ва беруназсинфӣ дар мактаб ва берун аз он нишон медиҳад; воситаи муассири назорати дастовардҳои таълимии хонандагон мебошад.

Реплика – изҳороти яке аз иштирокчиёни муколама.

Салоҳият – ин талаботи пешакӣ муқарраршудаи иҷтимоӣ (меъёр, рӯйхати стандартҳо) барои тайёрии таълимии хонанда мебошад, ки барои фаъолияти самараноки истеҳсолии ӯ дар вазъияти муайян: таҳсилӣ, шахсӣ, касбӣ зарур аст.

Салоҳиятноки – ин қобилияти ҳамгирошудаи шахс барои мустақилона истифода бурдани унсурҳои гуногуни дониш, малака ва усулҳои фаъолият дар вазъияти муайян: таълимӣ, шахсӣ, касбӣ мебошад.

Сатҳи дониши забон – як стандарти байналмилалӣ забон аст, ки дар шакли системаи сатҳи дониши забон ва системаи тавсифи ин сатҳҳо бо истифода аз категорияҳои стандартӣ пешниҳод карда мешавад. Сатҳҳо дараҷаи ташаккули малакаҳои муоширати хонандагон, қобилияти онҳоро оид ба забондонӣ дар ҳолатҳои мухталифи муоширати ҳамарӯза ва касбӣ нишон медиҳанд.

Скаффолдинг – равише, ки ба кӯдак ё навкор барои ҳалли мушкилот, иҷрои вазифа ё ноил шудан ба ҳадафҳои, ки аз кӯшишҳои инфиродии қобилиятҳои ӯ берун меистад, мебошад. (таърифи Ч. Брунер).

Стратегия (педагогӣ) – маҷмӯи банақшагирифта, муназзами роҳ ва усулҳои марҳила ба марҳила дар синф барои ноил шудан ба ҳадафҳо ва вазифаҳои таълимӣ мебошад.

Суханронӣ – як намуди пурсамари фаъолияти нутқ мебошад, ки тавассути он гуфтугӯи шифоҳӣ амалӣ карда мешавад. Маҳсули суханронӣ ин нутқи гуфтор (матн), паёми нутқӣ мебошад.

Тавсиф – навъи нутқе, ки дар он хусусиятҳои фан ошкор карда мешаванд (ба маънои васеъ).

Таркиб – як маҷмӯаи синтаксисӣ (ибора, ҷумлабандӣ) мебошад, ки воҳидҳои забониро, ки дар нутқ муттаҳид карда шудаанд, аз рӯи хусусиятҳои хоси грамматикӣ худ бо ҳам пайваст мепайвандад.

Таркибҳои забонӣ – ин маҷмӯи калимаҳои ба тарзи синтаксисӣ алоқаманд, калимабандӣ мебошад.

Таҳсилоти билингвалӣ/дузабона – таҳсилест, ки дар ҷараёни он ду забон истифода мешаванд - модарӣ (якум) ва дуюм (давлатӣ, хориҷӣ). Шаклҳои истифодаи ҳарду забон (шифоҳӣ, хаттӣ, визуалӣ, аудиоӣ ва ғайра), инчунин намудҳои маводи дидактикӣ ва забони онҳо ба танзим дароварда нашудаанд, аммо сатҳи онҳо бояд ба салоҳияти миёнаи забонҳои гурӯҳи хонандагон мувофиқат кунад.

Таълими ҳамгироии фан ва забон – як усули методӣ буда, имкон медиҳад, ки дар як вақт забони дуюм / хориҷӣ омӯхта шавад ва мундариҷаи фан бо ин забон азхуд карда шавад. Дар ин ҳолат, омӯзгор бо истифода аз усулҳои гуногуни дидактикӣ ва васоити таълимӣ, инчунин технологияҳои муосир, дар як вақт бо таълими фан, салоҳияти забони хонандаро васеъ ва амиқ менамояд.

Таълими ҳамгироии фан ва забон (Content and Language Integrated Learning – CLIL) – як усули методӣ буда, имкон медиҳад, ки дар як вақт забони дуюм / хориҷӣ омӯхта шавад ва мундариҷаи фан бо ин забон азхуд карда шавад. Дар ин ҳолат, омӯзгор бо истифода аз усулҳои гуногуни дидактикӣ ва васоити таълимӣ, инчунин технологияҳои муосир, дар як вақт бо таълими фан, салоҳияти забони хонандаро васеъ ва амиқ менамояд.

Усул – ин роҳи ба даст овардани натиҷаҳои муайян дар дониш ва амалия мебошад.

Фаъолияти коммуникатсионӣ – ин фаъолияти муоширатӣ мебошад, ки тавассути он иттилоот мубодила карда мешавад.

Фаъолияти нутқӣ – як намуди фаъолияти инсон аст (дар баробари меҳнат, маърифат, бозӣ ва ғ.). Фаъолияти нутқ дар ҷунин шаклҳои асосӣ, ба монанди гӯш кардан (шунидан), сухан гуфтан, хондан, навиштан амалӣ карда мешавад. Ин намудҳои фаъолияти нутқ ҳамчун намудҳои асосии ҳамкориҳои одамон дар раванди муошират ҳисобида мешаванд.

Хониш – ин як намуди фаъолияти нутқест, ки ба дарки маъноии матн ба тариқи графикӣ сабтшуда равона шудааст. Ҳадафи хониш ин ба даст овардан ва коркарди иттилооти хаттӣ мебошад.

Хониши дида баромадан – хондан бо мақсади ба даст овардани тасаввуроти умумитарин дар бораи мундариҷаи матн ва интиҳоб кардани манбаи дилхоҳ аз якҷанд.

Хониши муқаддимавӣ – хониш бо фарогирии умумии мундариҷа ва муносибат ба фаҳмиши асосӣ, муҳимтарин.

Хониши омӯзишӣ – хониш бо зеҳн барои пурра ва дақиқ фаҳмидани ҳама далелҳои асосӣ ва дуввум, ки дар матн мавҷуданд, фаҳмидан ва аз ёд кардани онҳо.

Хониши чустуҷӯӣ – хониш, ки ба дарёфти маълумоти мушаххас дар матн барои истифодаи минбаъдаи он бо мақсадҳои муайян равона шудааст.

Шунидан (гӯш кардан) – як намуди шифоҳии фаъолияти нутқест, ки ба дарки маъноии матнҳои овоздор равона шудааст.

ЗАМИМА 1. НАМУНАҲОИ АМАЛИИ ИСТИФОДАИ УСУЛИ CLIL ДАР ТАЪЛИМ (ДАР АСОСИ НАМУНАҲОИ ЛАҲЗАҲОИ ДАРСҲО)

ТАЪЛИМИ ҲАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН БО ЗАБОНИ МОДАРИЙ / ЗАБОНИ АВВАЛ (ЗАБОНИ ТАЪЛИМИИ МАКТАБ)

Дар ин бахш рушди дарсҳои фанҳои забон ва "СТБ" барои синфи дуюм оварда шудааст. Машғулиятҳо аз рӯи усули CLIL гузаронида шуда, бо забони модарии (аввал) хонандагон таълим дода мешаванд.

Интеграция: мавзӯи пайдарҳам "Ҳайвонот"

Ҳамгирой кардани мавзӯҳои пайдарҳам дар якҷанд фанҳо, аз ҷумла дар дарси хониш, ба хонандагон имкон медиҳад, ки мавзӯро амиқтар омӯзанд, истилоҳот, мафҳумҳо, луғати дарсро беҳтар аз худ кунанд ва бо ин васила захираи луғавии кӯдаконро бо забони модарӣ (аввал) бой гардонанд, ташаккул додани салоҳиятҳои аз ҳад зиёди мавзӯ, ба монанди қобилияти ҳалли вазифаҳои маъмулӣ аз ҳаёт, истифодаи донишҳои андӯхта дар амалия дар ҳаёт, омӯзиш, мебошад.

Принсипҳои CLIL

Омӯзиши мундариҷаи фанӣ бо омӯзиши забони таълим дар мактаб ё забони модарии хонандагон ҳамгирой карда мешавад, дарсҳо бо назардошти принсипи 4C (content мундариҷа), (communication муошират), (cognition маърифат), (culture фарҳанг) ва СТБ гузаронида мешаванд, хонандагон бо ҳикоя, **мундариҷаи** онро азхуд мекунанд; малакаҳои **муоширатро** тавассути иҷрои супоришҳо дар мавзӯи дарс ташаккул медиҳанд; малакаҳои тафаккурро инкишоф медиҳанд (дар дарси хониш, ба роҳ мондани робитаҳои сабабу натиҷа ва дар дарси СТБ онҳо дар бораи он ки чӣ гуна чунин мундариҷаро тавассути **дарки** онҳо гузаронад ва барои худ хулоса барорад ва бо ин дар байни хонандагон донишҳои **фарҳангӣ** ташаккул ёбад).

Синфи 2-юм. ДАРСИ ХОНИШ

Вақти кор: 45 дақиқа

Мавзӯ: ЧАШМОНИ ТАРС КАЛОН АСТ

Кор аз рӯи ҳикояи Н.Сладков «Чӣ гуна хирс худро тарсондааст».

Натиҷаҳои пешбинишуда

Хонандагон

- ◆ мундариҷаи матнро мефаҳманд;
- ◆ маънои калимаҳои ношиносро дар матн шарҳ медиҳанд (ҷумлаҳои пурра тартиб дода – маънои луғавии калимаро шарҳ медиҳанд);
- ◆ ба саволҳо бо ҷумлаи пурра ҷавоб медиҳанд;
- ◆ робитаҳои сабабӣ барқарор мекунанд;
- ◆ матнро дар асоси саволҳо, расмҳои мавзӯ, калимаҳо-амалҳо пай дар пай нақл мекунанд;
- ◆ хулоса мебароранд, ки набояд аз ҳар он чизе ки дар атроф рух медиҳад, натарсанд.

Захираҳо: “девори сухангӯӣ” бо расмҳо, тасвирҳо дар бораи қаҳрамонҳои ҳикоя ва луғати фаъол.

Шакли кор: инфиродӣ, ҷуфтӣ

Равиши дарс

Қадами 1. Эълони мавзӯи дарс: «Чашмони тарс калон аст».

Ҳадафҳои таълим ва натиҷаҳои интизоршударо шарҳ диҳед: *дар давоми дарс мо ҳикояи Н.Сладков «Чӣ гуна хирс худро тарсондааст» -ро мехонем, нақл кардани пайдарпаии рӯйдодҳоро дар ҳикоя меомӯзем. Мо бо истифодаи расмҳо, калимаҳои нав, матни ҳикоя супоришҳоро иҷро хоҳем кард. Инчунин барои мо дарки маънои ҳикоя муҳим аст.*

Қадами 2. Ба дарс ҷалб кунед.

Супориши 1. Ба расмҳо нигоҳ кунед, қаҳрамонҳои ҳикояро номбар кунед (хирс, санҷоб, харгӯш, зоғ, гавазн).

Супориши 2. Тасаввур кунед, қаҳрамонҳои ҳикояе, ки мо мехонем, чӣ гунаанд:

- ◆ Дар ҳикояи Н.Сладков хирс чӣ хел аст? (каҷпо, серпашм, калон, бесулуқай, лаванд)
- ◆ Харгӯш аст чӣ хел? (олус, гӯшдароз, тарсончак, шӯх)
- ◆ Зоғ чӣ хел? (сергап, кунҷков, думдароз)
- ◆ Санҷоб бошад, чӣ хел аст? (Чолок, фахҳак/мулоим, серҳаракат, зардак, зебо)
- ◆ Гавазнро чӣ тавр номидан мумкин аст? (Шоҳдор, калон, пурзӯр)
- ◆ Мо дар матни ҳикоя дар бораи чӣ мехонем? Бо қаҳрамонҳо чӣ мешавад?

Бо истифода аз намуна тахминатонро баён кунед: *Ин хирс аст. Ӯ калон ва серпашм аст.*

Шарҳ. *Ин яке аз усулҳои скаффолдинг: истифодаи аёнияти иллюстративӣ ва луғати асосӣ мебошад. Калимаҳоеро, ки қаҳрамонҳои ҳикояро тасвир мекунанд, аз ҷониби муаллим пешакӣ омода карда мешавад ва онҳоро тавассути проектор дар экран нишон додан мумкин аст, ё чоп карда, дар варақҳои А4 дастӣ навишта, дар деворҳои синф овехтан мумкин аст.*

Қадами 3. Луғатомӯзӣ.

Супориши 3. Кӯшиш кунед, ки маънои калимаҳоеро, ки дар матн дучор меоем, фаҳмед. Барои ин, калимаҳоеро интихоб кунед, ки аз ҷиҳати маъно ба калимаҳои зикршуда наздик бошанд.

Намунаи ҷавоби шифоҳӣ: Қисир- қисир кард – ин... ..мебошад

Қисир-қисир кард — ... (садои бечаранг, қарс-курс; шикаст)

Дармондан — ... (афтодан)

Даруни ҷангалзор — ... (бешазор)

Аз буттаҳо тарсонд — ... (хай карда, рондан)

Гӯшҳояшро баланд кард — ... (бодикқат гӯшкард, хушёр шуд)

Ғурунг – ғурунг мекард — ... (ким-чиҳо меуфт)

Ғуррос кард — ... (хашмгин шуд)

Ғайб зад — ... (гурехт, тез ғоиб шуд)

Харосида дар ҷангалзор шоҳу шаббаҳоро шикастанд. — ... (саросема шуда, шоҳу навдаҳоро шикастанд)

Шарҳ. Кор бо луғат бо ду роҳ сурат мегирад. Барои донишҷӯёне, ки дорои луғати баланд мебошанд, шумо метавонед аз худ бипурсед, ки калимаи махсус чӣ маъно дорад. Ба донишҷӯёне, ки сатҳи миёна доранд, метавонанд супориш барои коррелятсияи иттилоотро пешниҳод кунанд (калимаҳое, ки аз ҷиҳати маъно наздиканд, ба таври тасодуфӣ пешниҳод карда мешаванд, донишҷӯён баъди калимаи нав ва маънои он мувофиқат мекунанд). Барои донишҷӯёне, ки луғати луғаташон аз сатҳи миёна пасттар аст, аз шумо хоҳиш карда мешавад, ки калимаҳои нав ва маънои онҳоро хонед.

Қадами 4. Хонандагонро бо ҳикояи Н.Сладков "Чӣ гуна хирс худро тарсондааст" шинос кунед.

Супориши 4. Ҳикояро худатон хонед. Ба зери калимаҳое, ки маънои онҳо бароятон ношно аст, хат кашед. Ин калимаҳоро ҷуфт муҳокима кунед.

Чӣ гуна хирс худро тарсондааст

Хирс ба ҷангалзор даромад. Навдае дар зери панҷаи вазнини хирс қисир- қисир кард. Санҷоби дар шохбуда аз ин овоз тарсид - чалғузаеро аз панҷаҳои худ партофт. Чалғуза ба пешонаи харгӯш омада зад. Харгӯш аз ҷояш ҷаста ба даруни ҷангалзор шитофт. Харгӯш ба зоғ дакка хӯрда, аз буттаҳо тарсонид. Он бошад тамоми ҷангалзорро бо овозаш ба сар бардошт. Овози зоғро гавазнҳо шунида, харосида дар ҷангалзор шоҳу шаббаҳоро шикаста давиданд.

Дар ин ҷо хирс истод, гӯшҳояшро баланд кард. Санҷоб ғурунг-ғурунг мекунад, зоғ дод мезанад, гавазнҳо буттаҳоро мешикананд. Ва касе аз қафо пойкӯбӣ мекард! "Магар рафтани беҳтар нест?" - фикр кард хирс. Хирс ғуррос зад ва ба зудӣ ғайб шуд.

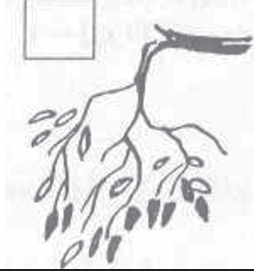

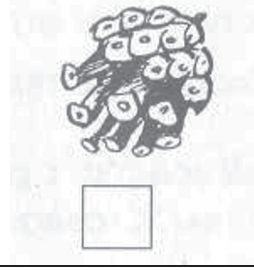
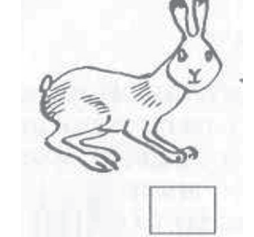

Эҳ, агар ӯ медонист, ки харгӯш дар паси ӯ аз сабаби санҷоб ба пешони ӯ зарба заданаш тап- тап пойкӯбӣ мекард. Ҳамин тавр, хирс худро тарсонд.

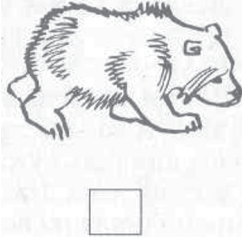
Н. Сладков

Қадами 5. Хонандагонро ба кори тайёрии нақли матн ташкил кунед. Барои иҷрои супориш дастури аниқ диҳед. Саволҳо ва тасвирҳои предметро истифода баред.

Супориши 5. Биёед кӯшиш намоем, ки матнро пай дар пай ҳикоя кунем. Ман ба шумо кӯмак мекунам. Ман саволҳо медиҳам ва расмҳоро нишон медиҳам ва шумо кӯшиш мекунед, ки ба ин саволҳо ҷавоб диҳед.

Саволҳо	Тасвирҳои предметӣ	Ҷавоби тахминӣ
Воқеа аз чӣ оғоз мешавад?	Сурати якум — ХИРС. 	Хирс ба ҷангалзор даромад.
Баъд чӣ шуд?	Сурати дуюм — ШОҲ.	Навдае дар зери панҷаи

Саволҳо	Тасвирҳои предметӣ	Ҷавоби тахминӣ
		вазнини хирс қисир- қисир кард.
Қисир-қисир шох чиро тарсонд?	<p>Сурати сеюм — САНҶОБ.</p> 	Овози қисир-қисир шох санҷобро тарсонд.
Санҷоб чӣ кор кард?	<p>Сурати чорум — ЧАЛҒҶЗА.</p> 	Санҷоб аз панҷаҳои худ чалғазаро партофт.
Чалғаз ба кучо расид?	<p>Сурати панҷум — ХАРҒҶШ.</p> 	Чалғаз ба пешони харғаш омада зад.
Харғаш чӣ кор кард?	<p>Сурати шашум — ЗОҒ.</p> 	Ҷаста, ба даруни қангалзор даромада, ба зоғ дакка хӯрд.
Зоғ чӣ кор кард?		Зоғ тамоми қангалзорро ба шӯр андохт.
Зоғро чи шунид?	<p>Сурати ҳафтум — ГАВАЗНҶО.</p> 	Зоғро гавазнҷо шуниданд.
Гавазнҷо чӣ кор карданд?		Ба қангалзор даромада ниҳолҷоро шикастанд
Хирс чиро шунид?	<p>Сурати ҳаштум — ХИРСИ ГҶРЕХТА ИСТОДА.</p>	Хирс шунид, ки санҷоб ғурун-ғурун мекунад, зоғ

Саволҳо	Тасвирҳои предметӣ	Ҷавоби тахминӣ
		дод мезанад, гавазнҳо буттаҳоро мешикананд. Ва касе аз қафо пойкӯбӣ мекард.
Хирс чӣ фикр кард?		Хирс фикр кард: «Магар рафтан беҳтар нест?».
Хирс чӣ кор кард?		Хирс гурехт ва ба зудӣ ғайб шуд.

Қадами 6. Кореро анҷом диҳед, ки ба рӯшан кардани робитаҳои мантиқӣ байни рӯйдодҳо равона карда шудааст.

Супориши 6. Биёед фикр кунем.

- Агар хирс намебуд, оё ҳикоя рӯй меод? Чаро?
- Магар чунин саргузашт рӯй меод, агар дар панҷаҳои санҷоб чалғӯза надошта бошад?
- Пас, дар ин ҳикоя ягон пайвандро набояд гум кард.

Қадами 7. Лаҳзаи истироҳатӣ

Супориши 7. Дар хотир доред, номҳоро бо расмҳо ва дар ҳаракатҳо нишон диҳед ва суҳанони амалии ин ҳикояро ба овоз баён кунед.

Калимаҳои амалӣ дар тахта дар зери тасвирҳои предметӣ навишта шудаанд:

ХИРС	ШОХ	САНҶОБ	ЧАЛҒҶЗА	ХАРҒҶШ	ЗОҒ	ГАВАЗНҶО	ХИРС
даромад	Қисир-қисир кард	Тарсид афтонд	афтид зад	ҷаст давид дакка хӯрд	Дод зад	шунидан ниҳолҳоро шикастан	ғуррид

Қадами 8. Корҳои барқароркунии иттилоот аз хотираро иҷро кунед (ба таври тасодуфӣ)

Супориши 8. Матнро дар асоси тасвирҳои предметӣ ва калимаҳои амалӣ барқарор кунед. Ман расмро нишон медиҳам, амали калимаро номбар мекунам ва шумо дар хотир доред ва мегӯед, ки чӣ гуна дар матн гуфта шудааст.

Қадами 9. Гузаронидани пурсиш аз якҷанд хонанда. Нақли матнро пешниҳод кунед.

Супориши 9. Матнро худатон нақл кунед. Ба тасвирҳои ашӣ ва калимаҳои амалӣ таҷя кунед.

Вариантҳои кор

- ✓ Нақли пурра (1-2 хонанда).
- ✓ Нақли занҷирӣ.
- ✓ Нақл аз номи қаҳрамонони матн (хирс, санҷоб, харғҶш, гавазнҳо).
- ✓ Нақли бе таҷя ба тасвирҳо ва калимаҳои амалӣ (2–3 хонанда).

Шарҳ. Ин вазифа яке аз принципҳои скаффолдингро иҷро мекунад (хонандагоне, ки дигар ба дастгирӣ ниёз надоранд метавонанд мустақилона матнро нақл кунанд).

Қадами 10. Аз бачагон ба ҳикоя баҳо доданро пурсед.

Супориши 10. Биёед, ҳикояро муҳокима кунем.

- ◆ Ҳикоя ба шумо писанд омад?
- ◆ Ин ҳикоя дар бораи чӣ аст?
- ◆ Ба фикри шумо, ин як ҳикояи қиддӣ аст ё ҳазлист?
- ◆ Юморро дар кучо мебинед?
- ◆ Барои ин ҳикоят кадом зарбулмасалро интихоб кардан мумкин аст? (Тарс чашмони калон дорад).
- ◆ Аз ин ҳикоя чӣ хулоса баровардан мумкин аст? (Бояд аз ҳама чизҳое, ки дар гирду атрофатон рӯй медиҳад, натарсед, шумо метавонед вазро бодикқат бинед ва фаҳмед)

Қадами 11. Ба хонандагон супоришҳои хогнагии бисёрсатҳӣ пешниҳод кунед:

Вазифаи хонагӣ. Дар бораи ҳикояе, ки имрӯз дар дарс хондаед, ба дӯстатон, дӯстонатон нависед. Ба онҳо маслиҳат диҳед, ки ҳикояро хонанд.

Барои ин:

- ◆ муаллиф ва унвони ҳикояро нишон диҳад;
- ◆ дар бораи қаҳрамони асосии ҳикоя ва сарнавишти ӯ хабар диҳед;
- ◆ дар ҳикоя чизи аз ҳама ҷолиб буд чӣ буд, нависед;
- ◆ ба дӯстони худ маслиҳат диҳед, ки ҳикояро хонанд.

Шарҳ. Тавсияҳо оид ба матни хонагӣ бояд чиро дар бар гирад, ҳамчунин таъриҳи мебошанд. Ин ба хонандагон мувофиқи сохтор навиштани матн, инъикоси ғояи асосии ҳикояи хондашуда, аз ҷумла муқаррар намудани дарозии тахминии матн кӯмак мекунад.

Барои хонандагоне, ки сатҳи луғаташон аз миёна пасттар аст, сохторҳои забон пешниҳод кардан мумкин аст.

Масалан: Агар ба шумо мустақилона навиштан душвор бошад, шумо метавонед ибораҳои зеринро дар матн худ истифода баред:

Салом ... (номи дӯст / дугона)!

Имрӯз ман ҳикояро хондам ...

Ин ҳикояро..... навиштааст

Қаҳрамони асосии ҳикоя... аст. Ӯ ...

Лаҳзаҳои ҷолибтарин дар ҳикоя, вақте ки ...

Ман ҳам ба шумо маслиҳат медиҳам ...

Имкониятҳои кор

а) Бо истифода аз тамоми калимаҳои нави дарс ба дӯст / дугонаи худ дар бораи ҳикояи Н.Сладков нависед.

б) Ба як дӯст / дугонаи худ дар бораи достони Н.Сладков нависед, ўро барои хондани ин ҳикоя таваҷҷӯҳ кунед.

в) Ба як дӯст / дугонаи худ дар бораи достони Н.Сладков нависед, ўро бовар кунед, ки ин ҳикоя хеле ҷолиб аст.

Арзёбӣ: меъёрӣ

№	Меъёрҳои арзёбӣ	Баллҳо
1.	Вазифа дуруст фаҳмида шуд, матн дар бораи достони Н.Сладков навишта шуд, муаллиф ва унвони ҳикоя нишон дода шудааст.	1
2.	Дар бораи қаҳрамони асосӣ ва ҳодисаи бо ӯ рӯйдода гузориш дода шудааст.	1
3.	Лаҳзаҳои ҷолиби ҳикоя тасвир шудааст.	1
4.	Ба дӯст/дугона маслиҳат дода шудааст.	1
5.	Бе ғалати грамматикӣ навишта шудааст.	1
Ҷамъ		5

Синфи 2-юм. ЛАҲЗАИ ДАРСИ СТБ

Вақти кор: 20 дақиқа

Мавзӯ: Бо ёрии шаклҳои одии геометрӣ бо қалам сурат кашидан

Натиҷаҳои пешбинишуда

Хонандагон

- ◆ ҳайвонҳоро бо истифода аз шаклҳои геометрии одӣ мекашанд;
- ◆ дар бораи он, ки чӣ гуна онҳо чунин нақшо ба даст овардаанд, сӯҳбат мекунанд.

Маводҳо

- ◆ варақи албом, қалами одӣ, хаткӯркунак, қаламҳои ранга

Захираҳо: девори сухангӯӣ – намунаи маҷмӯи шаклҳои геометрӣ

Муносибати дифференсионӣ

Сатҳи миёнаи рушди кӯдакон - кӯдакон аз рӯи нақшаи содакардашуда расм мекашанд.

Сатҳи рушди кӯдакон аз миёна пасттар – кӯдакон бо истифода аз схемаи муфассал расм мекашанд.

Рафти дарс

Қадами 1. Даъват / нав кардани дониш барои дарс

Диққати хонандагони синфро ба ҳикояи дар дарси хониш хондашонҷалб кунед. Ҳикояи Н.Сладков «**Чӣ гуна хирс худро тарсондааст**» - ро ба ёд оред.

Қаҳрамони асосиро муайян кунед. Биёед сӯҳбат кунем: Қаҳрамони асосии дoston кист? Бо хирс чӣ шуд ва чаро? Бачаҳо, мо дар дарс қаҳрамони асосии ҳикояро мекашем.

Қадами 2. Расмкашӣ

Зинаҳои кор

1. Аввал, давра мекашем - ин аст контури сари ояндаи хирс.
2. Дар доираи доира байзавии хурд мекашем - ин бадан хоҳад буд.

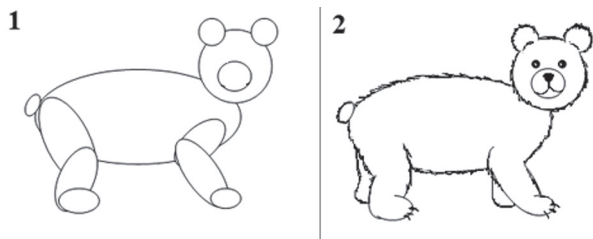
3. Дар поёни давра байзавии хурди уфуқӣ мекашем - ин фук хоҳад буд.
4. Сипас, гӯшҳоро дар шакли доираҳои хурд мекашем.
5. Сипас пойҳои пеш ва қафоро дар шакли байзашаклҳои дарозшуда дар байзаш илова мекунем.
6. Чашмҳоро мекашем. Фуқро аниқ карда мекашем. Кашидани панҷаҳоро, чангчаҳоро ба анҷом мерасонем.
7. Бо хаткӯркунак тафсилоти нолозимро нест мекунем.
8. Расмро бо қаламҳои ранга ранг мекунем.

Шарҳ. Дастгириҳое, ки муаллим ба хонандагон барои иҷрои ин супориш пешниҳод мекунанд, ба принципҳои ДУТ ва дифференсиатсия мувофиқат мекунанд. Хонандагон, ки сатҳи баланди омодагӣ доранд, супоришро дар асоси намунаи тайёр иҷро мекунанд; хонандагони дар сатҳи асосӣ - дар асоси нақшаи содакардашуда; хонандагони аз сатҳи асосӣ пастрар, дар асоси схемаи муфассал.

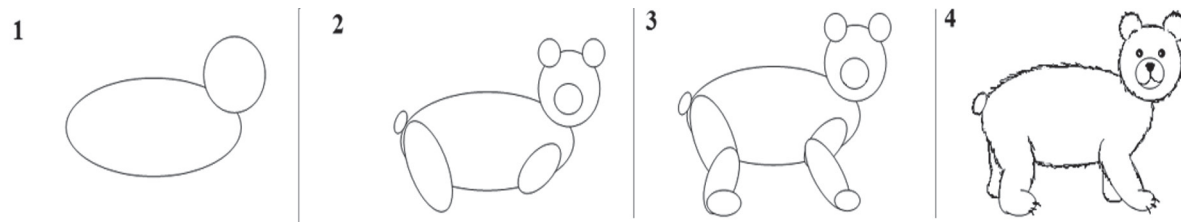
Намунаи тайёр

Схемаи содакардашуда

Схемаи муфассал

Қадами 3. Муҳокима: Расмҳои худро чуфт муҳокима кунед. Ба яқдигар бигӯед, ки чӣ гуна чунин расми зебоеро ба даст овардед. Истинодро барои посух додан истифода баред.

- Ман барои кашидани хирс аз шаклҳои геометрӣ истифода кардам.
- Аввал ман Кашидам. Барои ин...
- Баъд ман кашидам. рӯйдод.
- Пас бо кӯмаки ... ман Кашидам. Ва дар ман ба вучуд омад.

Шарҳ. Таркибҳои пешниҳодшудаи забонӣ ба рушди нутқи мувофиқи хонандагон мусоидат мекунад.

Арзёбӣ: дифференсионӣ

Вазифаи хонагӣ барои сатҳҳои гуногун: «А», «В» ва «С»

- 1. "А"** Ба расми худ нигаред. Қисмҳои расмро ёбед ва ба тариқи шифоҳӣ номгузорӣ кунед. Номҳои қисмҳоро нависед.
- 2. "В"** Ба расм нигаред. Номҳои қисмҳоро нависед. Раванди расмкаширо шифоҳӣ муфассал тавсиф кунед.
- 3. "С"** Номҳои қисмҳои расмро хонед. Чӣ тавр дуруст иҷро кардани корро нишон диҳед: тарҳ, таносуб, симметрия.

ТАЪЛИМИ ҲАМГИРОШУДАИ ФАН ВА ЗАБОН ДАР БАРНОМАҲОИ ОМУЗИШИ ҚИСМАН ВА ПУРРА

Дар ин бахш таҳияи дарсҳо аз фанҳои «Ватаншиносӣ», «Математика» ва «СТБ» барои синфи 4 оварда шудааст. Машғулиятҳо аз рӯи усули CLIL гузаронида мешаванд ва қисман ё пурра бо забони дуввуми мақсаднокӣ хонандагон гузаронида мешаванд.

Ҳамгирӣ: Дар дарсҳо мавзӯи фарогири "Дарахтон" муттаҳид карда шудааст

Алоқаи байнисоҳавӣ дар дарсҳои пешниҳодшуда тавассути хатти мавзӯи "Дарахтон" амалӣ карда мешавад. Инкишоф ба таъминоти Стандарти давлатии таълимӣ оид ба ҳамкориҳои байни фанҳои алоҳидаи таълимӣ асос ёфтааст, ки дар он фанҳои гуногун, усулҳои таълим, методика, супоришҳо, инчунин корҳои мактабӣ ва беруназсинфӣ ба ҳам мепайванданд.

Принсипҳои CLIL

Омузиши мӯхтавои фанӣ бо омузиши забони дуввум, ҳадафмандона ҳамгирӣ карда мешавад, дарсҳо бо назардошти принсипи 4C (content (мундариҷа), communication (муошират), cognition (маърифат), culture (фарҳанг), ки ба хонандагон барои чуқуртар донишҳои фан ва забон, кумак ба фаҳмидан ва пайваст кардани чизҳои қаблан омӯхташуда бо иттилооти нав, эҷоди манзараи ҳамаҷонибаи мавзӯи омӯхташаванда, дониши забони мақсаднокро тавассути дигар фанҳо тақмил додан гузаронида мешавад.

Синфи 4-ум. ДАРСИ ВАТАНШИНОСӢ (омузиши қисман ба забони мақсаднок)

Вақти кор: 45 дақиқа

Мавзӯи дарс: Дарахтон. Шоху барги дарахтон.

Натиҷаҳои пешбинишуда

Дар 32: Онҳо дар бораи дарахтон маълумоти ҷолибро: номҳои дарахтон, хусусиятҳои онҳо, чӣ гуна будани онҳо, дар кучо калон шуданашон, чӣ гуна муайян кардани синну солашонро меомӯзанд.

Дар 31: Хулоса мебароранд ва аҳамияти дарахтонро дар ҳаёти инсон шарҳ медиҳанд.

Захираҳо: «девори сухангӯй» бо тасвири дарахтон, баргҳо, тухми онҳо ва тавсифи мухтасари ҳар як дарахт. Ҳар як дарахт дорои тасвирҳои барг аст, ки онҳоро ранг додан мумкин аст; вазифаҳои, ки номи дарахтонро навиштан, баргҳои онҳоро дар расм фаҳмиданро пешниҳод мекунад.

Захираҳои ин дастуро аз ин ҷо ройгон зеркашӣ кардан мумкин аст.

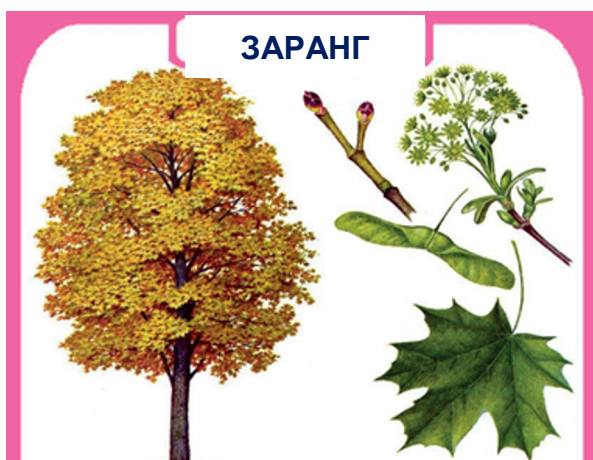
http://www.razvitierbenka.com/2011/06/blog-post_23.html#.Xv0-eigzaUk

Маводҳои зарурӣ дар тахтаи сухангӯй

ЗЕРФУН

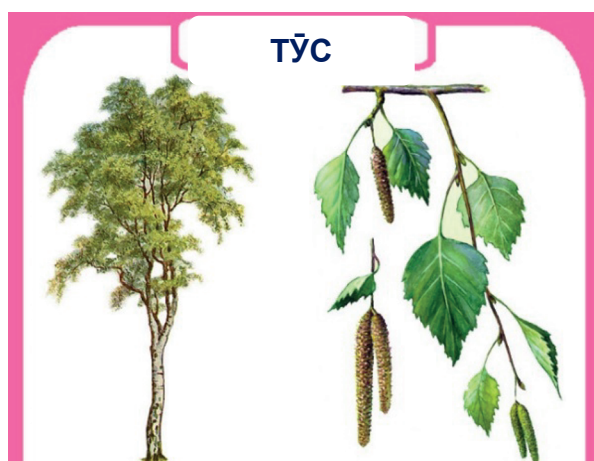
ЗАРАНГ

Сафедор

ТЎС

<p>зерфун</p>	<p>Тӯс</p>
<p>заранг</p>	<p>сафедор</p>
<p>Арча</p>	<p>Шумтол</p>

Шакли кор: кор дар чуфтӣ, гурӯҳӣ

Равиши дарс

Қадами 1. Мавзӯи дарсро эълон кунед: «Дарахтон. Шоху барги дарахтон».

Ҳадафҳои таълим ва натиҷаҳои интизоршударо дар 31 фаҳмонед: дар давоми дарс шумо якчанд ҳикояҳоро дар бораи дарахтон мехонед, шумо мефаҳмед, ки дарахтҳо барои чӣ лозиманд, дарахт аз кадом қисмҳои иборат аст, аз дарахт чӣ сохтан мумкин аст. Шумо дар иҷрои супоришҳо бо истифода аз расмҳо, истилоҳҳо, матнҳо кор хоҳед кард.

Қадами 2. Амалгардонӣ / даъват ба дарс. Ба тахтаи сухангӯӣ равед ва бо кӯдакон сӯҳбат кунед: *Бачаҳо, шумо бисёр чизҳоро медонед ва дар бораи дарахтон бисёр чизҳоро гуфта метавонед. Биёед дар ин бора каме сӯҳбат кунем.*

Намуна саволҳои сӯҳбат: *Шумо кадом дарахтонро медонед? Оё дарахтон аз буттаҳо фарқ доранд? Аз? Оё дарахтон зиндаанд ё ашёи бечон? Кӯ (ё чӯ) ба онҳо кӯмак мекунад, ки ба воя расанд?*

Намоиши расмҳои дарахтон: *Номии ин дарахт чист? Ин чӣ қадар калон аст? Он бештар дар куҷо мерӯяд? Он аз кадом қисмҳо иборат аст?*

Шарҳ. Расми "Сошти дарахт", ки дар «тахтаи сухангӯӣ» ҷойгир аст, барои посух додан ба ин савол ва ба хонандагон нишон додани ҷузъиёти дарахт кумак мекунад.

Қадами 3. Кор бо луғат. Маъноии калимаҳоро шарҳ диҳед, калимаҳоро интиҳоб кунед, ки аз ҷиҳати маъно ба калимаҳои ишорашуда наздик бошанд, расмҳо ва ғ. истифода намоед.

реша

тана

шоху барғо

тухмҳо

поля - қисми растание, ки дар болои замин мерӯяд

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг аст. Расмҳо дар «девори сухангӯй», имову ишораи муаллим ҳангоми гузаронидани корҳои луғатӣ, инчунин нутқи сусти ва дурусти муаллим бо ибораҳои кӯтоҳи фаҳмо барои фаҳмидан мусоидат мекунад.

Қадами 4. Танзими дақиқ барои кор бо матни дар гурӯҳи хурд дода мешавад: дар шаш гурӯҳ муттаҳид шудан. Гурӯҳҳо номгузори мешаванд: Тӯс, Сафедор, Арча, Зерфун, Заранг, Шумтол. Ҳар як гурӯҳ дар бораи дарахти худ матн гирифт. Матни худро хонед. Матни хондаатонро муҳокима кунед, барои ин ба саволҳо ҷавоб диҳед:

Шумо дар бораи кадом дарахт хондаед?

Ин дарахтро инсон чӣ гуна истифода мекунад?

Чаро дарахтон лозиманд?

Чаро мо бояд дарахтонро муҳофизат кунем?

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг аст. Дастгирии ҳикояи шифоҳӣ саволҳои пешниҳодкардаи муаллим мебошад. Дар гурӯҳи хурд хонандагон ҷавобҳои саволҳоро муҳокима мекунанд, сипас 1–2 нафари онҳо хулосаи матни хондашонро пешниҳод мекунанд. Ҷавоб додан ба саволҳо дар пайдарпаии пешниҳодшуда ба шумо кумак мекунад, ки ҳикояи мувофиқ созед.

Матни 1. Заранг

ЗАРАНГ

Заранг дарахти хуби асал мебошанд; онҳо барои зинда мондани занбӯрон, махсусан дар фасли баҳор, хеле муҳиманд. Зарангҳо махсус дар назди пасекаҳо мешинонанд. Дар мавсим занбӯри асал метавонанд аз 1 гектар то 200 кг ва аз дарахти себ то 20 кг асал гиранд.

Дар шаҳрҳо зарангҳо моддаҳои гуногуни зарароварро аз ҳаво аз худ мекунанд.

Зарангро сайқал додан осон аст. Он барои сохтани кларнетҳо ва найҳо, мебел ва қисмҳои гуногуни дастгоҳҳои бофандагӣ истифода мешавад.

Клён

Клёны – хорошие медоносы. Они очень важны для выживания пчёл. Особенно весной. Клёны специально высаживают возле пасек. За сезон пчёлы могут собрать с 1га до 200кг мёда, а с яблони – до 20кг

В городах клёны усваивают из воздуха различные вредные вещества.

Клён легко полируется. Из него делают кларнеты и флейты, мебель и различные детали для текстильных станков.

Матни 2. Тӯс

Ин тӯс аст. Вай танаи сафед, борик ва мавзун дорад. Баргҳо дар шохаҳо шакли мудаваар дорад. Тӯс аз реша ғизо мегирад. Тӯс дараhti сербарг аст. Бештари вақт, тӯс дар чангал мерӯяд. Дар шаҳр мардум барои тоза нигоҳ доштани ҳаво тӯс мекоранд. Ашӯҳои гуногуни ҳунарий аз пусти тӯс сохта мешаванд. Дар фасли баҳор, навдаҳо дар тӯс пайдо мешаванд, ки ба барг мубаддал мешаванд. Тӯси сабз тамоми тобистон меистад. Дар тирамоҳ, баргҳои зард шуда меафтад. Дар зимистон, шохаҳои урӯнро барф мепӯшад.

ТӯС

Матни 3. Сафедор

Сафедор

Сафедор дарахти беназирест, ки ҳаворо тоза ва нам мекунад, садоро ба худ мекашад, метавонад ранг, дору ва ғизо бошад.

Дар шаҳрҳо, ӯ нақши табибро мебозад. Муҳити зистро беҳтар мекунад. Вай оксигенро ҳамчун 3 зерфун, 7 арча, 4 сиёҳбед хориҷ мекунад

Матни 4. Зерфун

Зерфун

Гул бойтарин сарчашмаи гарди занбӯри асал мебошад. Асали зерфун лазизтарин ва муфидтарин ҳисобида мешавад.

Гулҳои зерфунро барои шамолхӯрӣ истифода мебаранд.

Чӯби зерфун беҳтарин маводи тайёр кардани зарфҳост.

Зерфун ба бисёриҳо шинос аст. Онро бо барг ва меваи шакли дилмонандаш шинохтан мумкин аст. Меваю чормағзро якчандто дар пояҳои алоҳида ҷамъ мекунад. Ҳар як поя болдор аст.

Зерфун дар миёнаи тобистон гул мекунад. Гулҳои он хурд, зарди паст, чашмрас нестанд, аммо бӯи аҷибе доранд ва аз гарди гарон бой мебошанд. Бисёр занбӯри асал барои гард ба зерфун парвоз мекунанд. Гули зерфун табобаткунанда аст. Чойи зерфунро барои зуком менӯшанд.

Зерфун аз қадим дарахти муфид ҳисобида мешуд. Дар Россияи қадим бастро аз пӯсти он ба даст меоварданд ва пойафзоли баст мебофтанд. Қошук ва косаҳо аз ҷӯби мулоим сохта мешуданд.

Ин дарахт барои ҳуди ҷангал низ муфид аст. Баргҳои афтода пӯсида ва ҳамчун нуриҳо хизмат мекунанд.

Мардум махсусан дарахтони зерфун мешинонанд. Боғҳои зерфунӣ шаҳрҳоро зеб медиҳанд.

Матни 5. Арча

АРЧА

Дар он ҷое ки арча шинонда мешавад, ҳаво хеле тоза аст, дар як рӯз як гектар арча қариб 30 кг фитонсидҳоро бухор мекунад (ин барои тоза кардани фазои калони шаҳрҳо аз организмҳои касалӣ ба вучудоваранда кифоя аст). Чалғузаҳо кайҳост, ки дар таҷрибаи тиббӣ истифода мешаванд.

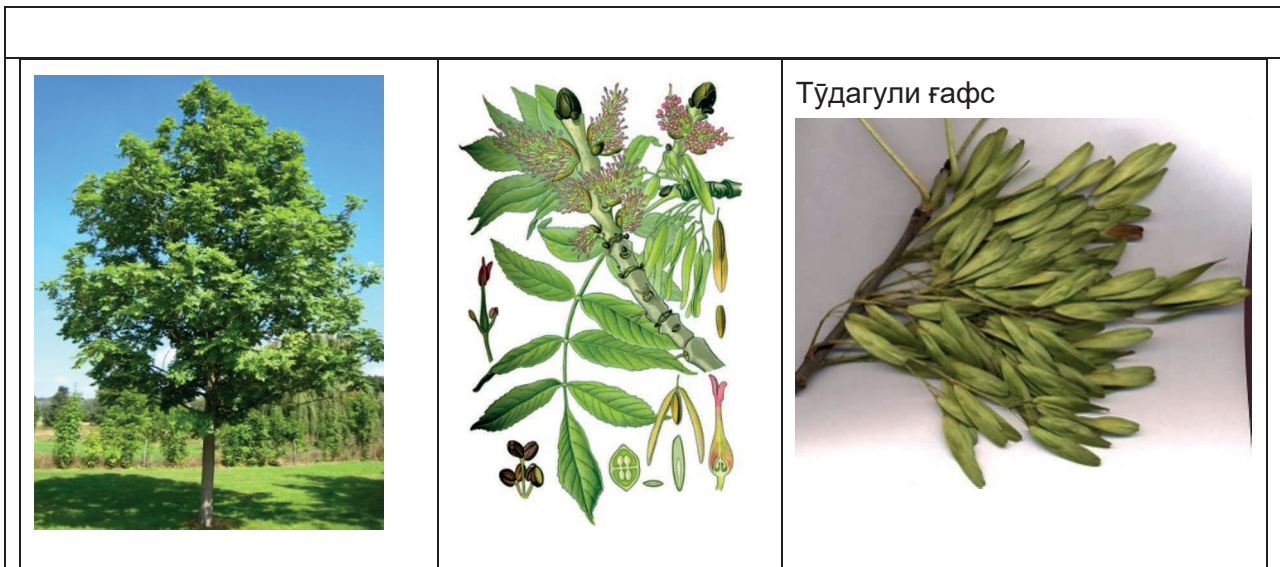
Таъсири баланди беруна истифода бурдани ҷӯшоби арча вучуд дорад. Решаҳои арчаҳо барои табобати сил, бронхит ва бемориҳои пӯст истифода мешаванд. Ҷӯшоби шохчаҳо барои аллергия тавсия дода мешавад.

Матни 6. Шумтол

Шумтол дарахти баландест, ки танаи рост дорад. Барги шумтол аз бисёр баргҳои дарозрӯй иборат аст. Шинондани ин дарахт аз мевааш душвор нест. Онҳо дар шохи ғафс овезон. Ҳар як мева як қанот дорад, ки дар шакли забон дароз карда шудааст.

Барои табобати бемориҳои бронхҳо, решаҳои шумтолро гиред. Ҳангоми илтиҳоби гурда, ҷӯшоби баргҳои шумтол муфид хоҳад буд. Равғанҳои эфирии шумтол аз занбӯруғҳо ҳалос мекунанд. Ва омодагии шумтол барои табобати шадид ва табларза муфид аст.

Қадами 4. Хонандагонро барои супориши иҷрошуда ситоиш кунед. Машқи истироҳатӣ кунед. Бачаҳо, шумо матнро хонед, онро дар гурӯҳ муҳокима кардед, ба дигарон гуфтед. Шумо бузургед! Шумо кори хуб кардед. Ҳозир, ҳама, лутфан бархезед ва аз паси ман такрор кунед. (Кӯдакон ҳаракатҳо ва калимаҳоро дар паси муаллим такрор мекунанд).

Шамол мевазад, далерона мевазад

Шоҳаҳо аз рост, шоҳаҳо ба чап

Мо рост истодем

Ба Модар Замин сачда карда,

Онҳо худро ба офтоб кашиданд.

Мо ба ҳамдигар табассум кардем.

Ва он гоҳ мо ҳама якҷояем

Онҳо дар ҷойҳои худ нишастанд.

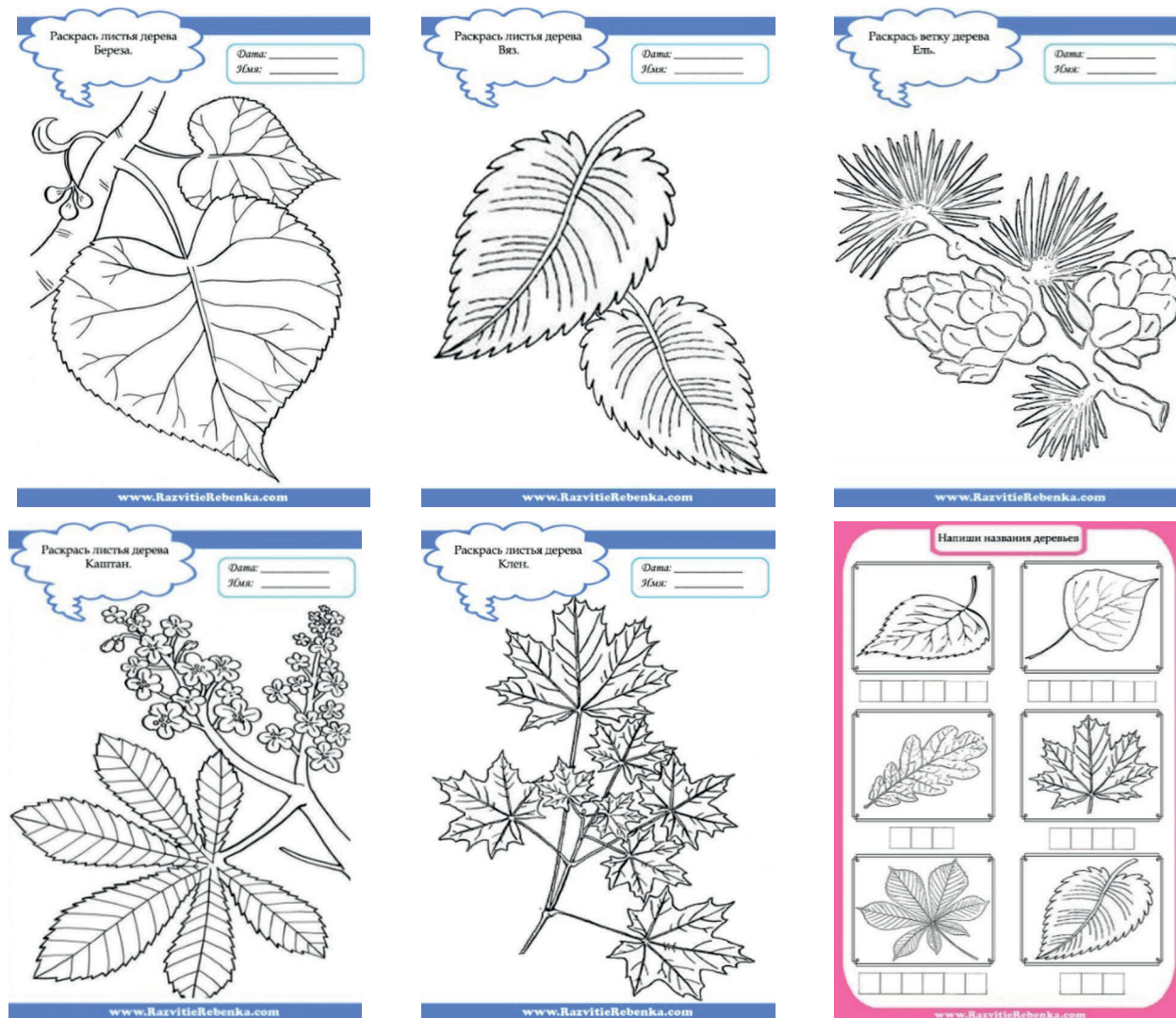
Қадами 5. *Вазифаи навбатиро таъин кунед: Ба гурӯҳҳои дигар саволҳо диҳед. Барои ин, дар гурӯҳи худ муҳокима кунед ва аниқ кунед, ки кадом саволро дода метавонед.*

Намунаҳо

- ◆ Сохти дарахт чӣ гуна аст? (Қисмҳои таркибии дарахт шоҳу баргҳо тана ва решаҳо мебошанд).
- ◆ Дарахтонро чӣ гуна муҳофизат кардан мумкин аст? (Шумо бояд кӯшиш кунед, ки одамон ниҳолҳои ҷавонро нашикананд, шумо худатон низ шоҳаҳоро шикаста наметавонед, ба кӯдакони дигар дар бораи манфиатҳои дарахтон фаҳмонед).
- ◆ Кӯдакон барои дарахтон чӣ кор карда метавонанд? (Кӯдакон метавонанд об диҳанд, ниҳолҳо шинонанд, нигоҳубин кунанд).
- ◆ Кадом ашё дар хонаи шумо аз ҷӯб сохта шудааст? (Мебел, бозичаҳо, коғаз ...).
- ◆ Кадоме аз ин дарахтон дар ҳавли ё шаҳр / деҳаи шумо мерӯяд?

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг - намунаҳост. Кӯдакон дар 32 барои дуруст таҳия кардани саволҳо ва ҷавоб додан ба онҳо душворӣ мекашанд. Намунаҳо кумаки муҳим, мисолҳо мебошанд, зеро онҳо нишон медиҳанд, ки чӣ гуна шумо як саволро тартиб дода метавонед.

Қадами 6. Барои вазифаи навбатӣ барои гурӯҳҳо дастури возеҳ диҳед: Бачаҳо, биёед дар бораи ранги баргҳо, поя, тана ва меваҳои дарахтон фикр кунем. Ман ба шумо қалам ва варақаҳои расмӣ медиҳам ва шумо қисматҳое, ки барои гурӯҳи худ дучор меоед, ранг медиҳед. Суръат ва сифати корро тафтиш мекунем.

Қадами 7. Кӯдаконро барои суръат ва сифати ранг ситоиш кунед. Офарин бачаҳо! Шумо чӣ гуна баргҳои зебо доред! Кадом қисмҳои дарахтро ранг кардед? Бо кадом қалам кашидед ва чаро? Рангҳо дар вақтҳои гуногуни сол аз чӣ фарқ мекунанд?

Шарҳ. Дар ин синну сол тавачҷӯҳ ба мусобиқаҳо боқӣ мондааст, кӯдакон супоришҳоро барои суръат ва сифат дӯст медоранд, бинобар ин, ин вазифа дар дарс вақти зиёд нахоҳад гирифт, дар айни замон, раванди омӯзиши ҷаҳони воқеӣ, муносибати инсон ва табиат ташкил карда шудааст.

Дар қадами 6, вазифаҳои зеринро фарқ кардан мумкин аст:

1. "А" Гиёҳи зиндаеро ба назар гиред. Қисматҳои онро шифоҳӣ ёбед ва номгузорӣ кунед. Ин растаниро кашед, номҳои қисмҳои онро нависед.

2. "Б" Ба расм нигаред. Номҳои қисмҳои растаниро нависед. Ин қисмҳоро аз гиёҳи зинда пайдо кунед.

3. "В" Номҳои қисмҳои растаниро хонед: реша, поя, барг, гул, мева. Гиёҳи зиндаеро дида мебароем. Қисматҳои онро ёбед, номбар кунед.

Қадами 8. Ба забони аввалини хонандагон гузаред, то онҳо аз дарс хулосаҳои зарурӣ бароранд. Дар гурӯҳ дар бораи дарахтон дар ҳаёти инсон муҳокима кунед ва фаҳмонед.

Шарҳ. Хонандагон аз ӯҳдаи ин вазифа бидуни скаффолдинги махсус баромада метавонанд. Онҳо метавонанд маънои дарахтонро дар ҳаёти одамон дар асоси мундариҷаи тамоми дарс шарҳ диҳанд, тавзеҳотро бо далелҳои таҷрибаи худ пурра кунанд, дар ин вақт маводҳои тамоми дарс бо забони модарии онҳо кор карда мешаванд. Забони якуми хонандагон барои ташаккули малақаҳои суханронӣ, шундан, хондан, навиштан ва тафаккур асос мебошад. Агар хонанда забони модарии худро хуб медонад, пас забони дуюмро зудтар меомӯзад.

Қадами 9. Кори гурӯҳҳоро бо усули баҳодихии формативӣ баҳогузори кунед. Аз кӯдакон пурсед, ки кори худашонро баҳогузори кунанд: *Оғози як ё ду ҷумларо интихоб кунед ва фикрро мустақилона ба поён расонед.*

<p>Имрӯз дар дарс:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ман дониستم, ки ...• Ман фаҳмидам, ки ...• Ман муайян кардани онро омӯхтам ...• Вақте ки ман фаҳмидам, ҳайрон шудам ...• Ба ман шавқовар буд ...• Ман ҳатто тасаввур карда наметавониستم, ки ...	
---	--

Қадами 10. Ба хонандагон дастури дақиқ диҳед, то онҳоро барои иҷрои вазифаи хонагӣ ҳавасманд кунед: *Бачаҳо, мавзӯи "Дарахтон" -ро шумо дар бисёр дарсҳо омӯхтед. Корҳои ниҳонро аз рӯи маводҳои дарсҳои математика, СТБ ва ватаншиносӣ анҷом диҳед. Китоби "Дарахтони Қирғизистон" -ро бо тасвири дарахтон ва ҳикояи "Дарахти ман" соzed. Китоби худро аз якчанд саҳифа бо ҷавобҳо ба супоришҳои мавзӯҳои гуногун нигоҳ доред.*

Меъёрҳои арзёбии кори ниҳой

Барои маълумоти ҷолиб дар бораи рассомони пейзажист, ки манзараҳоро бо дарахтони дар Қирғизистон афзоянда офаридаанд - то 10 балл.

Барои иҷрои вазифаи математика бо муқоисаи баландии дарахтоне, ки дар ҳавлӣ ё деҳаи хонанда мерӯянд - то 10 балл.

Барои дақиқӣ ва эҷодкорӣ дар офаридани китоб: истифодаи расмҳои шаш дарахт, ки дар синф омӯхта шуданд ва барои ҳикояи "Дарахти ман" - то 30 балл .

Шарҳ. Барои ин кор, хонандагон аз ҳама фанҳое, ки мавзӯи "Дарахтон" муттаҳид карда шудааст, баҳо мегиранд. Дар ин ҳолат, ин ватаншиносӣ (мундариҷаи ҳикояҳо

дар бораи дарахтон), математика (ҳолати масъала барои муқоисаи баландии дарахтон ва ҳалли масъала) ва СТБ (расмҳои дарахтон) мебошанд.

Синфи 4-ум. ЛАҲЗАИ ДАРСИ МАТЕМАТИКА (бо омӯзиши пурраи забони мақсаднок)

Вақти кор: 30 дақиқа

Мақсади омӯзиш: Ташаккул додани қобилияти хонандагон оид ба ҳалли масъалаҳо бо бузургӣҳо. Азҳудкунии истилоҳоти "камтар аз ...", "зиёдтар аз ...", "бештар аз ... маротиба", "камтар аз ... маротиба" бо забони дуввум / мақсаднок.

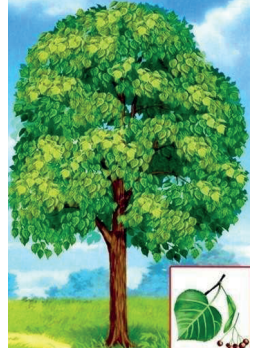

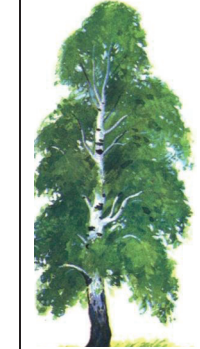
Натҷаҳои пешбинишуда

Хонандагон

- ◆ Номҳои дарахтонро меомӯзанд, чамъ кардан, муқоиса кардан ва бо тартиби афзоиш сохтанро меомӯзанд.
- ◆ Онҳо дар дарс мафҳумҳои "камтар аз ...", "зиёдтар аз ...", "бештар аз ... маротиба", "камтар аз ... маротиба" -ро бо забони дуввум истифода мебаранд.
- ◆ Ҷараёни ҳалли масъаларо бо забони дуҷум шарҳ дода метавонанд.

Маводи зарурӣ

1) «Девори сухангӯй» - расмҳои дарахтон, дар зери расмҳо сатрҳо барои кӯдакон оварда шудааст, ки баландии дарахтонро менависанд ва рақамро нишон медиҳанд.

					
Сафедор	Шумтол	Зерфун	Заранг	Арча	Тӯс

2) Ҷадвале, ки дар он баландии баъзе дарахтон тақрибан навишта шудааст.

Номи дарахт	Баландии дарахт
Сафедор	2000 см
Арча	130 дм
Заранг	1500 см
Тӯс	260 дм
Зерфун	4000 см
Шумтол	380 дм

Шакли кор: кор дар ҷуфтӣ, гурӯҳӣ

Равиши кор

Қадами 1. Ҳадафҳои омӯзиши ва натиҷаҳои интизоршударо дар 3 2 фаҳмонед: Дар тӯли 20–30 дақиқаи оянда, хонандагон бо истифода аз расмҳо ва истилоҳоти дарсҳо корхоро иҷро хоҳанд кард.

Қадами 2. Кори луғавиро ба роҳ монед: хонандагон дар 32 дуруст хонда омӯхта, пас аз муаллим калимаҳо ва ҷумлаҳоро такрор мекунад.

Сафедор, шумтол, зерфун, заранг, арча, тӯс - дарахтон. Дар ҷадвал мо **баландии** онҳоро мебинем.

дм - дециметрҳо	см - сантиметрҳо
10 дм = 1 м.	100 см = 1 м.
10 (дах) дециметр баробар ба 1 (як) метр.	
100 (сад) сантиметр баробар ба 1 (як) метр.	

+ ҷамъ < хурд
 х зарб > калон
 = баробар

Баландии ... – ... метр аст.
Дарахти ... аз ҷама – ...
Дарахти аз ҷама баланд. Дарахти аз ҷама паст - ...
... баробар ... баланд. ... баробар ... паст ... Барои он ки ... </> ...

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг - истифодаи аёнӣ аст мебошад. Тавассути расмҳои дар "девори сухангӯӣ" ҷойгиршуда, имову ишораи муаллим ҳангоми гузаронидани корҳои луғавӣ, нутқи суғур ва дурусти муаллим бо ибораҳои кӯтоҳи фаҳмо барои дарккунӣ мусоидат мекунад.

Қадами 3. Дар 32 мушкилот пешкаш кунед, саволҳо диҳед, фикр карда ва ҷавоб дода, хонандагон барои иҷрои супоришҳо ҳавасманд хоҳанд шуд. *Бачаҳо, ба фикри шумо ин дарахтон дар Қирғизистон мерӯянд? (Бале. Не.) Чаро шумо чунин мешуморед? Шумо дар бораи ин дарахтон чӣ медонед? Кадом дарахт баландтарин аст? Кадомаш қавитар аст? Чаро дарахтон лозиманд?*

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг - *муроҷиат ба таҷрибаи шахсии* хонандагон мебошад. Омӯзишро дар асоси таҷрибаи шахсии хонандагони худ оғоз кунед.

Қадами 4. Калимаи дақиқи иҷрои супоришро дар 32 диҳед: *Шартҳои супоришҳоро мустақилона хонед, дар ҷуфтӣ муҳокима кунед ва ба итмом расонед.*

Вазифаи 1. Дар ҷадвал баландии тахминии баъзе дарахтон оварда шудааст. Ҷадвалро дида мебароем. Баландии ҳар як дарахтро бо метр муайян кунед.

Номи дарахт	Баландии дарахт
Сафедор	2000 см = 20 м
Арча	130 дм = 13 м
Заранг	1500 см = 15 м
Тӯс	260 дм = 26 м
Зерфун	4000 см = 40 м
Шумтол	380 дм = 38 м

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг - *ташқилкунандаи графикӣ мебошад*. Дар ин ҳолат, маълумот дар ҷадвал ба таври графикӣ оварда шудааст. Ташқилкунандагони графикӣ дар ташаккули тафаккури хонандагон иштирок мекунанд.

Кӯдаконро барои супориш таъриф кунед.

Қадами 5. Матни дақиқи супоришро диҳед: Супоришро мустақилона бихонед. Ба мо бигӯй, ки чӣ тавр ин корро кардан мумкин аст.

Агар баландии як ошёна дар хона 3 м бошад, пас зерфун, шумтол ва тӯс аз як бинои дувоздаҳашёна баландтар аст. «**Ҳа ё не**»?

3 м X 12 э. = 36 м

26 м * 36 м

40 м * 36 м

38 м * 36 м

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои «пажмурдашаванда»- и скаффолдинг аст. Агар худӣ омӯзгор ҷараёни супоришро доимо шарҳ диҳад, хонандагон ҳамеша мунтазири кумак аз ҷониби ӯ хоҳанд буд. Ба хонандагон супоришро мустақилона хононед ва фаҳмиши онҳоро санҷед. Ва танҳо дар сурати нофаҳмӣ, метавонад кумак расонед.

Қадами 6. Кӯдаконро ситоиш кунед, агар онҳо фаҳмонда тавонанд, ки чӣ гуна кор карданро ба таври мухтасар гуфта метавонанд: баландии як бинои дувоздаҳашёна тавассути зарб кардани баландии як ошёна ба 12-ро пайдо кунед. Ин ҷамъро бо баландии ҳар сеи он дарахтон муқоиса кунед. Агар баландии дарахт аз баландии бинои дувоздаҳашёна баландтар бошад, пас посухи "ҲА" диҳед. Агар баландии дарахт аз баландии бинои дувоздаҳашёна камтар бошад, пас посухи "НЕ".

Қадами 7. Вақте ки кӯдакон пешрафти супоришро дуруст фаҳмониданд, вақтро барои мустақилона иҷро кардан диҳед (10 дақиқа).

Шарҳ: Ин яке аз усулҳои скаффолдинг мебошад – *вақт барои муҳокима / иҷро*. Барои фаҳмидани маълумоти нав ба ҳамаи хонандагон вақт лозим аст.

Қадами 8. Ба хонандагон бигӯед, ки вақт тамоm шудааст. Ба кӯдакон бигӯед, ки онҳо якдигарро ҳамчун ҷуфт гӯш хоҳанд кард. Фаҳмонед, ки пас аз он ки ҳарду хонанда ҷавобҳои худро бо овози баланд хонда, ба якдигар кумак мекунанд, ки ҷавобҳои худро бо истифодаи калимаҳои девори сухангӯй аз нав дида бароянд ва илова кунанд.

арҳ: Ин яке аз усулҳои скаффолдинг – *имконияти ҳамкорӣ* аст. Барои хонандагон шароит фароҳам овардан лозим аст, ки маводи навро дар ҷуфти ё гурӯҳи муҳокима кунанд.

- ◆ Бале, дарахти зерфун аз бинои дувоздаҳашёна баландтар аст. Зеро, баландии он 40 м > 36 м мебошад.
- ◆ Бале, шумтол аз бинои дувоздаҳашёна баландтар аст. Зеро, баландии он 38 м > 36 м мебошад.
- ◆ Не, тӯс дар зери бинои дувоздаҳашёна ҷойгир аст. Зеро, баландии он 26 м < 36 м мебошад.

Қадами 9. Хонандагонро барои иҷрои супориш ситоиш кунед. Аз кӯдакон пурсед, ки оё онҳо аз кор безор шудаанд? Ба онҳо лаҳзаи дамгирӣ пешниҳод кунед.

Шамол дар рӯи мо мевазад.

Дарахт меларзид.

Шамол оромтар, оромтар, оромтар аст.

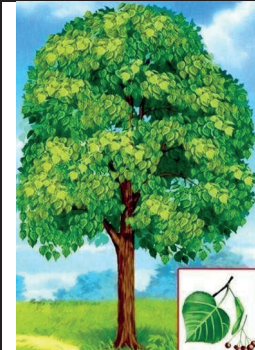

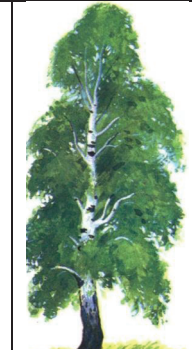
Дарахт торафт баландтар, баландтар мешавад.

(Кӯдакон ҳаракатҳои паси муаллимро такрор мекунанд, ба нафаскашии шамол тақлид мекунанд, баданашонро ба ин ё он самт мегардонанд. Дар болои калимаҳои "пасттар, пасттар, пасттар, поёнтар" нишаста, дастҳояшонро боло мекунанд ва бо калимаҳои "баландтар, баландтар, баландтар" дароз мекашанд).

Қадами 10. Ба кӯдакон боз як вазифаи дигарро гӯед: *Биёед ба якдигар кумак кунем, ки дарахтонро аз рӯи баландӣ рақамгузорӣ кунанд; дар зер рақамҳо баландии дарахтонро ба метрҳо нависед; бо забони русӣ ҳарф занед, баландии ҳар як аз ин дарахтон чӣ қадар аст.*

Хонандагон супоришро дар якҷанд марҳила иҷро мекунанд:

- 1) Дарахтҳоро пай дар пай, аз дарахти пасттарин сар карда, то баландтаринашон ба тартиб дароред. Аввал ба таври инфиродӣ, чуфт кор кунед, сипас ба гурӯҳ бигӯед, ки кадом дарахт пасттарин ва кадоме баландтарин аст.

					
Сафедор	Шумтол	Зерфун	Заранг	Арча	Тӯс
20 м	38 м	40 м	15 м	14 м	23 м
4	2	1	5	6	3

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг - истифодаи аёниятҳо мебошад. Дастгириҳо дар шакли расмҳо, диаграммаҳо ба хонандагон кумак мекунанд, ки маводро ба таври визуалӣ тасвир кунанд.

- 2) Дарахтҳоро аз рӯи баландӣ муқоиса кунед. Ба намуна пайравӣ кунед.

Намуна: Баландтарин дарахтро номбар кунед. (Зерфун.) - Зерфун аз шумтол чанд метр зиёдтар аст? (2 метр.) – Шумтол аз зерфун чанд метр паст аст? (ба 2 метр.) Барои дуруст сохтани ҷавобҳо, мо бояд ба девори сухангӯӣ рӯ орем:

Баландии ... – ... метр аст.

Дарахти ... аз ҳама – ...

... – дарахти аз ҳама баланд аст.

*Дарахти аз ҳама паст – ...
(чӣ?) ... (аз чӣ) ... баланд
(чӣ) ... (аз чӣ ... паст*

Шарҳ. Ин яке аз усулҳои скаффолдинг – намунаҳост. Муаллим барои ҷавобҳои шифоҳӣ ё супориши хаттӣ таркибҳои синтаксисиро пешниҳод мекунад.

Қадами 11. Ба ҳалли масъалаҳо гузаред. Ба хонандагон бигӯед, ки онҳо мушкилотро ҷуфт ҳал мекунад. Хонандагон дар қатори аввал масъалаи рақами 1, дар дуюм - рақами 2-ро ҳал мекунад.

<p>Вазифаи № 1 1) Зерфун 40 метр баландӣ дорад. Баландии сафедор 2 маротиба камтар аст. Баландии сафедор чанд метр аст?</p>	<p>Вазифаи № 2 2) Баландии арчаҳо 13 метрро ташкил медиҳад. Баландии тӯс ду баробар баландтар аст. Баландии тӯс чанд метр аст?</p>
<p>Қайд: – Дар масъалаи аввал чӣ маълум аст? Шумо бояд чӣ донед? - Шарти масъаларо кӯтоҳ нависед.</p>	<p>Қайд: – Дар масъалаи дуюм чӣ маълум аст? Шумо бояд чӣ донед? - Шарти масъаларо кӯтоҳ нависед.</p>
<p>Ҳалл : 1) Баландии дарахти зерфун чанд метр аст? 40 м 2) Сафедор аз линден чанд маротиба пасттар аст? 2 маротиба. 3) Баландии сафедор чанд метр аст? 40: 2 = 20 м. Ҷавоб: баландии сафедор 20 м.</p>	<p>Ҳалл : 1) Баландии арча чанд метр аст? 13 метр. 2) Тӯс аз арча чанд маротиба баландтар аст? 2 маротиба баландтар. 3) Баландии тӯс чанд метр аст? 13 x 2 = 26 м Ҷавоб: баландии тӯс 26 м.</p>

Вазифаи хонагӣ: *Оид ба мавзӯ 3 савол тартиб диҳед.*

Шарҳ. Ҳангоми интиҳоби супоришҳои хонагӣ, муаллим бояд супоришҳои мавҷударо мувофиқи сатҳи омодагии хонандагон интиҳоб кунад. Ин эътимоди кӯдакро ба қувваи худ мустақкам мекунад, ӯро дар ҳолати муваффақият қарор медиҳад, шавқи маърифатиро нигоҳ медорад, ба азхуд ва мустақкам шудани дониш ва малақаҳои дар дарсҳо ҳосилшуда мусоидат мекунад.

Дар ин вазифа хонандагон худашон интиҳоб мекунад, ки кадом саволҳоро медиҳанд:

- ◆ *репродуктивӣ*, васеъ кардани дониш ё инкишоф;
- ◆ *репродуктивӣ* - такрори аллакай маълум;
- ◆ *васеъ кардани дониш* - ба шумо имкон медиҳад, ки дар бораи объект чизҳои навро омӯzed, маълумро равшан намоед, аммо вонамуд накунад, ки посухро ба таври назаррас печида созед;
- ◆ *инкишофдиҳанда* - ошкор кардани моҳият, ҷамъбаст, оғози тадқиқот.

Дар дарси оянда ҳамаи саволҳои хонандагонро гурӯҳбандӣ кардан мумкин аст:

- ◆ саволҳое, ки мо фавран ҷавоб дода метавонем;
- ◆ саволҳое, ки аз китобҳои дарсӣ ҷавоб ёфтани мумкин аст;
- ◆ саволҳое, ки шояд касе ҳоло ҷавобашро намедонад (мо аз волидон мепурсем, аз интернет мебинем).

ТАЪЛИМИ ҲАМГИРОИИ ФАН ВА ЗАБОН
Синфи 4-ум. ДАРСИ СТБ
(бо омӯзиши пурра ба забони мақсаднок)

Вақт: 45 дақиқа

Мавзӯ: Манзара бо дарахт. Расмкашӣ бо рангҳо

Мақсади омӯзиш

- ◆ Ба кӯдакон кашидани манзараро омӯзондан.
- ◆ Жанрҳои санъати тасвириро муайян кардан.

Натиҷаҳои пешбинишуда

Хонандагон

- ◆ Расми манзараро бо дарахт мекашанд (ихтиёрӣ);
- ◆ бо мӯқалами борик кор карданро ёд мегиранд, рангҳоро дуруст истифода мебаранд;
- ◆ дар бораи пайдарпай, ки манзараро кашидан лозим аст, гуфта медиҳанд.

Шакли кор: кор ба таври инфиродӣ ва гурӯҳӣ.

- ◆ Маводҳо: қоғазӣ албом, қалам, мӯқалами борик, рангҳои обӣ.

Захираҳо: Девори сухангӯӣ - репродуксияи расмҳо бо манзараҳо бо намудҳои гуногуни дарахтон. Суханон дар зерин расмҳо навишта шудаанд:

Сафедор, шумтол, зерфун, заранг, арча, тӯс. Манзара. Жанри бадеӣ. Жанрҳои санъати тасвирӣ: манзара, натюрморт, портрет. Уфуқ, хати уфуқӣ. ранги тира, ранги сабук.

Равиши иҷрои вазифа

Қадами 1. Ҳадафҳои таълим ва натиҷаҳои интизоршударо дар 32 ба хонандагон фаҳмонед: *дар тӯли 45 дақиқаи оянда, ман ва шумо бо истифодаи расмҳо ва истилоҳоти мавзӯ дар болои супоришҳо кор хоҳем кард.*

Қадами 2. Кори луғавӣ гузаронед. Барои ин "девори сухангӯӣ" -ро истифода баред. Ҳар як калимаи нав ва ҳар як истилоҳи навро ба таври возеҳ талаффуз кунед, талабагон онҳоро пас аз шумо такрор кунанд. Дар баробари ин, баромади худ ва сухани хонандагонро бо аёнӣ ҳамоҳанг кунед.

Шарҳ. Инҳо усули скаффолдинг - намунаи сухан ва истифодаи аёнӣ мебошанд. Расмҳо, ки муаллим ва хонандагон ҳангоми кор бо "девори сухангӯӣ" истифода мебаранд, имову ишораи муаллим ҳангоми гузаронидани корҳои луғатӣ, инчунин нутқи суст ва дурусти муаллим бо ибораҳои кӯтоҳи фаҳмо барои дарк кардан мусоидат мекунад. Хонандагон дар 32 бо такрори калимаҳо ва ҷумлаҳо пас аз муаллим хондани дурустро меомӯзанд.

Қадами 3. Ба кор ҷалб кунед: *Бачаҳо, ба ман гӯед, лутфан, манзара чист? Мо манзараро бо кадом рангҳо тасвир карда метавонем? Мо аввал чӣ мекашем: заминаи умумии расм ё мавзӯи асосӣ? Чаро? Ҳангоми истифода аз намунаҳои манзараҳои девори гуфтугӯ ҷавоби кӯдаконро гӯш кунед, илова кунед.*

Шарҳ. Ин як усули скаффолдинг аст: муроҷиат ба таҷрибаи шахсии хонандагон. Дониши кӯдаконро навсозӣ кунед, дарсро дар асоси таҷрибаи шахсии шогирдони худ оғоз кунед.

Қадами 4. Роҳи аниқи иҷрои супоришро дар 32 диҳед: *Ба ранг кардани заминаи тасвир оғоз кунед.*

- ◆ Аввалан, биёед заминаро аз омезиши рангҳои кабуд, кабудӣ равшан ва бунафшранг созем.
- ◆ Пас абрҳо ва теппахоро интиҳоб кунед, барои ин мо мӯқалами борик ва ранги сафедро истифода мебарем.
- ◆ Дар уфуқ, теппаро бо ранги арғувони тира нишон диҳед.

Қадами 5. Хонандагонро барои иҷрои супориш ситоиш кунед. Аз онҳо бипурсед, то онҳо бигӯянд, ки чӣ кардаанд. Агар кӯдакон дар 32 гуфтан душворӣ кашанд, ба онҳо савол диҳед, ба ҳар кадоми онҳо аниқ ҷавоб диҳед, онҳо оҳиста амали худро пайваста шарҳ доданро меомӯзанд.

Шарҳ: *Ин як усули скаффолдинг – дастгирӣ аст. Дастгирӣ дар ин ҷо саволҳои мебошанд, ки муаллим медиҳад. Кӯдакон метавонанд бо ҷумлаҳои нопурра ҷавоб диҳанд: Барои замина кадом рангҳо истифода мешуданд? Уфуқ дар қучост? Онро дар расм нишон диҳед. Уфуқ чӣ ранг дорад? Чӣ гуна онро фарқ кардан мумкин аст?*

Қадами 6. Супориши дақиқро барои кори минбаъда диҳед: *Тасвири манзараро идома диҳед.*

- ◆ Яке аз дарахтҳои пешниҳодшударо, ки мехоҳед кашед, интиҳоб кунед.
- ◆ Қалам гир, навдаҳои дарахтро тасаввур кун.
- ◆ Шоҳаҳоро бо ранг давр занед.
- ◆ Барои дарахтро серандоза кардан, шоҳаҳоро бо рангҳои гуногун ранг кунед: сояҳои ранги равшан ва торик.

Шарҳ. Инҳо як усули скаффолдинг – намоиши амалҳо ва тарзи суханронӣ мебошад. Суханронии оҳиста, дуруст ва фаҳмои муаллим ва нишон додани ҳар чизе, ки ӯ мегӯяд, ба кӯдакон кумак мекунад, ки вазифаро бидуни тарҷума дарк кунанд ва дуруст иҷро кунанд.

Қадами 7. Ба хонандагон бигӯед, ки онҳо чиро хуб иҷро кардаанд. Аз онҳо хоҳиш кунед, то бигӯянд, ки чӣ тавр онҳо инро карданд. Барои дастгирии кӯдаконе, ки дар 32 гуфтан душвор аст, ба онҳо савол диҳед. Бо посухи мушаххас ба ҳар кадоми онҳо, хонандагон чӣ гуна амали худро пайваста баён карданро меомӯзанд.

Шумо дар манзара кадом дарахтро тасвир карда истодаед? Дарахтро номбар кунед. Чӣ гуна шумо шоҳаҳои дарахтро тасаввур кардед? Ба фикри шумо чаро мо аввал бо қалам қор карда, баъд аз болои шоҳаҳо ранг мекашем? Чӣ гуна ҳаҷм илова кардан мумкин аст? Барои ҳаҷм кадом сояҳои рангро интиҳоб кардед?

Шарҳ. Ин скаффолдинг аст: дастгирӣ- тақяҳо - саволҳо, ҷумлаҳои нопурра, калимаҳои ибораҳо.

Қадами 8. Супориши равшанеро барои кори минбаъда диҳед: Тасвири манзараро идома диҳед. Буттаи хурдро кашед, ба он баргҳои алаф илова кунед. Сояҳо, алафҳо ва бутта тасвиirro воқеитар мекунанд. Аз болои сояҳои назди танаҳо ранг кунед, вагарна шумо чунин тасаввуроте пайдо мекунед, ки дарахт дар ҳаво овезон аст. Танаи дарахтро тира кунед, то ки ба он таваҷҷӯҳ кунед.

Шарҳ. Ин скаффолдинг аст: муаллим супориши возеҳ ва ба осонӣ фаҳмо медиҳад, дастур бо намоиш ҳамроҳӣ карда мешавад. Муаллим ҳама чизро нишон медиҳад ва мегӯяд, кӯдакон метавонанд пас аз муаллим ҷумлаҳоро такрор кунанд ва 32 -ро омӯзанд.

Қадами 9. Кӯдаконро барои корҳояшон ситоиш кунед: Расм тайёр аст! Офарин бачаҳо.

Пас аз анҷоми дарс намоишгоҳ ташкил кунед ва корҳои хонандагонро таҳлил кунед: Асари худро дар намоишгоҳ ҷойгир кунед. Ба мо бигӯй, ки чӣ кор карда тавонистӣ ва чӣ кор накардӣ. Манзара чист? Пештар мо боз кадом жанрҳои санъати тасвиירו медонистем? Оё ба шумо дар дарс кор кардан маъқул шуд? Барои ҷавоб, аз дастгириҳо истифода баред:

Манзара - ин ...

Дар расм мо ...

Ман инро хуб кардам ...

Ман то ҳол муваффақ нашудаам ...

Ин ба ман маъқул аст ...

Қадами. 10. Рефлексия. Ҷумларо бо смайликҳо яққоя кунед.

Ман фаҳмидам, ки манзара чист.		
Расмкашӣ бо рангҳо барои ман ҷолиб буд.		
Ман нафаҳмидаам, ки чӣ гуна дарахтро кашам.		

Вазифаи хонагӣ: Маълумот дар бораи он, ки кадом рассомони пейзажист дарахтони дар Қирғизистон сабзидаро тасвир кардаанд, пайдо кунед. Ин дарахтонро номбар кунед.

Арзёбӣ: дифференсионӣ

Шарҳ. Хонандагони дорои маъюбии шадиди таълимӣ метавонанд ҳангоми иҷрои ин кор дар бораи кори худ мулоҳиза кунанд ва метавонанд савол доданро дар бораи чизҳои омӯхташон ёд гиранд. Онҳо инчунин метавонанд худбаҳодиҳӣ ва маърифатшиносиро бо истифода аз усулҳои одӣ амалӣ кунанд, масалан бо истифодаи усулҳои роҳнамо:

- ◆ **Сабз** - Ман он қадар хуб мефаҳмам, ки ба каси дигар фаҳмонам.
- ◆ **Зард** - Ман чизе мефаҳмам, аммо на ҳама чиз.

◆ **Сурх** - Ман ошуфтаам, ман чизе намефаҳмам.

Шарҳ. Худбаҳодиҳӣ ва маърифатшиносӣ инчунин соҳаҳое мебошанд, ки хонандагон барои азхудкунӣ ба кумак ниёз доранд. Хонандагон аксар вақт номуташаккил ва аз ҳад зиёд дар бораи чӣ кор карданишон ба муаллим вобаста мебошанд. Истифодаи стратегияҳои гуногуни худбаҳодиҳӣ, ба монанди варақи назорат, ба монанди рӯйхати дар поён овардашуда, метавонад ба хонандагон кумак кунад, ки малакаҳои меҳнати худро баҳо диҳанд ва мустақилтар дар омӯзиш бошанд.

☐	Ман вақти худро дуруст истифода мебарам.
☐	Ман ҳадафҳо мегузорам.
☐	Ҳангоми дучор шудан ба мушкилот ман истодагарӣ мекунам.
☐	Ҳангоми ниёз ба ман кумак мепурсам.
☐	Ман супоришҳоро иҷро мекунам.
☐	Пас аз ба итмом расидан ман кори худро аз назар мегузаронам.
☐	Ман омодаам, ки дар ҳолати зарурӣ қорамро беҳтар кунам.
☐	Ман мефаҳмонам, ки чӣ гуна ман аз бурду бохти худ сабақ мегирам.

Шарҳ. Таълимоти маърифатшиносӣ махсусан барои хонандагоне, ки аксар вақт дар интихоби стратегияҳои мувофиқи таълим душворӣ мекашанд, муфид буда метавонад. Варақҳои назоратӣ, ки хонандагонро таваққуф кардан ва дар бораи равишҳои мухталифро барои иҷрои супориш ёдрас мекунад, ва мулоҳизаҳоро, ки онҳоро ба қафо нигоҳ карда, равандҳои фикрии худро водор мекунад, ба хонандагон кумак мекунад, ки раванди таълимиро назорат кунанд.

ЗАМИМА 2 «ҚУТТИИ БОЗИҶО, РОҶ ВА УСУЛҶО БАРОИ ТАШКИЛИ КОР ДАР АСОСИ CLIL»

Аз рӯи нишони: <https://clck.ru/SKTd3> ё ки QR-код дастрас аст.

ЗАМИМА 3. НАҚШАИ АМАЛҲО

Нақшаи амалҳо

Дар охири тренинг хеле муҳим аст, ки ҳар як иштирокчӣ нақшаи амалҳои минбаъдаи худро барои татбиқи дониш ва малакаҳои дар давраи омӯзиш бадастомада дар амалияи педагогии худ тартиб диҳад. Ин нақша ду нусха тартиб дода мешавад. Иштирокчӣ як нусхаро нигоҳ медорад ва дигарашро ба мураббии худ месупорад. Нақшаи мазкур ҳам барои иштирокчӣ ва ҳам мураббӣ муҳим аст, зеро мураббӣ дар бораи он чизе, ки иштирокчӣ воқеан дар тренинг омӯхтааст, як навъ фикру мулоҳизаҳо қабул мекунад, дар ҳоле ки иштирокчӣ имконият дорад дар бораи тренингҳои ба ӯ додашуда андеша кунад, татбиқ, такмил ва мустаҳкам кардани дарсҳои омӯхташуда ва амалиётро ба нақша гирад. Гузашта аз ин, нақшаи мазкур ба иштирокчӣ дастгирии минбаъдаи мураббиро ҳангоми ташриф ба мактаб фароҳам меорад.

Қадами 1: Тасмим гиред, ки шумо бояд дар айни замон чӣ кор кунед.

Як идеяи навро номбар кунед, ки шумо аз тренинг омӯхтед ва акнун шумо метавонед онро ба осонӣ ба кор баред.

Кай шумо метавонед ин идеяро ба таълимоти худ ворид кунед?

Ҳангоми татбиқи ин идея шумо чӣ меомӯзонед?

Ба фикри шумо, ин чӣ гуна ба хонандагони шумо кумак мекунад?

Қадами 2: Нақшаи татбиқи стратегияи навро дар давоми ду моҳи оянда тартиб диҳед.

Як стратегияро номбар кунед, ки шумо дар тӯли ду моҳи оянда дар амалияи худ истифода хоҳед кард.

Фаннеро номбар кунед, ки таълим медиҳед

Санае, ки шумо шурӯъ мекунед:

Муайян кунед, ки чӣ гуна ин стратегия ба хонандагон шумо кумак мекунад.

Манбаъҳо ва маводҳое, ки ба шумо лозиманд.

Дастгирие, ки (агар бошад) ба шумо лозим аст.

Қадами 3: Арзёбии истифодаи стратегияи нав.

Чӣ гуна ин стратегия ба хонандагони шумо кумак кард?

Шумо чӣ корро беҳтар кардед?

Чӣ хел душвориҳо ба вучуд омад?

Шумо дафъаи оянда чӣ гуна рафтор мекардед?

Қадами 4: Тасмим гиред, ки баъд чӣ кор хоҳед кард.

Шумо дафъаи оянда кадом стратегияро истифода кардан мехоҳед?

ЗАМИМА. ШАКЛИ МУШОҲИДАИ ДАРС

Мушоҳидаи дарсҳо – як қисми муҳими таълим ва такмили ихтисоси муаллимони синфҳои ибтидоӣ мебошад. Вазифаи лоиҳаи «Оқуу керемет!» дастгирии муаллимони синфҳои ибтидоӣ, роҳбарони мактабҳо, маъмурияти мактабҳо ва методистони ШТ (шӯъбаҳои таълимӣ) Нох/Шаҳрӣ дар азхудкунии мафҳумҳои нав, татбиқи усулҳо ва усулҳои нави таълими хондан ва навиштан, истифодаи адабиёти таснифшудаи бачагона, ки дар тренинги пешниҳод шудаанд, тавассути мушоҳидаи дарсҳо ва пешниҳоди робитаи мутақобилаи самаранок мебошад (замимаи Sabak.App).

Шакли мушоҳидаи аз ҷониби лоиҳа таҳияшуда шарҳи нишондиҳандаҳои ҷанбаҳои гуногуни дарсро дар бар мегирад ва аз ҷониби мураббии ботаҷрибаи миллӣ ҳангоми мушоҳидаи омӯзгорон ба итмом мерасад. Шакли мушоҳида тамоми марҳилаҳои дарси хониш, шароити синф ва фаъолияти муаллимро дар бар мегирад (ба шакли мушоҳидаи дарс дар поён нигаред). Мураббӣёни миллӣ варақаи мушоҳидаи дарси электрониро бо истифода аз планшет пур мекунанд. Тибқи нақшаҳои лоиҳа, ҳар як мураббии миллӣ дар байни тренинги як маротиба дарсҳои муаллимро мушоҳида мекунанд.

Лоиҳа иштироки директорон, муовинони директор ва методистҳои ШТ Нох/Шаҳрӣ дар мушоҳидаҳои маъқул медонанд, то онҳо дар оянда мустақилона мушоҳидаҳои дарсҳоро гузаронанд.

Зарур аст, ки пас аз мушоҳидаи дарс фавран ба муаллим имкони робитаи мутақобила пешкаш карда шуда, ба диққати муаллим ҷанбаҳои такмилдиҳанда ва тартиби ворид намудани тағиротро дар амалияи таълим пешниҳод намояд.

Лоиҳаи «Оқуу Керемет!» ба мушоҳидакорон робитаи мутақобиларо дар асоси робитаи мутақобилаи дар планшет сабтшуда шифоҳӣ гузаронданро тавсия медиҳад. Пешниҳоди робитаи мутақобила аз рӯи мушоҳидаи дарс бояд ба таври инфиродӣ: мураббии миллӣ- муаллим гузарад. Ҳангоми робитаи мутақобила ба иштироки муаллимони дигар ва ё маъмурияти мактаб роҳ дода намешавад.

Робитаи мутақобилаи самаранок муаллимро ба мулоҳиза кардан ва дар фаъолияти касбии худ ба дигаргуниҳои мусбат водор мекунанд. Ғайр аз ин, қадамҳои минбаъда оид ба баланд бардоштани сифати таълим муайян карда мешаванд, ки ин ба баланд шудани сатҳи дастовардҳои хонандагон оварда мерасонад.

Шакли мушоҳидаи дарс

№	Меъёрҳои пешрафт	Саволҳо барои мушоҳида
А. Қисми умумӣ		
0		Мактаб/ноҳия Сана Синф (1, 2, 3, 4) Фанни (Хониш, Забон, Ватаншиносӣ) Забони модарӣ (Қирғизӣ, Русӣ, Узбекӣ, Тоҷикӣ)
1		Шумораи умумии духтарон (аз рӯи журнали синф) Шумораи умумии писарон (аз рӯи журнали синф)
2		Шумораи духтарони иштироккунанда Шумораи писарони иштироккунанда

№	Меъёрҳои пешрафт	Саволҳо барои мушоҳида
3		Шумораи хонандагоне, ки мувофиқи дарс китоб овардаанд
Б. Таълим (муаррифии мундариҷаи таълимӣ, методикаи таълим ва идоракунии синф)		
4	<ul style="list-style-type: none"> • Истифодаи намудҳои гуногуни фаъолияти таълимӣ дар синф. • Муаррифии иттилоот дар форматҳои гуногун ва тарзҳои гуногун (визуалӣ, аудиоӣ, амалӣ). • Шарҳи дастурҳо ва расмиёт, муқаррар намудани қоидаҳо дар синф. • Истифодаи самарабахши манбаъҳои иловагӣ, пешкаш намудан ва ҳавасманд кардани хонандагон дар истифодаи онҳо. 	<p>Коре, ки муаллим анҷом медиҳад (<i>ҳамаи вариантҳои мувофиқро ишорат кунед</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> • ҳадафҳои таълимро муайян мекунад; • натиҷаҳои пешбинишудаи дарсро муаррифӣ мекунад; • хонандагонро барои ба хотир овардани дониши мавҷудаи худ ташвиқ мекунад; • мазмуни маводи таълимиро бо истифода аз асбобҳои аёни, матнҳои хаттӣ, диаграммаҳо, ҷадвалҳо ё слайдҳо пешниҳод менамояд; • мундариҷаи маводи таълимиро тавассути каналҳои аудиоӣ (хондани бо овози баланд аз тарафи хонандагон, пешкаш намудани сабтҳои аудиоӣ, сурудани сурудҳо, мувоҳидаҳо ва ғ.) пешниҳод мекунад; • мундариҷаи маводи таълимиро бо истифода аз имову ишораҳо, маводҳои мавҷудбуда (блокҳо, муаммоҳо, маркерҳо, калимаҳои магнитӣ ва ғ.) пешниҳод мекунад; • барои иҷрои супоришҳо дастури возеҳ медиҳад; • дар давоми тамоми дарс синфро сайр мекунад; • мазмуни маводи таълимиро танҳо бо ёрии китоби дарсӣ пешниҳод мекунад.
5	<ul style="list-style-type: none"> • Истифодаи шаклҳои инфиродӣ, гурӯҳӣ ва фронталии ташкили кор дар синф, вобаста аз ҳадафҳои омӯзиш. • Истифодаи усулҳо ва равишҳои гуногун барои гурӯҳбандии хонандагон. • Ташкили ҳамкорӣ ва кори дастаҷамъона дар синф. 	<p>Корҳое, ки хонандагон анҷом медиҳанд (<i>ҳамаи вариантҳои мувофиқро ишорат кунед</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> • бо тамоми синф кор кардан; • кор дар гурӯҳҳои хурд; • кор дар ҷуфтӣ; • кори инфиродӣ. <p>Агар шумо варианти "кор дар гурӯҳҳои хурд" ё "ҷуфтӣ" -ро ишорат карда бошед, лутфан ба саволи зерин ҷавоб диҳед.</p> <p>Ҳангоми ташкили кори гурӯҳ муаллим...</p> <ul style="list-style-type: none"> • масъулият ва нақши хонандагонро дар кори гурӯҳӣ / ҷуфт тақсим мекунад; • барои гурӯҳбандии хонандагон усулҳои гуногунро истифода менамояд; • ҳамеша ҳамон як хонандаро барои ҳамкорӣ таъин мекунад.

№	Меъёрҳои пешрафт	Саволҳо барои мушоҳида
		<p>Шакли интихобкардаи ташкили кор (дар гурӯҳҳо ё ҷуфтӣ) ба ҳадафҳои (вазифаҳои) муқарраркардаи дарс мувофиқат мекунад.</p> <p>Бале. \ Не.</p>
6	Таълими хондан ва навишта	<p>Оё муаллим ... меомӯзонад?</p> <p>Ҳамаи вариантҳои мувофиқро ишорат кунед.</p> <ul style="list-style-type: none"> • дарки овозиро; • донишони ҳарфҳоро; • луғатомӯзиро; • ба хониши равону бурро; • дарки мазмуни матнро; • грамматикаро; • намудҳои матн, жанрҳо ва услубҳои нутқро; • хати эҷодиро; • навиштани ҳаррӯзаро.
7		<p>Хониши матн дар доираи ба амал бароварда мешавад.</p> <p><i>(Ҳамаи вариантҳои мувофиқро ишорат кунед).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • хониши намунавӣ; • хониши якҷоя; • хониши идорашаванда; • хониши мустақилона. <p>Хонандагон матнҳои мехонанд</p> <p><i>(Ҳамаи вариантҳои мувофиқро ишорат кунед).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • китоби дарсиро; • китобҳои гурӯҳбандӣ шударо; • маҷалла, нашрҳои чопиро; • китобҳо аз китобхона/аз гӯшаи хонандаро; • ҳуди хонандагон тартиб додаро; • китобҳои электрониро.
8	<ul style="list-style-type: none"> • Истифодаи стратегияҳо барои беҳтар кардани фаҳмиши хониш. • Истифодаи намудҳо ва сатҳҳои гуногуни саволҳо, ки ба рушди тафаккури интиқодӣ дар хонандагон мусоидат мекунад. • ба хонандагон имконият фароҳам овардан барои пурсидани саволҳо ва хулосабарорӣ, тавсифи раванд ва натиҷаҳои таълим. 	<p>Стратегияҳои фаҳмиши хониш, ки омӯзгор дар дарс истифода мебарад <i>(ҳамаи вариантҳои мувофиқро ишорат кунед):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Саволҳо (Хониши интерактивӣ, Семинари Сократ, RACE ва ғ.); • тахмин; • нақли мазмун; • муҳокима (Маҳфилҳои адабӣ, РАФТ, МДД ва ғ.); • харитаи концептуалӣ\харитаи менталӣ ва ғ.; • пайдарҳамии воқеаҳо ва ғоя дар матн (Харитаи воқеа, Хати сюжет ва ғ.); • ҷамъбасти ғояҳои асосӣ (Синквейн ва ғ.); • мулоҳиза/фикрронӣ (Фикру мулоҳизаи хаттӣ ба асари хондашуда, Рӯзи ман, Рӯзномаи хонанда ва ғ.); • дигар _____. <p>Стратегияҳои гузориши саволҳои омӯзгор ба хонандагон:</p>

№	Меъёрҳои пешрафт	Саволҳо барои мушоҳида
		<ul style="list-style-type: none"> • Муаллим намунаи, ки чӣ гуна аз маълумоти дар матн додашуда истифода намуда ба савол ҷавоб доданро нишон дод. • Муаллим саволҳои воқеӣ медиҳад. • Муаллим саволҳои/ кушод мегузорад чаро? • Муаллим аз хонандагон хоҳиш мекунад, ки натиҷаро пешгӯӣ кунанд. • Муаллим фикри хонандагонро мепурсад.
С. Арзёбӣ		
9	<ul style="list-style-type: none"> • Истифодаи арзёбии формативӣ ва таъмини имкониятҳо барои худбаҳодиҳӣ ва арзёбии мутақобилаи хонандагон дар синф. 	<p>Стратегияҳои арзёбии формативӣ, ки омӯзгор истифода мебарад: (<i>ҳамаи вариантҳои мувофиқро ишорат кунед</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> • арзёбии формативӣ бо роҳбарии муаллим; • арзёбии формативӣ, муаллим бо истифодаи Baaloo App мегузаронад; • худбаҳодиҳии хонандагон; • баҳои мутақобилаи хонандагон; • дар давоми дарс ягон арзёбии формативӣ вуҷуд нашофт.
10	<ul style="list-style-type: none"> • Пешакӣ пешниҳод ва муҳокимаи меъёрҳои арзёбӣ ва стандартҳо. 	<p>Вобаста ба меъёрҳои арзёбӣ...</p> <ul style="list-style-type: none"> • муаллим пеш аз оғози супориш ба хонандагон меъёрҳои арзёбии супоришхоро пешниҳод мекунад; • муаллим ва хонандагон меъёрҳои баҳогузорино муҳокима мекунанд; • муаллим ва хонандагон якҷоя меъёрҳои арзёбиро таҳия мекунанд; • муаллим меъёрҳои арзёбиро пешниҳод намекунад; • муаллим меъёрҳои арзёбиро танҳо пас аз иҷрои супориш эълон мекунад.
11	<ul style="list-style-type: none"> • Пешниҳоди робитаи мутақобила бо роҳҳои гуногун. 	<p>Робитаи мутақобиларо, муаллим...</p> <ul style="list-style-type: none"> • ба тамоми синф пешниҳод мекунад; • ба як гурӯҳи хонандагон пешниҳод менамояд; • ба хонандагони алоҳида менамояд; • робитаи мутақобилаи ҳавасмандкунанда / мусбат пешниҳод менамояд; • робитаи мутақобилаи саривақтиро пешниҳод мекунад; • барои қадами оянда дастур медиҳад; • ба хонандагон робитаи мутақобила пешниҳод намекунад.
12	<ul style="list-style-type: none"> • Ба хонандагон фароҳам овардани имконият барои 	<p>Хонандагон маҳорати худро тавассути намоиш медиҳанд.</p> <ul style="list-style-type: none"> • презентатсияҳои шифоҳӣ; • супоришҳои хаттӣ;

№	Меъёрҳои пешрафт	Саволҳо барои мушоҳида
	пешниҳод намудани натиҷаҳои таълим бо роҳҳои гуногун.	<ul style="list-style-type: none"> • расмкашӣ ё тасвир; • ҳунармандӣ, моделҳо, маҳсулоти лоиҳа; • истеҳсолот ё намоишҳои драмавӣ.
D. Муҳити таълим		
13	<ul style="list-style-type: none"> • Рӯҳбаллад намудани иштироки фаълони ҳамаи хонандагон бидуни таъъиз, новобаста аз ҷинс, қавмият, забон, фарҳанг, дин ва қобилияти омӯзишӣ. 	<p>Муаллим иштироки фаълони.....ро рӯҳбаллад мекунад (масалан, посух додан ба саволҳо, баланд хондан, савол додан, мубодилаи натиҷаҳои кор)...</p> <ul style="list-style-type: none"> • ҳамаи хонандагон; • дар таносуби баробар писарон ва духтарон; • хонандагоне, ки дар қисматҳои гуногуни синф нишаста; • ба хонандагон на камтар аз 10 сония вақт додан барои посух додан ба саволҳо; • ягонтои дар боло қайдшуда.
14	<ul style="list-style-type: none"> • Таъмини таълими мақсаднок / омӯзишӣ барои хонандагоне, ки ба дастгирии иловагӣ ниёз доранд. 	<p>Барои хонандагоне, ки ҳангоми дарс душворӣ мекашиданд, муаллим ...</p> <ul style="list-style-type: none"> • савол ё супоришро барои тамоми синф такрор мекунад; • бо мақсади дастгирии иловагӣ кори гурӯҳиро ташкил мекунад; • ба хонанда тавачҷӯҳи инфиродӣ медиҳад; • Хонанда (-гон) -ро танқид мекунад; • вазифаҳои дифференсиони сабук/душвортар пешниҳод мекунад; • ба хонандагоне, ки ба душвориҳоро дучор меоянд, посух намедиҳад; • дигар _____ (муайян кунед).
15	<ul style="list-style-type: none"> • Эҳтиром ба хонанда (-гон) ва истифодаи гӯш намудани бодикқат ҳангоми дарс. 	<p>Муаллим дар рафти дарс ...</p> <ul style="list-style-type: none"> • ба хонанда (-гон) эҳтиром зоҳир мекунад; • посухҳои хонандагонро бодикқат гӯш мекунад.

